

Generalul de brigadă (r)
dr. FLORIAN TUCĂ
Colonelul (r)
LAURENȚIU DOMNIȘORU

Colonel (r)
dr. EUGEN SITEANU
Comandor (r)
MARIUS POPESCU-CĂLĂRAȘI

CEI OPT MAREȘALI AI ROMÂNIEI

„E BINE SĂ I SE VORBEASCĂ UNUI POPOR DE OAMENI MARI”

NICOLAE IORGA

**EDITURA ACADEMIEI OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 2014**

**Lucrare publicată sub egida Secției de Științe Militare
a Academiei Oamenilor de Știință din România**

Îngrijitor de ediție:
general de brigadă (r) dr. FLORIAN TUCĂ

La realizarea volumului au colaborat:

CRISTINA MARIANA TĂLPAN
colonel (r) GRIGORE RADOSLAVESCU
colonel (r) GHEORGHE PANCU
profesor dr. MIHAI POPESCU
colonel (r) dr. BENONI ANDRONIC
dr. STAN ANTON

Ilustrația foto:
VALENTIN și VIOREL BLĂNARIU
sublocotenent (r) MIRCEA LEPĂDATU

Copertă și machetare:
CRISTINA MARIANA TĂLPAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cei opt mareșali ai României / general de brigadă (r) dr. Florian Tucă,
colonel (r) dr. Eugen Siteanu, colonel (r) Laurențiu Domnișoru,
colonel (r) Marius Popescu-Călărași. - București : Editura Academiei
Oamenilor de Știință din România, 2014
ISBN 978-606-8371-95-5

I. Tucă, Florian
II. Siteanu, Eugen
III. Domnișoru, Laurențiu
IV. Popescu-Călărași, Marius

355.331(498):929

© *Toate drepturile și responsabilitatea pentru conținutul prezentei ediții revin
în totalitate autorilor.*

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
DIN PARTEA AUTORILOR.....	9
ETIMOLOGIA ȘI EVOLUȚIA NOȚIUNII DE MAREȘAL.....	11
ÎNSEMNELE PURTĂTORILOR DEMNITĂȚII DE MAREȘAL AL ROMÂNIEI.....	19
PRIMUL MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE CAROL I	28
CEL DE-AL DOILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE FERDINAND I.....	58
CEL DE AL TREILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE CAROL AL II-LEA.....	92
CEL DE AL PATRULEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, ALEXANDRU AVERESCU	106
CEL DE-AL CINCILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, CONSTANTIN PREZAN	126
CEL DE-AL ȘASELEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE ALEXANDRU I AL IUGOSLAVIEI	147
REGELE MIHAI I, CEL DE-AL ȘAPTELEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI	157
CEL DE-AL OPTULEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, ION ANTONESCU	178
ÎN LOC DE ÎNCHEIERE: UNELE MĂRTURISIRI ȘI CÂTEVA CONCLUZII.....	201
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	206

PREFAȚĂ

A scrie o PREFAȚĂ la o carte cu un titlu atât de înalt - „**Cei opt mareșali ai României**” - reprezintă pentru mine o mare onoare și o plăcere evidentă. În același timp, acest volum reprezintă și un valoros act de cultură militară; a scrie despre el presupune o mare responsabilitate. Onoarea este determinată de faptul că autorii lucrării sunt camarazi de-ai mei de oaste, iar doi dintre ei și membri ai Academiei Oamenilor de Știință din România. Plăcere, deoarece mi se oferă ocazia să mă refer nu la o carte oarecare, ci la una cu un subiect pe cât de interesant și instructiv, pe atât de pretențios și destul de rar tratat până acum în literatura istorică românească. Responsabilitatea este determinată de faptul că trebuie să fii în măsură să apreciezi și să judeci, cu o deplină competență, autoritate și obiectivitate, demersul științific în cauză.

Ca să fiu sincer, la început, atunci când autorii mi-au oferit manuscrisul pentru a-l citi și a scrie, după aceea o prefață, am stat câteva clipe în cumpănă deoarece anul trecut a apărut lucrarea „Mareșali ai României”, în editura RAO, sub coordonarea domnului general (r) prof. univ. dr. Teodor Frunzeti și a domnului dr. Ion Giurcă. M-am gândit că subiectul a fost tratat exhaustiv, dar lucrarea „Cei opt mareșali ai României” începe cu o noutate: primul mareșal din lume a fost Sun Zi (Tzî) din statul chinez Wu, în anul 510 î. Hr. Așadar, subiectul cere nu doar cunoștințe de cultură generală și de specialitate, ci și capacitatea de a judeca o carte așa de interesantă și de pretențioasă, așa cum aveam să o socotim a fi după citirea manuscrisului. Am lecturat manuscrisul pe îndelete și cu toată atenția, cu scopul de a reține din el aprecieri, idei și, în special, concluzii ce urma să le consemnez în prefață. Și iată ce am constatat, în cele din urmă: este o carte excepțională din toate punctele de vedere. Spun acest lucru nu de complezență sau pentru a-i lăuda pe cei patru autori. Fac o atare afirmație nu în grabă, ci după o analiză lucidă și temeinică. Am citit până acum mai multe lucrări cu o temă asemănătoare. Ba, mai mult, la unele dintre ele le-am întocmit „**Cuvântul de început**”. În ceea ce privește însă cartea de față, eu o socotesc a fi, fără teama de

a greși sau a exagera, una dintre cele mai reușite și mai reprezentative, mai bine documentate și mai frumos scrise din punct de vedere literar. M-a captivat, mai întâi de toate, titlul cărții. El este clar, expresiv, atractiv pentru lectură, dar și cu totul original. Este o remarcă pe care o fac fără nici un fel de rezerve. Referindu-mă tot la titlul cărții, apreciez ca fiind foarte interesantă disputa dintre autorii lucrării în privința botezării sau a denumirii ei, fapt pe larg consemnat în partea de încheiere a demersului științific și în cuvântul **„Din partea autorilor”**, deoarece, inițial, respectiv în urmă cu doi ani, lucrarea se numea „Cei șapte mareșali ai României” pentru că regele Carol I a fost mareșal al Armatei Germane. Binevenite și rodnice aveau să fie apoi și discuțiile autorilor în privința structurii cărții. În consecință, ei au decis ca în prima parte a lucrării să se trateze ceva mai pe larg problemele strâns legate de conținutul și de evoluția cuvântului sau a noțiunii de mareșal în unele state din lume, cu precădere în cele din Europa și din România. În mod concret, din cele ce sunt relatate în carte, rezultă că denumirea demnității, rangului sau a gradului de mareșal, care, în decursul timpului, a avut numeroase înțelesuri, are o vechime de câteva milenii în unele state din lume, ca de pildă în China. În ceea ce privește statele europene mai mari, precum Italia, Franța, Germania, Rusia, Imperiul Britanic și altele, denumirea, rangul sau gradul de mareșal au fost preluate și aplicate în condiții specifice, doar cu câteva secole în urmă. În sfârșit, așa cum rezultă cu deplină claritate și din paginile cărții de față, în statele mijlocii și mici de pe continentul nostru, implicit în România, demnitatea, rangul sau gradul de mareșal și-au găsit aplicabilități practice abia în secolele XIX și XX, cu precădere înainte, în timpul și după Primul Război Mondial. Așadar, în istoria universală, în cea europeană și respectiv, în cea din România, așa cum bine se consemnează în paginile lucrării cuvintele sau noțiunile de mareșal și practica acordării acestui înalt și onorant titlu sau grad au apărut în locuri, în condiții și în perioade diferite, au avut înțelesuri și aplicabilități specifice de la o epocă la alta și de la un stat la altul.

La noi, la români, așa cum se afirmă în mod clar și argumentat în cartea semnată de cei patru autori militari, au fost cinci etape distincte în ceea ce privește primirea sau acordarea demnității, rangului sau a gradului de mareșal unor ilustre personalități românești sau străine. Iată care sunt acestea în mod cronologic: în anul 1909 a fost onorat cu

titlul de feldmareșal al Germaniei regele Carol I, pentru ca după numai câțiva ani, același personaj avea să primească „Bastonul de mareșal” de la împăratul Rusiei; în anul 1918, a fost rugat să primească demnitatea de mareșal al României și respectiv „Bastonul de mareșal”, regele Ferdinand I; în vara anului 1930, în Parlamentul Țării noastre s-a adoptat **„Legea relativă la crearea demnității de mareșal al României”**, iar în conformitate cu prevederile acestui act legislativ, în toamna aceluiași an vor primi demnitățile de mareșali, cărțile specifice de mareșali și bastoanele de mareșali regele Carol al II-lea și doi militari de profesie – generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan; în anul 1933 a fost înălțat la demnitatea de mareșal o ilustră personalitate de stat străină, adică regele Alexandru al Iugoslaviei; în vara anului 1941, doi reputați oameni de stat din țara noastră, regele Mihai I și generalul Ion Antonescu, vor fi onorați și ei de către cei în drept cu demnitățile și gradele de mareșali ai României. De atunci încolo, în România nu se vor mai acorda aceste înalte și strălucitoare distincții.

În privința celor relatate în carte privitoare la prezentarea celor opt mareșali ai României, în capitole distincte, noi găsim de cuviință să-i apreciem pe autori că au procedat așa. În cuprinsul acestor capitole sunt prezentate succint date biografice semnificative referitoare la fiecare personaj în parte și în mod cu totul deosebit se reliefează calitățile, însușirile și meritele pe care le-au avut fiecare dintre ei atunci când au primit înalta și strălucita demnitate sau grad, citându-se la locurile potrivite, conținutul decretelor prin care aceștia au fost înobițați cu titlul de mareșal și relatându-se apoi și ecurile pe care le-au avut în presa românească și străină, privitoare la unele evenimente istorice. În privința acestor capitole ale lucrării, dorim să mai subliniem, faptul că ele reprezintă fondul de bază al lucrării; apoi că fiecare capitol este însoțit de un bogat aparat științific și în al treilea rând că ele se bucură de o ilustrație foto la fel de bogată, unele dintre aceste imagini fiind, spre bucuria și satisfacția subsemnatului, evident și a viitorilor cititori, cu totul inedite. Avem în vedere, în special, redarea chipurilor tuturor personajelor înfățișate care sunt prezentate în carte în principal în uniformă de mareșali, au piepturile pline de decorații, dar și de imaginile foto privitoare la monumentele și însemnele memoriale ce s-au înălțat pe teritoriul României în onoarea și întru slava acestor mareșali. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, nu

putem trece cu vederea peste faptul că fiecare capitol în parte și toate la un loc sunt scrise, nu doar argumentat și documentat, ci și cu un vibrant fior național patriotic, fapt mai rar întâlnit în ultimii ani, în cărțile cu tematică istorică.

Nu ne propunem să ne referim, în continuare, la alte aspecte pozitive ale lucrării. Nu de alta, ci pentru că, am repeta, poate cu alte cuvinte, ceea ce se spune în carte. O lucrare bună sau excelentă, cum apreciem noi că este și cartea de față, se recomandă de la sine. Cititorul o are la dispoziție și, ca atare, o poate aprecia el după cuviință. Socotim însă necesar să mai relevăm doar faptul că lucrarea, în totalitatea ei, este foarte îngrijit redactată, are un stil cursiv și beneficiază de o bogată bibliografie. Nu putem trece cu vederea și peste faptul că autorii au publicat cartea sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România.

Pentru valoarea științifică a lucrării, pentru noutățile puse în circulație pe această temă, pentru stilul foarte îngrijit și caldul fior național – patriotic în care este scrisă, pentru frumusețea coperților dar și pentru alte calități evidente ale cărții intitulate „**Cei opt mareșali ai României**”, țin să-i felicit pe cei patru camarazi de-ai mei care au scris această nouă și binevenită operă științifică. În consecință, vă recomand cu căldură, stimați cititori, această carte. Sunt ferm convins că în urma lecturii ei veți fi mulțumiți și o veți aprecia, ca și mine.

General (r)

prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU

DIN PARTEA AUTORILOR

„Câți mareșali a avut România?”

Iată o întrebare cu care noi, autorii cărții de față, ne-am adresat mai multor categorii de cetățeni din țara noastră atunci când ne-am decis să întocmim lucrarea pe care am intitulat-o direct și expresiv, zicem noi, **„CEI OPT MAREȘALI AI ROMÂNIEI”**, adică atâția câți au fost în realitate. Spre surprinderea noastră, răspunsurile pe care le-am primit aveau să fie, de cele mai multe ori, diferite și incomplete. Unii cetățeni, cu precădere oameni de rând, dar și elevi, studenți sau chiar cadre didactice, au apreciat că România a avut trei sau patru mareșali, alții că a avut cinci, șase sau șapte. Foarte puțini oameni cu care am discutat pe problema ce ne interesa, printre ei numărându-se și specialiști în istoria noastră națională, gazetari și ofițeri în activitate sau în rezervă, ne-au spus, direct și exact, ceea ce noi știam cu certitudine și anume că **„România a avut un număr de opt mareșali”**. Iată care sunt aceștia, pe care îi vom nominaliza aici în ordinea în care ei au primit această înaltă și onorantă demnitate: regii României **Carol I, Ferdinand I și Carol al II-lea**; foștii militari de carieră **Alexandru Averescu și Constantin Prezan**, regele **Alexandru I al Iugoslaviei**, regele **Mihai I și Ion Antonescu**, adică cel de-al treilea militar de **carieră**. Spre bucuria și satisfacția noastră, câțiva istorici cu care am dialogat ceva mai pe larg mai cunoșteau un fapt deosebit de interesant strâns legat de tema care ne interesa și anume că regele **Carol I** a avut acea înaltă și onorantă demnitate pe care o primise nu de la statul român, ci de la cel german și cel rus, în cazul său fiind vorba de titlul de **„feldmareșal”** al Germaniei și de **„mareșal”** al Rusiei. De aceea, inițial manuscrisul era intitulat **„Cei șapte mareșali ai României”**.

Potrivit opiniilor noastre, despre o parte dintre mareșalii la care ne referim s-a scris, până acum, destul de puțin în literatura istorică românească și străină, dar nu întotdeauna exact și argumentat. Pe această linie, am putut constata, spre surprinderea noastră, printre altele, că până și în unele lucrări biografice dedicate în mod direct și expres unor foști mareșali ai României, așa cum sunt regii Ferdinand I și Carol al II-lea sau fostul șef al statului român, Ion Antonescu, se vorbește nu doar

tangențial și sumar despre demnitățile, titlurile sau gradele lor de mareșali, ci în unele dintre aceste cărți nici măcar nu se amintesc numele lor în postura **onorantă a demnității**, a titlului ori a gradului de mareșal. Ținându-se seama de aceste omisiuni sau minusuri, autorii acestui volum s-au străduit ca în cuprinsul cărții să umple acele goluri și să se refere, mai întâi de toate, la conținutul noțiunii de mareșal, apoi la însemnele de mareșal, la actele legislative strâns legate de acordarea demnității de mareșal, iar după aceea să prezinte o recentă biografie și să reliefeze meritele fiecărui personaj în parte care a devenit mareșal al României. În cuprinsul volumului, aspectele strâns legate de meritele concrete pe care fiecare dintre cei opt mareșali le-a avut pentru a primi înaltul și onorantul titlu, ca și eco-ul pe care l-a avut în epocă acordarea demnității, a rangului sau a gradului militar, reprezintă după opiniile noastre, esența acestei lucrări. În mod concret, pentru fiecare mareșal în parte se consemnează sau se relatează, printre altele: anul și locul de naștere, studiile urmate, funcțiile îndeplinite, gradele și decorațiile pe care le-au primit; decretul regal sau de stat prin care personalitățile vizate au primit demnitatea sau titlul de mareșal, **„Bastonul de Mareșal”** și textul complet al actelor de identitate al fiecărui mareșal în parte, adică al **„Cărții de Mareșal”**. Rămâne, în mod firesc, ca cititorul să aprecieze cât de bogate, de interesante și de utile sunt informațiile puse în valoare de către semnatarii cărții.

Lucrarea a fost structurată pe următoarele capitole:

- Etimologia și evoluția noțiunii de mareșal;
- Însemnele purtătorilor demnității de mareșal al României;
- Regele Carol I, primul mareșal al României;
- Al doilea Mareșal al României, regele Ferdinand I;
- Al treilea Mareșal al României, Carol al II-lea;
- Al patrulea Mareșal al României, Constantin Prezan;
- Al cincilea Mareșal al României, Alexandru Averescu;
- Al șaselea Mareșal al României, regele Alexandru I al Iugoslaviei;
- Al șaptelea Mareșal al României, regele Mihai I;
- Al optulea Mareșal al României, Ion Antonescu;
- În loc de încheiere: unele mărturisiri și câteva concluzii;
- Bibliografie selectivă.

AUTORII

ETIMOLOGIA ȘI EVOLUȚIA NOȚIUNII DE MAREȘAL

Cuvântul, noțiunea sau termenul de „mareșal” s-a născut în Asia cu multe milenii în urmă. Astfel, Regele He Lu, din statul chinez Wu, îi conferă lui Sun Zi (Tzî) titlul de mareșal și de comandant al armatei, împuternicindu-l să se ocupe de afacerile politico-militare ale statului Wu. Lucrarea mareșalului Sun Zi a exercitat o mare influență asupra gânditorilor militari ce i-au urmat acestui strateg și teoretician militar al antichității chineze. Cunoașterea operei sale a depășit granițele Chinei și ale epocii în care a fost elaborată, iar conceptele și ideile sale au străbătut spațiul și timpul, ajungând să fie cunoscute în întreaga lume.

„Ca urmare a prestigiului de care se bucură, pe plan internațional, opera lui Sun Zi „Arta războiului”, numeroși specialiști militari chinezi și străini au încercat să vadă ce asemănări sau ce deosebiri există între aceasta și masiva lucrare a lui Carl von Clausewitz: „Despre război”. S-a evidențiat faptul că ambele lucrări apărute la un interval de aproape 2400 de ani, au unele puncte comune în ceea ce privește scopul, factorii de ordin strategic, deciziile strategice, formele de ducere a luptei și mijloacele folosite în desfășurarea războiului, fiecare potrivit epocii istorice în care a trăit.”¹

Primul pune accentul pe practica războiului, iar cel de-al doilea pe elaborarea teoriei despre război. Specific concepției mareșalului Sun Zi este considerarea întregului ca element conducător al părții, în timp ce Clausewitz consideră că partea reflectă întregul.

În consecință, opera mareșalului chinez, „Arta războiului” este o operă clasică apărută ca urmare a unor profunde transformări ale societății chineze, din perioada trecerii de la sclavagism la feudalism, care reflectă unele legități obiective cu privire la război și care, este o operă primordială de artă militară a umanității.

¹ Sun Zi (Tzî), Arta războiului, Fundația Academia Dacoromană „TEMPUS DACOROMÂNIA COMTERRA”, București, 2012, p. 10.

Din perioada aceea din istoria Chinei și până în prezent au apărut alte sute de lucrări referitoare la mareșalul Sun Zi și opera sa.

Primele lucrări despre „Arta războiului” au fost scrise în secolele al VII-lea și al VIII-lea în Japonia și Coreea; sau chiar la începutul sec. al VI-lea., iar o traducere integrală a operei datează din anul 1608 fiind atribuită filozofului neoconfucianist Hayashi Doshun. În Japonia lucrarea mareșalului Sun Zi a fost denumită „prima lucrare antică referitoare la arta războiului”.

„Arta Războiului” a fost tradusă în peste 30 de limbi, inclusiv în limba română, fiind în prezent obiect de studiu în școli și academii militare din diverse state ale lumii.

„Totodată, prin conținutul ei valoros, lucrarea reprezintă un veritabil ghid pentru liderii politici și militari din întreaga lume. Deși enunțate cu 2500 de ani în urmă, multe din principiile menționate în lucrarea mareșalului Sun Zi își păstrează și astăzi valabilitatea.”²

Potrivit celor consemnate în unele enciclopedii și dicționare românești și străine, acest cuvânt a apărut, se zice, pentru prima dată, în limba franceză, în secolul al XI-lea, după care s-a extins, în veacurile următoare, în Anglia, iar apoi în numeroase alte state ale lumii. În literatura străină de specialitate se apreciază că prin cuvântul sau prin noțiunea de „mareșal” se desemna, în concepție europeană, persoana care răspundea de îngrijirea cailor din grajdurile regale din unele state, adică șeful hergheliilor, denumit „comes stabuli”, iar în limba română „comis”. Ulterior, prin același cuvânt avea să se desemneze acea persoană care se afla la comanda armatei, zisă în Franța, „conetabil” (comandantul armatei). În cele din urmă, în evul mediu, prin cuvântul, prin noțiunea sau prin termenul de „mareșal” avea să se desemneze cel mai înalt grad militar în Franța, în Anglia, în Germania, în Rusia și în multe alte țări. Iată care sunt definițiile sau înțelesurile noțiunii de „mareșal” în limbile franceză, engleză, germană și rusă.

- În limba franceză: „Maréchal, aux (mareschal, anglo-normand, 1086; servitor însărcinat cu îngrijirea cailor);

1. maréchal – ferrant – potcovar;

2. ofițer care se ocupă cu îngrijirea cailor;

² Sun Zi (Tzî), Op. cit., p. 13.

3. nume dat diverșilor ofițeri generali (sec. XIII);

4. Maréchal de France – la origine, ofițer superior și funcționar regal, după conetabil – ofițer superior cu rangul cel mai înalt în ierarhia militară”.³

În limba franceză, cuvântul „**mareșal**” îl întâlnim în scris, prima dată, se pare, în anul 1080, având o origine anglo-normandă. Conform izvoarelor istorice, Franța a fost statul european în cadrul căruia demnitatea și rangul de mareșal au cunoscut rapide urcușuri și coborâșuri. Cunoscând la început o înflorire deosebită, respectivele demnități sau ranguri aveau să fie când erodate, când abolite, când repuse din nou pe tapet. De exemplu, între anii 1793 și 1804, demnitatea de mareșal avea să fie abolită, pentru ca în anul 1804, împăratul Napoleon I Bonaparte să înlocuiască demnitatea de marechal de France cu cea de mareșal al Imperiului Francez. În vremea domniei sale, același suveran al Franței, Napoleon I, a acordat demnitatea de mareșali ai imperiului unui număr de 26 generali. În anul 1839 în Franța, printr-o lege specială, s-a prevăzut că în timp de război statul francez să aibă un număr de cel mult 12 mareșali, iar în timp de pace doar 6. În virtutea acelei „reglementări”, în epoca respectivă în Franța aveau să scadă surprinzător de mult numărul de mareșali. Abia în anii primei conflagrații mondiale a secolului al XX-lea s-a înregistrat o oarecare creștere a numărului acestora. Dintr-o lucrare istorică de referință rezultă, de exemplu, că în anii 1914-1918 în Franța s-a reconsiderat acordarea demnității de mareșal astfel că un număr de opt generali aveau să primească rangul de mareșal (șase în viață, iar doi post-mortem). Considerăm necesar să mai subliniem faptul că în respectiva perioadă, adică la data de 6/19 august 1918, a primit rangul de mareșal al Franței cunoscutul general Ferdinand Foch, iar la 8/21 decembrie 1918 și generalul Philippe Pétain.

• În limba engleză: „**Marshall [...]** **mareshall..., marischal..., marchal..., maricial..., marschial...**” Se zice că respectivul cuvânt a intrat în limba engleză din limba franceză veche (mareschal, marescal), corespunzând cuvântului „**marechal**” din franceza modernă...).

„Marshal - funcționar care răspundea în evul mediu de îngrijirea cailor în cadrul unei curți sau case regale... Marshal, cu

³ Paul Robert, *Dictionnaire alphabetique et analogique de la langue française*, Paris, 1969, p. 1044.

titlu de comandant militar sau de grad militar, apare în anul 1330, evoluând către un sens mai exact la termenii de marshal of field, marshal of camp, apoi feld-marshal, camp-marshal...". În cadrul marinei britanice, începând cu anul 1769 a apărut rangul de mareșal al amiralității (Marshal of the Admiralty⁴).

În terminologia actuală, cel mai înalt grad militar în Marea Britanie este considerat cel de „**feldmarshal**”, acest rang fiind acordat generalilor proveniți din cadrul forțelor militare terestre (purătorul aceluia rang se mai numește, în vorbire populară, general cu 5 stele). Rangul acordat generalilor care provin din forțele aeriene poartă denumirea de „**Marshal of the Royal Air Force**”, iar cel acordat amiralilor din forțele navale sunt denumiți „**Admiral of the Fleet**”.

Dintre izvoarele sau sursele istorice pe care le-am consultat, rezultă prezența în cadrul Regatului Unit al Marii Britanii a unui număr de 140 de mareșali și amirali. Dintre aceștia, 106 au fost militari de carieră ai forțelor terestre, navale și aeriene și în cadrul armatei din Indiile Britanice, iar ceilalți deținători ai respectivului rang nu au îndeplinit funcții în cadrul marelui imperiu Britanic. Între cei la care ne-am referit se numără, printre alții, Eduard al VII-lea (1841-1910), George al V-lea (1895-1936), Eduard al VIII-lea (1894-1972) și Philip Mountbatten, soțul reginei Elisabeta a II-a. În zilele noastre, doar prințul Charles mai deține titlul onorific de mareșal al Marii Britanii.

Printre cei mai renumiți mareșali ai Marii Britanii care s-au afirmat prin glorioase fapte de arme în timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-au numărat H. Alexander și B. Montgomery.

- În limba germană: „**Mareșal – denumire de grad militar derivată din denumirea rangului de mareșal al Curții**”.

În secolul al XVI-lea, comandantul suprem al întregii cavalerii a unei armate germane purta numele de „**Feldmarschalk**”, ceea ce în germana veche din sud însemna „**rândaș la cai**” (la artilerie, general de artilerie). În războiul de treizeci de ani, comandanții unui corp (de armată – n.n.) independent se numeau mareșali.

În secolele XVIII și XIX, acest rang s-a conferit, de regulă, în armata prusacă doar în timp de război, în urma câștigării unei bătălii sau după o campanie victorioasă.

⁴ „*The Oxford English Dictionary*”, vol. IX, Oxford, 1989, pp. 403-406.

Potrivit unor surse istorice certe, cel mai mare număr de mareșali l-a avut Sfântul Imperiu Romano-German în perioada cuprinsă între anii 1618-1796. În epoca dată, s-a acordat demnitatea și rangul de mareșali unui număr de circa 245 de regi, principii, duci, militari de carieră și oameni politici din acel imperiu și din afara acestuia. O altă perioadă în care avea să înflorească numărul de mareșali din cadrul Germaniei a constituit-o cea cuprinsă între anii 1871-1918, când împărații Wilhem I și Wilhem II au acordat respectivele demnități și ranguri la circa 40 generali și demnitari germani și străini, între aceștia numărându-se și regele României, Carol I de Hohenzollern. Se cuvine să mai semnalăm și faptul că în perioada 1936-1945, Adolf Hitler, care devenise suveranul celui de-al Treilea Reich, a acordat rangul de General-feldmarshal unui număr de 26 de generali, dintre care 20 făceau parte din forțele armate terestre, iar 6 din cele aeriene.

- În Rusia țaristă și apoi în Uniunea Sovietică au existat două etape oarecum distincte în care s-a acordat rangul de „**general-feldmarchal**” și de „**mareșal**”. Prima dintre ele este cea de la domnia împăratului Petru cel Mare (1672-1725) până în anul 1917, când respectivul rang s-a desființat, epocă în care, conform unor statistici, au purtat această titulatură un număr de 43 de personalități militare din Rusia, Prusia, Austro-Ungaria, Estonia, Polonia și România. Cea de a doua perioadă este cuprinsă între anii 1917-1990, când în Uniunea Sovietică au purtat acel rang sau grad militar un număr de aproximativ 40 de generali. Numai în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în URSS au primit rangul de mareșal un număr de 9 generali, iar I.V. Stalin, în anul 1943, și-a atribuit titlul de „**generalisim**”.

În urma investigațiilor făcute de noi, am putut afla că în anul 1930, în URSS se numărau în rândurile mareșalilor următoarele nume: S. Budionîi, A. Iegorov, M. Tuhacevski, K. Vorosîlov, lor adăugându-li-se în 1940 B. Șapoșnikov și S. Timoșenko, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, V. Ciuikov, A. Ieremenko, F. Tolbuhin, A. Vasilievski, G. Jukov, Konev și alții.

- O istorie foarte interesantă strâns legată de tema la care ne referim este cea din SUA. Ca terminologie, aici s-au folosit, în principal, denumiri de „**General of the Army**” și de „**General of the Army of the United States**” (general de armată și general al Armatei Statelor Unite) denumire similară cu cea de mareșal. În istoriografia

americană se consemnează că primul deținător al unui astfel de rang a fost generalul Ulisses S. Grand, rang primit de acesta în anul 1866. În anii care au urmat au primit rangul de „**General of the Army of the United States**” Liddell Hart (1869), acesta fiind considerat în lucrările de specialitate americane „**ca primul general modern al SUA**”. După mai puțin de 10 ani, va primi rangul de general al armatei americane Philip Sheridan (1888), pentru ca, apoi, respectivul rang să fie desființat. După mai bine de trei decenii, adică în anul 1919, Congresul SUA a instituit rangul de „**General al armatelor Statelor Unite**”. Acest strălucit rang militar avea să fie acordat, la sfârșitul anului 1944, următorilor generali: George C. Marshall, Douglas MacArthur, Dwight D. Eisenhower și Henry H. Arnold, foști comandanți militari de excepție în timpul celui de al Doilea Război Mondial. În sfârșit, în anul 1976, cu prilejul sărbătoririi bicentenarului dobândirii independenței SUA, George Washington a primit, post-mortem, onorantul grad de „**General al armatelor Statelor Unite**”⁵.

Demnitatea, rangul și gradul de mareșal în concepție românească

Noțiunea sau termenul de „**mareșal**” în limba română scrisă și vorbită a provenit, în principal, din limbile franceză, engleză, germană și rusă. În această privință, să vedem ce se înțelege prin cuvântul de „**mareșal**” din unele dicționare și enciclopedii publicate în România.

- În „**Dicționarul explicativ al limbii române**”: „**Mareșal**, din franțuzește „**maréchal**“, gradul cel mai înalt în ierarhia militară a unei țări”.

„**Mareșalul curții regale sau mareșal al palatului = persoană care are conducerea administrației generale a bunurilor unui monarh și răspunde de protocolul de la curte. Titlu purtat de acea persoană**”⁶.

- În „**Dicționarul enciclopedic român**”: „**Mareșal**, conducător al grajdurilor regale în Franța în timpul dinastiei Merovingienilor. În timpul dinastiei Capetinelor, mareșalul a devenit locțiitorul conetabilului (șeful armatei franceze). Din anul 1627, o dată cu suprimarea funcției de conetabil, mareșalul a devenit cel mai înalt grad militar francez. Desființat în timpul

⁵ Autori: Florian Tucă, Corneliu Andone, Ion Giurcă, Marian Moșneagu, Vasile Popa, Coordonatori: Teodor Frunzeti, Ion Giurcă, *Mareșali ai României*, București, 2013, pp. 22-23.

⁶ „*Dicționarul explicativ al limbii române*”, București, 1975, p. 523.

Revoluției Franceze, gradul de mareșal a fost restabilit, în 1804, de către Napoleon Bonaparte... În R.P.R., acest grad se acordă generalilor pentru contribuții de seamă aduse întăririi forțelor armate și pentru merite deosebite în conducerea trupelor”⁷.

● În „Mic Dicționar Enciclopedic”, ediția din anul 1965: „**Mareșal**: Cel mai mare grad militar; persoană care are acest grad.

Mareșal al palatului = șeful administrației unei case regale sau imperiale”⁸.

● În „Mic Dicționar Enciclopedic”, ediția din anul 2005: „**Mareșal**: Cel mai înalt grad al ierarhiei militare. În unele state, persoane care au avut acest grad – mareșal al palatului – șeful administrației unei case regale sau imperiale”⁹.

● În „Mic dicționar academic”, „**mareșal**”:

1. Nume dat în Rusia și Polonia feudală președintelui unui corp militar;

2. Mareșalul Curții Regale sau Mareșalul Palatului – persoană care conduce administrația generală a bunurilor unui monarh și răspunde de protocol;

3. Cel mai înalt grad în ierarhia militară a unei țări;

4. Ofițer cu grad de mareșal”¹⁰.

În România, acordarea demnității sau a rangului de „**mareșal**” a devenit o problemă teoretică și practică la „**ordinea de zi**”, ca să ne exprimăm printr-o figură de stil, după încheierea primei conflagrații mondiale a secolului al XX-lea (1914-1918). Astfel, la 1 decembrie 1918, regele Ferdinand va deveni Mareșal al României. Apoi, după mai bine de un deceniu, în România, printr-o lege specială, s-a instituit și demnitatea de mareșal. Astfel, în vara anului 1930, printr-un proiect de lege întocmit în acest scop, adoptat de către Parlamentul României, „**se înființează, pe ziua de 14 iunie 1930, demnitatea de Mareșal al României**”, acea înaltă demnitate urmând să fie acordată generalilor de corp de armată care „**au condus la succes operațiunile armatei române în funcția de șef al Marelui Cartier General sau de comandant titular al unei armate, în războiul pentru întregirea**

⁷ „Dicționar Enciclopedic Român”, vol. III, București, 1965, pp. 249-250.

⁸ „Mic Dicționar Enciclopedic”, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 1978, p.581.

⁹ „Mic Dicționar Enciclopedic”, București, 2005, p. 814.

¹⁰ „Mic Dicționar Academic”, vol. 3, București, 2003, p. 461.

neamului”¹¹. În expunerea de motive la acea lege, se consemnează, printre altele: „Din vremurile cele mai vechi, domnitorii țărilor românești acordau căpeteniilor oștirii ranguri și onoruri drept recunoștință și încurajare pentru purtarea lor în războaie. Urmând pilda trecutului, propun a crea demnitatea de Mareșal al României, care să se confere în condițiile prevăzute în alăturatul proiect de lege. Aceasta ca o recunoștință, după cum se practică în alte țări, pentru comandanții de armate care s-au distins prin conducerea operațiunilor și au câștigat o bătălie, spre a li se da rangul ce li se cuvine în ierarhia demnităților de stat”¹².

În mod concret, la sfârșitul lunii iunie 1930, Parlamentul României a aprobat legea privitoare la crearea demnității de Mareșal al României, iar apoi, prin Decretul-lege nr. 2451/01.07.1930, regele României, Carol al II-lea sancționează respectivul act legislativ. Reproducem, în cele ce urmează, conținutul integral al acestui document istoric:

„Carol al II-lea.

**Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României
La toți de față și viitorii, sănătate:**

**Adunările legiuitoare au votat și adoptat, iar Noi sancționăm
ce urmează:**

Lege privitoare la crearea demnității de „Mareșal al României”.

**„Se înființează, pe ziua de 14 iulie 1930, demnitatea de
«Mareșal al României». Această demnitate este onorifică și se
poate conferi generalilor care, în gradul de general de corp de
armată, au condus cu succes operațiunile armatei române, în
funcția de șef al Marelui Cartier General sau de comandant
titular al unei armate, în războiul pentru întregirea neamului.**

**Mareșalii României vor lua parte la ședințele Consiliului
Suprem de Apărare a Țării, la care vor fi invitați de M.S. Regele.**

**Un statut va preciza uniforma, insignele și celelalte detalii de
ordin protocolar”¹³.**

¹¹ Autori: Florian Tucă, Corneliu Andone, Ion Giurcă, Marian Moșneagu, Vasile Popa, Coordonatori: Teodor Frunzeti, Ion Giurcă, *op. cit.*, p. 32.

¹² Ibidem, pp. 32-34.

¹³ „Monitorul Oficial”, nr. 147, din 5 iulie 1930.

ÎNSEMNELE PURTĂTORILOR DEMNITĂȚII DE MAREȘAL AL ROMÂNIEI

După adoptarea Legii privitoare la înființarea demnității de Mareșal al României, așa cum se prevedea în ultima parte a respectivului act legislativ, oficialitățile statale și militare românești s-au preocupat în mod activ de rezolvarea problemelor concrete privitoare la însemnele și documentele specifice ale purtătorilor demnității, rangului sau a gradului de mareșal. Este vorba, în mod special, de **„Cartea de Mareșal”**, de **„Bastonul de Mareșal”**, de **Gradul** și de **„Uniforma de Mareșal”**. În scopul de a se ocupa de rezolvarea unor astfel de probleme, în cadrul Consiliului Suprem de Apărare a Țării a fost înființat un **„birou al mareșalilor, în cadrul căruia aveau să lucreze câțiva specialiști militari”**. La aceste aspecte ne vom referi, pe scurt, în cele ce urmează.

• **„Cartea de Mareșal”**. Este un fel de legitimație prin care se atestă acordarea demnității de mareșal unei anume personalități. Se spune că documentul respectiv era de sorginte pur românească. În mod concret, el s-a „născut” în anul 1918, atunci când s-a acordat demnitatea de **mareșal** regelui Ferdinand I. În cuprinsul **„Cărții de Mareșal”** urma să se ateste numele purtătorului, meritele sau faptele de arme pentru care a primit acea înaltă demnitate și, în sfârșit, de la caz la caz, un cald elogiu la adresa personalității în cauză.

Potrivit izvoarelor istorice, documentul prin care urma să se acorde unei personalități înalta și onoranta demnitate de mareșal și însemnele specifice, avea să fie intitulat **„Cartea de Mareșal”**. Propunerea pentru o astfel de denumire a fost făcută de către un grup de specialiști civili și militari generalului Eremia Grigorescu, cel care pe atunci deținea funcția de Ministru de Război. Acesta a aprobat acea propunere, solicitând însă apoi celor implicați cu întocmirea aceluia document ca textul ce urma să fie tipărit pe prima **„Carte de Mareșal”** să fie scris în **„stilul și vorbirea din epocă”**. Și așa avea să fie el înscris pe prima carte de Mareșal al României, care a aparținut regelui Ferdinand. Vom cita, în extenso, conținutul acesteia:

„Neamul românesc și oștirea au luptat sub Înalta conducere a Măriei Tale (Ferdinand I – n.n.), spre a întrupa visul nostru strămoșesc.

Pentru vitejia cu care ai stat dârz în fruntea eroilor de la Carpați, Dobrogea, Cerna, Jiu, Olt, Neajlov, Oituz, Mărăști și Mărășești;

Pentru neclintita credință ce ai avut în biruința planurilor noastre în zilele de grea cumpănă;

Pentru înțeleapta cărmuire a treburilor dinăuntru și dinafară din vremea acestui cumplit război;

Pentru dragostea și dreptatea de bun părinte ce ai dovedit prin fapte față de țărănimea obijduită;

Armata Ta, prin mine, smerit sfetnic al Măriei Tale, te roagă pe Tine, cel dintâi domn și stăpânitor de veci al tuturor pământurilor românești, să primești ridicarea la cea mai înaltă treaptă ostășească, care în graiul marilor popoare, nouă prietene și sprijinitoare, se cheamă:

RANG DE MAREȘAL¹⁴.

După cum se poate vedea, prima „**Carte de Mareșal**” emisă în România are un conținut clar și profund, este scrisă frumos, fiind pătrunsă de un cald fior patriotic, pentru că așa se obișnuia în epocă. Conținutul aceluia act sau a acelei „**legitimații**” va rămâne aproape asemănător și pentru viitorii mareșali ai României, implicit pentru cei din „generațiile următoare”, ca să folosim aici tot o figură de stil (avem în vedere pe mareșalii care vor primi înalta demnitate în anul 1930 și pe cei din anul 1941).

• **Bastonul de mareșal.** Reprezintă însemnul cel mai reprezentativ al purtătorului demnității, a rangului sau a gradului de mareșal. El are și o evidentă valoare simbolică, aceasta fiind derivată din istoria tradițională a acestui însemn sau accesoriu care în trecutul istoric foarte îndepărtat semnifica puterea, responsabilitatea, demnitatea și chiar rangul înalt sau deosebit de înalt al purtătorului. Privit prin prisma „elementului de putere”, „**Bastonul**”, care la un moment dat va deveni „**Baston de Mareșal**”, își are originea în Antichitate, fiind purtat la egipteni, la greci și la romani de către mai

¹⁴ Autori: Florian Tucă, Corneliu Andone, Ion Giurcă, Marian Moșneagu, Vasile Popa, Coordonatori: Teodor Frunzeti, Ion Giurcă, *op. cit.*, p. 140.

marii autorităților militare și administrative. Apoi, adică în Evul Mediu, dar și după aceea, „**Bastonul**” era folosit de către deținătorul sau purtătorul său „**ca sceptru**” al puterii suverane și ca simbol al autorității împărătești și regale, ori militare sau bisericești (în această postură numărându-se „**toiagul**”).

Ca însemn distinctiv de „**Baston de Mareșal**”, în Franța, încă din vremea regelui Filip II August (1165-1223) se semnalează existența acestuia. Cu piesa respectivă erau dotați sau înnobilați în Franța acelei epoci acei reputați foști generali care se distinseseră prin fapte glorioase de arme în lupte și bătălii. La câteva secole după aceea, dar pe vremea domniei lui Ludovic al XV-lea (1710-1774), „**Bastonul de Mareșal**” avea să fie utilizat doar ca „**însemn decorativ**” sau „**de reprezentare**” și de aici avea să apară și ideea existenței unui „**Baston de campanie**”, care urma să aibă formă de „**cravașă**”.

Potrivit unor izvoare istorice demne de a fi luate în seamă, primul „**Baston de mareșal propriu-zis**” a fost creat în anul 1758 din ordinul împăratului Ludovic al XV-lea, strălucita personalitate regală pe care am citat-o în pasajul de mai sus. Respectiva piesă avea să fie înmănată mareșalului Charles Fouquet, care primise strălucita demnitate de mareșal cu câțiva ani mai înainte. Iată cum arăta, de fapt, acea piesă, așa cum se consemnează într-o lucrare istorică de referință apărută cu puțin timp în urmă:

„**Un cilindru din lemn masiv învelit în catifea de culoare bleu de France, având 30 de flori de crin brodate cu fir de aur. La capete avea două calote, cea superioară cu înscrisul «terror belli decus pacis», iar cea inferioară avea înscris numele titularului, numele emitentului și anul înmânării. Bastonul avea lungimea de 52 cm, diametrul de 3,5 cm, partea acoperită cu catifea 48 cm**”¹⁵.

Semnificația „**Bastonului de mareșal**” avea să fie utilizată în decursul timpului de către diferiți monarhi din Europa și în mod special de împăratul Napoleon I „**ca un lait motiv**” de stimulare a moralului și a comportării în lupte și bătălii a soldaților. În această privință au rămas legendare următoarele cuvinte spuse la un moment dat de către Napoleon: „**Fiecare soldat poartă în ranița sa bastonul de mareșal**”. Aveau să rămână la fel de legendare și spusele aceluiași autor, pe care el le-a rostit cu prilejul absolvirii unei noi promoții de

¹⁵ Ibidem, p. 43.

ofițeri ai Școlii Militare Regale speciale. Și iată care sunt acestea: „**Amintiți-vă că nu este niciunul dintre voi care să nu poarte în raniță bastonul de Mareșal**”¹⁶.

Pentru că am citat, în cele de mai sus, spusele lui Napoleon Bonaparte despre acel însemn, considerăm util să consemnăm și faptul că „**Bastonul de Mareșal**” din vremea acelui strălucit monarh era o piesă foarte frumoasă, realizată la un înalt nivel artistic. Pe cilindrul „**Bastonului**” erau brodați, cu fir de aur, pe catifea albastră, 32 de vulturi. Modelele la fel de frumoase și de interesante ale „**Bastonului de Mareșal**” aveau să fie realizate în decursul timpului și în Marea Britanie, în Germania, în Rusia, în Polonia și în alte state. În Germania, de pildă, „**Bastonul de Mareșal**” avea, în secolul al XIX-lea, forma unui cilindru îmbrăcat în catifea de culoare albastru-deschis, pe care erau brodate coroane regale și vulturi din argint aurit. În ceea ce privește Rusia, cam în aceeași epocă, „**Bastonul de Mareșal**” avea forma unui cilindru realizat din aur, care era încrustat cu frunze de stejar și lauri din email de culoare verde, cilindru prevăzut la capete cu inele din metal prețios. Pe cilindru era încrustat vulturul bicefal rusesc, pe pieptul căruia era gravată, pe fond de email roșu, icoana cu chipul Sfântului Gheorghe.¹⁷

Iată cum arăta primul „**Baston de mareșal**” din România, care avea să fie oferit, în anul 1918, regelui Ferdinand I cu ocazia primirii de către acesta a Înaltei demnități de mareșal. Piesa avea formă de cilindru cu o lungime de circa 35 cm, acesta fiind acoperit cu catifea de culoare purpurie. Cilindru respectiv era împodobit cu acvile cruciate și cu capete de bour, cusute cu fire de aur. Capetele cilindrului erau obturate de două capace tronconice, împodobite și ele, în chip artistic, cu elemente simbolice. Astfel, pe capacul superior apare stema României Mari și Deviza „**Nihil sine deo**”. Pe cel inferior, **Crucea Ordinului Mihai Viteazul și litera (cifru) „F”** (inițiala regelui Ferdinand I – n.n.). Se spune că ornamentația acestui prim baston de mareșal românesc a fost realizată de către renumitul pictor român Costin Petrescu, iar executarea piesei s-a făcut la Casa de Bijuterii „**Falize**”, din Paris. Ulterior, bastoanele de mareșal cu care vor fi onorați și înnoblați următorii purtători ai acestuia, vor suferi

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem, pp. 44-45.

unele mici modificări. În această privință, iată cum arăta bastonul mareșalului Alexandru Averescu. Piesa este realizată din aur curat. Ea are forma unui tub cilindric în lungimea de 49,5 cm, cu două capace tronconice la capete. Pe o porțiune de aproape 40 de cm din lungimea bastonului, el este îmbrăcat în catifea de culoare purpurie, pe care sunt brodate, cu fir de aur, 4 acvile și 5 capete de bour, acestea fiind dispuse vertical. Capacele de la capetele bastonului de mareșal sunt și ele frumos decorate cu frunze de acant, de viță-de-vie și de laur. Pe unul dintre capete, adică pe cel de sus, se află gravată stema „**României Mari**” și înscrisă inscripția „**Nihil Sine Deo**”. Pe același capac se află gravată crucea „**Ordinul Mihai Viteazul**” și cifrul încoronat al regelui Carol al II-lea. Pe celălalt capac al bastonului, se află înscrisă următoarea inscripție cu putere de simbol: „**Mărăști, 1917**”¹⁸.

Ultima perioadă în care în România se vor confecționa noi „**Bastoane de mareșali**” va fi în anul 1941, atunci când aveau să fie ridicați la demnitatea de mareșali regele Mihai I și generalul Ion Antonescu. De data aceasta, ca mareșal în activitate și ca ilustru conducător militar, Ion Antonescu va avea două bastoane de mareșal. Unul dintre ele va fi „**protocolar**”, ca să ne exprimăm printr-un astfel de termen, iar celălalt care era, „**de serviciu**”. Conform unor reglementări speciale, „**Bastonul de Mareșal**” propriu-zis era purtat de către deținătorul lui la „ținuta de ceremonie”, la parade militare, la reviste de front, la inspecții și cu alte ocazii. Cu acele prilejuri el, mareșalul, își prezenta salutul în fața stindardelor și drapelelor de luptă, a șefilor de stat români și străini, a membrilor familiilor regale și princiare și a Sanctității Sale Patriarhul Țării, ori cu alte împrejurări sau ocazii, cu „**Bastonul de Mareșal**” în mână. Salutul propriu-zis cu „**Bastonul de Mareșal**” se făcea astfel: se ridica bastonul în sus, care era ținut în mâna dreaptă la aproximativ 2/3 din lungimea sa, socotită de jos în sus; ridicătura era până în dreptul obrazului, după care se îndoia mâna spre dreapta, cu un gest larg și hotărât și se menținea acea poziție pe toată durata efectuării salutului.

Spre bucuria autorilor, în timpul muncii lor de documentație făcută la Muzeul Militar Național, ei au putut vedea, ca obiecte expuse în vitrine sau ca fotografii, aproape toate bastoanele de mareșal pe care le-au avut purtătorii lor din România.

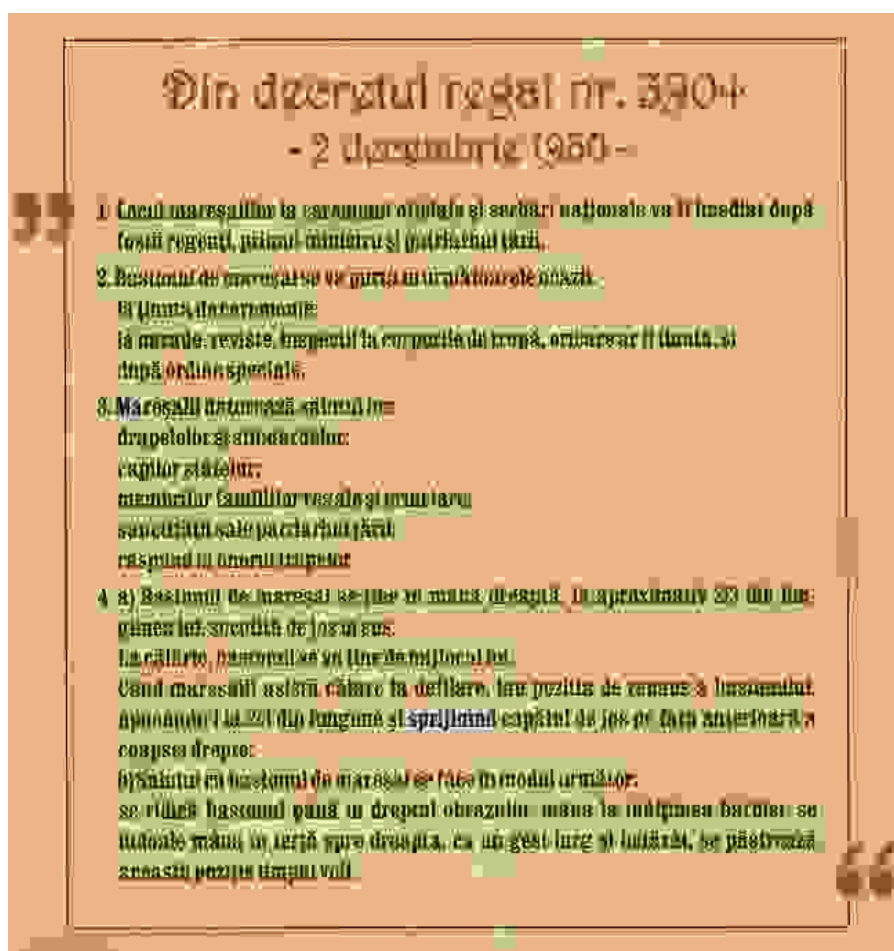
¹⁸ Ibidem, pp. 47-48.

Uniformele purtătorilor demnității de mareșali

În legătură cu această problemă , în Decretul lege privitor la instituirea demnității de mareșal al României, în partea sa finală, se face următoarea consemnare: „**Un statut va preciza uniforma, insignele și celelalte detalii de ordin protocolar**”. Ca urmare, cei în drept au întocmit un astfel de statut. Apoi, conform prevederilor acestuia, meșterii croitori și ceaprazari pricepuți din atelierele centrale ale armatei au întocmit o astfel de uniformă, care avea să fie deosebit de frumoasă și de atrăgătoare, ea fiind prevăzută cu petlițe și cu nasturi de culoarea aurului, cu centuri arătoase etc. Acele uniforme erau, în liniile lor principale, în cele mai multe cazuri, asemănătoare cu cele ale generalilor din forțele terestre și aeriene, cât și ale amiralilor, ele având ca element distinctiv „**Epoletul de mareșal**”. La modul său concret, pe epoletul de pe uniforme de deținătorilor demnității sau a gradului de mareșal se află redată două bastoane încrucișate, acestea fiind încadrate de unele elemente decorative cu semnificații istorice naționale. Pe epoletul de mareșal al României se află fixată o stea în cinci colțuri. Atunci când mareșalul român îmbrăca uniforma sa specială, pieptul tunicii era bogat împodobit cu colanuri și decorații strălucitoare, fapt ce asigura acelei uniforme o frumusețe cu totul aparte. Cei ce doresc să vadă o astfel de uniformă originală, le recomandăm să viziteze același Muzeu Militar Național din București, la care ne-am referit ceva mai înainte. Acolo, în vitrinele acestei instituții muzeale, pot fi admirate atât o astfel de uniformă arătoasă, cât și epoletul de mareșal.

Dorim să mai facem o remarcă în legătură cu uniforma românească de mareșal. Este vorba de caschetă, de beretă și de căciulă. Cascheta era oarecum asemănătoare cu cea a generalilor, iar ca element de particularitate îl reprezenta emblema ce era așezată deasupra cozorocului. Bereta era și ea asemănătoare cu cea purtată de vânătorii de munte, având fixată pe ea aceeași emblemă ca cea de pe caschetă. Căciula de mareșal era făcută din blană fină de miel, având și ea ca element distinctiv respectiva emblemă. Ea era ceva mai înaltă decât căciulile obișnuite purtate iarna de către cetățeni. Se zice că în epoca dată, cea mai atrăgătoare și mai frumoasă căciulă de mareșal era cea purtată de mareșalul Alexandru Averescu. Se mai zice că, la un moment dat, apreciindu-se frumusețea acelei căciuli, au început să-și confecționeze o căciulă asemănătoare și mai marii județelor și orașelor

țării, dar și țărani obișnuiți. Pornindu-se de la acest fapt, acele căciuli se vor numi, în grai popular, de către purtătorii și admiratorii lor, nici mai mult, nici mai puțin, de „Căciula mareșalului Averescu”.

Conținutul Decretului regal nr. 3904, din 2 decembrie 1930, privitor la locul pe care urma să-l ocupe mareșalii României la ceremonialele oficiale și la modul în care urma să poarte bastonul de mareșal și să salute (facsimil)

Stema mare a României, ornament pe capacul superior al bastonului românesc de mareșal

LEGE
Relativă la crearea demnității
de „Mareșal al României”

Articol unic. – Se înființează pe ziua de 14 iunie 1930 demnitatea de „Mareșal al României”.

Această demnitate este onorifică și se poate conferi generalilor care, în gradul de general de corp de armată, au condus cu succes operațiunile armatei române, în funcția de șef al Marelui Cartier General sau de comandant titular al unei armate, în războiul pentru întregirea neamului.

Mareșalii României vor lua parte la ședințele Consiliului Suprem de Apărare a Țării, la care vor fi invitați de M.S. Regele.

Un statut va preciza uniforma, insignele și celelalte detalii de ordin protocolar.

Această lege s-a adoptat de Senat în ședința de la 19 iunie anul 1930 și s-a adoptat cu majoritate de 70 de voturi contra unul.

Președinte Profesor Traian Bratu.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința din 21 iunie anul 1930 și s-a adoptat cu majoritate de 116 voturi contra 4.

Vice-Președinte

I. Periețeanu.

Dat în București în 1 iulie 1930.

CAROL

*Textul integral al Legii relative
la crearea demnității de
„Mareșal al României” (faximil)*

Carol al II-lea
Prin grația lui Dumnezeu
și voința națională Rege al României
La toți cei de față și viitori sănătate

Asupra raportului ministrului nostru secretar de stat în Departamentul Armatei nr. 64096 din 26 noiembrie 1930

Am decretat și decretăm:

Art. 1 – Locul Mareșalilor la ceremonii oficiale, portul și salutul cu bastonul de mareșal, se reglementează după cum se arată mai jos:

1. Locul Mareșalilor la ceremonii oficiale și serbări naționale, va fi imediat după foști Regenți, Prim Ministru și Patriarhul Țării.

2. Bastonul de Mareșal se va purta în următoarele ocazii:

- la ținuta de ceremonie;
- la parade, reviste, inspecții la corpurile de trupă, oricare ar fi ținuta și după ordine speciale.

3. Mareșalii datorează salutul lor:

- Drapelelor și stindardelor;

- Capilor statelor;
- Membrilor familiilor Regale și Princiare;
- Sanctității sale Patriarhul Țării;
- Răspund la onorul trupelor.

4.a. Bastonul de mareșal se ține în mână dreaptă, la aproximativ 2/3 din lungimea lui, scotită de jos în sus.

La călărie, bastonul se va ține de mijlocul lui.

Când mareșalul asistă călare la defilare, ia poziția de repaus a bastonului, apucându-l la 2/3 din lungime și sprijinind capătul de jos, pe fața anterioară a coapsei drepte.

b. Salutul cu bastonul de mareșal se face în modul următor:

Se ridică bastonul până în dreptul obrazului, mâna la înălțimea bărbiei, se îndoiește mâna în forță spre dreapta, cu un gest larg și hotărât, se păstrează această poziție timpul voit.

Art. II – Ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Armatei este însărcinat cu executarea Decretului de față.

Dat în București la 26 noiembrie 1930.

MINISTRUL ARMATEI

General de divizie adjutant /ss/ Condeescu

Textul integral al înaltului decret nr. 273/1930 privitor la locul pe care urma să-l ocupe mareșalii României la ceremonialele oficiale, la portul ținutei și însemnelor de mareșal și la modul în care urma să se dea salutul cu bastonul de mareșal

Coperta unui pliant editat, cu câțiva ani în urmă, de către Muzeul Militar Național, intitulat „Însemne ale rangului de mareșal al Armatei Române”

PRIMUL MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE CAROL I

În lucrările cu tematică istorică publicate în țara noastră până în decembrie 1989, în rândurile mareșalilor români se menționa, în mod firesc, și numele regelui Carol I. De exemplu, în „**Enciclopedia României**”, în cele patru volume editate între 1938 și 1943, erau nominalizați, ca mareșali ai României, doar regii Ferdinand I, Carol I, Carol al II-lea, militarii români de profesie Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Ion Antonescu, dar și cel al fostului general Eremia Grigorescu. În realitate, acesta din urmă n-a apucat să obțină demnitatea, rangul sau gradul de mareșal pentru că, la data de 14 iunie 1930, când în țara noastră s-a adoptat „**Legea relativă la crearea demnității de Mareșal al României**”, reputatul oștean intrase de mult timp în lumea umbrelor. În ceea ce îl privea pe regele Carol I, acesta purta demnitatea de „**Feldmareșal**” al Germaniei și de „**Mareșal**” al Rusiei. Lui i se acordase acele înalte demnități în anul 1909, pentru merite excepționale, de către împăratul Wilhem al II-lea al Germaniei, iar trei ani mai târziu, adică în 1912, de către împăratul Rusiei, Nicolae al II-lea. Cum însă noțiunile de „**Feldmareșal**” și „**Mareșal**” sunt aproape sinonime ca înțelesuri, noi putem considera, fără teama de a greși, că și regele Carol I a fost, de drept și de fapt, „**mareșal român**”.

Dar înainte de a ne referi la aspectele concrete strâns legate de acordarea demnităților de „**Feldmareșal**” și de „**Mareșal**” a Regelui Carol I, socotim necesar, mai întâi de toate, să scriem despre unele aspecte semnificative privitoare la viața și activitatea acestuia, dintre care numeroase aspecte au darul să justifice acordarea acestui suveran al României a rangului sau a titlului de „**Mareșal al armatelor imperiale germane și ruse**”.

Carol I de Hohenzollern s-a născut în ziua de 20 aprilie 1839, fiind al doilea fiu al principelui Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen. Asemenea tuturor Hohenzollernilor, care păreau născuți și făcuți să îmbrățișeze cariera militară, la vârsta de 18 ani (1857), tânărul Carol a intrat în armata prusiană, pentru ca după numai doi ani (1859) să fie înaintat la gradul de sublocotenent și repartizat la un regiment de artilerie. În calitatea sa de ofițer prusac, va participa apoi la câteva campanii militare, unde s-a afirmat prin însușiri și calități ostășești evidente, după care va primi gradul de locotenent, iar apoi alte grade militare. Bunăoară, în anul 1866 a fost înaintat la gradul de „**căpitan onorific**” (a la suite) al Regimentului 2 Dragoni. Cu privire la personalitatea sa din acei ani de viață, ca militar, ca om politic și de stat, în numeroase lucrări istorice românești de specialitate, el este prezentat în mod elogios. Într-una dintre ele, de exemplu, se consemnează următoarele: „**Carol a fost descris drept soldat perfect, sănătos, disciplinat și, de asemenea, un politician excelent, cu vederi liberale. Cunoștea bine mai multe limbi străine. Familia sa, dinastia de Hohenzollern – Sigmaringen, era înrudită cu Napoleon al III-lea (al Franței - n.n.) și avea relații excelente cu acesta**”¹⁹.

La data de 10 mai 1866, după abdicarea fortuită a lui Cuza Vodă, în condiții complexe, dar și într-o conjunctură internațională destul de agitată (aspecte care sunt relatate pe larg în literatura noastră istorică), principele Carol I devine domnitor al României. Pentru ocuparea acelei supreme demnități de stat, el fusese recomandat și susținut pe plan extern, în principal, de către Împăratul Napoleon al III-lea. În contextul dat, în ziua de 10 mai 1866, care va deveni apoi, pentru o lungă perioadă de timp, sărbătoare națională a României, Carol I a depus jurământul de credință pe Constituția Țării, prilej cu care el își va arăta, în mod oficial, sincer și deschis, loialitatea față de România și de poporul român. Cu acel prilej, el va declara următoarele în plenul Adunării deputaților: „**Ales de națiune, cu spontaneitate, Domn al românilor, mi-am părăsit, fără să stau la îndoială, și Țara și familia, spre a răspunde la chemarea acestui popor, care mi-a încredințat destinele sale. Punând piciorul pe acest pământ sacru, am devenit român. Cetățean astăzi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărți cu D-voastră soarta cea bună**

¹⁹ „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 54.

și cea rea. Din acest moment, totul este comun între noi; credeți în mine, precum eu cred în D-voastră. Providența, care a condus pe alesul D-voastră până aici și care a înlăturat toate piedicile din calea-i, nu va lăsa neîndeplinită opera sa”.²⁰

Din fericire pentru poporul român, dar și pentru el, regele Carol I și-a respectat întocmai, în toți anii domniei sale, cuvântul pe care și l-a dat. A fost un rege al românilor și un soldat al românilor. Va fi la înălțimea demnității sale.

Primul mare act istoric în care el și-a exprimat deschis atașamentul față de Țara sa adoptivă, de poporul român și de interesele supreme ale statului nostru l-a reprezentat poziția sa statornică, verticală și logică pe care s-a situat cu prilejul proclamării independenței de stat a României și apoi pe timpul campaniei noastre glorioase de la 1877-1878 pentru consfințirea neatârării pe câmpul de bătălie de dincolo de Dunăre.

La data de 7 mai 1877, în prezența regelui Carol I, are loc o ședință a Consiliului de Miniștri al României, în care s-au discutat unele probleme privind proclamarea independenței noastre de stat. Cu acel prilej, domnitorul s-a declarat ferm pentru proclamarea acestui act istoric ce era așteptat de veacuri de către poporul român.

În ziua de 9 mai 1877, ca o încununare a năzuințelor și luptelor de veacuri ale poporului nostru pentru libertate, unitate națională și independență, în Parlamentul Țării, la care participă în înalta sa demnitate și domnitorul Carol I, se proclamă independența de stat deplină a României. Cu acel prilej festiv, ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, avea să declare, plin de mândrie și cu o înaltă demnitate, că noi, românii, **„Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare”**, că **„Suntem în război cu turcii”**. El a mai spus **„că nu are nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanților naționali că suntem o națiune liberă și independentă”** și că noi, românii, toți ca unul și unul ca toți, **„suntem în stare să facem noi sacrificii pentru ca să păstrăm această Țară și drepturile ei pentru copii noștri”**²¹.

²⁰ Dr. Gheorghe Cristache, dr. Tucă Florian, *„Voievozi, Domnitori, Principi, regi, Președinți și alți șefi de stat din spațiul românesc, Dicționar”*, ediția a 2-a adăugită, București, 2006, p. 287.

²¹ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, *„2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiul românesc”*, București, 2000, pp.304-305.

În ziua de 10 mai 1877, printr-un Înalt ordin de zi, domnitorul Carol I se adresează direct oștirii române, chemând-o ca „**în momentele grele prin care trece Țara**”, să fie la înălțimea speranțelor pe care România și-o pune în ea. Cităm, în continuare, câteva extrase din acel document istoric:

„Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați,

În momentele grele prin care trece țara noastră, România întreagă are ochii ațintiți asupra voastră; ea pune în voi toate speranțele sale. În ora luptei aveți înaintea voastră faptele bătrânilor oșteni români: aduceți-vă aminte că sunteți urmașii eroilor de la Rovine și Călugăreni. Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru imaginea Patriei. Urmați-l dar vitejește și când odată laurii păcii vor reînverzi pe munții și câmpiile României, Patria, cu recunoștință, va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române. Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați, Domnul vostru vă urmărește cu mândrie. El în curând va fi în mijlocul vostru, în fruntea voastră. Cauza ce vă este încredințată, este o sfântă cauză. Cu noi, dar, va fi Dumnezeu și cu voi va fi victoria.”²² Iar oștirea română, care avea în fruntea ei un oștean lucid, capabil și ambițios, avea să se comporte pe câmpul de bătălie cu demnitate, cu onoare, cu vitejie, așa cum aștepta de la ea, de drept și de fapt, poporul nostru.

În ziua de 15 mai 1877, principele Carol I face o inspecție în pozițiile de artilerie ale trupelor române de la Calafat, care se concentraseră în zonă în vederea începerii luptelor propriu-zise pe frontul de dincolo de Dunăre. Pe timpul acelei inspecții, artileria turcească aflată în cetatea Vidin a început să tragă asupra pozițiilor trupelor noastre ce se aflau pe malul românesc al fluviului. Se spune că trei obuze, venite de la inamic, au explodat în imediata apropiere a prințului, acesta fiind în pericol de a fi rănit. Carol I și-a ridicat de pe cap chipiul, în semn de „salut”, iar apoi ar fi spus, cu glas tare, ca de tunet, aceste cuvinte: „**Asta-i muzica ce-mi place mie!**”

La 20 mai, printr-un Decret al Consiliului de Miniștri, s-a acordat principelui Carol I medalia „**Virtutea Militară**”, ca „**răsplată**

²² *Ibidem*, p. 279.

a gestului de curaj cu care a stat în fața Calafatului în timpul duelului de artilerie executat de otomani”.

În ziua de 17 iulie 1877, în localitatea Poiana, unde fusese instalat sediul Marelui Cartier General al Armatei Române, a avut loc solemnitatea festivă de distribuire a drapelului de luptă regimentelor de dorobanți și de artilerie. Fiind prezent la acest important ceremonial ostășesc și Carol I, acolo se dă citire ordinului de zi nr.29/1877, dat de către Comandantul Suprem al oștirii române, document istoric în care se spunea, printre altele:

„Ofițeri, subofițeri, gradați și soldați,

Dându-vă drapelul corpului, vă încredințez onoarea României, pe care o pun astfel sub scutul curajului, devotamentului și abnegației voastre. Pentru prima oară se prezintă solemnă ocazie de a primi drapelul în preția mergerii pe câmpul de onoare; căutați a-l încununa de o neprețuitoare glorie. Nu uitați niciodată că drapelul este simbolul Patriei; cea mai mare onoare pentru voi este de a vă da viața pentru a-l apăra și a-l păstra în mâinile voastre, făcându-l pururi să fâlfâie peste toate obstacolele ce va învinge vitejia voastră”.²³

Rușii au încercat “să restricționeze și să ironizeze contribuția militară a României”²⁴ la războiul din 1877-1878 și s-o împiedice “să câștige statutul de țară cobeligerantă”.²⁵

În ziua de 20 august 1877, pe platoul din fața podului de peste Dunăre, de la Silistioara Măgura, ce fusese întins de către militarii români pentru trecerea trupelor pe frontul din Bulgaria, are loc ceremonialul trecerii în revistă a acestor trupe de către domnitorul Carol I. Fiind îmbrăcat într-o mândră ținută militară și având pieptul vestonului plin de decorații, dintre care strălucea, ca o stea, medalia „**Virtutea Militară**”, oșteanul din fruntea armatei a salutat în chip solemn efectivele luptătoare și le-a urat să iasă biruitoare din luptele ce urmau să înceapă! Apoi, așa cum se stabilise în protocolul ceremonialului, efectivelor luptătoare li s-a adus la cunoștință că

²³ „Cronica participării armatei române la războiul pentru independență, 1877-1878”, București, 1977, p. 171.

²⁴ Larry L. Watts, „Ferește-mă, Doamne, de prieteni..... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România”, Editura RAO, București, 2012, p. 64.

²⁵ Ibidem

domnitorul Carol I a preluat în mod efectiv comanda tuturor unităților militare române și ruse ce urmau să acționeze pe frontul de la Plevna.

După aceea, în fața trupelor luptătoare, generalul Alexandru Cernat, Ministrul de Război, a dat citire Înaltului ordin de zi cu care comandantul suprem s-a adresat oștirii sale, chemând-o la luptă în numele și spre gloria Patriei independente. Pentru conținutul său înflăcărat, vibrant și plin de îmbărbătare, vom cita aici câteva extrase din acel ordin de zi:

„Oșteni,

A trecut anul de când lupta de peste Dunăre... pune în primejdie hotarele țării noastre. Pentru a se apăra, Țara a făcut apel la voi. La glasul ei, v-ați părăsit căminele cu avântul oamenilor care au conștiința că de devotamentul lor atârna ființa statului român...

Oșteni români, voi știți cât de mult a suferit Patria noastră timp de 200 de ani, în care vi se răpiseră mijloacele de a mai apăra bărbătește, pe câmpul de bătaie, drepturile ei. Astăzi aveți ocazia de a arăta din nou vitejia voastră și Europa întreagă stă cu ochii țințiți spre voi. Înainte dar cu inima românească și lumea să ne judece după faptele noastre... Armata română, deși mică, se va distinge, sunt sigur, prin bravura și disciplina ei. Ea va reda astfel României rangul ce a avut altădată și care i se cuvine între națiunile europene... Faceți dar să fâlfâie din nou, cu glorie, drapelul românesc pe câmpurile de bătaie, unde strămoșii voștri au fost secole întregi apărătorii legii și ai libertății.

Înainte dar, oșteni români, înainte cu bărbăție și în curând vă veți întoarce la familiile voastre, în Țara voastră liberă, prin voi înșivă, acoperiți de aplauzele întregii națiuni”.²⁶

După citirea acelui ordin de zi cu conținut mobilizator și însuflețitor, ne informează într-una din lucrările sale T.C. Văcărescu, „în sunetele muzicilor militare și al cântecelor însuflețite de simțiri eroice și patriotice..., în frunte cu steagurile mândre desfășurate în vânt, batalioanele, escadroanele, bateriile române porniră în lungi șiruri pe podul întins peste luciul larg și măreț al Dunării, în ale cărei unde razele soarelui răsfângeau mii de scântei pe oțelul săbiilor, al baionetelor și al tunurilor!

²⁶ *Ibidem*, pp. 204-205.

Impozant și solemn moment! Un freamăt, o emoție nespūsă cuprinsese pe toți. Părea că deodată înaintea tuturor a dobândit ființa simbolică a imaginii Țării, că România însăși s-a întrupat aici tânără, frumoasă, înviată la glorie și la neatârnaire, ... dânsa păși acum înainte cu fiii ei peste hotare spre a-și apăra drepturile, a restabili credința și onoarea numelui său”.²⁷

Ce a urmat după trecerea Dunării de către trupele române, care aveau în fruntea lor pe Carol I, se află pe larg consemnat în multe dintre lucrările românești și străine dedicate războiului nostru de independență de la 1877-1878. Ne vom referi și noi la aceste probleme, dar foarte pe scurt:

a) Deplasările trupelor române pe linia Dunării și dincolo de fluviu.

b) Primul atac al unei unități românești de dorobanți asupra redutei Grivița 1 din ziua de 27 august 1877.

c) Atacurile și asalturile trupelor noastre din ziua de 30 august 1877 de la Plevna și Grivița. La doar patru zile de la desfășurarea atacului de la reduta Griviței 1, din ziua de 30 august 1877, în timpul în care românii au dat primele jertfe de sânge pentru consfințirea neatârării pe câmpul de bătălie, în ziarul „**România Liberă**” se publică articolul intitulat „**Lacrimile curg**”. În acel articol se consemnează, printre altele: „**Înscrieți români în cartea nemuririi pe eroii morți la Grivița, căci aceștia sunt frații noștri, sunt fii ai României**”. În continuare, în articol se mai spune: „**S-au luptat ca niște lei copiii Carpaților! Împotriva întăriturilor păgâne, care vărsau plumbi încinși, ei și-au aruncat piepturile înflăcărâte de iubirea Patriei... Au murit mulți, dar au murit ca eroi, au murit pentru o patrie neatârnată, pentru deșteptarea trecutului glorios al României...**”²⁸

d) Atacurile și asalturile trupelor române la reduta Grivița 2 și cucerirea acestei puternice fortificații de către luptătorii noștri;

e) Luptele trupelor române și ruse conduse de Carol I din zona localităților Dolni și Gorni Dubnik.

f) Luptele din zona râului Vit și a localității Opanez.

g) Bătălia de la cetatea Rahova, încheiată cu o victorie exemplară a ostașilor noștri și despre care ducele Nicolae al Rusiei apreciază faptul că „**izbânda de la Rahova aparține întreagă armatei**

²⁷ Văcărescu T.C., „*Luptele românilor din 1877-1878*”, București, 1887, p.251.

²⁸ „*Cronica participării armatei române la războiul pentru independență 1877-1878*”, București, 1977, p. 233.

române”²⁹. Referindu-se la aceeași importantă izbândă militară a trupelor noastre, în ziua de 22 noiembrie 1877, în ordinul de zi nr.152/1877, domnitorul Carol I va spune: „**Vitejia armatei noastre a avut din nou o izbândă de o însemnată importanță. Luarea Rahovei va fi înscrisă cu litere de aur în analele noastre alături de luarea Griviței. Ca și prin alte fapte strălucite, vitejia ostașilor români va rămâne de-a pururi neuitată... Ostași români, ați vărsat sângele vostru pentru independența scumpei noastre Țări**”.³⁰

h) Luptele din zona Lom Palanka.

i) Luptele din zona cetății Vidin.

j) Capitularea lui Osman Pașa, comandantul suprem al trupelor turcești care operau pe frontul din Bulgaria, în ziua de 28 noiembrie 1877 și predarea acestuia în mâinile trupelor române. Referindu-se la această nouă izbândă militară românească, domnitorul Carol I îl va înștiința, cu o mare bucurie, pe Țarul Rusiei, Alexandru al II-lea, că „**Osman Pașa e rănit și luat prizonier; el s-a predat românilor**...”³¹

În legătură cu predarea lui Osman Pașa trupelor române, generalul Radu Rosetti arăta în lucrarea sa dedicată războiului de la 1877-1878: „**Plevna căzuse și odată cu ea căzuse în mâinile aliaților (româno-ruși-n.n.) 2138 ofițeri și 42000 oameni de trupă, prizonieri, precum și 77 tunuri și un mare număr de arme. Dar ce era mai important, era faptul că căzuse în mâinile lor generalul turc cel mai priceput, care timp de cinci luni oprise în loc ofensiva rușilor**...”³²

k) Luptele din zona cetății Belogradgik.

l) Luptele din zona Smârdan, din prima decadă a lunii ianuarie 1878, încheiate cu o nouă strălucită victorie a trupelor noastre. Referindu-se la ea, într-un ordin de zi dat de către comandantul Corpului de vest, generalul Nicolae Haralambie, care a acționat în acea zonă a frontului, se arăta, printre altele: „**Victoria de la Smârdan, câștigată în ziua de 12 ianuarie (1878– n.n.), este una dintre cele mai frumoase ale României. În acea zi, drapelele Țării**

²⁹ Ibidem, p.295.

³⁰ Ibidem, p.304.

³¹ Ibidem, p.320.

³² Radu Rosetti, „Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878”, București, 1926, p.75.

fâlfâie pe întăriturile de la Smârdan.... Luptători din acea zi, România vă admiră”³³.

m) Luptele din prima decadă a lunii februarie 1878 pentru cucerirea cetății Vidin, care a reprezentat, de fapt, încheierea victorioasă a acțiunilor militare ale armatei române din timpul războiului de la 1877-1878. Referindu-se la această nouă biruință românească, într-un alt ordin de zi dat de către același general Nicolae Haralambie, se arată, printre altele: **„Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați...Vidinul și Belogradgikul sunt sub culorile României și misiunea Corpului de vest îndeplinită. Țara este mândră de voi. Din parte-mi, mulțumesc trupelor Corpului de vest, pe care am avut onoarea a-l comanda și le urez ca aceeași disciplină, devotamentul real și bravura să fie singura emblemă a drapelului României”³⁴.**

În vara anului 1878, începând cu ziua de 5 august, armata română, care sub comanda supremă a domnitorului Carol I se acoperise de o glorie nepieritoare, **„a trecut pe picior de pace și se va întoarce în Țară”**. Referindu-se la acele momente, generalul Radu Rosetti avea să noteze în cartea din care am mai citat: **„Cu adevărată mândrie s-au întors unitățile în garnizoane și apoi ostașii la căminurile lor. Și la întoarcerea triumfală în București, 8/20 octombrie 1878 și în garnizoane și acasă, oștirea a fost primită cu dragostea ce era firească și cu recunoștința cuvenită acelor care reînviaseră trecutul glorios. Cu drept cuvânt putea fi mândră oștirea de faptele sale, căci dăduse tot ce putea da”³⁵**. Un adevărat cald omagiu de recunoștință se cuvenea să fie adresat acelor care, cu greutățile de tot felul și adesea lipsită de mijloace materiale îndestulătoare, au înfruntat potopul de foc în numele independenței Țării.

Un adevărat omagiu de recunoștință se cuvenea adus domnitorului Carol I, celui ce se aflase, vreme de luni bune, pe câmpul de bătălie de la 1877-1878 în suprema și onoranta funcție de comandant suprem al oștirii române. În perioada dată, el s-a aflat în punctele de comandă cele mai înalte ale Marelui Cartier General, alcătuind împreună cu

³³ „Cronica participării armatei române la războiul pentru independență 1877-1878”, București, 1977, p. 376.

³⁴ *Ibidem*, p.396.

³⁵ Radu Rosetti, „Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878”, București, 1926, p.95.

colaboratorii săi planuri de luptă, dând ordine și dispozițiuni; el s-a aflat, totodată, în punctele de comandă și de observare ale marilor unități, în adăposturi, în tranșee, în mijlocul efectivelor luptătoare, în spitalele de campanie și în atâtea alte locuri. Prezența sa acolo unde se impunea, i-a adus, de fapt, și gloria și recunoștința națiunii române. În legătură cu toate acestea, noi vom face aici o apreciere care până acum n-a mai fost scrisă undeva. Noi socotim, de asemenea, că în perioada participării sale active la campania glorioasă de la 1877-1878, Carol I și-a „**scris**”, cu capacitatea și priceperea sa, cu sabia, cu inteligența sa, viitoarea sa demnitate de „**Feldmareșal al Germaniei**”, iar în „**ranița**” sa avea să se găsească „**Bastonul de mareșal**” pe care îl va primi de la Țarul Rusiei. Sunt, evident, afirmații elogioase și curajoase, dar care au o bogată acoperire prin izvoare documentare de primă importanță! Între aceste izvoare documentare se înscriu, printre multe altele și următoarele decorații primite de către domnitorul Carol I, în nobila sa calitate de comandant suprem al oștirii române și de participant la luptele de pe câmpul de onoare de dincolo de Dunăre, medaliile „**Virtutea Militară**”, „**Trecerea Dunării**” și „**Apărătorii independenței**”; ordinele rusești „**Sf. Gheorghe**” și „**Sf. Andrei**”, acordate de către Țarul Alexandru al II-lea al Rusiei și ordinul „**Pentru merit**”, acordat de către împăratul Germaniei.

În Înalta sa postură de rege, de conducător de stat și de comandant de oști, iar apoi și în nobila sa calitate de mareșal al armatelor imperiale germane și rusești, Carol I, în calitate de rege a continuat să fie capul oștirii române și în timpul celui de al doilea război balcanic (1913), dar l-a numit pe generalul de corp de armată Ferdinand comandantul de căpetenie al forțelor care au trecut Dunărea în Bulgaria. Deși această campanie n-a avut nici de departe amploarea celei de la 1877-1878, ea a fost benefică pentru România. În urma unei conferințe de pace, care s-a desfășurat la București în zilele de 16 iulie-28 august 1913, a revenit la matcă partea de sud a Dobrogei, cu județele Caliacra și Durostor (Cadrilaterul), care erau străvechi pământuri românești. În urma participării sale la războiul balcanic, regele Carol I, pe atunci fiind și mareșal, va fi decorat cu medalia „**Avântul Țării**”.

Ne vom referi, în continuare, la aspectele principale strâns legate de acordarea demnităților de „**Feldmareșal**” și de „**Mareșal**” a regelui Carol I, problemă mai puțin oglindită până acum în literatura istorică românească.

Primirea înaltei și onorantei demnități de mareșal al armatei prusace de către Suveranul României a avut loc la București, la data de 8/20 aprilie 1909, care era sărbătorită și ca ziua de naștere a regelui Carol I. În ziarele românești și străine din epocă se menționează faptul că în acea zi, după apariția zorilor, prin 21 de lovituri de tun s-a anunțat, la București, sărbătorirea a 70 de ani de la nașterea celui ce se afla încă în fruntea țării, în înalta postură de rege. A fost un ceremonial fastuos, la care au participat din partea Germaniei, printre altele, Principele Wilhelm și Alfred von Kiderlen Wachter, ministrul Germaniei la București, iar din partea României viitorul mareșal, regina Elisabeta, șeful guvernului I.I.C. Brătianu și alte ilustre personalități românești. Ceremonialul s-a desfășurat la Palatul Cotroceni. Acolo, într-un cadru festiv, s-a citit mai întâi o scrisoare imperială, în cuprinsul căreia se relatea, în cuvinte protocolare alese, faptul în sine. Iată conținutul acelei scrisori, document istoric valoros, care până acum a fost destul de rar citat în întregimea sa în lucrările de specialitate:

**„Prea Strălucite, prea Puternice Principe, iubite Văr și Frate,
Cu mare plăcere aduc Maiestății Voastre, la aniversarea a 70-a a zilei de naștere, sincerele și cordialele Mele felicitări. Majestatea Voastră poate fi bine încredințată că iau parte în chipul cel mai călduros și cordial la acest eveniment atât pentru Voi, cât și pentru credincioșii voștri supuși și că am totdeauna o deosebită satisfacție de a întreține legături de prietenie sinceră cu Majestatea Voastră. Totodată, nu pot decât să exprim, cu acest prilej, cea mai călduroasă mulțumire pentru viul interes pe care Majestatea Voastră îl poartă neconținut armatei Mele, precum și pentru nemărginita bunăvoință și sollicitudine ce necurmat le aveți pentru regimentele mele. Rugând pentru aceasta pe Majestatea Voastră de a primi în armata Mea demnitatea de General Feldmareșal, nu fac decât să mă unesc cu armata Mea în această cordială urare, ca Dumnezeu să binevoiască a dăruii Maiestății voastre încă mai mulți ani cu deplină sănătate și voieșie.**

Am însărcinat pe Fiul Meu, Alteța sa Imperială și Regală, Principele Moștenitor, de a prezenta Maiestății Voastre epoletele și însemnele de General-Feldmareșal.

Rămân cu încredințarea prea Înaltei Mele stime și a adevăratei prietenii, al Maiestății Voastre, bun Văr și Frate.

Wilhem R ... 20 aprilie 1909”³⁶.

După ce Carol I, în aplauzele participanților, a primit din mâna înaltului oaspete „**Epoletul**” și „**Bastonul de General-Feldmareșal**”, cu o emoție explicabilă, acesta a rostit un scurt discurs de răspuns, al cărui conținut este următorul:

„Sunt foarte fericit și tot pe atât de plăcut surprins prin rara distincțiune pe care M.S. Împăratul și Rege, Augustul Vostru Tată, Mi-a conferit-o prin numirea Mea ca General-Feldmareșal în armata Sa încununată de glorie. Nu pot exprima îndeajuns prin cuvinte ceea ce simte inima Mea în aceste momente solemne. Privesc înapoi asupra unei jumătăți de veac de legături care Mă unesc atât de aproape de armata prusacă, și-mi amintesc cu recunoștință de timpurile depărtate când am trecut prin înalta școală a regimentelor de gardă și am învățat arta războiului, prin care am izbutit a conduce la biruință tânăra Mea armată. Acestor două fericite împrejurări dătoresc că M.S. Împăratul a hotărât să-mi confere bastonul de Feldmareșal, iar această demnitate capătă pentru Mine o valoare și mai mare prin faptul că Alteța Voastră Imperială și Regală a fost însărcinată a mi-o oferi.

Vă rog a transmite Augustului Vostru Tată adâncile mele mulțumiri și a raporta că Eu, împreună cu armata Mea, suntem mândri de primirea în rândul Feldmareșalilor Împărăției Germane.”³⁷

După acea fastuoasă și frumoasă festivitate organizată la București cu prilejul primirii de către regele Carol I a înaltei demnități de „**General-Feldmareșal**”, în capitala României aveau să se desfășoare alte câteva acțiuni festive (întuniri festive, dineuri de gală etc.). La o astfel de festivitate – un dineu de gală -, proaspătul General-Feldmareșal român a rostit următoarele cuvinte protocolare:

„Cu inima plină de bucurie salut în mijlocul Nostru pe Alteța Voastră Imperială și Regală și sunt infinit de recunoscător Maiestății Sale Împăratului și Regelui că a trimis pe Augustul Său Moștenitor la Tron, înconjurat de o strălucită suită, împreună cu comandanții regimentelor cu cari stau în aproape legături și-mi

³⁶Autori: Florian Tucă, Corneliu Andone, Ion Giurcă, Marian Moșneagu, Vasile Popa, Coordonatori: Teodor Frunzeti, Ion Giurcă, „*Mareșali ai României*”, București, 2013, pp. 61-62.

³⁷*Ibidem*, pp. 62-63.

sunt cu deosebire scumpe, spre a-mi transmite felicitări pentru aniversarea a 70^a a zilei Mele de naștere.*

Majestatea Sa Împăratul îmi dă prin această grațioasă atențiune o nouă cheazășie a sentimentelor Sale și întărește legăturile de prietenie ce există de atâția ani, legături scumpe inimei Mele, și pe cari țara Mea știe să le prețuiască pe deplin.

De mai bine de 50 ani sunt strâns legat de viteaza armată a Prusiei; prin numirea mea ca General-Feldmareșal, aceste legături au devenit indisolubile; lunga Mea carieră militară dobândește astfel o înălțare și totodată o încheiere istorică. Această rară distincțiune, precum și numeroasele dovezi de iubire pe cari Majestatea Sa mi le arată în toate împrejurările, mișca adânc inima Mea și nu pot exprima mai bine via Mea recunoștință decât cuprinzând-o în urările călduroase ce fac neîncetat pentru fericirea și prosperitatea mult iubiților părinți ai Alteței Voastre Imperiale și Regale.

Fie ca binecuvântarea celui Atotputernic să se reverse asupra Maiestății Sale Împăratului, a Casei Sale Regale și a glorioasei Sale armate.

Fie ca Pronia cerească să ia sub puternica ei ocrotire pe Alteța Voastră Imperială și Regală și pe tânăra Voastră Familie.

Cu aceste urări ridic paharul Meu în sănătatea Maiestăților Lor Împăratului și Împărătesei, precum și Alteței Voastre Imperiale și Regale.”³⁸

După cuvintele rostite de regele Carol la acea festivitate, Principele Wilhelm i-a răspuns, la rândul său, cu aceste cuvinte: „Mulțumesc Maiestății Voastre Regale, în numele Augustului Meu Tată, pentru grațioasele cuvinte pe cari Majestatea Voastră a binevoit să le rostească și rog pe Majestatea Voastră să primească și mulțumirea Mea personală, din toată inima, pentru buna primire plină de dragoste cu care am fost întâmpinat de Majestatea Voastră, de Majestatea Sa Regina și de întreaga Familie Regală.

* *Nota noastră:* Regele Carol I era, la acea vreme, „cap al întâiului Regiment de dragoni prusieni de Hanovra nr. 9”; „cap al Regimentului de artilerie de câmp al gărzii prusiene”, „cap. proprietar al Regimentului de infanterie austro-ungar nr. 6”; „cap al Regimentului 18 infanterie rus Vologda”; „Cap al Regimentului 1 artilerie român” etc. (*op. cit.*, p. 56).

³⁸ *Ibidem*, p. 69.

Este pentru Mine o deosebită cinste, bucurie și satisfacție că împărătescul Meu Părinte M-a ales pe Mine spre a transmite urările Sale cele mai călduroase și mai sincere Suveranului înrudit, cu prilejul acestei zile, aici în Capitala frumoasei Sale țări. Tatăl Meu, pentru a da o deosebită însemnătate urărilor Sale, Mi-a atașat reprezentanți ai armatei prusiene, care e mândră de înalta distincțiune ce a acordat astăzi Maiestății Voastre, Comandantul ei suprem; mândră de asemenea că număra printre General-Feldmareșalii ei pe încercatul în războiu și pace Rege al României.

Pe lângă acești reprezentanți, Augustul Meu Tată a mai trimis pe comandanții acelor regimente cari se bucură de înalta cinste de a fi în legături directe cu Augusta Persoană a Maiestății Voastre. Maiestății Voastre I-a fost dat ca, în capul vitezei Sale armate, să-și încunune fruntea cu lauri de victorie și să cârmuiască Țara, care I-a servit de a doua patrie mult iubită, spre o bogată înflorire și o spornică propășire în cursul unei domnii de mai bine de 40 de ani. Majestatea Voastră a câștigat și dincolo de hotarele vechei patrii noi titluri de glorie și onoare pentru numele de Hohenzollern.

Să dea Dumnezeu ca binecuvântarea să se reverse încă mulți ani asupra cârmuirii Maiestății Voastre și să ocrotească mereu viteaza armată și întreaga țară, ale cărei destine Atotputernicul le-a pus în mâinile Maiestății Voastre.

Toate urările, și mai cu seama acele pe cari simțim pentru Majestatea Voastră, pentru Majestatea Sa Regina și pentru întreaga Familie Regală, rog să-Mi fie îngăduit a le cuprinde în aceste cuvinte:

Trăiască Majestatea Sa Regele Carol, Majestatea Sa Regina Elisabeta și întreaga Familie Regală a României.

Ura!”³⁹

Încă un fapt ce se cuvine a fi semnalat este următorul: după rostirea respectivelor toasturi, în sala în care s-a desfășurat acea activitate, s-a cântat de către o fanfară militară, dar și de către participanți, „**Imnul național al României**”.

În continuare, considerăm util să consemnăm, fie și pe scurt, cum arăta Bastonul de „**General-Feldmareșal**” pe care l-a primit

³⁹*Ibidem*, pp. 69-70.

regele Carol I: piesa este de formă cilindrică și pe ea se află gravat, în partea sa superioară, următoarele însemne, însoțite de o coroană: „**WII R**” și „**Suum Cuique**”, iar în partea inferioară, un vultur prusac și această inscripție: „**König Karl I von Rumanien prinz von Hohenzollern**”.

Spre marea bucurie și satisfacție a autorilor acestei cărți, în timpul desfășurării activităților noastre de documentare aveam să descoperim un document istoric în metal de o importanță istorică deosebită strâns legată de acordarea demnității sau a titlului de „**General-Feldmareșal**” regelui României, Carol I. Este vorba de o plachetă care s-a bătut în Germania, în doar câteva exemplare, în urmă cu mai bine de un veac, cu prilejul primirii de către Suveranul român a înaltei demnități. Placheta la care ne referim se afla de mult timp în colecția de piese numismatice ce fuseseră adunate cu pasiune de către unul dintre autorii multor cărți istorice, colonelul dr. în istorie Gheorghe Cristache. După părerea autorilor, despre ea s-a scris și s-a vorbit până acum foarte puțin și foarte rar în lucrările de specialitate și că ea n-a fost reprodusă, ca ilustrație foto, în vreo carte de autor. Placheta la care ne referim a fost bătută în Germania în anul în care suveranul României a fost înălțat la rangul de „Feldmareșal” al armatei germane, adică în anul 1909. Pe aversul piesei apare chipul regelui Carol I, șezând pe un fotoliu, fiind îmbrăcat în uniformă de „Feldmareșal”, având pieptul tunicii plin de decorații și ținând în mâna sa dreaptă „**Bastonul de Feldmareșal**”. În partea de sus a plachetei, spre dreapta, se află înscrisă, cu litere de tipar, această inscripție: „CAROL I, KONIG, VON RUMANIEN PRINZ VON HOHENZOLLERN” (în traducere: „**Carol I, Rege al României, Prinț de Hohenzollern**”). Pe aceeași fațetă a piesei, în partea sa de jos, sunt redate „**Blazonul Casei de Hohenzollern**”, coroana Regală a României și înscrisi anii „**1839-1909**” (respectiv anul de naștere al regelui României și anul în care suveranul a primit gradul de Feldmareșal). Pe reversul plachetei, în partea stângă, se află reprodusă, „**Zeița Victoria**”, care ține în mâna dreaptă un steag desfășurat, iar în mâna cealaltă, ridicată în sus, frunze de laur; în partea dreaptă a piesei este înscrisă, cu litere de tipar, această inscripție: „**IN ERINNERUNG SEINER ERNENNUNG ZUM GENERAL FELDMARSCHALL. 20 APRILIE 1909**” (în

traducere – „În amintirea înălțării sale de la general la **Feldmareșal. 20 aprilie 1909**”). În sfârșit, ca un element simbolic, nu ca un aspect de decor, în partea de jos a plachetei, la picioarele „**Zeitei Victoria**”, este redată imaginea unui tun românesc, piesă din care, se zice, că la comanda șefului suprem al armatei oștirii române, Carol I, în primăvara anului 1877, s-au tras primele focuri de artilerie asupra tunurilor turcești ce se aflau în interiorul cetății Vidin.

La doar trei ani de când regele Carol I a fost înălțat la demnitatea de „**Feldmareșal**” al armatei germane, adică în ziua de 17/30 septembrie 1912, Suveranul României va fi onorat și cu primirea demnității de „**Mareșal al armatei imperiale ruse**” din partea împăratului Nicolae al II-lea. Știrea avea să fie transmisă Regelui Carol I, la București, printr-o telegramă sosită din Rusia. Iată conținutul acesteia:

„Astăzi, cu prilejul aniversarii a 50 de ani de serviciu al Majestății Voastre Regale, împins de un sentiment de sinceră recunoștință pentru serviciile pe cari Țara Voastră le-a adus Rusiei în gloriosul an 1877, când Majestatea Voastră, în fruntea vitezei Sale armate, a luptat alături de neuității mei tată și bunic, pentru aceeași cauză atât de scumpă ambelor noastre națiuni și recunoscând înaltele capacități militare ale Majestății Voastre, Îi conferim Bastonul de Mareșal al armatei Mele, ca o recunoscătoare amintire a frăției de arme dintre popoarele noastre și ca semn de adânc respect pentru vechiul nostru aliat”.

NICOLAE⁴⁰

La rândul său, fiind profund marcat și mișcat de onoarea ce i se făcea, Regele Carol I i-a răspuns imediat suveranului Rusiei tot printr-o telegramă, care avea următorul conținut:

„Viu mișcat că Majestatea Voastră a binevoit să-și aducă aminte de a cincizecea aniversare a intrării mele în regimentul de dragoni ai gardei prusiene, care poartă Augustul nume al Împărătesei, scumpa Sa soție, Îi mulțumesc din toată inima pentru această grațioasă atențiune. Majestatea Voastră a binevoit să illustreze această zi, atât de însemnată din cariera Mea militară, conferindu-Mi «Bastonul de Mareșal». Ea Mă anunța despre aceasta în termeni cari Mă umple de mândrie. Îmi lipsesc

⁴⁰*Ibidem*, pp. 75-76.

cuvintele pentru a exprima toată bucuria și profunda Mea recunoștință pentru această onoare, care se resfrânge asupra armatei Mele și care va găsi un răsunet puternic în fața Mea. Epoca în care am avut onoarea de a comanda în fața Plevnei trupele imperiale, ale căror strălucite însușiri Le-am putut prețui și admira, Îmi va rămâne de-a pururea scumpă.

Frăția de arme, pecetluită pe câmpurile de bătălie, are pentru noi cu atât mai mare preț, cu cât ea amintește ostașilor Mei botezul de foc sub ochii Împăratului Alexandru II, neuitatul bunic al Majestății Voastre, căruia Îi voi purta întotdeauna o recunoscătoare amintire și o profundă iubire.

Reînnoind Majestății Voastre mulțumirile Mele cele mai călduroase, O rog să primească asigurarea sentimentelor Mele cele mai afectoase și a întregului Meu devotament.

CAROL”⁴¹

Doar după numai câteva zile de la primirea și respectiv de la expedierea celor două telegrame, va avea loc, la București, la Palatul de la Cotroceni, ceremonialul primirii de către Regele Carol I a „**Bastonului de Mareșal**” al armatei imperiale ruse. Cu acel prilej sosise în capitala României, la București, în fruntea unei delegații masive și reprezentative însuși Marele Duce Nicolae al Rusiei. Ceremonialul propriu-zis s-a desfășurat în cursul zilei de 28 noiembrie/10 decembrie 1912.

Cu numai o zi înainte, Marele Duce al Rusiei îi înmâna Regelui Carol I, din Partea Țarului Nicolae al II-lea, o scrisoare autografă în care se spunea următoarele:

„**Domnule și Frate,**

Dorind să aduc omagiu înaltelor virtuți militare ale Maiestății Voastre, precum și să întăresc memoria glorioasei confraternități ale armatelor țărilor noastre, atunci când armata română, sub înalta conducere a Majestății Voastre, s-a acoperit de strălucire în neuitatul an 1877, V-am numit la 17 septembrie a.c. (1912 – n.n.) Mareșal al armatei Mele.

Însărcinând pe prea iubitul meu unchi, Marele Duce Nicolae Mihailovici, să Vă transmită în numele Meu „**Bastonul de Mareșal**”,

⁴¹ *Ibidem*, p. 76.

în chiar ziua aniversării memorabile a luării Plevnei, (cea de a 35-a aniversare a luării Plevnei – n.n.) Îmi place să nădăjduiesc că Majestatea Voastră va binevoi să vadă în acest act o nouă dovadă a sentimentelor Mele neschimbătoare pentru Majestatea Voastră.

Sunt încredințat că prietenia care Ne unește va contribui să strângă legăturile de fraternitate între popoarele Noastre.

Făcând urări pentru prosperitate și succesul României, sub înțeleapta guvernare a Majestății Voastre, O rog să primească asigurarea înaltei stime și neschimbatei afecțiuni cu care sunt Domnule si Frate al Majestății Voastre, Bun Frate

NICOLAE, Tarskoe Selo, 28 noiembrie 1912”⁴²

În ziua în care, într-un cadru solemn, regele „Carol I a primit „Bastonul de Mareșal” al armatei imperiale ruse din mâna marelui duce Nicolae Mihailovici, înaltul reprezentant al Rusiei a rostit următoarele cuvinte:

„Permiteți-mi, Majestate, ca în numele Augustului meu stăpân să vă prezint însemnele celei mai înalte demnități militare în ziua neuitatei aniversări a luării Plevnei, când Majestatea Voastră a pecetluit pe câmpul de onoare confraternitatea armatei ruso-române”⁴³.

După ce a primit acel însemn, cuprins de o vizibilă emoție și mândrie, Carol I a rostit în fața marelui Duce și a celor ce-l însoțiseră la București, toastul care urmează:

„Sunt adânc mișcat de grațioasa atențiune a Majestății Sale Împăratului care a binevoit a însărcina pe Alteța Voastră Imperială de a-Mi remite Bastonul de mareșal al vitezei sale armate, cu prilejul aniversării a 35-a de la căderea Plevnei. Însemnătatea acestei înalte distincțiuni este și mai înălțată prin prezența Alteței Voastre Imperiale, însoțită de o numeroasă delegație de ofițeri, al căror nume Îmi deșteaptă scumpe amintiri din războiul de la 1877, la care prea iubitul Vostru Tată a luat o parte atât de strălucită.

Deși au trecut mulți ani de atunci, n-am uitat uralele cu care trupele ruse și române M-au aclamat în momentul întâlnirii Mele cu Osman Pașa lângă podul de la Vid.

⁴² *Ibidem*, pp. 81-82;

⁴³ *Ibidem*, p. 83.

Amintind de acest trecut glorios, care-a pecetluit confraternitatea noastră de arme, simt o mare mulțumire sufletească de a putea mărturisi sentimentele Mele de viuă dragoste către Augustul Vostru Suveran, căruia Alteța Voastră Imperială va binevoi a-I transmite expresiunea adâncei Mele recunoștințe pentru numirea Mea ca Mareșal al armatei Sale, asigurându-L cât sunt de mândru de această înaltă distincțiune la care armata Mea are și ea partea sa însemnată”⁴⁴.

Conform relatărilor succinte ale unor ziare românești și străine din epocă, după ce a luat în mână „**Bastonul de Mareșal**” al armatei Imperiale ruse, regele Carol I ar fi sărutat în mod afectuos și sincer acel Baston.

Să consemnăm, în câteva cuvinte, ce înfățișare avea acel „**Baston de Mareșal**”. El consta dintr-un cilindru turnat din aur, avea 48,5 cm lungime și 4,5 cm diametru. Piesa era înconjurată cu ramuri de stejar și de lauri, în relief, ele fiind acoperite cu email de culoare verde. Ambele capete ale bastonului sunt prevăzute cu câte două inele alcătuite din trei șiraguri de briliante, cuprinzând între ele, pe o parte, un vultur bicefal rus, redat în briliante, pe pieptul cărora este redată icoana Sfântului Gheorghe (fost patron spiritual al armatei ruse – n.n.), redată pe fond de email roșu, iar pe cealaltă parte, o cunună de lauri înfățișată în briliante și smaralde.

Din păcate, cu toate strădaniile noastre, nu am reușit să aflăm unde se află acum acea piesă cu o adâncă semnificație istorică. Am aflat, în schimb, că regelui „**Carol I**” îi plăcea să poarte acel „Baston de mareșal” în împrejurări festive și de ordin diplomatic. De exemplu, în ziua de 14 iunie 1914, doar cu mai puțin de trei luni de la data în care va intra în lumea umbrelor, Regele și Mareșalul Carol I l-a primit la Constanța pe cel care îi înmânase, la București, „**Bastonul de Mareșal**”, el, suveranul român, fiind îmbrăcat în uniformă rusească și purtând însemnele de mareșal pe epoleții tunicii sale și ținând în mână respectivul „**Baston de Mareșal**”.

* *

*

Prin cursivitatea și frumusețea scrisului, prin stilul curat al redactării și formulările patriotice, Testamentul Său pare a fi scris nu

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 84-85.

de către un rege, ci de către un istoric sau un om de litere. De aceea redăm câteva paragrafe ale acestui document: „**Având aproape 60 de ani, privesc ca o datorie ca să mă hotărăsc a lua cele din urmă dispoziții. Alcătuind acest testament, gândesc înainte de toate la iubitul meu popor, pentru care inima mea a bătut neîncetat și care a avut deplină încredere în mine. Viața mea este așa de strâns legată de această de Dumnezeu binecuvântată țară, că doresc să-i las și după moartea mea, dovezi vădite de adâncă simpatie și de viul interes pe care le-am avut pentru dânsa. Zi și noapte, m-am gândit la fericirea României, care a ajuns să ocupe acum o poziție vrednică între statele europene, m-am silit ca simțământul religios să fie ridicat și dezvoltat în toate straturile societății și ca fiecare să îndeplinească datoria sa, având ca țintă numai interesele statului. Cu toate greutățile pe care le-am întâlnit, cu toate bănuielile care s-au ridicat, mai ales la începutul domniei mele, în contra mea, expunându-mă la atacurile cele mai violente, am pășit fără frică și fără șovăire înainte, pe calea dreaptă, având nemărginită încredere în Dumnezeu și în bunul simț al credinciosului meu popor. Înconjurat și sprijinit de frunțașii țării, pentru care am avut întotdeauna o adâncă recunoștință și o vie afecțiune, am reușit să ridic, la gurile Dunării și pe Marea Neagră, un stat înzestrat cu o bună armată și cu toate mijloacele, spre a putea menține frumoasa sa poziție și realiza odată înaltele sale aspirațiuni.**”⁴⁵

Succesorul meu la tron primește, ia dar o moștenire, de care el va fi mândru și pe care o va cârmui, am toată speranța, în spiritul meu, călăuzit fiind prin deviza: «Totul pentru țară, nimic pentru mine». Mulțumesc din suflet tuturor celor care au lucrat cu mine și care m-au servit cu credință. Iert acelora care au scris și au vorbit în contra mea, căutând a mă calomnia sau a arunca îndoieli asupra bunelor mele intențiuni. Trimițând tuturor o ultimă salutare, plină de dragoste, rog ca și generațiile viitoare să-și amintească din când în când de acela care s-a închinat cu tot sufletul, iubitului său popor, în mijlocul căruia el s-a găsit așa de fericit. Pronia cerească a voit ca să sfârșesc bogata mea viață. Am

⁴⁵ Florian Tucă, Eugen Siteanu, *Testamentul regelui Carol I*, Revista de Științe Militare, nr. 3 (36), Anul XIV, 2014, București, pp. 23-24.

trăit și mor cu deviza care strălucește în armele României: «Nihil sine Deo!»

Trimit armatei mele, pe care am îngrijit-o cu dragoste și căreia m-am închinat cu toată inima, cea din urmă salutare, rugând-o a-mi păstra o amintire caldă.”⁴⁶

După aproape o jumătate de veac de domnie (1866-1914) și de mai puțin de doi ani de când primise cu mândrie și cu demnitate „Bastonul de Mareșal” al armatei imperiale ruse, în ziua de 27 septembrie 1914, regele Carol I se stinse din viață la Palatul său regal de la Sinaia. I s-au organizat funeralii naționale, fiind înmormântat, după dorința sa, în incinta mănăstirii de la Curtea de Argeș. Referitor la dorința sa de pe urmă, în „Testamentul” său se consemnează: **„Doresc ca corpul meu să fie îngropat lângă biserica din Curtea de Argeș (mănăstirea n.n.), reclădită de mine și care poate deveni mormântul dinastiei române (de Hohenzollern)”**⁴⁷ Pe piatra sa de mormânt, realizată din marmură de Cararra, se află săpată următoarea inscripție: **„Aici se odihnește pe veci robul lui Dumnezeu, Carol I, cel dintâi rege al României, adormit întru Domnul în al 76-lea an de viață închinată Țării după o binecuvântată domnie de peste 48 de ani”**.

În mod firesc, după trecerea sa în lumea umbrelor, numele mareșalului Carol I avea să se bucure de respectul și aprecierea urmașilor. Întru amintirea și întru slava lui s-au scris numeroase cărți. Aspecte din viața sa de familie, din copilăria și tinerețea lui, din anii maturității sale, din timpul campaniei glorioase de la 1877-1878, călătoriile făcute în țară și în străinătate în decursul celor 48 de ani de domnie, imensul număr de decorații românești și străine care au strălucit pe pieptul tunicii sale etc., sunt relatate în mod amănunțit în numeroase cărți care i-au fost dedicate sau închinare. Chipul lui Carol I, alte imagini strâns legate de viața sa, ca și numeroase obiecte personale, sunt prezentate în marile muzee de istorie ale Țării, cu precădere în Muzeul Național de istorie a României și în Muzeul Militar Național “Regele Ferdinand I”. În amintirea, în onoarea și în memoria Regelui, Feldmareșalului și Mareșalului Carol I s-au instituit

⁴⁶ <http://www.vestul.ro/stiri/5595/testamentul-regelui-carol-i.htm?action=print>

⁴⁷ Dr. Cristache Gheorghe, dr. Florian Tucă, Daniela Grigore, „*Neagoe Basarab. Necropole Voievodale, Domnești și Regale din Argeș și Muscel*”, Curtea de Argeș, 2009, p. 88.

decorații ce-i poartă numele și s-au bătut medalii și plachete speciale, s-au editat timbre și vederi alb-negru și colorate. Numele său avea să fie dat podului de cale ferată de la Cernavodă, unei fregate militare, unui important parc din București, unor numeroase bulevarde și străzi din capitala României și din alte orașe ale Țării. Pe această linie, se cuvine să se consemneze și faptul că cea mai înaltă instituție militară de învățământ din România, fosta școală Superioară de Război, și una dintre principalele biblioteci din București, poartă numele de „**Carol I**”. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, întru amintirea, în slava și în memoria lui Carol I, în țară s-au ridicat un mare număr de monumente. Potrivit opiniilor noastre, se poate aprecia că doar domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt, domnitorul Mihai Viteazul și domnitorul Unirii din 1859, Alexandru Ioan Cuza, au fost cinstiți, elogiați și preamăriți printr-un număr mai mare de monumente și însemne memoriale decât cele dedicate regelui și mareșalului Carol I. Pot fi văzute și admirate câteva dintre aceste monumente închinat lui Carol I în următoarele localități: în București, în Piața Palatului Regal; la Calafat, unde se află două monumente dedicate eroilor români ai războiului de independență și respectiv regelui Carol I. Într-un anumit fel și „Statuia dorobanților” –, care este așezată la intrarea de pe podul de cale ferată de peste Dunăre, de la Cernavodă, „**punte de peste ape**” realizată de inginerul român Anghel Saligny, îl elogiază și-l preamăresc și pe regele Carol I. Tot, în amintirea, în memoria și întru gloria lui Carol I, pe fațada Ateneului Român din București, se află montat un medalion din mozaic colorat, cu chipul lui Carol I de Hohenzollern Singmaringen.

Înaltul și strălucitul personaj la care ne-am referit, a intrat în amintirea și în nemurirea Neamului Românesc și acolo va rămâne pentru totdeauna nu doar prin pagini de carte, prin exponatele din muzeele de istorie ale țării, ci și prin faptul că atât în timpul vieții sale, cât și după aceea, el a fost slăvit și evocat și prin instituirea unor decorații de stat care aveau să îi poarte numele. Amintim, în acest sens, că în anul 1906, când el a împlinit cel de-al 40-lea an de domnie, s-a bătut o medalie jubiliară intitulată „**Carol I**”. Piesa are pe aversul ei efigia Suveranului și inscripția „**Carol I**”, rege al României, iar pe revers este reproducă stema Țării și înscrisi și anii „**1866-1906**”. Cu această medalie aveau

să fie decorați atât personalitățile de stat și politice care dețineau funcții înalte în anii domniei suveranului, cât și un mare număr de militari activi sau în rezervă din epocă. Medalia cu care urmau să fie distinși militarii avea, ca înfățișare, o anumită particularitate: pe una dintre fațetele ei era înscrisă următoarea inscripție: „**În amintirea anului al 40-lea al căpeteniei mele. 1866-1906.**”⁴⁸ În același an 1906, în cadrul sistemului român de decorații, s-a instituit și Ordinul „**Carol I**”. Este o decorație foarte interesantă atât din punct de vedere al înfățișării ei artistice, cât și ca semnificație istorică. Piesa are reprodus pe avers un vultur cu aripile larg întinse, care poartă pe cap o coroană, ține în cioc o cruce și poartă în gheare un sceptru. Valoarea ei istorică este redată, în principal, de înscrisurile de pe ea. Iată care sunt acestea: „**Prin statornicie, la izbândă (pe avers); 1866-10 mai 1906 (pe revers)**”⁴⁹.

În anul 1939, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea fostului prim suveran al României s-a bătut o medalie jubiliară intitulată „**Centenarul Regelui Carol I**”. Piesa are pe avers statuia ce se ridicase în București în amintirea sa, iar marginal înscrisă următoarea inscripție dedicativă: „**Carol I, întemeietorul Dinastiei și Regatului României**”. Pe revers este redată, ca element simbolistic, imaginea unui stejar falnic, iar circular se află înscrisă această legendă: „**100 de ani de la nașterea primului Rege al României**”. Pe aceeași fațetă a medaliei sunt gravați următorii ani: „**1839**” și „**1939**”⁵⁰.

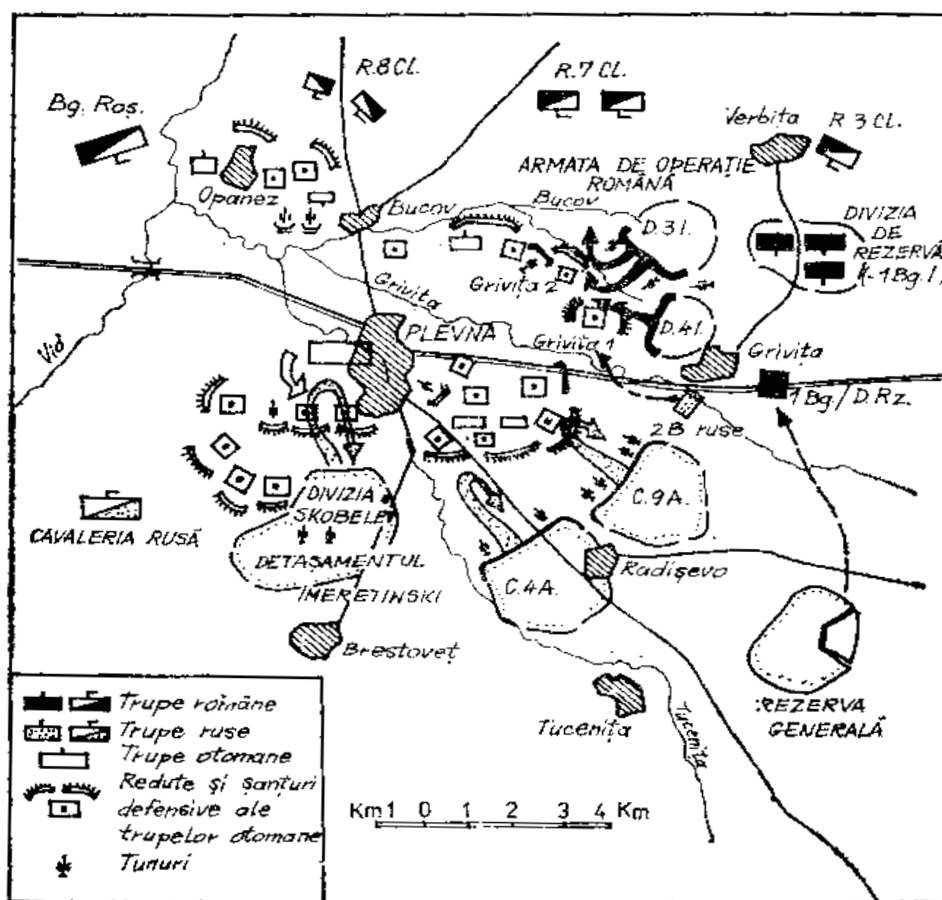
⁴⁸ Ștefan Șerbănescu, Nicolae Belivan Dumitrescu, „*România. Decorații. 1859-1991*”, București, 1992, p. 14.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 26.

*Regele Carol I, în uniformă de mareșal,
pictură realizată de Valentin Tănase*

A treia bătălie de la Plevna (30-31 august 1877),
la care au participat trupele române de sub comanda regelui Carol I
* Sursa: http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_5.html

DIRECȚIILE DE OFENSIVĂ ALE TRUPELOR ROMÂNE ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC, ACȚIUNI APROBATE DE REGELE CAROL I

ACȚIUNILE GRUPĂRII DE VEST (PRINCIPALĂ)

*Regele Carol I, principele moștenitor Ferdinand
și prințul Carol al II-lea*

Epoletul de Feldmareșal german, care a aparținut regelui Carol I

Plachetă bătută în Germania, în anul 1909, cu prilejul acordării regelui Carol I a demnității de Feldmareșal al armatei imperiale germane (avers și revers)

Regele Carol I, împreună cu Țarul Nicolae al II-lea și cu Prințul moștenitor Ferdinand I (imagine din anul 1914)

„Coroana regală de oțel” care a aparținut regelui „Carol I”

*Statuia ecvestră dedicată regelui Carol I,
aflată în centrul municipiului București*

*Efigia lui Carol I ca domn și ca rege al României,
aflate pe monede în valoare de 5 lei, din argint*

*Medalie bătută în anul 1905 care reprezintă
cei patru membri de sex masculin ai Familiei
Regale a României: Regele Carol I,
Principele Moștenitor Ferdinand, Principele
Carol și Principele Nicolae.(avers)*

*Membrii guvernului României din anul
1905 (revers)*

*Piatra de mormânt a regelui Carol I,
aflată în incinta mănăstirii din Curtea de Argeș*

*Clădirea Universității Naționale de Apărare,
care în prezent poartă numele regelui Carol I*

CEL DE-AL DOILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE FERDINAND I

Potrivit adevărului istoric, consemnat sau oglindit pe larg în documente oficiale românești și străine de primă mână, în literatura istorică de specialitate, ca și în presa vremii, **regele Ferdinand I a fost, în ordinea cronologică a primirii acestei înalte demnități, cel de-al doilea Mareșal al României.** Primirea de către el a acestei înalte și onorante demnități sau rang s-a petrecut în ziua istorică de 1 decembrie 1918, în cadrul unui ceremonial fastuos organizat la București de către oficialitățile noastre statale, în clădirea Parlamentului României aflată atunci pe Dealul Mitropoliei. În acea zi și în acel loc, după oficierea unui serviciu religios, așa cum se obișnuia în epocă în special cu prilejul desfășurării unor evenimente deosebite, generalul Eremia Grigorescu, care era ministru de război, a dat citire, în aclamațiile participanților, a „**Cărții de Mareșal a României**” a regelui Ferdinand și a înmănat acestuia „**Bastonul de Mareșal**”.

Acordarea regelui Ferdinand a demnității sau a rangului de mareșal al României a reprezentat o recunoaștere exactă, clară și precisă a meritelor sale în postura de rege și de comandant suprem al oștirii, dar, în principal, a modului excepțional în care el a asigurat conducerea trupelor noastre în timpul războiului de reîntregire națională.

Înainte de a ne referi pe larg la împrejurările și la momentele în care regele României a fost onorat cu primirea demnității sau a rangului de „**Mareșal al României**”, să vedem cine a fost, de fapt, acest personaj, ce calități, ce fapte și ce merite a avut pentru a primi acea înaltă și strălucită demnitate. În această privință, făcând o apreciere mai generală, socotim potrivit să afirmăm că regele

Ferdinand a fost o personalitate simbol a României, care și-a pus amprenta asupra a tot ceea ce a însemnat societatea românească și armata română în primele decenii ale secolului al XX-lea. El a fost posesorul unor înalte calități, însușiri și virtuți care aveau să fie observate, cu deplină claritate, pe parcursul întregii sale vieți. Privindu-l pe regele Ferdinand atât în postura de suveran, cât și în cea de comandant suprem al oștirii române și de mareșal al României, putem să apreciem, fără teama de a exagera sau a greși, că acesta a fost și un oștean deosebit. El a iubit, ca pe ochii din cap, armata română. Între el și oștirea noastră, așa cum vom putea observa în cele ce vom scrie, în continuare, au existat sentimente reciproce calde și reale de înaltă considerație, de încredere și de prețuiri reciproce, izvorâte, pe de o parte, din faptul că și el era oștean, iar pe de altă parte din convingerea fostului suveran că oastea română în fruntea căreia se afla în postura de comandant suprem, avea înalta, nobila și sfânta menire de a apăra poporul și Țara în vremurile de furtună în fața oricărui agresor și nu în ultimul rând de a înfăptui, prin voință și chiar prin luptă și jertfe, dezideratul de veacuri al românilor: înfăptuirea României Mari!

Referindu-se la faptul că regele Ferdinand iubea în mod sincer armata, într-una din cărțile ce-i sunt dedicate, regina Maria, soția sa, consemnează, printre altele: **„Ferdinand era, până în adâncul firii, soldat, el adora armata ... Cum el era conștiincios și muncitor, nici cel mai obositor detaliu militar nu izbutea să-l plictisească. Pururea tot loial, el era un camarad iubit de ofițeri și în mijlocul lor regăsea atmosfera vieții lui de altă dată”**⁵¹.

Regele Ferdinand I s-a născut în ziua de 12 august 1865 (stil vechi) sau 24 august (stil nou), în familia principelui Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen. Tatăl său, fost militar de carieră, era fratele mai mare al regelui Carol I.

Copilul Ferdinand studiază, mai întâi, în țara sa de baștină, la liceul din orașul Düsseldorf. Nu terminase bine liceul când el avea să pășească pentru prima oară pe pământul românesc, însoțindu-l pe tatăl său, prințul Leopold de Hohenzollern – Sigmaringen, participând la ceremoniile organizate în București cu ocazia împlinirii a 10 ani de la acordarea principelui Carol a titlului de „Alteță regală”. Faptul se petrecea în ziua de 10/22 mai 1888.

⁵¹ Gui Cauthier, „*Missy, Regina României*”, București, 2010, p. 21.

Ferdinand I urmează apoi Școala militară din orașul Kassel, la absolvirea căreia obține gradul de sublocotenent, iar după aceea cursurile universitare din Tübingen și Lipsca. În toți acei ani de studii – se consemnează în literatura istorică de specialitate - a obținut rezultate deosebite la limbile franceză, latină, istorie, geografie, botanică, drept roman și religie.

În ziua de 1/13 noiembrie 1886, tânărul Ferdinand a venit în România, fiind însoțit și de această dată de tatăl său, pentru a participa atunci la ceremonialul prilejuit de înscrierea sa în controalele Regimentului 3 linie, când va fi numit, așa cum se obișnuia în epoca respectivă, **„cap al acelei unități”**. Luând cuvântul în cadrul acelui ceremonial, regele Carol I a spus, printre altele: **„Din întâia zi a domniei mele, am îmbrățișat oștirea cu adâncă dragoste, privind-o ca pe o comoară scumpă, pe care o păzesc neîncetat cu mândrie și gelozie. Strâns legat sunt dar cu scumpa armată, cu care am împărțit zile bune, ca și zile grele. Astăzi însă doresc a întări această fericită legătură și pentru timpuri mai îndepărtate și a adăuga o nouă pagină în analele noastre militare prin numirea prea iubitului meu frate, Principe de Hohenzollern, Cap al Regimentului al treilea de linie – un deosebit îndemn pentru acest regiment – și prin înscrierea tânărului meu nepot, a Principelui Ferdinand, ca locotenent în armata noastră.**

Pentru noi este o bucurie și o siguranță, în viitor, ceea ce Țara întreagă va simți, fiindcă el, ca membru al neamului meu, poate fi chemat într-o zi a păstra opera mea, a urma tradițiile mele. Trăiască armata română.”⁵²

Pe linie militară tânărul ofițer al armatei române, Ferdinand, avea să obțină, într-un timp destul de scurt, noi grade militare și înalte funcții în armata română. Iată, pe scurt, care au fost treptele carierei sale militare:

- La data 10/22 mai 1889 a fost avansat căpitan și apoi numit comandant al companiei 3 din Batalionul 1 vânători de munte, care în această epocă era **„unitate de elită a armatei române”**.

- La 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893, a primit gradul de maior și a fost numit la comanda Batalionului 1 vânători.

⁵² *Prințul Ferdinand al României, moștenitor prezumtiv al Coroanei*, București, 1899, pp. 90-91.

•În anul 1895 a primit două grade, fapt rar întâlnit până atunci în armata română: pe cel de locotenent-colonel, fiind numit „cap” al Batalionului 1 vânători, în fruntea căreia se afla, și pe cel de colonel, când i s-a încredințat comanda Regimentului 4 roșiori.

•În ziua de 8/20 aprilie 1898 a fost avansat la gradul de general de brigadă, încredințându-i-se apoi, rând pe rând, comanda Brigăzii 8 infanterie și a Brigăzii 4 infanterie. După aceea va fi numit Inspector general al Cavaleriei (16-29 noiembrie 1902), iar apoi comandant al Corpului 2 armată (cu începere de la 7/20 noiembrie 1903).

•La data de 10/23 mai 1904 a fost avansat la gradul de general de corp de armată, care pe atunci era cel mai înalt grad în oștire, el fiind primul general român care va dobândi acel grad militar.

În anul 1913, principele și generalul de corp de armată Ferdinand I participă la cel de-al doilea război balcanic (1913), acțiune militară în care România a luat parte în scopuri drepte și nobile, care sunt exprimate, cu o evidentă claritate, în ordinul de zi cu care generalul de corp de armată Ferdinand I l-a transmis trupelor, la data de 2/15 iulie 1913. Iată conținutul acestui ordin:

„Ostași,

Am trecut Dunărea, în Bulgaria, pentru ca prin venirea noastră să siliți armata bulgară să respecte dreptul altora, pe care îl nesocotesc astăzi. Nu uitați însă că acum 36 de ani, părinții noștri și-au vărsat sângele pentru eliberarea poporului bulgar și, deci, voi nu puteți avea dușmănie pentru ei. Populațiunea din sate și orașe, atât cât ia armele și cât își caută liniștit de treburile zilnice, trebuie să vadă din partea noastră blândețe și bunăvoință în orice privință. Dovediți celor care astăzi au ochii ațintiți asupra voastră, că, pe cât sunteți de bravi în fața celor ce vi se pun în cale cu armele în mâini, știți să fiți blânzi cu cei neînarmați.

Comandant de căpetenie Ferdinand, Principe al României, general de corp de armată”⁵³.

Participarea armatei române la cel de-al doilea război balcanic se va încheia în mod victorios pentru noi. În cele din urmă, ca urmare a acelei campanii victorioase, Cadrilaterul, străvechi pământ românesc cuprins între Dunăre și Marea Neagră, va reveni la trupul Țării.

⁵³ *Arhivele Militare Române*, fond M.C.R., dosar nr. 4, livret nr. 2/1913, f. 83.

La un an și ceva de la încheierea războiului balcanic, în care principele și oșteanul de elită Ferdinand primise și trăise „**botezul de foc**”, România avea să intre în doliu: în ziua de 27 septembrie/10 octombrie 1914, a încetat din viață regele Carol I. În mod firesc, pe tronul României a urcat Ferdinand I. În momentul preluării puterii supreme în statul român, România și Europa se aflau în condiții dramatice: izbucnise primul război mondial, la care țara noastră avea să participe în mod activ în scopuri nobile și drepte: apărarea teritoriului național, reîntregirea hotarelor și făurirea României Mari. Momentul istoric al preluării destinului Țării de către regele Ferdinand I avea să fie surprins magistral într-un articol publicat de istoricul Nicolae Iorga în ziarul condus de el, intitulat „**Neamul Românesc**”. Iată ce se spune, printre altele, în acea strălucită publicație: „**Nu se poate începe o domnie în mai grele împrejurări decât a lui Ferdinand I-ul, astăzi rege al României. În interior problema materială așa de grea, a eliberării țărănimii dintr-o robie economică fără de pereche între popoarele Europei întregi. Alături de dânsa și cel puțin tot așa de însemnată, problema morală a îndreptării unei societăți care n-a trăit până acum decât o viață sufletească aparentă. Iar la hotare, războiul european, furia milioanei, toate patimile de cucerire dezlănțuie violența, brutalitatea serbându-și infernalul sabat, pe când noi stăm înaintea întrebării nespuse de grea ca urmări, a însăși viitorului național, nu numai al României, dar al tuturor românilor.**”⁵⁴ Dar, spre fericirea României și a românilor, poporul nostru și Țara, condusă cu fermitate și vrednicie de către regele Ferdinand, va depăși nu doar cu bine, ci în chip minunat acea perioadă critică și dramatică. La rândul său, noul suveran al României, cu viziunea sa strălucită și plină de încredere, avea să declare următoarele în luna noiembrie 1914, în cadrul deschiderii Sesiunii corpurilor legiuitoare: „**Cea dintâi grijă a noastră a fost ca neamul, în fruntea căruia m-a așezat Pronia cerească, să nu piarză prilejul de a-și asigura dreptul de a trăi netrunchiat și de sine stătător ... Regele pășește cu încredere, spre îndeplinirea ursitei sale**”.⁵⁵ Iar în realitate, pe acest drum avea să pășească, cu ambiție, cu demnitate și cu mândrie regele Ferdinand I.

⁵⁴ N. Moghior, I. Dăncilă, I. Moise, „*Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc*”, București, 1994, p. 31.

⁵⁵ Revista *România Eroică*, nr. 20/1927, p. 1.

Înscriindu-și discursurile sale ulterioare pe aceste coordonate și manifestându-și marea sa încredere în oștirea Țării, în ordinul de zi cu care suveranul și oșteanul Ferdinand s-a adresat armatei în preajma noului an 1915, va scrie următoarele: **„La începutul anului nou, gândul meu se îndreaptă cu mulțumiri către armată. Sunt aproape 25 de ani de când lucrez cu tot sufletul pentru dezvoltarea și îmbunătățirea puterii armate. În acest pătrar de veac în care, prin contact aproape zilnic, strânse legături s-au format între mine și oștire, am putut urmări cu adâncă satisfacție progresele însemnate ale armatei, dovedind prin eforturile depuse și prin rezultatele dobândite, că jertfele ce Țara a făcut și dragostea cu care întâiul rege o îmbrățișa, nu a fost zadarnice ... Țara, cu mine, vă privim cu încredere. Dar aceasta vă impune sfânta datorie de a păstra neatins renumele câștigat de a lucra mereu cu obligație și fără preget, astfel că, în orice împrejurare, Țara să se poată sprijini pe voi, scutul ei cel mai tare”**⁵⁶. Iar în realitate, însuflețiți de dragostea fierbinte față de Țară, dar și de respectul nețărmurit față de suveran, în timpul războiului de reîntregire națională din anii 1916-1918, oștenii Țării se vor comporta la înălțime, așa cum spera și-i îndemna Ferdinand I.

Înainte de intrarea României în acea campanie, după ce a fost decretată mobilizarea armatei, cel ce se afla în cea mai înaltă funcție de stat și era, totodată, și comandantul suprem al oștirii, în Proclamația sa către Țară, își exprima convingerea fermă că armata română se va comporta nu doar la înălțime, ci și în chip eroic. De altfel, acea Proclamație avea să fie puternic mobilizatoare și pentru populație. Iată ce se spunea, printre altele, în acel document istoric: **„Pentru neamul nostru, el, războiul, a adus ziua așteptată de veacuri de conștiința națională. După vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze Statul Român prin Unirea Principatelor, prin Războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională. Azi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă: unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților”**⁵⁷.

⁵⁶ N. Moghior, I. Dăncilă, I. Moise, *op. cit.*, pp. 110-111.

⁵⁷ „Cuvântări ale Regelui Ferdinand I, regele României”, București, 1922, p. 21.

În continuare, adresându-se direct militarilor români, regele va spune în Proclamația sa către Țară:

„Ostași,

V-am chemat ca să purtați steagurile noastre peste hotarele unde frații noștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde. Umbrele marilor voievozi Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, ale căror rămășițe zac în pământurile ce le veți dezrobi, vă îndeamnă la biruință ca vrednici urmași ai ostașilor care au învins la Războieni, la Călugăreni și la Plevna. Veți lupta alături de marile națiuni cu care ne-am unit. O luptă aprigă vă așteaptă. Cu bărbăție îi îndurăm însă greutățile și izbânda va fi a noastră. Arătați-vă deci demni de gloria străbună. De-a lungul veacurilor un neam întreg vă va binecuvânta și vă va slăvi.

Ferdinand”⁵⁸.

După pregătirile militare de rigoare, la ora „H”, trupele române s-au avântat cu vitejie în temerare atacuri și asalturi la trecători, apoi pe malurile Dunării, ale Oltului și ale Jiului, în Câmpia Română etc., obținând la început succese militare remarcabile.

Dar în iulie 1916, ca dovadă a trădării, comandantul rus al Forțelor Aliate, generalul Andrei Zaioncikovski, afirma: “Cu siguranță, nu ați presupus că o să luptăm pentru români, nu?”⁵⁹.

Întreaga armată română, condusă de Ferdinand I, a luptat pe linia Dunării, în Câmpia Munteniei, în Dobrogea, la Prunaru și Robănești, pe Neajlov și la porțile Bucureștiului etc. Dar după aceea, din nefericire, din varii motive, în ciuda spiritului de bărbăție și de jertfă dar și al eroismului de care dăduseră dovadă pe timpul desfășurării acelor încleștări, rezultatele în luptă, din vara și toamna anului 1916, n-au fost pe măsura așteptărilor. Ba mai mult, o bună parte a teritoriului țării va intra sub ocupație vremelnică străină. Dar pentru a depăși acea situație cu totul neașteptată, regele Ferdinand și guvernul României au luat de îndată unele măsuri de ordin militar. Principala preocupare a acestora a fost sporirea capacităților de luptă ale unităților și marilor unități prin îmbunătățirea organizării armatei, a dotării și instruirii ei. În condițiile create, regele, regina, guvernul Țării, cei din conducerea armatei etc. au fost nevoiți să se retragă în Moldova, adică la Iași. În acea perioadă grea

⁵⁸ Op. cit., pp. 21-22.

⁵⁹ Larry L. Watts, „Ferește-mă, Doamne, de prieteni..... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România”, Editura RAO, București, 2012, p. 59.

din istoria României, la Iași, în Palatul Domnesc, unde regele Ferdinand își stabilise un fel de punct de comandă, în spitalele răniților și celor bolnavi de tifos exantematic, pe câmpurile de instrucție unde se pregăteau regimente noi, printr-un miracol din sfărâmăturile oștirii încercate, sfințind un steag nou și decorând unul sfâșiat de gloanțe, pretutindeni Regele Ferdinand a fost atunci printre soldați. Dacă n-au șovăit militarii a fost fiindcă el era acolo și cu cea mai mare dragoste și cu un mare curaj, disprețuind moartea, îi învăța să nu sufere și să nădăjduiască. Fiindcă îl simțeau printre ei și deasupra tuturor, nelipsit inimii care bătea în sânul militarilor. Atunci au învățat să-l iubească. Atunci a învățat Ferdinand să îi cunoască și să îi iubească pe soldați, dincolo de îngrădirea pe care oamenii politici o pun între Tron și Țară, nu pentru binele Tronului întotdeauna și nici pentru al Țării.

Referindu-ne tot la perioada în care regele Ferdinand se afla în capitala Moldovei, la Iași, îngrijindu-se ca un autentic părinte de soarta armatei sale și a țării, vom remarca unele dintre cele mai întunecate luni ale Marelui Război. În toamna anului 1916, la Marele Cartier General militarii prezenți acolo îl vedeau pe rege de două ori pe zi, la raportul de dimineată și la cel de seară și, uneori, de mai multe ori. Întotdeauna nu l-au văzut ocupându-se de altceva decât de cele necesare operațiilor. Niciodată nu a arătat că se gândește la persoana Sa, și nu a arătat părere de rău pentru hotărârile luate. Deși uneori era făcut chiar de unii dintre politicieni răspunzător de nenorocirile ce se abătuseră asupra Țării și deși și-a pierdut chiar și un copil, pe Mircea, a primit toate loviturile cu resemnare și cu tărie. Căci regele Ferdinand era adânc credincios și cu sufletul curat și avea puternice convingeri căpătate, din studiul trecutului și din cunoașterea aspirațiilor noastre că viitorul Țării cerea să se facă ceea ce făcuse, îi dădea tăria să primească toate loviturile, cu stoicismul de care publicul nici nu-și dădea seama.

La 1 mai 1917, “revoluționarii bolșevici au strâns la Iași 15000 – 20000 de membri ai trupelor rusești, încercând să răstoarne monarhia română (pe regele Ferdinand I, n.n.)⁶⁰”.

După ce se încheiaseră pregătirile de reorganizare a armatei și de pregătirea ei în vederea reluării luptelor din vara fierbinte a anului 1917, sub conducerea șefului oștirii și a unor iluștri generali ce se aflau la comanda unor înalte structuri militare, așa cum erau generalii Constantin

⁶⁰ Larry L. Watts, opere citate, p. 68.

Cristescu, Eremia Grigorescu, Alexandru Averescu, Constantin Prezan și alți câțiva generali și ofițeri români de excepție, la noua chemare a Țării, oștirea română s-a avântat în lupte aprige, participând cu bărbăție și vitejie la crâncenele bătălii de la Oituz, Mărăști și Mărășești, acoperindu-și steagurile ostășești de o glorie nepieritoare. Pe timpul desfășurării acelor lupte crâncene, oștenii români conduși de regele Ferdinand I s-au bătut cu dușmanul cu o vitejie legendară ieșind până la urmă victorioși. Elogiindu-le apoi comportarea și felicitându-i pentru izbânda repurtată, unul dintre comandanții militari de excepție ai armatei române, generalul Alexandru Averescu, fost comandant de armată, va consemna într-un alt ordin de zi:

„Ostași,

V-ați măsurat forțele cu un dușman care se credea cel mai tare din lume și care nu cunoștea ce este a da înapoi. Cu avântul vostru uimitor, de la prima izbire, l-ați pus în toată puterea cuvântului pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri și numeroase tunuri și enorme cantități de muniții ce-a lăsat în mâinile voastre. Puteți să fiți mândri de marea noastră izbândă.”⁶¹

Evocând, cu pana sa de aur, bărbăția și eroismul fără de seamă cu care s-au comportat pe timpul glorioasei bătălii de la Mărășești militarii noștri, Mihail Sadoveanu, care pe atunci se aflase și el pe front, în calitate de ofițer în rezervă și de conducător al unei publicații care a avut mare ecou în epocă, va sublinia într-o evocare publicată la câțiva ani după încheierea acelei aprige încleștări:

„Timp de aproape două săptămâni, cât a ținut bătălia, soldații noștri au fost neadormiți și neobosiți. Au respins atacurile, au contraatacat, s-au bătut cu o energie înfricoșată. Această energie fără de seamă, poate fără precedent în analele războiului de față, este cel mai mare titlu de glorie al oștirii noastre ... După două săptămâni, inamicul s-a oprit. Și-a lăsat brațele jos și bărbia în piept cu descurajare. Gâfâind, s-a tras ca fiara în cotlon, ca să-și lingă rănilor. Mareșalul von Mackensen a privit cu îndoială și cu tristețe harta și a închis ochii gândindu-se la catacombele pe care le-a înălțat la Siret. Zece până la douăzeci de divizii germane s-au topit în această bătălie.”⁶²

⁶¹Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, *2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiul românesc. Repere cronologice*, vol. I, București, 2000, p. 407.

⁶²Op. cit., p. 407.

La rândul său, elogiind elanul în luptă, bărbăția și vitejia dovedite de trupele române în aceeași bătălie, ilustrul general Eremia Grigorescu, cel care a condus, de fapt, greul acelei înclăștări, se va adresa într-un ordin de zi cu aceste cuvinte militarilor români:

„Ostași, mândră de voi ... Țara vă mulțumește și vă admiră împreună cu aliații noștri, pe care i-ați uimit cu vitejia voastră, cu dorul și hotărârea voastră de a muri până la unul decât să lăsați dușmanul să treacă peste pământul ce ne-a rămas. (...) De la general la soldat strângeți rândurile! Și fiți gata să goniți dincolo de hotare pe vrăjmașul cotropitor! Să trăiți, ostașii mei viteji, mândria și scutul fără seamăn al Patriei!”⁶³. În decembrie 1917, trupele române au dezarmat și alungat „din Moldova trupele rusești, de zece ori mai numeroase”, decât cele române⁶⁴.

În continuare, este necesar să consemnăm faptul că după istoricele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, regele Ferdinand, în postura sa de general de corp de armată și de comandant suprem al oștirii române, a numit pe generalul C. Prezan pentru a conduce acțiunile militare ale trupelor noastre pe frontul din Basarabia, iar apoi și luptele din Transilvania și Ungaria pentru Apărarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Iată în ce împrejurări au avut loc aceste acțiuni militare:

După desfășurarea așa-zisei mari revoluții socialiste din octombrie 1917, din Rusia, și apoi după ce s-a proclamat Republica Democratică Moldovenească, în postura de stat autonom în cadrul Republicii Federative Democratice Ruse, în noua republică avea să se instaleze, la un moment dat, o mare dezordine și destabilitate, provocată în principal de trupele rusești care dezertaseră de pe front, dar și de către forțele militare ce fuseseră trimise acolo de la Moscova cu scopul de a supraveghea și „stăpâni” respectiva zonă. Acțiunile acestora au început să se manifeste în mod negativ asupra celor din conducerea Republicii Moldovenești, a populației, a aprovizionării acesteia cu bunuri materiale etc. În condițiile date, de o adevărată anarhie creată, când se punea în pericol însăși existența statului românesc dintre Prut și Nistru, autoritățile centrale din Basarabia au fost nevoite, așa cum se consemnează în unele lucrări istorice românești de specialitate, să ceară ajutorul regelui Ferdinand I, statului

⁶³ <http://www.vesperala.com/index.php?showtopic=1885&st=120>.

⁶⁴ Larry L. Watts, opere citate, p. 87

și armatei române pentru restabilirea ordinii și asigurarea securității cetățenilor basarabeni. În acele condiții, la un moment dat, fiind încă neliniștiți de situația din Republica Moldovenească, dar și îngrijorați de nesosirea sprijinului militar din România, la recomandarea Sfatului Țării, reprezentantul comitetului moldovenesc din Kiev s-a adresat în mod expres premierului român I.I.C. Brătianu, printr-o depeșă care avea următorul conținut: **„Fiind informați de către reprezentantul Sfatului Țării despre situația critică din Basarabia, vă rugăm să trimiteți imediat în Basarabia trupe române pentru salvarea țării”**⁶⁵. Cum era și firesc, cei ce solicitau sprijin militar imediat aveau să se liniștească destul de rapid. Pentru că trupele noastre au intervenit imediat și cu spor, reușind ca într-un timp destul de scurt să asigure liniștea în Basarabia. Intervenția lor a avut un caracter cu totul drept, nu de agresiune, cum avea să se spună apoi, cu totul neadevărat și nereal, în numeroase lucrări de sorginte sovietică. A fost, în realitate, o acțiune de ajutorare a fraților noștri basarabeni. Referindu-se la acest aspect, într-o Proclamație cu care generalul Constantin Prezan, care se afla într-o funcție înaltă la conducerea oștirii, s-a adresat la un moment dat populației Basarabiei, el va spune, clar și răspicat, următoarele: **„Vă declar, sus și tare, că oastea română nu dorește decât ca prin rânduiala și liniștea pe care o aduce, să vă dea puțința să vă statorniciți și să vă desăvârșiți autonomia și slobozenia voastră, precum veți hotărî voi singuri”**⁶⁶. Faptul avea să fie consemnat, tot în mod clar și răspicat, și de către reprezentanții sfatului din Republica Moldova, care într-un act oficial emis la data de 6 februarie 1918 de către forumul la care ne-am referit, va consemna cele ce urmează: **„Oștile române au venit să apere drumurile de fier și magaziile de pâine pentru front, dar fiind pe pământul nostru, ajută așezarea orânduiei în țară și de azi înainte roada muncii fiecărui cetățean al Republicii este cheazășia împotriva lăcomiei răufăcătorilor. Alt scop, oștile românești pe pământul nostru, nu au”**⁶⁷.

Acțiunile militare propriu-zise ale trupelor române pe pământul românesc al Basarabiei s-au desfășurat sub conducerea înțeleaptă a regelui Ferdinand I în mai multe zone și anume: Reni, Vulcănești, Ismail, Cetatea Albă și altele. În unele din acele zone luptele au fost mai

⁶⁵ Ștefan Ciobanu, Monografia „*Basarabia*”, Chișinău, 1926, p. 184.

⁶⁶ Ziarul *Ardealul*, nr. 6, din 18 ianuarie 1918.

⁶⁷ Ștefan Ciobanu, *Basarabia, populația, istoria și cultura ...*, Cluj-Napoca, 1993, p. 170.

grele, iar în altele mai ușoare. Ceea ce este demn de a se marca este însă faptul că pe timpul desfășurării lor n-au fost prea mari pierderi de vieți omenești. Iar în ceea ce le privește, forțele militare române și-au făcut cu prisosință datoria și, în consecință, ele au fost elogiate atât în Republica Moldova, cât și în Țara Mamă. Dar faptul care se cere cel mai bine și mai mult elogiat este acela că prin voința proprie, în ziua de 27 martie 1918, întrunindu-se la Chișinău, Sfatul Țării a decis unirea firească a Basarabiei cu România. În istorica declarație de Unire se consemnează, printre altele: **„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldova (Basarabia – n.n.), în hotarele sale dintre Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră prin vechile granițe cu Austria ..., în puterea dreptului de Neam, pe baza principiului că noroadele (popoarele – n.n.) singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu Mama Sa, România”**⁶⁸ La numai câteva zile de la luarea acelei decizii istorice, regele Ferdinand a sancționat, cu firească bucurie și emoție, acea hotărâre. Referitor la acest fapt, în lucrările de specialitate se consemnează faptul că la 9/22 aprilie 1918, regele Ferdinand I a promulgat Unirea Basarabiei cu Țara. După alte câteva zile, adică la data de 29 aprilie 1918, generalul Constantin Istrate, care fusese comandantul Corpului 6 armată care operase pe frontul din Basarabia, va nota, printre altele, într-un raport pe care l-a înaintat Marelui Cartier General Român: **„Din cele relatate mai înainte, se desprinde aprecierea că actul Unirii din 27 martie (8 aprilie 1918), se datorește și acțiunii armatei române ...”**⁶⁹.

În timpul domniei luminoase a regelui Ferdinand, după Unirea Basarabiei cu România, eveniment istoric de o importanță deosebită, a urmat, unirea **„necondiționată și pe vecie”** a Bucovinei cu România. În Moțiunea adoptată în ziua de 15/28 noiembrie 1918 de către Congresul general al Bucovinei, ce s-a desfășurat la Cernăuți, se consemnează următoarele: **„Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918, la Cernăuți, consideră că, de la fondarea Principatelor Române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, care a făcut pururi parte din Moldova, care în jurul ei s-a format ca stat, consideră că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava,**

⁶⁸ Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, 1992, p. 287.

⁶⁹ Eugen Bădălan, Eugen Siteanu, *90 de ani de statalitate românească*, în *Revista de Științe Militare*, nr. 1/2008, p.6.

gropnițele domnești de la Rădăuți și Suceava, precum multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei;

Considerăm că fiii acestei țări (din Bucovina – n.n.), umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărat de-a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încalcărilor din afară și a cōtōpirii păgâne;

Considerând că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulșă din trupul Moldovei și cu deasila alipită coroanei habsburgilor;

Considerând că în 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuirii străine, care îl nesocotea;

Hotărăște:

Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României⁷⁰. La scurt timp după adoptarea acelei „moțiuni”, regele Ferdinand I a sancționat, cu o mare bucurie și emoție, „Hotărârea” de Unire a Bucovinei cu Țara Mamă.

După ce în primăvara anului 1918 Basarabia s-a unit cu România, în mod firesc și logic, numai după câteva zile de la Unirea Bucovinei cu România avea să continue cu actul unirii Transilvaniei și înfăptuirea Unirii celei Mari, care a reprezentat împlinirea unui vis de veacuri al românilor trăitori în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic. Evenimentul istoric s-a petrecut în ziua de 18 noiembrie – 1 decembrie 1918 și el este consemnat în „Rezoluția” ce va fi apoi adoptată de către Marea Adunare Națională care-și va desfășura lucrările la Alba Iulia. Textul cuprins în document este deosebit de clar și de frumos, plin de conținut și încărcat de un firesc fior național-patriotic. El s-ar cuveni să fie consemnat în orice carte de istorie românească în care se vorbește despre Marea Noastră Unire de la 1 decembrie 1918. Ba și mai mult, acel text se cuvine să fie învățat pe dinafară, ca pe o poezie, de către orice român de bine.

Iată ce se consemnează în actul de la Alba Iulia:

„Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și Părțile Ungariei a primit Rezoluția prezentată de Vasile Goldiș în întregimea ei și astfel (proclamă – n.n.):

Unirea acestor provincii românești cu Țara Mamă și cu

⁷⁰ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, „2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiul românesc”, București, 2000, p. 425.

celelalte provincii surori alipite ei (Basarabia și Bucovina – n.n.) este pentru toate veacurile pecetluită”⁷¹.

Iată ce se spune, apoi, în „Rezoluția Marii Adunării Naționale de la Alba Iulia”:

„Art. I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie – 1 decembrie 1918, decretează Unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România. Marea Adunare Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române din Banat și al întregului teritoriu cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre ...

Art. VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea acelor buni români care în acest război (de reîntregire națională din anii 1916-1918 – n.n.) și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii române”⁷².

Regele Ferdinand va sancționa, ulterior, printr-un decret special, istorica „**Rezoluție**” de la Alba Iulia. Ziua istorică de 1 decembrie 1918, la care ne-am referit mai înainte, va fi marcată de alte două evenimente cu adâncă semnificație istorică. Este vorba de revenirea în București, de la Iași, a regelui Ferdinand I, a familiei regale și apoi de primirea de către suveranul României a înaltei demnități de mareșal, respectiv de primirea „**Cărții de Mareșal**” și a „**Bastonului de Mareșal**”.

În legătură cu primul eveniment, vom cita, pentru luare aminte, doar răspunsul pe care regele Ferdinand l-a rostit când a sosit în București, cu trenul, în gara Mogoșoaia, la cuvântul de bun venit expus atunci de către primarul Capitalei. Îl vom cita, în principal, atât pentru conținutul său, cât și pentru faptul că acele cuvinte au cam fost date uitării chiar și de către unii autori români de cărți cu tematică istorică: „**Bucuria Mea de a mă întoarce în Capitală, de a mai fi iarăși în mijlocul iubiților mei bucureșteni, este nesfârșită. Mă întorc astăzi vesel cu prietenii noștri. Frumoasa și călduroasa primire ce mi-ați făcut-o, sentimentele alese pe care întotdeauna vi le-am cunoscut, vor fi pentru mine, de aici înainte, amintiri neuitate**”⁷³.

⁷¹ „Op. cit.”, p. 426.

⁷² „Op. cit.”, pp. 427-428.

⁷³ Autori: Florian Tucă, Corneliu Andone, Ion Giurcă, Marian Moșneagu, Vasile Popa, Coordonatori: Teodor Frunzeti, Ion Giurcă, *Mareșali ai României*, București, 2013, pp. 139-140.

Ne vom referi, în continuare, ceva mai pe larg, la primirea de către Regele Ferdinand I a „**Cărții de Mareșal**” și a „**Bastonului de Mareșal**”. Ceremonialul respectiv s-a desfășurat în clădirea de pe Dealul Mitropoliei, unde funcționa atunci Parlamentul României. În cadrul acelei festivități, Suveranul României a primit din mâna generalului Eremia Grigorescu, care deținea funcția de Ministru de Război , cele două însemne distinctive: „**Cartea de Mareșal**” și „**Bastonul de Mareșal**”. Era fireasca răsplată a Țării pentru cel care, de pe cea mai înaltă poziție în stat, se îngrijise de soarta poporului și a statului român, de luptele și bătăliile din timpul războiului de reîntregire națională și, în ultima instanță, de făurirea României Mari. Meritele pentru care regele Ferdinand I a primit la 1 decembrie 1918 cele două înalte distincții, sunt cu deplină claritate înscrise pe Cartea de Mareșal pe care a primit-o. Pentru conținutul respectivului text, care este un document istoric de excepție, îl vom reproduce aici în extenso:

„Neamul românesc și oștirea au luptat sub Înalta conducere a Măriei Tale, spre a întrupa visul nostru strămoșesc.

Pentru vitejia cu care ai stat dârz în fruntea eroilor de la Carpați, Dobrogea, Cerna, Jiu, Olt, Neajlov, Oituz, Mărăști și Mărășești;

Pentru neclintita credință ce ai avut în biruința planurilor noastre în zilele de grea cumpănă;

Pentru înțeleapta cârmuire a treburilor dinăuntru și dinafară din vremea acestui cumplit război;

Pentru dragostea și dreptatea de bun părinte ce ai dovedit prin fapte față de țărâtimea obijduită;

Armata Ta, prin mine, sfetnic al Măriei Tale, te roagă pe Tine, cel dintâi domn și stăpânitor de veci ai tuturor pământurilor românești, să primești ridicarea la cea mai înaltă treaptă ostășească, care în graiul marilor popoare, nouă prietene și sprijinitoare, se cheamă:

RANG DE MAREȘAL”⁷⁴

Fiind profund emoționat și mișcat atât de conținutul textului ce era înscris pe „**Cartea de Mareșal**”, cât și de căldura glasului celui care l-a citit, regele Ferdinand a rostit în fața participanților la acel

⁷⁴ „Op. cit”, p. 140.

ceremonial – între care se aflau mai mulți comandanți militari de excepție ai armatei române, unii dintre ei foști luptători din timpul celui de-al doilea război balcanic și din războiul de reîntregire națională – o simplă frază. Iată care era aceasta: „**Se cuvine și dumneavoastră, celor ce ați comandat armate în războiul nostru, să fiți înălțați la rangul de mareșal**”⁷⁵.

Spusele de atunci ale Suveranului și ale mareșalului Ferdinand I aveau să se materializeze, în bună parte, după doar zece ani și ceva (în 1930), când doi iluștri comandanți militari care luptaseră pe front împreună cu regele României, vor fi și ei înălțați la onorantul rang de mareșal. Este vorba de generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan, aspecte la care ne vom referi pe larg în capitolele următoare ale cărții de față.

Vom continua, în cele ce urmează, să scriem despre alte și alte aspecte interesante din viața regelui și mareșalului Ferdinand I.

În unele izvoare istorice de sorginte românească se spune că după înnobilarea sa cu rangul de mareșal, acesta fiind demn și mândru de înalta și onoranta demnitate, la cerere, acestuia i s-a confecționat de îndată, în atelierele armatei, o ținută specială, care era arătoasă și frumoasă, ea fiind prevăzută cu nasturi strălucitori de culoarea aurului și cu epoleți de mareșal. În aceleași izvoare se mai spune că prima apariție în public a lui Ferdinand I în splendida ținută de mareșal s-a petrecut la doar câteva zile de când primise respectiva demnitate, adică pe data de 25 noiembrie/ 5 decembrie 1918, când suveranul a participat în capitala României la un dineu oferit de contele Saint-Aulaire, ministrul francez la București și a misiunilor aliate din România. Apoi avea să apară în public la ceremonialele și festivitățile oficiale în arătoasa sa uniformă de mareșal.

În mândra sa ținută de mareșal avea să apară regele Ferdinand I, pe front, în timpul campaniei desfășurate de armata română în anul 1919 pentru apărarea României Mari ce era grav amenințată de maghiari. Potrivit celor relatate în nenumărate cărți și studii românești de istorie militară, în luna aprilie 1919, o mare grupare de forțe maghiare au trecut la ofensivă, în Poarta Someșului și Poarta Mureșului. În fața acestei agresiuni, trupele românești, ale căror comandant suprem era, în mod firesc, regele și mareșalul Ferdinand I, „**au trecut imediat și ele la contraofensivă, distrugând dispozitivul trupelor maghiare, care s-au**

⁷⁵ *Op. cit.*, p. 141.

retras în dezordine”⁷⁶. Referindu-se la respectiva operație, într-o telegramă ce era expediată Regelui Ferdinand, de pe frontul din Orient de către un comandant militar, se consemna că după atacarea de către unguri, unitățile și marile unități române din Transilvania au respins rapid forțele inamice și le-au pus complet pe fugă.

După izgonirea rapidă a forțelor maghiare ce operaseră în Transilvania, trupele noastre l-au urmărit îndeaproape, reușind ca la începutul lunii mai 1919 să ajungă pe malurile râului Tisa pe întreaga lungime a frontului. Dar când ai noștri credeau că de atunci încolo luptele se vor încheia, unitățile noastre care operaseră în zonă au fost atacate din nou de către forțele maghiare. Însă riposta trupelor noastre s-a petrecut imediat. Faptele sunt astfel relatate într-un studiu militar de specialitate: **„Pe data de 20 iulie 1919, armata ungară trece iar la ofensivă, a forțat Tisa și a înaintat aproximativ 50 de km în dispozitivul armatei române, care a trecut, după 4 zile, la contraofensivă și a ocupat Budapesta”⁷⁷**. Într-un alt studiu de specialitate se consemnează faptul că în timpul ultimei părți a acelei operații, pe clădirea Parlamentului din Budapesta se va așeza un drapelul tricolor, simbol al victoriei, care va flutura acolo, mândru, timp de câteva zile. Așa se va încheia, de fapt, participarea României la primul război mondial, sub conducerea strălucită a regelui Ferdinand I.

După încheierea războiului, regele României Mari va domni câțiva ani în pace și în liniște, preocupându-se, cu vrednicie și competență, de conducerea treburilor Țării și ale oștirii române. El va intra, din păcate, în lumea umbrelor după mai puțin de 10 ani de la făurirea României Mari, adică la date de 20 iulie 1927. A fost înmormântat, după dorință, în pronaosul mănăstirii din Curtea de Argeș, alături de strălucitul său înaintaș, regele Carol I, organizându-i-se funeralii naționale. Pe piatra sa de mormânt se află săpată următoarea inscripție: **„Aici odihnește robul lui Dumnezeu Ferdinand I, Rege al României, născut la 24 august 1865 la Sigmaringen, răposat la 20 iulie 1927 la castelul Pelișor. Luând cârma Țării la 11 octombrie 1914, a tras sabia la 15 august (1916 – n.n.) pentru dezrobirea românilor de peste vechile hotare,**

⁷⁶ Eugen Bădălan, Eugen Siteanu, *90 de ani de statalitate românească*, în Revista de Științe Militare, nr. 1/2008, p. 6.

⁷⁷ *Op. cit.*, p. 9.

înfăptuind întregirea neamului și încoronându-se la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, ca primul rege al tuturor românilor”⁷⁸.

Cu prilejul dispariției regelui Ferdinand I, în memoria și întru slava Sa s-a emis și o medalie comemorativă, realizată din argint și bronz. Piesa are pe avers imaginea fostului suveran al României, îmbrăcat în ținuta frumoasă și mândră de mareșal și următoarea legendă: **„Ferdinand I, Întemeietorul României Mari, 1865-1927”**. Pe reversul medaliei se află reprodusă harta României Mari și acest text evocativ: **„Spre eternă memorie marelui, bunului și viteazului nostru rege”⁷⁹.**

În anii care au urmat de la intrarea sa în lumea umbrelor, fostul rege Ferdinand I a fost evocat, elogiat și glorificat în feluri și modalități multiple pe plan național. Aspectele respective din biografia Sa sunt prezentate, selectiv, în cărți de istorie, în dicționare și enciclopedii românești și străine, ca și în manualele școlare și universitare din țara noastră. Chipul regelui și mareșalului se află expus, la loc de cinste, în marile muzee ale țării ori este oglindit pe medalii, pe plachete, pe timbre, pe cărți poștale ilustrate, pe monede și bancnote. Numeroase instituții științifice și de cultură, așezăminte sociale și societăți românești ori străzi și bulevarde din București și din alte mari orașe ale țării poartă numele regelui Ferdinand I. De exemplu, acest nume îl poartă Muzeul Militar Național, dar și o navă a marinei militare românești. În anul 1937, în cadrul sistemului românesc de decorații, s-a instituit medalia intitulată **„Ferdinand I”**. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, în amintirea și întru slava regelui și mareșalului Ferdinand I, numele său și cel al ilustrei sale soții, regina Maria, sunt înscrise, cu litere mari și vizibile, pe Arcul de Triumf din București. Astfel, pe fațada impresionantului monument, sub cornișe, se poate citi următoarele inscripții evocative și laudative: **„După secole de suferințe creștinești îndurate și lupte grele pentru păstrarea ființei naționale, după apărarea plină de sacrificii a civilizației umane, se îndeplini dreptatea și pentru poporul român prin sabia regelui Ferdinand, cu ajutorul întregii națiuni și gândul reginei Maria”** (pe fațada dinspre sud); **„Liberator de neam și**

⁷⁸ Dr. Cristache Gheorghe, dr. Florian Tucă, Daniel Grigore, *Necropole Voievodale, Domnești și Regale din Argeș și Muscel*, Curtea de Argeș, 2009, p. 94.

⁷⁹ Dr. Cristache Gheorghe, dr. Florian Tucă, *Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și șefi de stat din spațiul românesc. Dicționar*, București, 2006, p. 295.

întregitor de hotare, prin virtutea ostașilor săi, eroii creștinătății, Ferdinand I, domn și rege al românilor, și-a făcut intrarea la 16 octombrie 1922 în cetatea sa de scaun a Bucureștilor, după încoronarea de la Alba Iulia”⁸⁰ (pe fața dinspre nord). De asemenea, în amintirea și în memoria regelui Ferdinand I, s-au înălțat în țară numeroase alte monumente și însemne memoriale. Cel mai recent dintre ele este cel ce s-a ridicat în anul 1997 în Municipiul Timișoara.

Regele și mareșalul României Ferdinand I avea să rămână evocat și omagiat, ca și înaintașul său Carol I, prin instituirea, pe linie de stat, a unor decorații dedicate lui. Astfel, în anul 1929, s-a bătut o medalie jubiliară, care va fi intitulată „**Ferdinand I**”. Menirea ei era aceea de a se marca anii săi de domnie, care erau următorii: 1914-1927. Piesa are pe avers efigia Suveranului și inscripția „**Ferdinand I, Rege al României**”, iar pe revers se află reproducă, în chip artistic, „**Coroana Regală**” și imaginea unei cruci. Însemnurile de pe decorație se referă la anii de domnie ai regelui Ferdinand și anume: „**1914-1927**”⁸¹. În sfârșit, în același an 1929, în cadrul sistemului de decorații din România s-a instituit și Ordinul „**Ferdinand I**”. După cum avea să se consemneze în Decretul emis cu acel prilej, menirea instituirii acestei decorații era de a se cinsti, elogia și evoca amintirea și memoria regelui sub autoritatea și sceptrul căruia se înfăptuise Marea Unire de la 1 decembrie 1918. Distincția avea să fie acordată, în principal, cetățenilor români, militari și civili, care contribuiseră, prin faptele lor exemplare, la înfăptuirea actului istoric de la 1 Decembrie 1918. Decorația este realizată din aur, are înfățișarea unei cruci care la capetele sale reprezenta un „**F**”, de la numele regelui Ferdinand Întregitorul! Deasupra însemnului în formă de cruce se află reproducă „**Coroana Regală**”. În lucrările istorice de specialitate se apreciază că respectiva decorație ar fi fost, cel puțin în epocă, cea mai înaltă distincție românească de acest fel. Ea era prevăzută în șase grade ierarhice și anume: „**Cavaler**”, „**Ofițer**”, „**Comandor**”, „**Mare Ofițer**”, „**Mari Cruci**” și „**Colan**”⁸².

⁸⁰ Dr. Florian Tucă, dr. Cristache Gheorghe, *Altarele eroilor neamului*, București, 1994, p. 46.

⁸¹ Ștefan Șerbănescu, Bedivan Nicolae, Dumitrescu, *România. Decorații. 1859-1991*, București, 1992, p. 26.

⁸² *Op. cit.*, p. 14.

Ferdinand I, în ținută de mareșal, tablou aflat în biroul comandantului Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Baston de mareșal, model 1918, care a aparținut regelui Ferdinand I

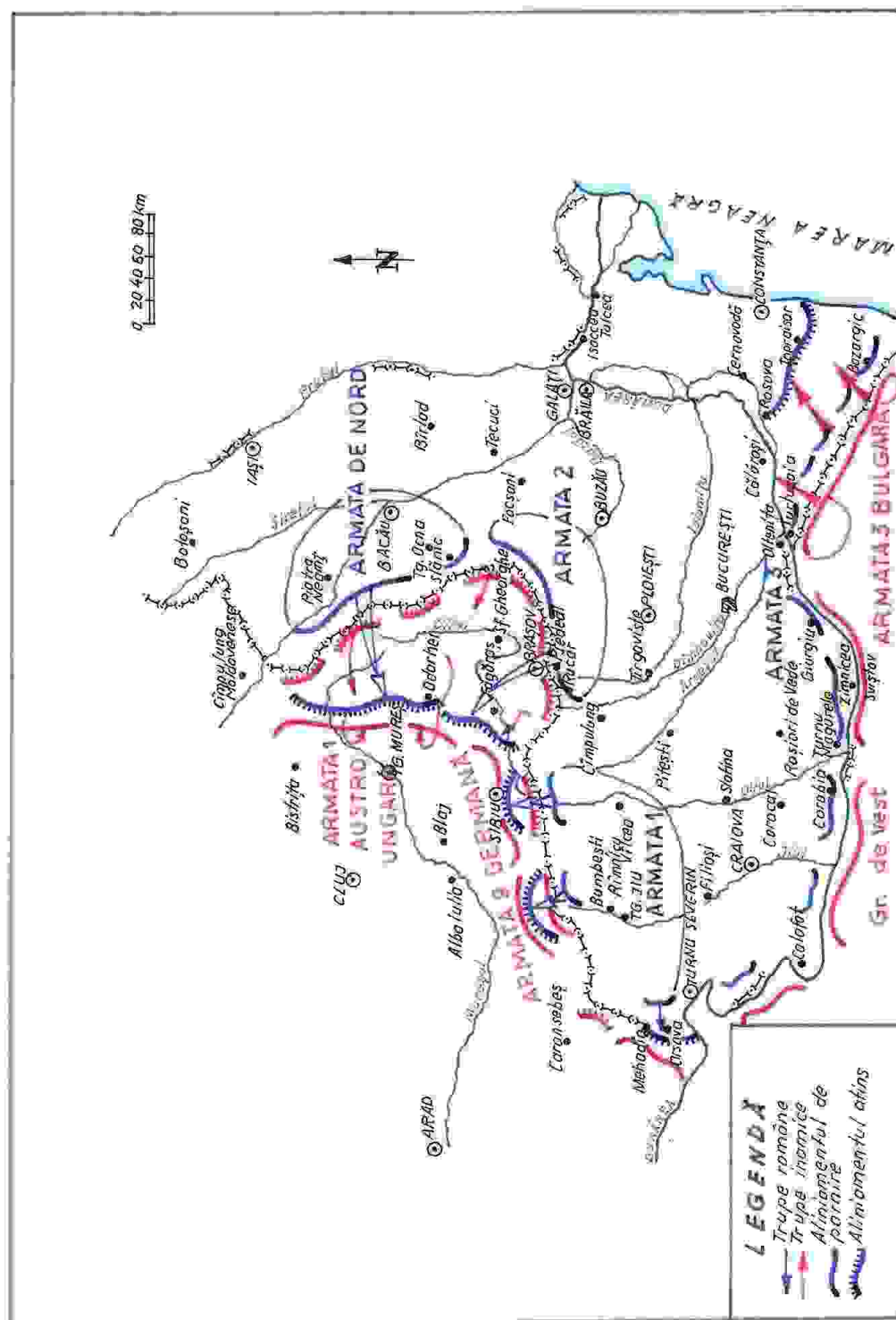

Regele Ferdinand I la o paradă militară dedicată zilei de 10 mai

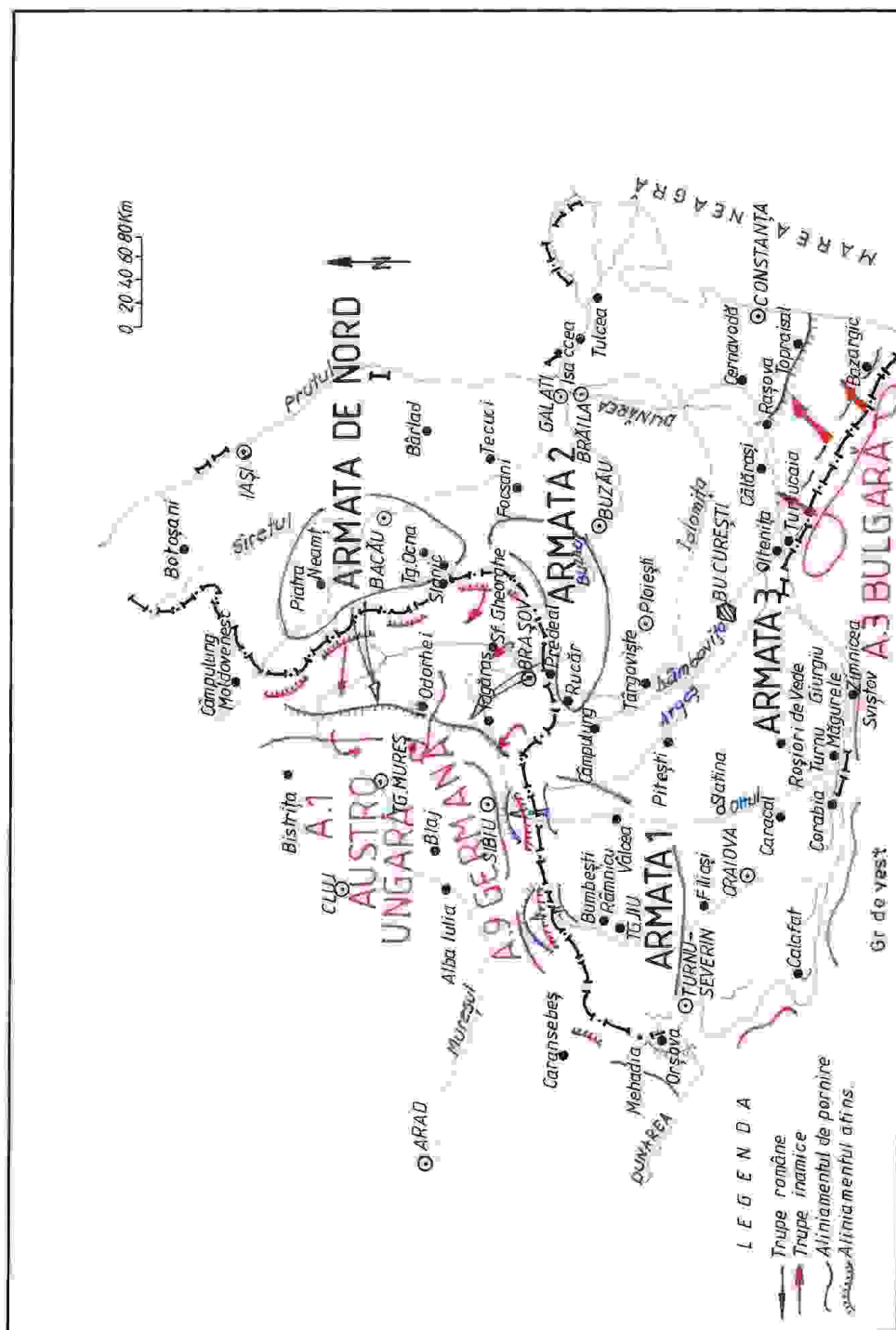
PLANURILE DE CAMPANIE ALE PĂRȚILOR DIN ANUL 1916

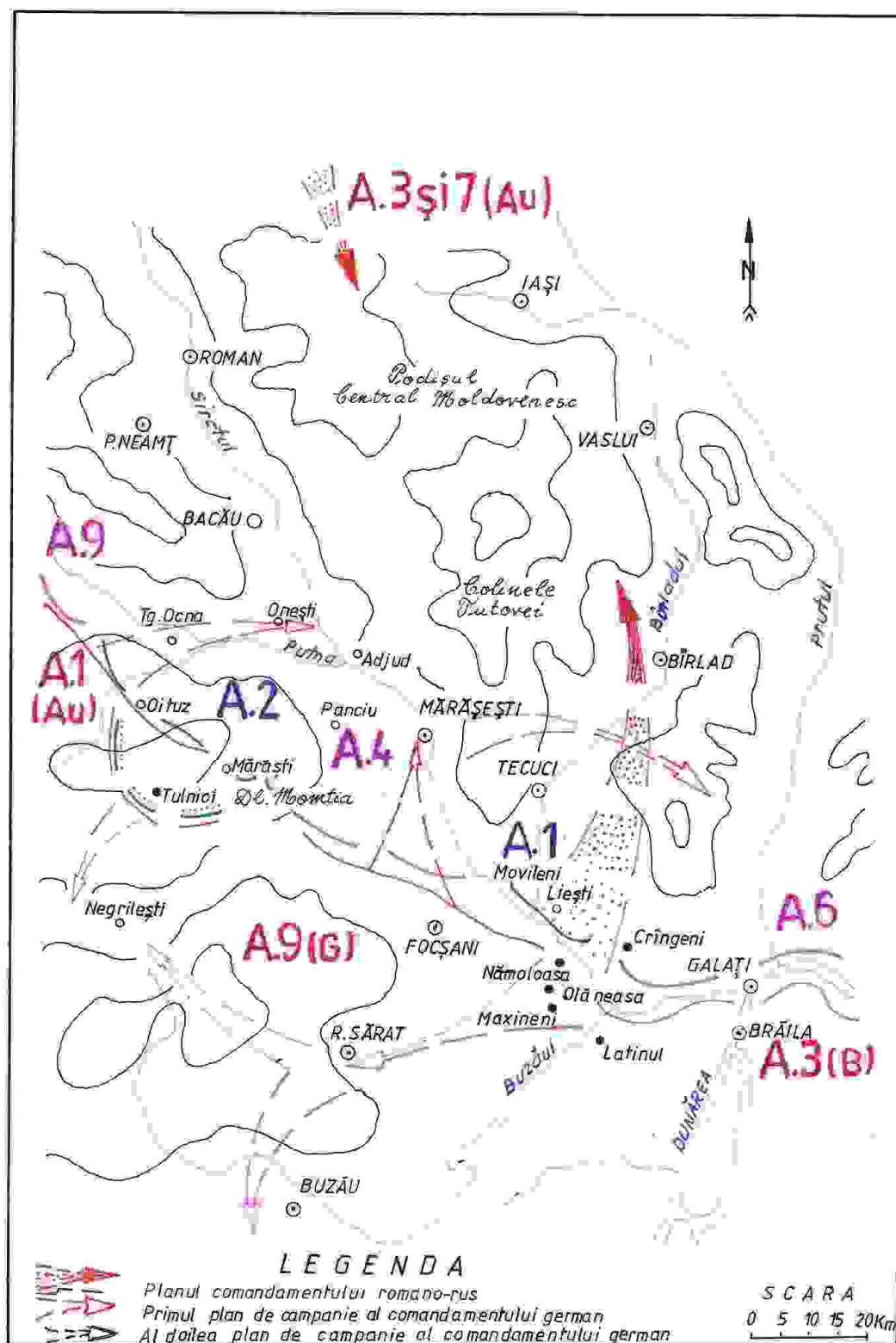
OFENSIVA ARMATELOR ROMÂNE ÎN TRANSILVANIA (18.08-06.09.1916)

OFENSIVA ARMATELOR ROMÂNE ÎN TRANSILVANIA (15.08-13.09.1916)

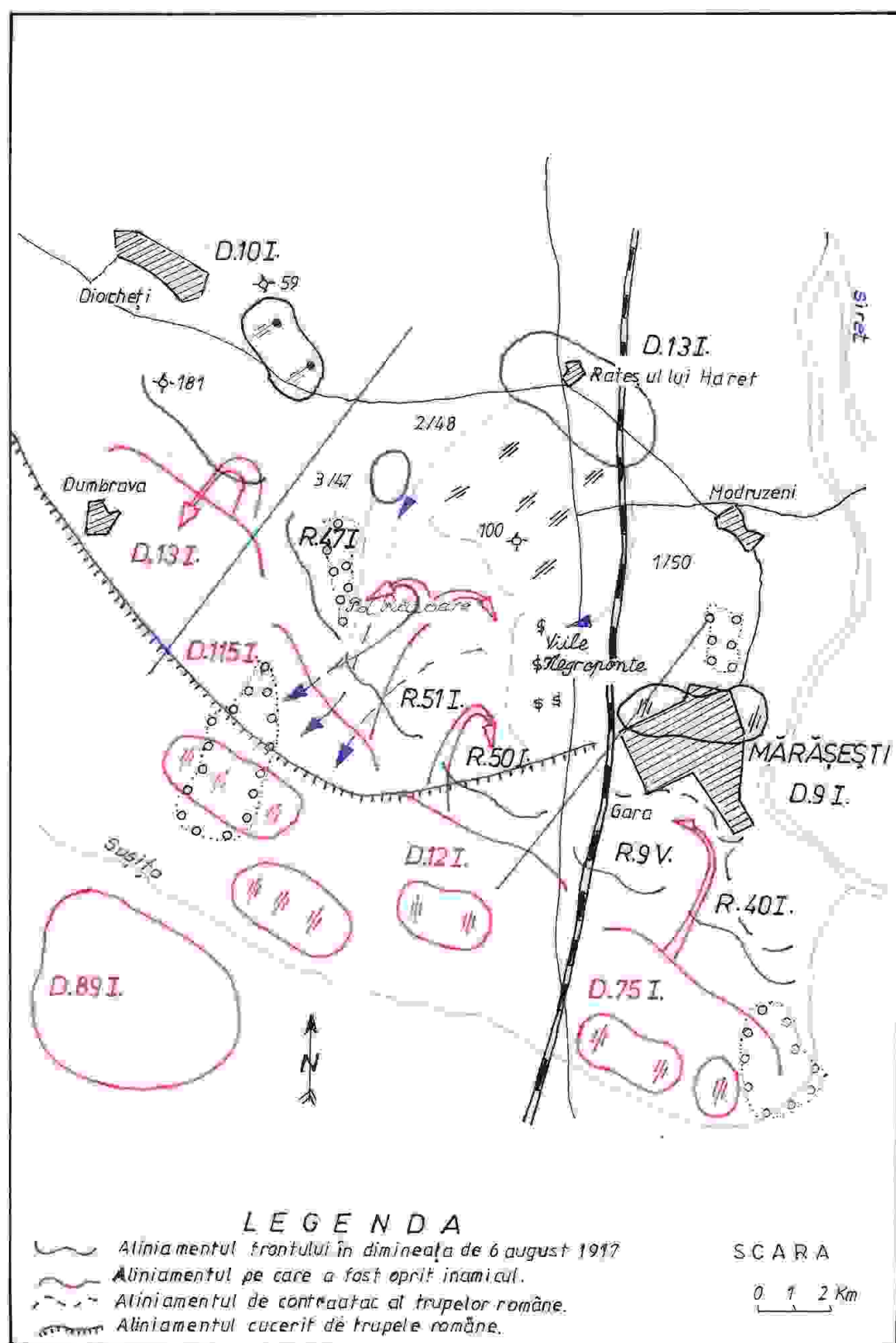

PLANURILE DE CAMPANIE **ALE PĂRȚILOR PENTRU VARA ANULUI 1917**

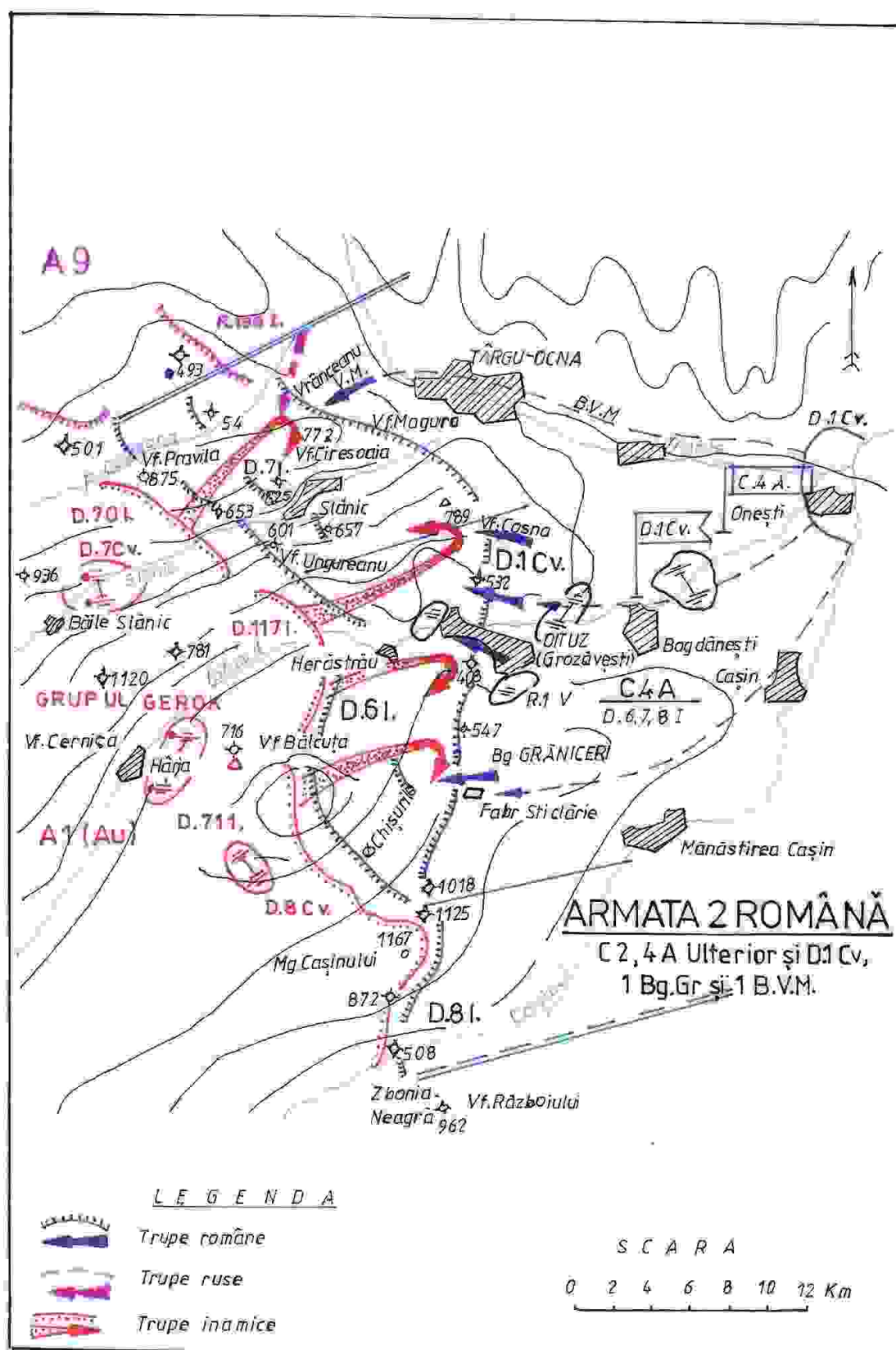
LUPTELE DIN ZIUA DE 6 AUGUST 1917

DIN RAIONUL MĂRĂȘEȘTI

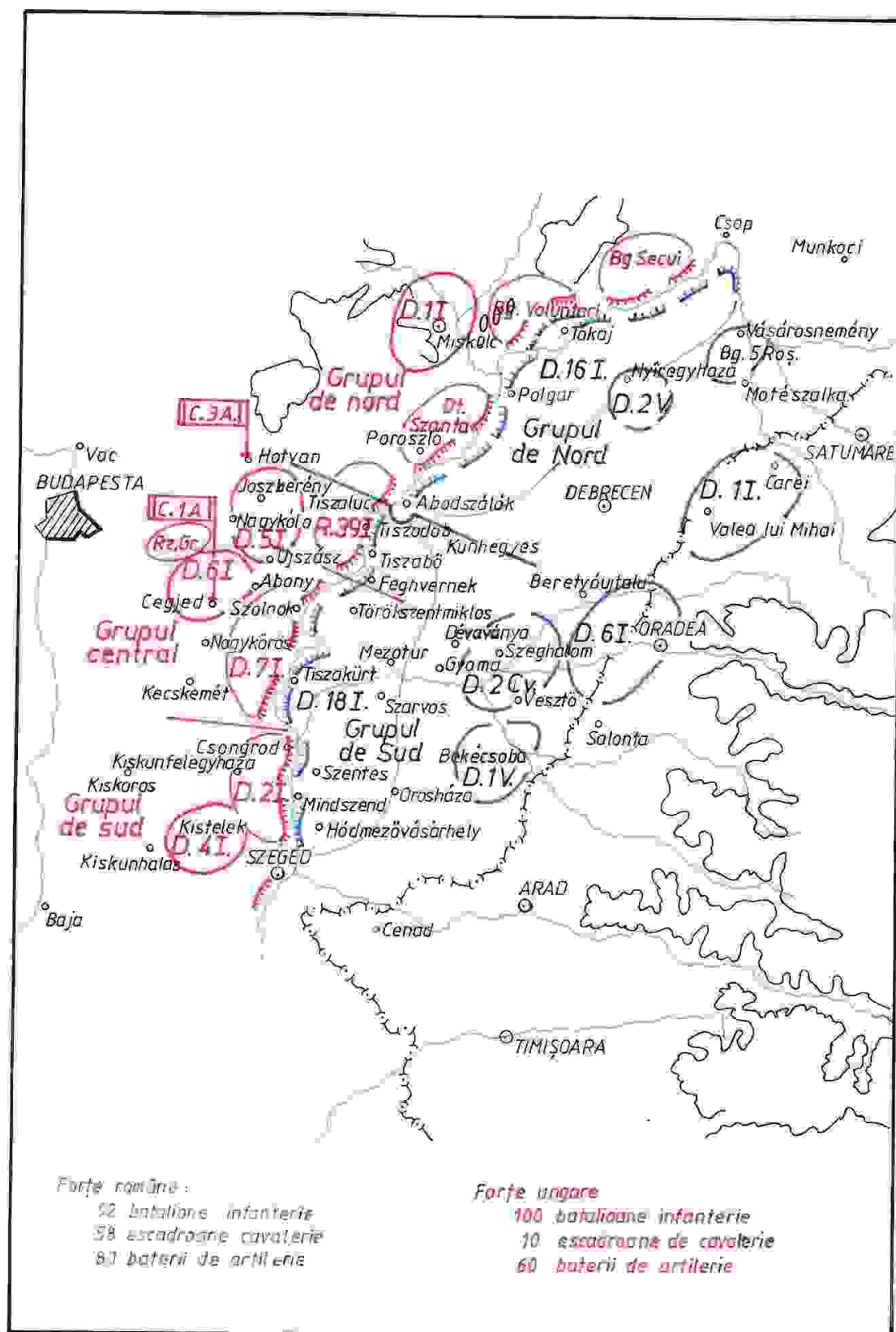
Operația de la Oituz

(26.07 – 09.08.1917)

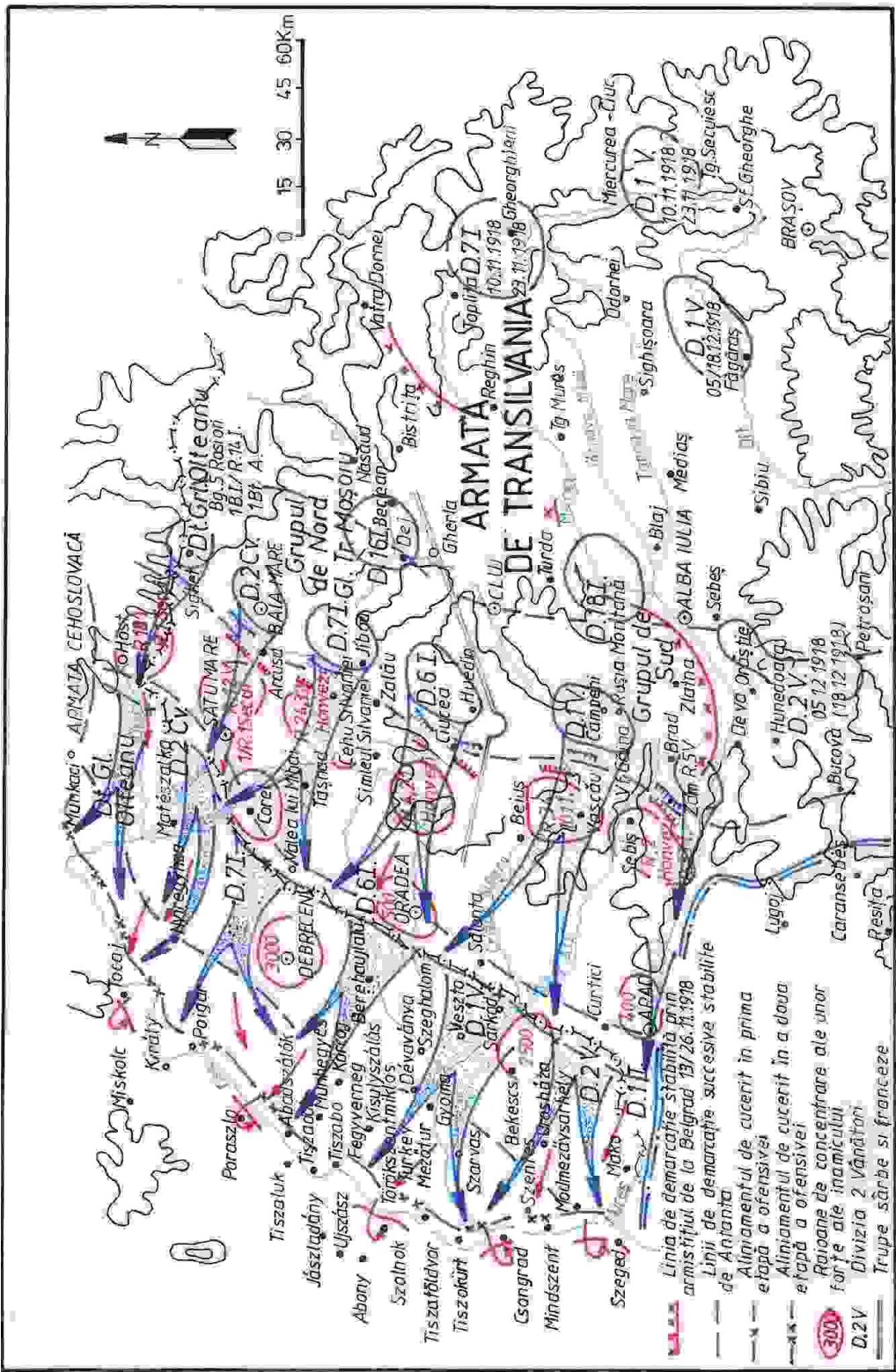

SITUAȚIA FORȚELOR ROMÂNE ȘI UNGARE PE TISA

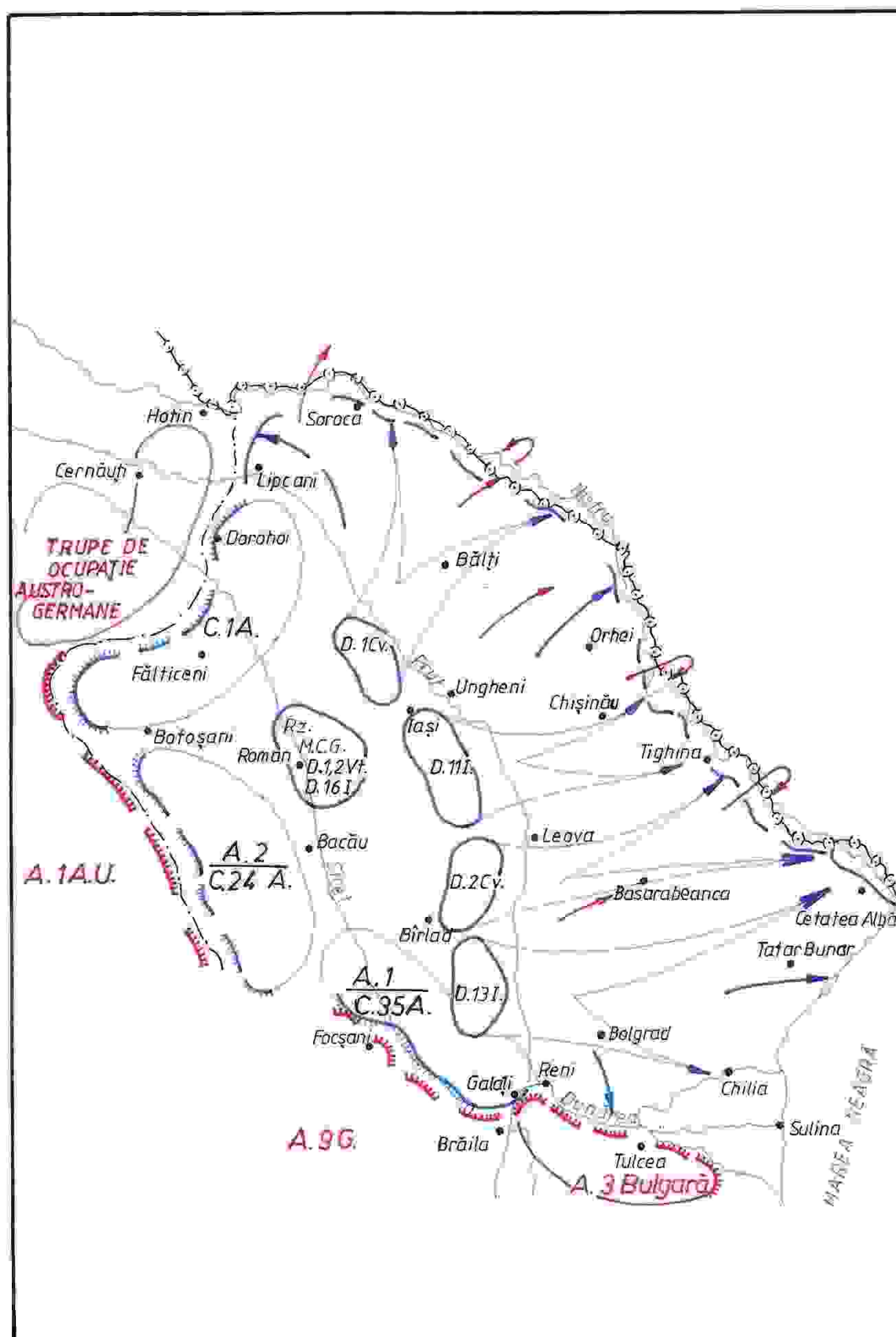
LA 06/19.07.1919

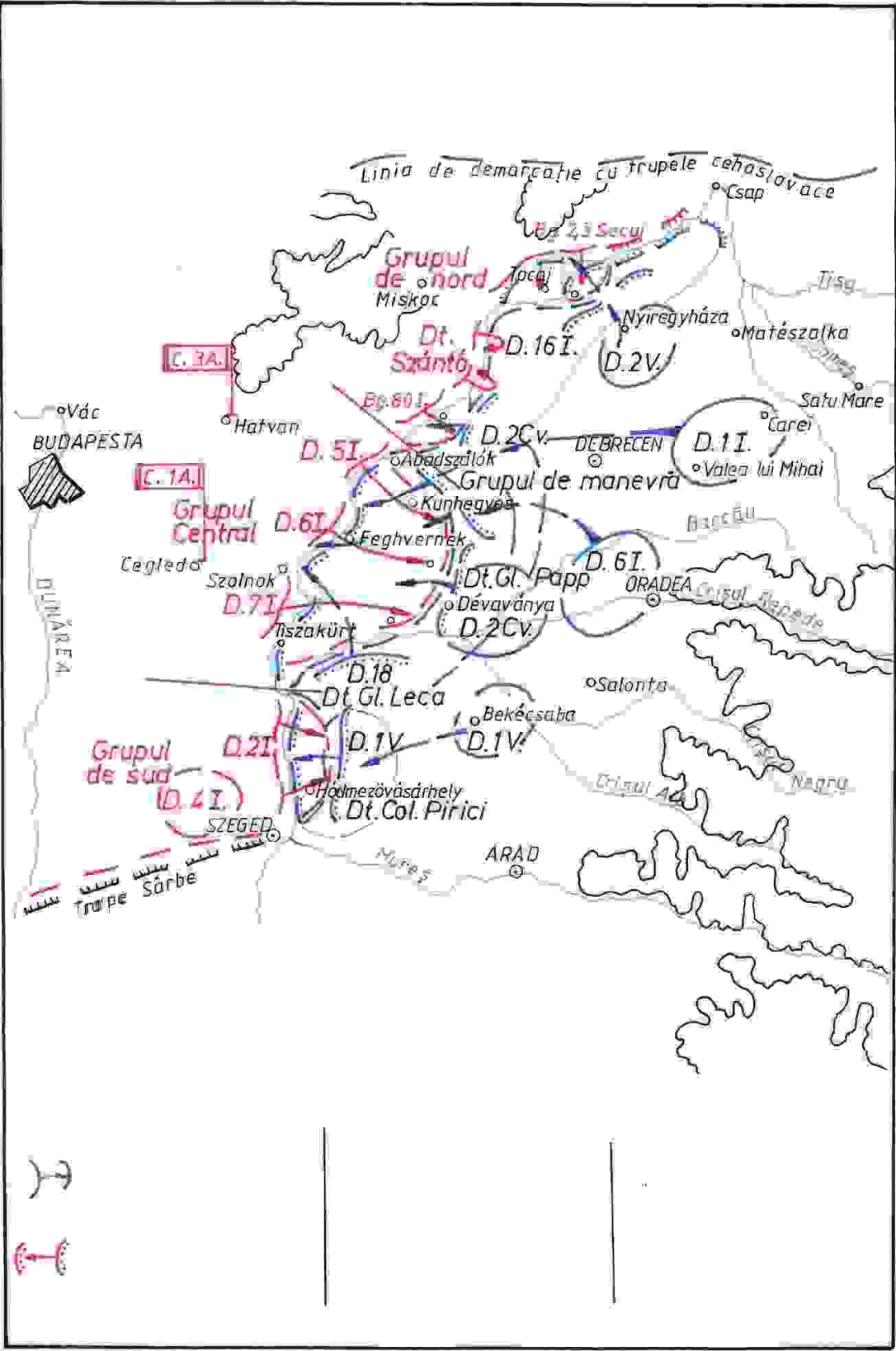
ACȚIUNILE ARMATEI ROMÂNE PENTRU ELIBERAREA PĂRȚII DE VEST A

**ACȚIUNILE TRUPELOR ROMÂNE ÎN SPRIJINUL
REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI
(7/20 ianuarie – 27 februarie / 12 martie 1918)**

CONTRALOVITURA TRUPELOR ROMÂNE

**OFENSIVA ARMATEI ROMÂNE
PE TERITORIUL UNGARIEI**
30.07 - 18.08. 1919

The map illustrates the Romanian military operations during the summer of 1919. It details the positions of various army groups and their movements across the Hungarian territory. Key locations such as Buda, Vác, and Szekesfehervar are labeled. The map also includes a scale bar indicating distances from 0 to 50 kilometers.

Legend:

- Gruparea de forțe în 12 Villars a forțelor TISA și a realizării capului de pod la vest de TISA
- Trupa de manevră de la vest de TISA destinată a sprijini avangarda strategică și flancurile
- Direcțiile de ofensivă ale forțelor române între TISA și DUNĂREA
- Direcțiile de ofensivă ale forțelor române din vest de DUNĂREA

*Regele Ferdinand I în uniformă de vânători de munte,
cu însemne de mareșal și cu pieptul plin de decorații,
purtând pe cap „Coroana de oțel”*

*Regele Ferdinand I în uniformă de mareșal și regina Maria,
în timpul unei manifestații populare*

*Piatra de mormânt a regelui Ferdinand I,
aflată în incinta mănăstirii din Curtea de Argeș*

CEL DE AL TREILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE CAROL AL II-LEA

Conform celor consemnate în aproape toate izvoarele istorice românești de primă mână, regele **Carol al II-lea** este considerat a fi fost, ca rânduire în timp, **cel de al treilea mareșal al României**. Înalta și onoranta demnitate a primit-o în ziua de 27 octombrie 1930, în cadrul unui ceremonial ce s-a organizat la Sighișoara, după încheierea manevrelor regale de toamnă. În aceea zi a avut loc, de fapt, o triplă înaintare în acea demnitate. În primul rând, în ordine cronologică, a regelui Carol al II-lea, apoi a generalului Alexandru Averescu și în al treilea rând a generalului Constantin Prezan. La încheierea acelor manevre regale, după desfășurarea unei „**reviste de front**”, ministrul Armatei din acea epocă, generalul Nicolae Condeescu, a dat citire, în fața participanților, a textului înscris pe „**Cartea de mareșal**” a regelui Carol al II-lea, iar apoi i-a înmănat suveranului și „**Bastonul de mareșal**”. Dar înainte de a ne referi ceva mai pe larg la aspectele și la momentele respective, considerăm necesar să întocmim o schiță de portret al celui de-al treilea mareșal al României, așa cum am procedat, de altfel și atunci când am scris despre ceilalți doi mareșali români, adică despre regii Carol I și Ferdinand I.

Viitorul rege Carol al II-lea s-a născut în ziua de 15 octombrie 1893 în palatul regal de la Sinaia, el fiind fiul regelui Ferdinand I și al reginei Maria. Copilul a fost botezat cu numele de Carol în onoarea regelui Carol I.

Carol al II-lea este cel de-al doilea Hohenzollern venit pe lume pe pământ românesc și care a fost botezat în rit ortodox. Într-un izvor istoric din epocă am găsit următoarea consemnare: „**În cinstea nașterii lui Carol al II-lea s-au tras, spre bucuria părinților noului născut și a Țării, o sută una salve de tun.**”

Fiul de os regesc a învățat de mic limba noastră dulce și frumoasă, primind apoi, de la părinții și dascălii săi, o cultură aleasă. A studiat mai întâi în țară cu străluciți profesori români, printre aceștia numărându-se Nicolae Iorga și Gheorghe Murgoci. Au urmat apoi cursurile **„Școlii fiilor de militari”** din Iași, după care pe cele ale **„Școlii militare de ofițeri”** din București. În toamna anului 1909, la vârsta de numai 16 ani, primește gradul de sublocotenent, fiind încadrat apoi într-o subunitate a Regimentul 1 vânători care se afla în garnizoana Craiova. Acesta este, de fapt, începutul propriu-zis al carierei sale militare.

În anul 1912, principele Carol, viitorul rege Carol al II-lea, a fost avansat la gradul de locotenent., iar după numai un an (1913) și-a continuat studiile la Academia Militară din Potsdam (Germania). În izvoarele istorice românești din epocă se consemnează, adesea, că el era profund atras de uniforma militară, de camarazii săi ofițeri, dar și de viața de cazarmă. În acest sens, într-o carte de-a sa, regina Maria va consemna următoarele: **„Carol era adorat de ofițeri și de trupă și primea în dar de la aceștia uniforme miniaturale. Cu ele în mână, umbla falnic de colo-colo, comandând oști imaginare și imitând nemaipomenit de bine glasurile celor ce comandau ...”**⁸³.

Intrarea României în cel de-al Doilea Război Balcanic a marcat și prima participare a principelui Carol la o companie militară propriu-zisă. Astfel, prin Înaltul Decret Regal nr. 4984, din 11/24 iulie 1913, el a fost numit în funcția denumită **„ofițer de ordonanță”** de pe lângă Comandantul de căpetenie al Armatei de operații. Pe front n-a participat, în mod direct, la acțiuni militare, ci a fost mai mereu în apropierea tatălui său, regele Ferdinand, învățând de la el și de la apropiații săi multe lucruri interesante specifice oricărei campanii.

La doar un an și ceva de la încheierea războiului din 1913, principele Carol va primi un nou grad militar. Astfel, pe 15/28 decembrie 1914 a fost înaintat la gradul de căpitan și numit în funcția de comandant al companiei 1 din cadrul Regimentului 2 vânători **„Regina Elisabeta”**.

Intrarea României în Războiul de reîntregire națională, îl va găsi pe principele Carol în armată, dar potrivit aprecierilor unor reputați analiști militari prestația sa va fi doar **„episodică și nesemnificativă”**.

⁸³ Maria, Regina României, *„Povestea vieții mele”*, vol. II, București, p. 284.

La începutul campaniei, bunăoară, după cum apreciază unii analiști militari, el s-a aflat **„în mod formal”** încadrat într-o unitate de vânători. În realitate, el se găsea în postura de **„Atașat”** la Marele Cartier General al Armatei Române, postură în care a participat la analizele și ședințele specifice campaniei în care intrase România, la vizitele și controalele ce se organiza la unități și mari unități ori la inspecțiile făcute în cadrul unor comandamente de armată, de corpuri de armate și de divizii.

Conform celor consemnate în Buletinele Arhivelor Militare Române, pe data de 21 noiembrie/4 decembrie 1916, principele Carol a fost avansat la gradul de maior. În perioada dată, armata română - după ce participase la acțiunile militare de la trecători, din Dobrogea, de pe malurile Dunării, de la Jiu, Olt și Neajlov și din alte zone -, se găsea în procesul de reorganizare în vederea reluării ulterioare a luptelor. În acea perioadă, Carol al II-lea va fi implicat, în principal, în activități care țineau mai mult de unele cutume ale Casei Regale și anume: efectuarea de controale și de inspecții, împreună cu regele Ferdinand I, la unele mari unități și unități. Însă, din păcate, nici în continuare el nu se va implica, în mod efectiv, în grelele și în dramaticele acțiuni militare din vara anului 1917 de pe frontul din Moldova. Nu ne vom referi la modul concret la aceste aspecte, care nu fac, obiectul abordărilor noastre. Considerăm însă util să remarcăm doar faptul că prezența sa pe frontul din Moldova a constat, după cum se consemnează într-un document istoric din epocă, **„în vizite la mari unități din zonele ce se aflau, de regulă, în afara contactului cu inamicul”**. Dar pentru că el era fiu de rege, principe moștenitor și ofițer, se va bucura, ulterior, de noi avansări în grad și în funcții și chiar de decorarea sa cu unul dintre cele mai înalte distincții militare din acea epocă. Astfel, la data de 3/16 octombrie 1917, pe când avea deja gradul de locotenent-colonel, a fost numit la comanda unui batalion de vânători de munte, iar la doar câteva zile, conform Decretului nr. 1148, din 6/19 din 6/19 octombrie, avea să fie decorat cu Ordinul **„Mihai Viteazul”**, clasa a III-a. Distincția primită era socotită de către cei în drept **„ca o recompensă la îndeplinirea vârstei de 24 de ani”**, dar, așa cum se specifica în Decretul mai sus citat, și **„drept**

răsplată pentru vitejia avută în bătălia de la Mărășești ..., pentru prezența curajoasă a Prințului între soldați”⁸⁴.

Vom relata, în continuare, alte câteva aspecte din viața ostășească a lui Carol al II-lea, fără să ne referim însă și la problemele spinoase strâns legate de viața sa particulară, privată sau amoroasă, probleme care sunt ample redată în numeroase lucrări de specialitate.

La data de 17/30 martie 1918, lui Carol al II-lea, care avea atunci gradul de colonel, i s-a încredințat Comanda Regimentului 1 vânători. Va primi apoi comanda Regimentului 8 vânători de munte, unitate care a participat, de fapt, la luptele armatei române din anul 1919, desfășurate cu vigoare și cu vitejie pentru apărarea Țării și a Marii Uniri de la 1 decembrie 1918.

În timpul muncii noastre de documentare pentru întocmirea cărții de față am descoperit, un document în care se relatează despre prezența efectivă a principelui Carol pe frontul de pe Tisa. Este vorba de o consemnare apărută într-o lucrare în care se consemnează următoarele: **„Astăzi (1 septembrie 1919 – n.n.), ASR Carol comanda regimentul său pe frontul Tisei și în această comandă, pe care o deține pe temeiul Înaltei Sale situații, unica sa preocupare este îndeplinirea îndatoririlor sale ostășești”⁸⁵.** Se cuvine să mai menționăm că de data aceasta oșteanul Carol și-a îndeplinit îndatoririle ce-i reveneau pe front. În această privință, o apreciere concretă am descoperit-o tot într-un document militar oficial, în cuprinsul căruia se scrie, printre altele: **„Pe data de 4 august 1919, Batalionul 3 vânători de Munte, cu Brigada 3 roșiori, a plecat la ora 4 spre Budapesta. Batalionul 2 vânători de munte s-a pus în mișcare spre Gödöllő, unde a sosit la ora 12, sub comanda Principelui Carol, cantonând în Palatul Imperial”⁸⁶.**

La scurt timp după intrarea trupelor noastre în Budapesta, pe una dintre cele mai înalte clădiri din Capitala Ungariei va flutura, timp de câteva zile, drapelul tricolor al României.

Făcând un mic salt peste timp, vom constata faptul că oșteanul-principe Carol va primi destul de rapid noi grade militare. Astfel, în anul 1921, el a fost avansat la gradul de general de brigadă. După numai doi

⁸⁴ „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 145.

⁸⁵ Nicolae Iorga și alții, „*Regii României. O istorie adevărată*”, București, 1999, p. 111.

⁸⁶ Colonel dr. Alexandru Oșca, „*Din activitatea militară a Principelui Carol*”, în Buletinul Arhivelor Militare Române, nr. 1/2003, p. 53.

ani, adică în 1923, va primi gradul de general de divizie, fiind numit, onorific, și **„inspector general de armată”**. Ulterior, principele Carol va deveni rege al României, problematică despre care, din economie de spațiu grafic, nu ne propunem să vorbim. Considerăm însă necesar să subliniem faptul că noul suveran a iubit uniformele militare și festivitățile organizate în țară și s-a preocupat de unele probleme privitoare la organizarea, dotarea și instruirea organismului nostru militar.. Nu putem trece cu vederea nici peste faptul că preocupările regelui Carol al II-lea privitoare la întărirea și reformarea armatei române aveau să se materializeze prin elaborarea și adoptarea unei legislații adecvate. Este vorba, printre altele, de următoarele acte legislative: **„Legea selectivă la modificarea Legii de organizare a armatei (aprilie 1932)”**; **„Legea privind organizarea Aeronauticii și înființarea Subsecretariatului de Stat al Aerului (1932)”**; **„Legea asupra organizării națiunii și teritoriului pentru timp de război” (1933)**; **„Legea pentru pregătirea preliminară a tineretului” (1934)** și **„Legea pentru înființarea Fondului Național al Marinei” și altele.**⁸⁷

În sfârșit, de numele Regelui Carol al II-lea se leagă și inițierea, iar apoi adoptarea și promulgarea Legii privind crearea demnității de **„Mareșal al României”**. La această Lege și la personalitățile care aveau să fie onorate cu această înaltă demnitate, implicit a suveranului de atunci al României, ne-am referit ceva mai înainte în principal în partea de început a cărții, dar ne vom referi ceva mai pe scurt și în cele ce urmează.

Demnitatea de Mareșal al României s-a instituit, așa cum s-a arătat de fapt și în primele două capitole ale cărții de față, în anul 1930, iar inițiatorul a fost regele Carol al II-lea. S-a întocmit **„mai întâi”** un proiect de lege, care apoi a fost pe larg discutat și dezbătut atât în mass-media, cât și în Parlament. În cele din urmă, cu observațiile, completările și modificările de rigoare, proiectul de Lege la care ne referim s-a adoptat ca lege de către Parlamentul României, iar în forma sa finală s-a promulgat în anul 1930, prin Decretul-lege nr. 2451, din 1 iulie 1930.

În virtutea Legii privitoare la acordarea demnității de mareșal al României, în ziua de 25 octombrie 1930, în cadrul unui ceremonial adecvat organizat la Sighișoara, mai întâi regele Carol al II-lea iar apoi și generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan avea să

⁸⁷ Vezi volumul *„Reforma militară și societatea în România”* (1878-2008), București, 2009.

primească onorantul rang sau titlu de „**Mareșal**” și „**Bastonul de Mareșal**”. Onoarea de a citi textul de pe „**Cartea de Mareșal**” a regelui Carol al II-lea a revenit ministrului armatei din acel timp, generalul Nicolae Condeescu. Iată ce este înscris pe acel document istoric:

„Neamul românesc, în fireasca lui întregire și oastea românească, se află sub ocrotirea Măriei Tale, întâiului rege născut pe Pământul Patriei.

Pentru conștiința înaltă a datoriei pe care Măria Ta ai arătat-o și insuflat-o tuturor ostașilor Țării,

Pentru virtutea pe care ai sădit-o în sufletele tinerilor vlăstare ale Neamului înălțându-te la vitejesc simțământ de Țară, de dragoste de aproape și la porniri spre jertfă,

Pentru vitejia pe care ai arătat-o în Războiul cel mare (1916-1919 – n.n.), când în fruntea ostașilor tăi, în Carpați și pe Tisa, ai sădit credință în izbândă;

Pentru râvna și munca neobosită cu care ai întemeiat și ai oțelit oastea munților și văzduhului,

Armata, prin mine, sfetnic al Măriei Tale, te roagă pe Tine, Fiu și Părinte al Țării, Domn și stăpânitor al tuturor plaiurilor românești, să primești drept prinos al ei de recunoștință și devotament, însemnele rangului de mareșal”⁸⁸.

După citirea acestui text, participanții la acea festivitate au aplaudat minute în șir. După aceea, generalul Nicolae Condeescu a înmănat Suveranului și „**Bastonul de Mareșal**”. Au urmat, evident, alte minute de aplauze.

Este interesant de arătat cum arăta acel „**Baston de Mareșal**”. Are forma unui tub cilindric, cu două capete (capace) tronconice la extremități, având lungimea de 49,7 cm, fiind realizat din aur pur. A fost proiectat de oameni pricepuți din cadrul armatei române, ei inspirându-se, într-un anumit fel, după bastoanele de feldmareșal și mareșal existente în alte țări cu glorioase tradiții. Pe o mare porțiune din lungimea sa, bastonul este îmbrăcat în catifea de culoare purpurie și are pe ea brodate, cu fir de aur, elemente cu putere de simbol, la noi, la români, ca de pildă, acvile și capete de bour, acestea fiind dispuse în șir vertical. Cele două capace ale piesei sunt și ele frumos decorate atât cu elemente simbolice (frunze de laur, de acet și de viță de vie),

⁸⁸ „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 161.

cât și cu inscripții simbolice. Astfel, pe capacul superior se află reprodusă, pe de o parte, stema României Mari, iar pe de altă parte, crucea Ordinului „**Mihai Viteazul**” și cifrul încoronat al regelui Carol al II-lea, acestea fiind încadrate cu două cununi din frunze de laur. Tot pe respectivul capac se află înscrisă inscripția „**Nihil Sine Deo**”. În legătură cu cele două elemente simbolice aflate pe acest capac al Bastonului de mareșal, considerăm interesant să arătăm că în forma inițială în care fusese proiectat respectivul „**sceptru**”, nu se stabilise cu claritate care să fie acestea. Dar ulterior, oameni cu profunde sentimente curat patriotice, le-au stabilit în mod expres. În legătură cu acest fapt, în ziua de 4 iulie 1930, când se lucra de zor la confecționarea „**Bastonului de mareșal românesc**”, ca să folosim și o astfel de formulare, printr-o adresă specială, șeful Casei Militare Regale îi comunica Ministrului Armatei, care răspundea direct de confecționarea bastonului, următoarea decizie a suveranului Țării: „**Majestatea sa Regele a hotărât: Pe cele trei Bustoane de Mareșal, comandate la Paris (ale viitorilor mareșali Carol al II-lea, Alexandru Averescu și Constantin Prezan – n.n.), se va pune «Crucea Mihai Viteazul» și «Cifra Regală a Majestății Sale Regele Carol al II-lea».**”⁸⁹

Regele Carol al II-lea a fost tare mândru arunci când a primit înalta și onoranta demnitate de Mareșal și, respectiv, „**Bastonul de Mareșal**”. Pe această linie, în numeroase lucrări și articole care au fost publicate în România, se consemnează, printre altele, că aproape la toate festivitățile oficiale la care urma să participe, Carol al II-lea se îmbrăca în uniforma de mareșal și purta în mână „**plin de mândrie, Bastonul său de Mareșal**”.

Când s-a întocmit acest capitol al lucrării de față în forma sa inițială, noi, autorii ei, ne-am pus, la un moment dat, în mod firesc, următoarea întrebare: „**A îndeplinit oare regele Carol al II-lea criteriile de bază care erau prevăzute în legea pentru primirea demnității sau a rangului de mareșal?**” Le-a îndeplinit, socotim noi, doar în parte. În actul legislativ la care ne referim se prevedea, în mod expres, că demnitatea de Mareșal al României „**se putea conferi generalilor care, în grad de general de corp de armată, au condus cu succes operațiile armatei române în funcție de Șef al Marelui Cartier General sau de comandant titular al unei armate în**

⁸⁹ „*Serviciul Istoric al Armatei*”, fond Marele Stat Major, Direcția 7 intendență, dosar 1673, fila 18.

războiul pentru întregirea neamului.” În realitate, Carol al II-lea nu îndeplinea niciuna dintre aceste prevederi. Nu avea atunci nici gradul de general de corp de armată și nici nu comandase trupele, pe front, în funcțiile de Șef al Marelui Cartier General sau de comandant titular al unei structuri militare de tip armată! El nu îndeplinea nici o altă prevedere consemnată într-un alt act normativ relativ la conferirea rangului de mareșal, act adițional întocmit după intrarea în vigoare a Legii nr. 199 și anume acela de a fi fost cap al Ordinului „**Mihai Viteazul**”, adică să fie posesorul tuturor celor trei clase ale celei mai înalte decorații militare românești din epocă și chiar de mai târziu.⁹⁰ Până la primirea celui mai înalt rang militar, regele Carol al II-lea fusese decorat doar cu Ordinul „**Mihai Viteazul**” clasa a 3-a, distincție ce-i fusese conferită de regele Ferdinand I în ziua de 6 octombrie 1917, pe când decoratul purta gradul de locotenent-colonel și se afla în Regimentul 1 Vânători, unitate participantă la campania militară din perioada 1916 – 1918.

Așa cum sunt, de fel, mai exigenți și mai riguroși în aprecierile lor tinerii cercetători români în ale istoriei, cu câțiva ani în urmă, unul dintre aceștia (locotenent doctorand Laurențiu Popescu), avea să spună următoarele într-o comunicare științifică: „**Cu toate că nu îndeplinea condițiile stipulate în Legea nr. 199/1930, regele Carol al II-lea se (auto) intitulează Mareșal al României, în calitatea sa de Comandant Suprem al armatei române.**”⁹¹

În realitate, apreciem noi, autorii acestei lucrări, primirea de către Suveranul României a înaltului rang de mareșal avea însă și o justificare „**legală**”. Acest fapt nu trebuie să-l omitem sau să nu ținem seama de el! Este vorba de o prevedere expresă și clară cuprinsă în Constituția României din anul 1923, în care se stipula faptul că „**Regele este capul puterii armate**”. Or a fi fost „**capul**” puterii militare a Țării însemna, de drept și de fapt, că persoana în cauză conducea întreaga oștire a Țării atât în timp de pace, cât și în timp de război! În respectiva situație se afla, deci, și regele Carol al II-lea.

O altă posibilă „**justificare legală**”, prin care s-ar putea înțelege și accepta de ce regele Carol al II-lea a primit acel rang, se referă la

⁹⁰ Vezi comunicarea științifică intitulată „*Mareșalii României, cavaleri ai Ordinului Militar «Mihai Viteazul»*”, din volumul „*Mareșalii României*”, București, 1999, pp. 137-139.

⁹¹ Lt. drd. Laurențiu Popescu, „*Mareșalii României, cavaleri ai Ordinului Militar «Mihai Viteazul»*”, în „*Mareșalii României*”, București, 1999, p. 137.

existența precedentului din anul 1918, când a fost înălțat la demnitatea de mareșal regele Ferdinand I. Ori, pe atunci, Suveranul primise strălucita demnitate și în calitate sa de **„Comandant suprem al armatei”**, postură în care se afla în 1930 noul suveran, adică regele Carol al II-lea.

După această cam lungă dispută pro și contra referitoare la primirea de către regele Carol al II-lea a rangului de Mareșal al României, n-avem încotro decât **„să dăm Cezarului ce este al Cezarului”**, după cum clar și frumos se spune într-un proverb popular de mare circulație la români. În consecință, se cuvine să apreciem că Regele Carol al II-lea, ca suveran al României, a primit **„în mod onorific”**, dar și **„în mod oficial”**, în anul 1930, **„Rangul de mareșal”** și respectiv **„Cartea de Mareșal al României”**

* *

*

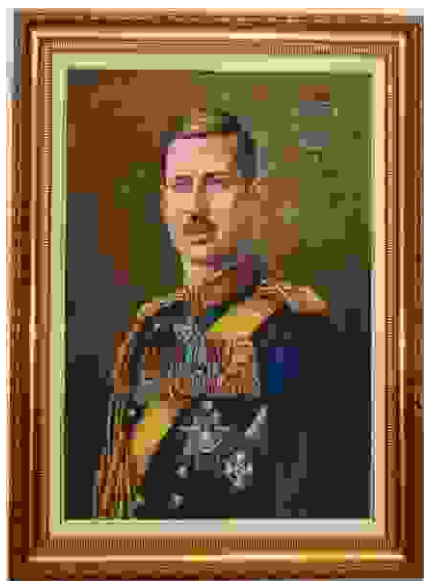
Deși a primit înalta și onoranta demnitate de Mareșal al României, în viața și în activitatea regelui Carol al II-lea au fost urcușuri și coborâșuri, înfăptuiri de seamă în slujba Țării pe plan economic, social și cultural, dar și evidente greșeli și neîmpliniri (printre altele, căsătoria cu Zizi Lambrino și Elena Lupescu, abdicarea tronului, părăsirea României, cutreierarea prin numeroase state ale lumii ca un **„aventurier”** etc.). Nu ne propunem să ne referim pe larg la aceste aspecte pentru că ele nu fac obiectul demersului nostru scriitoricesc. Socotim însă necesar să arătăm că, în cele din urmă, după o viață deosebit de agitată, Carol al II-lea se va stabili în Portugalia, în orașelul Estoril. Acolo, în anul 1953, după 80 de ani de viață, 10 ani de domnie, Carol al II-lea s-a stins din viață. A fost înmormântat, cu fastul cuvenit unui fost rege, în cimitirul regal al mănăstirii **„Sf. Vicente”**, ce se află în imediata apropiere a Lisabonei.

Dar după aproape o jumătate de secol de la trecerea sa în neființă, departe de pământul natal, conform se pare și a dorinței sale de pe urmă, în urma unor propuneri făcute în Senatul României de către cei care l-au stimat, l-au iubit și l-au admirat pe fostul Suveran, guvernul țării noastre, cu avizul unor membri ai fostei familii regale, au făcut, în cele din urmă, demersurile necesare la oficialitățile statale din Portugalia, obținând aprobarea ca rămășițele pământești ale lui Carol al II-lea să fie aduse în țara sa de origine. Ca urmare, în anul

2003, s-a petrecut acest lucru. În consecință, în acel an, în luna februarie, rămășițele osemintelor fostului Suveran al României au fost aduse și depuse, după un tradițional ceremonial de stat și ostășesc, într-o capelă ce se află în interiorul curții mănăstirii din Curtea de Argeș, adică doar la câțiva metri de locul în care și-au găsit loc de odihnă veșnică regii Carol I și Ferdinand I și soțiile acestora. Capela în care se află în prezent rămășițele pământești ale regelui Carol al II-lea a fost, în trecutul ceva mai îndepărtat, sediul corpului de gardă al Palatului regal de la Curtea de Argeș. De acolo aveau să iasă, adesea, elegant echipați și în pas de defilare, militarii care asigurau paza palatului și a mănăstirii pentru a-i adresa, chiar și lui Carol al II-lea, salutul ostășesc. Ultimul salut ostășesc pe care avea să-l primească fostul Suveran, de fapt rămășițele sale pământești, s-a petrecut, în luna februarie 2003, la Curtea de Argeș, în cadrul unui ceremonial de doliu. Cu prilejul readucerii acasă a osemintelor fostului rege și mareșal al României sau ale **„fostului fiu răătăcit al României”**, cum s-a exprimat atunci un prelat într-un scurt discurs funerar, din inițiativa **„Fundăției Prințului Paul de România”** s-a bătut o medalie omagială. Piesa are reprodușă pe avers stema României în vremea domniei regelui Carol al II-lea, la baza căreia se află o eșarfă cu înscrisul **„Nimic fără Dumnezeu!”** și cu data emiterii medaliei, adică luna februarie 2003. Pe reversul piesei este reprodușă, în toată splendoarea ei, imaginea mănăstirii din Curtea de Argeș, iar circular, următoarea legendă explicativă: **„Aducerea în țară, după 50 de ani, a osemintelor regelui Carol al II-lea. 1893-1953”**.

În partea de încheiere a acestui capitol al lucrării noastre socotim că sunt binevenite încă două aprecieri de sinteză referitoare la personajul la care ne-am referit. Prima dintre acestea se referă la faptul că, la fel ca toți regii României, regele Carol al II-lea a fost declarat, la data de 17 mai 1921, membru de onoare al Academiei Române, iar după mai puțin de un deceniu (anul 1930), Președinte de onoare și protector al Academiei Române. Cea de-a doua apreciere o reprezintă faptul că în anul 1934, potrivit Decretului Regal nr. 3027, din 13 XI 1934, în cadrul sistemului românesc de decorații s-a emis medalia intitulată **„Amintirea Regelui Carol al II-lea”**. Pe aversul piesei se află reproduș chipul Suveranului, redat în profil, iar pe revers este reprezentat un scut pe care este redată cifra regală și înscris anul **„1934”**. Medalia avea trei clase și anume: cl. I, de aur: cl. a II-a, de

argint și cl. a III-a, de bronz.⁹² Ulterior se vor mai bate alte câteva decorații dedicate sau închinată regelui Carol al II-lea.

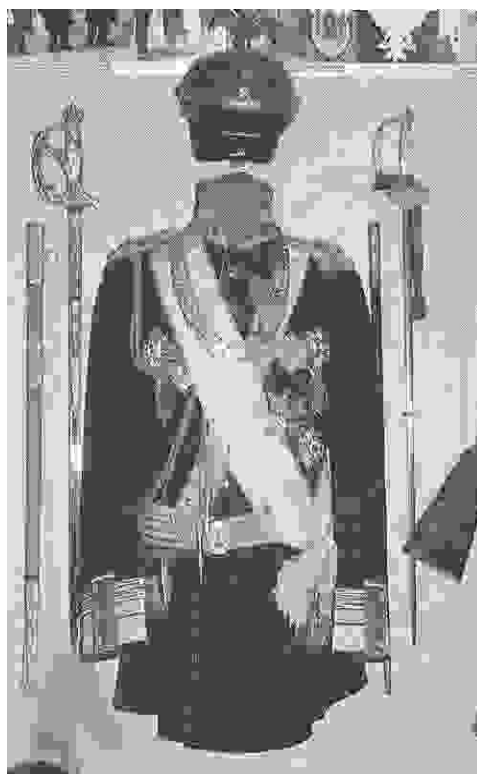

Tablou cu imaginea regelui Carol al II-lea, în ținută de mareșal, aflat în biroul comandantului Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Regele Carol al II-lea, în momentul în care primește demnitatea de mareșal și bastonul de mareșal (imagine din anul 1930)

⁹² Ștefan Nicolae Șerbănescu, Bedivan Dumitrescu, *România. Decorații. 1859-1991*, București, 1992, p. 25.

*Uniformă de ceremonie de mareșal, model 1930,
care a aparținut Regelui Carol al II-lea.
(Imagine aflată într-o vitrină a Muzeului Militar Național)*

*Crucea ordinului „Mihai Viteazul”
cu cifrul regelui Carol al II-lea reprezentată
pe capacul inferior al Bastonului său de mareșal*

Mormântul regelui Carol al II-lea

Copertă cărții intitulată „Carol al II-lea. Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice”, Vol. 4 (1943-1945)”

Medalia comemorativă „Amintirea Regelui Carol al II-lea”

*Cavoul din curtea mănăstirii din Curtea de Argeș,
unde se află în prezent locul de odihnă veșnică a regelui Carol al II-lea.*

CEL DE AL PATRULEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, ALEXANDRU AVERESCU

Cel de-al patrulea mareșal al României, în ordine cronologică a primirii acestei demnități, este Alexandru Averescu, militar de carieră al armatei române. Ca român de viță veche și ca oștean, el și-a iubit Patria din adâncul inimii sale, luptând în mod efectiv și în chip exemplar pentru independența, libertatea și reîntregirea ei. Subliniind acest limpede adevăr, cu geniala sa putere de sinteză, istoricul Nicolae Iorga aprecia că el a fost un bărbat de excepție al neamului românesc. Astfel, în lucrarea sa intitulată „**Oameni care au fost**”, spune că mareșalul Alexandru Averescu a fost „**Unul din marii domni de oaste pe care i-a avut poporul românesc**”⁹³.

Oșteanul de excepție Alexandru Averescu a fost înălțat la înalta și onoranta demnitate de mareșal în anul 1930. Evenimentul s-a petrecut în ziua de 27 octombrie, în orașul Sighișoara, în cadru unui ceremonial militar cu totul deosebit organizat acolo cu prilejul încheierii manevrelor militare regale de toamnă. Dar înainte de a ne referi ceva mai pe larg la acest eveniment, vom prezenta, în linii principale, așa cum am procedat și în celelalte trei capitole anterioare ale lucrării, unele aspecte semnificative din viața de oștean a mareșalului Alexandru Averescu, insistând în mod cu totul deosebit pe cele privitoare la calitățile și însușirile sale militare și la faptele și meritele care aveau să justifice primirea acelei strălucitoare demnități, rang sau grad militar.

Alexandru Averescu s-a născut în ziua de 9 martie 1859 în satul Babele, de lângă Ismail (Basarabia), localitate care după unirea Basarabiei cu Patria Mamă va purta numele său vreme de câțiva ani.

Copilăria, primii săi ani de școală și un an de studiu la un seminar teoretic, i-a petrecut la Ismail. După aceea va veni la București, înscriindu-se la Școala de Arte și Meserii, pe care a absolvit-o în anul 1876.

⁹³ Nicolae Iorga, „*Oameni care au fost*”, Chișinău, 1990, p. 329.

Soarta a făcut însă ca românul basarabean să nu profeseze în meseria pe care și-o alesese. În perioada care a urmat, adică începând cu anul 1877, Alexandru Averescu avea să ia contact direct cu armata, căreia i se va dedica, în chip exemplar, cea mai mare perioadă a vieții sale. Astfel, primul contact cu oștirea română l-a avut în anul citat mai sus – 1877 –, în contextul în care trupele noastre vor participa, alături de cele ruse, la războiul de independență din 1877-1878.

La începutul campaniei, în cadrul oștirii române s-a simțit nevoia stringentă de a spori numărul efectivelor armatei noastre, dându-se posibilitatea tinerilor români doritori de a se angaja în mod voluntar în oștire. În contextul dat, din dorința **„de a-și găsi un loc mai sigur și mai demn în viață”**, după cum avea să se exprime, ceva mai târziu, în amintirile sale un fost camarad de al lui, tânărul Alexandru Averescu, pe când abia împlinise vârsta de 18 ani (1877) a fost admis, ca voluntar, în escadronul de jandarmi călări din garnizoana Ismail. Inițial a fost repartizat la partea sedentară **„din cauza condițiilor sale fizice ceva mai firave”**, după cum se consemnează în mai multe lucrări de istorie în care se vorbește despre participarea armatei române la războiul de independență. Dar după un timp foarte scurt, la insistențele mamei sale de **„a fi trimis pe front”**, tânărul oștean voluntar va fi încadrat într-o unitate operativă. Este vorba de Regimentul 5 călărași, care își avea garnizoana în Galați. Cu această unitate el a participat la luptele de pe frontul de dincolo de Dunăre pe toată durata campaniei.

Participarea oșteanului voluntar Alexandru Averescu la războiul de independență din 1877-1878 va însemna pentru el și începutul carierei sale militare, care se va întinde pe o durată de câțiva zeci de ani.

La data de 10/22 septembrie 1877, pe când oșteanul Alexandru Averescu se afla pe frontul de dincolo de Dunăre, el a fost avansat la gradul de brigadier. Câteva luni mai târziu, adică pe data de 10 martie 1878, a primit gradul de sergent. Ca urmare a participării sale la războiul de independență, sergentul Alexandru Averescu a fost decorat apoi cu medalia românească **„Crucea Trecerii Dunării”** și cu **„Medalia Comemorativă la campania din 1877”** emisă de Rusia.

În toamna anului 1878, începând din luna septembrie, sergentul Alexandru Averescu s-a angajat definitiv în armata română. După numai un an, tânărul gradat este selecționat pentru a urma Școala divizionară de subofițeri, care funcționa la mănăstirea Dealu. În anul

1881 a absolvit acea instituție militară de învățământ ca șef de promoție, fapt pentru care, conform reglementărilor din epocă, a primit gradul de sublocotenent, intrând astfel în corpul ofițerilor. Apoi, **„fiind mândru nevoie mare de acest grad ofițeresc”**, după cum se va exprima el mult mai târziu într-o însemnare memorialistică, tânărul ofițer Alexandru Averescu și-a desfășurat activitatea ostășească, timp de aproape patru ani, în cadrul Regimentului 1 roșiori, iar apoi în Regimentul 6 călărași. În cadrul acestor unități el se va afirma **„ca un foarte bun instructor”**, așa cum se consemnează, de altfel, într-o **„notă de serviciu ce avea să fie întocmită de către unul dintre șefii săi direcți”**. În anul 1884, văzând în tânărul sublocotenent un cadru militar **„de viitor”**, cei în drept i-au aprobat să susțină examenul de admitere la Școala Superioară de Război de la Torino (Italia), fiind **„declarat reușit”**. În consecință, timp de doi ani (1884-1886) a urmat cursurile acestei instituții militare de învățământ, care era considerată în epocă una dintre cele mai renumite școli cu acest profil din Europa. În anul 1886 sublocotenentul Alexandru Averescu a absolvit cu rezultate **„foarte bune”** respectiva școală, obținând două succese ostășești remarcabile: primul se referă la înaintarea sa la gradul de locotenent (8 aprilie 1886), iar cel de-al doilea, la brevetarea lui ca **„ofițer de stat major”** (26 noiembrie 1886).

După absolvirea Școlii Superioare de Război de la Torino, locotenentul Alexandru Averescu și-a desfășurat activitatea militară în cadrul Regimentului 9 cavalerie, perioadă în care s-a remarcat atât în instruirea efectivelor pe care le-a avut în subordine, cât și prin publicarea unor articole cu conținut militar în coloanele **„Revistei Armatei”** și a revistei **„România militară”**.

În anul 1889, la data de 30 august/11 septembrie, Alexandru Averescu este înaintat la gradul de căpitan. Începând din acel an, ofițerul **„prinde parcă aripi de zburător în cariera militară”**, după cum avea să afirme unul dintre șefii să-i din acea perioadă. În acest sens, amintim că în anul 1892 devine profesor la Școala de ofițeri de cavalerie și comandant de escadron de elevi în aceeași instituție militară de învățământ.

La începutul anului 1894, datorită însușirilor și calităților pe care le dovedise pe linie de învățământ militar, dar și ca **„ofițer de stat major”**, Alexandru Averescu este avansat la gradul de maior și numit comandant (director) al Școlii Superioare de Război, care funcționa în

garnizoana București (instituție superioară de învățământ militar ce fusese creată în anul 1889). Era, evident, una dintre cele mai importante și mai onorante funcții de până atunci din cariera sa militară. De regulă, în acea vreme erau numiți în calitate de comandanți de instituții militare de învățământ, implicit în Școala Superioară de Război, colonei și generali. De data aceasta s-a făcut o excepție. Venea la conducerea celei mai înalte instituții de învățământ militar un ofițer cu gradul de maior, dar nu un oarecare ofițer, ci un absolvent al unei Școli Superioare de Război dintr-o țară cu vechi și bogate tradiții militare și cu o anumită experiență pe linie de învățământ ostășesc. Instituția militară în care a fost numit maiorul Alexandru Averescu nu era pentru el o „**necunoscută**”. Mai înainte el fusese acolo profesor de tactică. În noua sa postură, el avea să se remarce ca un cadru militar de excepție. Printre altele, a reușit să îmbunătățească structura și calitatea învățământului. A insistat ca în cadrul Școlii Superioare de Război să se pună un accent deosebit, pe de o parte, pe studiul istoriei și geografiei militare și a regulamentelor, iar pe de altă parte, pe efectuarea de exerciții sau de aplicații tactice pe hartă și pe teren, denumite în epocă și „**jocuri de război**”. Tot în vremea comenzii sale, elevii-studenți de la Școala Superioară de Război aveau să participe, anual, din inițiativa comandantului respectivei instituții, la efectuarea „**unui stagiul de comandă la trupe**”. Unii dintre ofițerii elevi care au urmat cursurile Școlii Superioare de Război sub comanda maiorului Alexandru Averescu aveau să aprecieze că acesta a fost și a rămas în conștiința lor „**un profesor și un teoretician militar de excepție**”, ba și mai mult, „**un creator de școală**”.

În anul 1896, după ce asigurase comanda Școlii Superioare de Război „**în condiții excelente**”, după cum se stipulează într-o „**Notă de apreciere**” făcută de către cei în drept la adresa sa, potrivit Înaltului Decret nr. 3428, din 15/28 august, ofițerul superior Alexandru Averescu este numit „**Atașat militar al României**” pe lângă legația română de la Berlin. Din economie de spațiu nu ne propunem să scriem aici despre activitatea sa diplomatică. Consemnăm doar faptul că acea activitate s-a întins pe o durată de circa doi ani (1896-1898).

În anul 1898, Alexandru Averescu este rechemat în țară, înaintat la gradul de locotenent-colonel și numit la comanda Regimentului 4 roșiori. Era o unitate de elită a armatei. Era „**proprietatea**” prințesei Maria, soția prințului moștenitor Ferdinand, viitoarea regină a

României. Referindu-se la frumoasa și bogata activitate a locotenent-colonelului Averescu la comanda acelei unități, un comandant de-al său, fost coleg la mănăstirea Dealu, nota următoarele în jurnalul său intim: **„Se scoală la 6 dimineața, lucrează până la 8, vine apoi la cazarmă și stă până la 1. Ia dejunul acasă – lucrează până la 6-6½, vine la cazarmă sau uneori face vizite (la subordonații săi - n.n.). La ora 8 i-a masa și dacă nu este invitat sau nu are invitați, lucrează până la 12 sau 1 dimineața. Este muncitor fără pereche”**⁹⁴.

Ca urmare a rezultatelor foarte bune pe care le obține la comanda regimentului, dar și a bogatei sale activități publicistice pe linie de teorie militară, începând cu data de 24 septembrie/6 octombrie 1899, Alexandru Averescu este mutat la Marele Stat Major, ca șef al secției **„Organizare-mobilizare”**. A rămas în această funcție de o importanță deosebită timp de aproape cinci ani, adică până în 1904, perioadă în care fusese înaintat și la gradul de colonel (10/23 mai 1901).

În anul 1904, la 15 aprilie, colonelul Alexandru Averescu este numit la comanda Brigăzii 1 roșiori, care-și avea garnizoana la Tecuci. Acolo și-a exercitat comanda cu rezultate **„foarte bune”**, așa cum rezultă și din **„Notele de serviciu”** ce erau întocmite la adresa sa. Concomitent cu efectuarea activității de comandă, în perioada dată el a scris numeroase articole și cărți pe teme tactice, de strategie, de instruirea trupelor și de istorie militară, pe de o parte, iar pe de altă parte a ținut o seamă de conferințe pe teme de tactică, de geografie și de istorie militară atât în rândurile militarilor, cât și a populației civile.

În anul 1906, la data de 10/23 mai, care era și zi aniversară regală, colonelul Alexandru Averescu primește bine-meritul și onorantul grad de general de brigadă. El avea pe atunci vârsta de 47 de ani. În anul următor 1907, la data de 12/25 martie, generalul Alexandru Averescu este numit în înalta funcție de ministru de Război. În unele izvoare istorice din epocă se spune că la acea dată el **„era unul dintre cei mai tineri generali ai armatei române”**. În noua sa postură, găsind **„o multă dezordine în cadrul departamentului de război al țării”**, după cum se apreciază în unele documente istorice din epocă, el s-a străduit să **„pună cât mai rapid ordine”** în cadrul ministerului. În această privință, printre primele

⁹⁴ Petre Otu, *„Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda”*, București, 2005, p. 26.

măsurile pe care le-a luat s-a numărat întocmirea și emiterea „Ordinului circular nr. 6, din 13/26 martie 1907, document în care se fixa **„Evoluția trupelor în timp de pace și de război”**. Acel ordin a avut, printre altele, un rol deosebit de important în revigorarea instruirii trupelor.

Pe timpul în care s-a aflat la conducerea Ministerului de Război, generalul Alexandru Averescu și-a adăugat la biografia sa și pete negre. Acestea sunt legate, printre altele, de participarea unor unități militare la înăbușirea în sânge a amplei răscoale a țăranilor din anul 1907. Sub conducerea sa directă se întocmise, din timp, un document militar intitulat **„Instrucțiunile asupra întrebuințării armatei în caz de tulburare. Somațiuni. Stare de asediu”**⁹⁵. În acele instrucțiuni, meticolos întocmite, se stabilea, în mod concret, cadrul și modalitățile în care urma să acționeze armata pentru reprimarea mișcărilor țărănești. Printre altele, în respectivele instrucțiuni se aprecia că intervenția armatei la reprimarea acțiunilor de luptă ale țăranimii era considerată **„Operațiune de război”**. Nu ne propunem să ne referim, în continuare, la modul concret în care a intervenit armata, sub conducerea generalului Averescu, la reprimarea răscoalei. O atare problemă nu face obiectul lucrării noastre. Nu putem însă să nu arătăm că prin modul în care a acționat armata la reprimarea acțiunilor de luptă populare din 1907, el, generalul Alexandru Averescu a apărut în fața conducerii regale și statale românești ca un fel de **„Salvator al Patriei”** și al **„Dinastiei”**.

În perioada care a urmat, marcată de anii 1908-1916, în cariera militară a generalului Alexandru Averescu au urmat evidente **„suișuri și coborâșuri”**. Între acestea, consemnăm pe cele pe care noi le considerăm ca fiind cele mai importante: în anii 1909-1911 se află la comanda Diviziei 1 infanterie; în anul 1911, prin decretul regal nr. 3664/1911, este numit în funcția de șef al Marelui Stat Major, funcție pe care o va deține timp de câțiva ani. În perioada dată, în luna aprilie 1912, generalul de brigadă Alexandru Averescu primește următorul grad, pe cel de general de divizie; în anul 1913 prin implicarea sa directă, ca mare specialist în elaborarea unor documente militare de importanță strategică, întocmește și pune în aplicare **„Planul de operații Ipoteza 1 bis”**, document militar menit să verifice

⁹⁵ Mihail Roller, *„Răscoala țăranilor din 1907. Documente și mărturii”*, vol. I, București, 1948-1949, p. 212.

capacitatea combativă a oștirii române din acel timp. Prin acel document se viza direct evaluarea capacității de acțiune a oștirii noastre în cel de-al Doilea Război Balcanic, la care trupele române aveau să participe, cu un deplin succes, pe frontul de dincolo de Dunăre, dar din fericire fără prea mari vărsări de sânge. Cum privitor la desfășurarea celui de-al Doilea Război Balcanic și respectiv și la participarea efectivă a trupelor noastre la acel război, s-au publicat multe lucrări și studii românești, nu ne propunem să ne referim la aceste aspecte.

La sfârșitul anului 1913, din considerente multiple, generalul Alexandru Averescu și-a dat demisia din funcția de șef al Marelui Stat Major. Din documente istorice cercetate de noi rezultă că principalul motiv al demisiei ar fi fost legat de o conjunctură politică și anume de schimbarea guvernului, venind la putere liberalii, în frunte cu Ion I.C. Brătianu, care va deveni prim-ministru. Se spune că acesta nu-l agreea pe Averescu. Sesizând acest fapt, chiar și regele Carol I-ar fi sfătuit pe general **„Să treacă la trupe timp de câțiva ani”**. În această privință, noi am depistat și o declarație a Suveranului, în care el îi spunea, printre altele, ilustrului oștean: **„Chiar este bine să reluați contactul cu trupa acum, cât mai avem liniște, căci eu cred că cu siguranță nu se va întâmpla nimic, cel puțin cinci ani și până atunci veți reveni iarăși la Statul Major”**⁹⁶.

Ne surprinde ce intuiție și ce viziune pozitivă a avut Carol I atunci când i-a dat generalului Alexandru Averescu acel sfat! Pentru că, în realitate, după mai puțin de trei ani de zile, oșteanul de elită va veni din nou, în prim plan, la conducerea armatei române. Dar până atunci el se va afla la **„trupe”**, fiind numit de către cei în drept la comanda Corpului 1 armată, care-și avea sediul în garnizoana Craiova. Pe timpul în care și-a exercitat comanda în cadrul acelei mari unități, generalul Alexandru Averescu s-a îngrijit, se pare, mai puțin de problemele stricte ale conducerii trupelor la comanda cărora se afla, ci mai mult de studierea evoluției evenimentelor militare în diferite țări din Europa (Germania, Anglia, Italia etc.) și de scrierea unor studii militare de specialitate. Pe această linie, într-o lucrare biografică dedicată generalului, din care am citat și ceva mai înainte, se arată, printre altele, următoarele: **„Aflat relativ departe de agitația**

⁹⁶ „Monitorul Oastei”, nr. 35, din 5 august 1913.

politică, dar nu complet străin de ea, Alexandru Averescu a observat cu atenție mersul evenimentelor politice interne și internaționale” și s-a preocupat de scrierea unor lucrări, între care s-au numărat și cea intitulată „**Notițe zilnice din război**”⁹⁷.

Dar perioada cea mai importantă și cea mai elogioasă din viața generalului Alexandru Averescu este strâns legată de participarea sa la războiul nostru drept, eliberator și de reîntregire națională din anii 1916-1919, iar faptele sale de arme din perioada respectivă vor atârna greu atunci când se va pune pe tapet, de către cei în drept, ca el să fie înaintat la înalta demnitate de mareșal. Pe timpul pregătirii și desfășurării campaniei din 1916, el va fi un comandant de excepție. Se va implica direct în întocmirea planurilor de luptă, în organizarea și desfășurarea acțiunilor militare; va fi pe front acolo unde se impunea prezența unui cadru militar de elită. La începutul campaniei, lui i s-a încredințat mai întâi comanda Armatei a 2-a române, iar pentru o scurtă perioadă de timp pe cea a Armatei de Sud. El a condus cu pricepere, cu energie și cu dăruire de sine marile unități ce-i fuseseră subordonate în luptele de la trecătorile Carpaților, în cele pentru apărarea aliniamentelor muntoase, apoi în operația de la Flămânda, ca și în asprele înclăștări din zonele Rucăr-Câmpulung. În continuare, după reorganizarea, redotarea și reinstruirea trupelor, în luptele din vara fierbinte a anului 1917, pe timpul cărora militarii de sub comanda sa au opus o rezistență eroică în trecătoarea de la Oituz, dovedind inamicului, prin faptele de vitejie și eroism exemplare ale trupelor sale, că prin trecătoarea Oituz „**Nu se poate trece!**”. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, de numele generalului Alexandru Averescu se leagă istorica victorie repurtată de trupele române în bătălia de la Mărăști. Însemnătatea acelei victorii, se apreciază într-o lucrare de specialitate, „**este extrem de mare și de copleșitoare, fiindcă a avut un răsunet universal, dar mai ales pentru că a zguduit sufletele ostașilor întregii armate române și le-a umplut sufletele de avânt, bărbăție și speranță că de atunci vor fi învingători până la sfârșit**”⁹⁸. Referindu-se apoi la rolul pe care l-a jucat generalul Alexandru Averescu, cel care a conceput și a condus bătălia de la Mărăști și la

⁹⁷ Petre Otu, „*Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*”, București, 2005, p. 108.

⁹⁸ Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, „*Epopoea anilor 1916-1918. Războiul pentru făurirea României mari*”, București, 1998, p. 258.

însemnătatea istorică a acesteia, în aceeași lucrare se consemnează următoarele: **„Bătălia de la Mărăști, grandioasă operă a generalului Averescu, va rămâne în istoria militară ca exemplu tipic de bătălie ofensivă. Averescu a condus acțiunea de la postul său de comandă, ca un virtuos artist, care își cânta opera cu precizie și măiestrie”**⁹⁹.

Pe timpul campaniilor glorioase din timpul războiului de reîntregire națională, generalul Alexandru Averescu a fost un simbol nepieritor al luptei românilor pentru apărarea și reîntregirea patriei. El a devenit, totodată, o personalitate de legendă. Oșteanul cu grad de general a fost tot timpul convins de faptul că apărarea și reîntregirea țării cer tărie în luptă, vitejie și dăruire până la jertfa supremă. Pentru tot ceea ce a făcut bun și folositor în timpul războiului de reîntregire națională, dar și mai înainte, în războiul de la 1877-1878, pe când era un simplu oștean, ca și în cel de-al doilea război balcanic din anul 1913, pe când era ofițer de elită, oșteanul cu grad de general Alexandru Averescu și-a înscris numele, cu majuscule, în istoria militară a neamului românesc. Pentru meritele sale excepționale pe care le-a dovedit cu prisosință în timpul războiului nostru drept de reîntregire națională, atât în timpul desfășurării campaniei, dar și după aceea, generalul Alexandru Averescu a fost distins de trei ori cu cea mai înaltă decorație militară din epocă și anume cu ordinul **„Mihai Viteazul”**, clasele III, II și I. Iată datele și meritele pentru care a primit aceste înalte distincții: cu Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a III-a, în ziua de 22 martie 1917, prin Înaltul Decret nr. 247, 1917, **„Pentru bravura și destoinicia cu care a condus operațiile Armatei a 2-a”**; cu Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a II-a, în ziua de 21 iulie 1917, prin Înaltul Decret nr. 759/1917, **„Pentru destoinicia cu care a condus operațiunile Armatei sale în luna iulie 1917”**; cu Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa I-a, în ziua de 1 decembrie 1921, prin Înaltul Decret nr. 3505/1920, **„Pentru competența și destoinicia cu care a condus operațiunile Armatei sale între anii 1916-1917”**.

După înfăptuirea României Mari, generalul Alexandru Averescu avea să se afirme și pe plan politico-statal, dar fără să fi avut, după opiniile noastre, merite deosebite, așa cum avusese în cariera sa militară. Astfel, el va îndeplini, rând pe rând, funcțiile de ministru de interne (1919), de Președinte al Consiliului de Miniștri (ianuarie-martie 1918, martie 1920 – decembrie 1921 și martie 1926 - iunie

⁹⁹ „Op. cit. ”, p. 259.

1927), de ministru secretar de stat și de Consilier al Coroanei Regale (1938).

În istoria noastră națională el va rămâne un personaj de excepție în principal datorită calităților, însușirilor și realizărilor sale pe plan strict militar. Acest fapt va fi recunoscut direct pe plan național în anul 1930, când a primit înalta și onorată demnitate sau rang de **„Mareșal”** și, respectiv, **„Bastonul de Mareșal”**. La acea perioadă a vieții militarului de profesie Alexandru Averescu ne vom referi ceva mai pe larg în cele ce urmează.

Primirea de către generalul Averescu a demnității de Mareșal s-a petrecut, așa cum am mai arătat, în luna octombrie 1930, atunci când a fost onorat cu același strălucit rang și regele Carol al II-lea și mareșalul Constantin Prezan. Locul desfășurării ceremonialului a fost în Transilvania, acolo unde în acel an se desfășuraseră manevrele regale. El, generalul Alexandru Averescu a avut cinstea și onoarea de a i se citi textul înscris pe **„Cartea sa de mareșal”** de către Suveranul României, regele Carol al II-lea și tot el îi va înmâna, apoi, noului mareșal **„Bastonul de Mareșal”** al României. Redăm, în extenso, textului înscris pe acest document istoric:

„Oastea românească pornită pe căile izbândeii de către Regele Întregitor de Neam, Ferdinand I, a fost călăuzită pe câmpurile de bătălie în grelele și hotărâtoarele momente de căpetenii, care prin bărbăția și virtuțile lor, au adus la îndeplinire porunca nestrămutată a poporului românesc.

Printre aceste căpetenii de oști, cronicile vremii au înscris - într-o glorioasă pomenire - numele dumitale care simbolizează închinarea unei vieți pentru binele și propășirea oștirii, prin îndeplinirea până la capăt a datoriei.

Luptând din primele clipe ale tinereții, voluntarul din războiul neatârării, pregătea pe gloriosul general de mai târziu, precum și pe dascălul luminos al ofițerimii noastre în mintea și inima căreia a știut să sădească știința războiului și hotărârea de a învinge.

În campania anului 1913, armatele înălțătorului avânt au fost cu iscusință îndrumate prin prevederea și pilduitoarea știință ce ai dovedit ca șef de Stat Major General al Armatei.

La începutul marelui război pentru întregirea neamului, datorită domniei tale, Armata a 2-a a fost dusă direct dincolo de crestele Carpaților. Comandant al grupului de armate de sud,

ai stăvilit ofensiva cotropitoare a oștilor germano-bulgare din Dobrogea. Mai apoi, Armata a 2-a, în fruntea căreia te-ai regăsit, a înscris în cartea neamului crâncena rezistență de pe coamele însângerate ale Carpaților, Tabla Buții, Predeal, Predeluș și Dragoslavele - eforturi supraomenești, bine întrebuințate de forma domniei tale conduceri, grație căreia s-a înregistrat în analele științei militare clasică pildă a unei retrageri în permanentă luptă cu vrăjmașul, iar în a doua parte a campaniei, alesele domniei tale însușiri le-ai crestat pe răbojul luptelor de la Cașin, Tg. Ocna, Cireșoara, pentru ca apoi să înscrie pe lespezile de granit ale vitejiei românești memorabila victorie de la Mărăști.

Pentru marile însușiri ostășești și faptele mărețe cu care ai împodobit izbânda noastră națională, te înalță la rangul de Mareșal, drept pentru care îți înmânez, spre cinstea oștirii și răsplata personală, însemnele acestei înalte demnități, „Bastonul de Mareșal”¹⁰⁰.

După ce a primit din mâna regelui Carol al II-lea și „Cartea de Mareșal” și „Bastonul de Mareșal”, Alexandru Averescu a ținut să-i mulțumească Suveranului, în mod protocolar, pentru strălucitele distincții cu care a fost onorat și să-și exprime recunoștința, asigurându-l, totodată, de devotamentul și stima sa.

În privința „Bastonului de Mareșal”, pe care l-a primit Alexandru Averescu, acesta este asemănător cu cel cu care fusese distins și regele Carol al II-lea. Piesa are o înfățișare destul de frumoasă și este realizată din aur masiv. Corpul bastonului și capetele sale sunt decorate cu miniaturi sau elemente simbolice (ordinul „Mihai Viteazul”, „Stema României Mari”, „Cap de Bour”), cu frunze de stejar și de viță de vie, dar și cu inscripții. Noi n-am reușit să aflăm, din păcate, unde se află acum acel „Baston de Mareșal”. Am reușit, în schimb, să vedem o fotografie în care apare Alexandru Averescu în timpul în care primea din mâna regelui Carol al II-lea acel Baston, imagine pe care am reprodus-o și în carte.

După primirea acestei înalte demnități, rang sau grad, mareșalul Alexandru Averescu avea să se bucure, ca de altfel și până atunci, de onoarea, de respectul și de stima întregii armate și a națiunii române. Printre altele, ca rezultat direct al meritelor sale, el avea să fie declarat, cu câțiva ani înainte de a deveni mareșal (1923) „Membru de Onoare

¹⁰⁰ „Mareșali ai României.”, București, 1999, pp. 11-12.

al Academiei Române". Tot pentru meritele sale, avea să fie distins, tot anterior, cu înalte ordine și medalii românești, între care se număra ordinele „**Coroana României**” și „**Steaua României**” și medalia „**Bene Merenti**”.

Mareșalul Alexandru Averescu avea să intre în lumea umbrelor în toamna anului 1938, la București, pe când avea frumoasa vârstă de 79 de ani. Locul său de odihnă veșnică este în interiorul mausoleului de la Mărăști¹⁰¹, localitate în care în timpul războiului de reîntregire națională i-a adus gloria sa militară și chiar nemurirea. Cum era și firesc, mareșalului i s-au organizat funeralii naționale. Astfel, în ziua înmormântării sale - fapt care se întâmpla în epocă, la înhumarea rămășițelor pământești ale suveranilor și ale unor înalte personalități (prim-miniștrii, de exemplu) - instituțiile de stat, școlile și universitățile nu au lucrat, ci au păstrat doliu pentru cel dispărut. Trupul fără viață al mareșalului Averescu avea să fie așezat într-un sarcofag și depus apoi în interiorul mausoleului de la Mărăști.

La dispariția mareșalului, istoricul Nicolae Iorga i-a închinat acestui strălucit comandant militar și erou național, un ferpar intitulat „**La plecarea mareșalului Averescu**”. El se constituia într-un minunat elogiu adus celui dispărut. Pentru valoarea sa informativă și emoțională, ca și pentru frumusețea scriiturii, îl vom cita aici în extenso și se pare pentru prima oară într-o carte de autori:

„Unul din marii domni de oaste pe care i-a dat poporul românesc s-a dus în lumea unde plutesc umbrele glorioșilor săi înaintași.

Alexandru Averescu nu era numai un mare strateg, chibzuind încet, rece și sigur planuri în a căror executare nu-l putea tulbura nimic din ce agită sufletul oamenilor slabi. Nu mai trebuie amintită înalta lui minte creatoare, căreia îi datorăm singura inițiativă din marele război și acea încredere în oastea noastră, așa de greu lovită, prin care ne-am putut reface pentru a recâștiga măcar onoarea. Dar era ceva mai presus de aceste așa de rare însușiri pe cari în acele zile de supremă încercare nu le-a împărțit cu nimeni. Era fibra eroică în el și misterul din care venea și care încunajura orice acțiune a lui. El nu era un pregătitor de istorie, ci însăși garanția ei. Nimeni nu mai avea nevoie să se

¹⁰¹ Florian Tucă, „*Câmpul istoric de la Mărăști*”, București, 1973.

întrebe cu ce; misterul acela care-i strălucea în ochi și care dădea o greutate neobișnuită fiecărui cuvânt al lui, cuprindea în el toate posibilitățile. Și prin el a făcut acele minuni în sufletul ostașilor care singure, peste orice pregătire tehnică, asigură izbânda. Să mai vorbim de cursa ce i s-a întins pentru a-l prinde într-o politică pe care el n-a voit-o, de partid, dar la dânsa a trebuit să ajungă. Acea taină a lui n-a mai putut avea puterea ei magică, pentru că acolo nu era sufletul de soldat.

4 octombrie 1938”¹⁰²

Ulterior, în revista **„România militară”**, publicație în care mareșalul Alexandru Averescu tipărise numeroase studii de tactică și de strategie militară românească, avea să apară articolul intitulat **„S-a stins mareșalul Alexandru Averescu”**. Cităm, în continuare, câteva pasaje din acest articol, care se înscrie și ele, ca și ferparul semnat de Nicolae Iorga, într-un minunat elogiu și omagiu adus marelui dispărut: **„Durere grea a căzut acum, în miezul toamnei, pe inima Țării și a Oștirii. Mareșalul Averescu s-a stins neașteptat din viață. Nu e nimeni în Țara noastră, tânăr și bătrân, orășean sau sătean căruia să nu-i lăcrimeze ochii. S-a prăbușit turnul de cetate care jumătate de veac a stat neclintit în bătaile aspre ale furtunilor și ale tuturor primejdiilor care au amenințat în acest timp necruțător Neamul și Țara. Fiindcă gloriosul defunct a fost destinat, încă din adolescență, să poarte scânteia geniului militar românesc prin toate răscrucile istoriei și să o urce cu demnitate strălucitoare la culmile cele mai înalte ale vieții sociale și militare”¹⁰³.**

O schiță de portret deosebit de elogioasă la adresa celui dispărut i-a făcut-o renumitul ziarist din epocă, Pamfil Șeicaru, în ziarul **„Curentul”**. El și-a intitulat materialul pe cât de simplu, pe atât de direct: **„Mareșalul Averescu”**. În cuprinsul lui, autorul a pus un accent cu totul deosebit pe reliefarea însușirilor și trăsăturilor militare ale fostului oștean de carieră, subliniind, printre altele, următoarele: **„Mareșalul Alexandru Averescu a însemnat o desăvârșită afirmare militară, o unică existență de soldat. Era un om cu o ambiție și o tenacitate extraordinare, care i-a facilitat drumul în spectaculoasa carieră militară... A fost un ostaș de mare știință**

¹⁰² Nicolae Iorga, *„Oamenii care au fost”*, Chișinău, 1990, p. 141-142.

¹⁰³ Revistă, *„România militară”*, nr. 3/1938.

militară, de îndrăzneată concepție, unind o lucidă viziune a desfășurărilor logice cu cea mai migăloasă grijă pentru amănunt... A fost un șef în unicul înțeles al cuvântului - adică o superioritate prezență în conștiința fiecărui subaltern. A fost cel mai strălucit capitol de prestigiu ce a străbătut cele mai vitrege împrejurări, fără să se clatine fie și unei clipe măcar. A fost cea mai splendidă inteligență militară, o aspră, rece, concentrată viață ostășească. A fost un ostaș”¹⁰⁴.

O apreciere deosebită și dreaptă, dar și de bine meritată la adresa celui dispărut i s-a făcut apoi mareșalului Averescu în coloanele ziarului „**Dreptatea**” de către generalul Henry Cihoski, un fost camarad de-al său. Acesta, într-un articolul omagial, aprecia, printre multe altele, că mareșalul Alexandru Averescu a fost „**un strălucit oștean**”, „**un distins conducător militar**” și „**un neîntrecut pedagog militar**”, concluzionăm, în chip minunat, faptul că „**prin condei, catedră și spadă**”, mareșalul Averescu „**a tras o dungă nepieritoare în mersul ascendent al oștirii române**”¹⁰⁵

În sfârșit, într-un articol omagial închinat mareșalului Alexandru Averescu și publicat în ziarul „**Seara**”, se consemnează un fapt nu doar emoționat, ci dea dreptul mișcător. În el se spune, printre multe altele, și următoarele: „**Dacă ar fi murit pe front, în mijlocul ostașilor pe care i-a iubit și i-a condus la victorie, istoria l-ar fi sanctificat ca pe Janne d’Arc. I s-a dat să pășească dincolo de legendă, să-l avem printre noi, să-l vedem zi de zi și să devină, astfel, un erou popular**”¹⁰⁶.

Din anul 1919, chipul și faptele Mareșalului Alexandru Averescu aveau să fie înscrise în manualele școlare, iar după moartea sa în cărțile de istorie, în dicționare și enciclopedii etc. Fotografii și portretul său de oștean, de general, de mareșal, ca și unele obiecte care i-au aparținut, pot fi văzute în marile muzee de istorie ale Țării și cu precădere în Muzeul de istorie al României și în Muzeul Militar Național. Un mare bulevard din București și multe străzi din orașele României îi poartă numele. Pentru că a militat să se dea pământ ostașilor țărani participanți la Primul Război Mondial, foștii țărani

¹⁰⁴ Pamfil Șeicaru, în ziarul „*Curentul*”, numerele 3.834 și 3.835, din 4 și 5 octombrie 1938.

¹⁰⁵ Ziarul „*Dreptatea*”, numărul din 6 octombrie 1938.

¹⁰⁶ Ziarul „*Seara*”, numărul din 6 octombrie 1938.

împroprietăriți îi ziceau acestuia, cu suflete curate, atât în timpul în care era în viață cât și după dispariția sa, „**Taica Averescu**”.

Chipul mareșalului Alexandru Averescu avea să fie reprodus pe cărți poștale ilustrate alb-negru și color și pe timbre poștale. În memoria și întru slava fostului oștean, în mai multe localități ale țării i se vor ridica statui reprezentative sau alte însemne memorial. Dintre acestea amintim de bustul ce i s-a înălțat în anul 1938 la Mărăști, pe platoul din fața mausoleului eroilor. Lucrarea plastică este realizată din bronz fiind opera sculptorului Oscar Sphaete. Pe soclul însemnului memorial se află înscrisă următoarea inscripție: „**Mareșalul României, Alexandru Averescu. 1859-1938**”¹⁰⁷.

Strălucitului mareșal i s-au înălțat însemne memoriale arătoase și frumoase în orașul Marii Uniri, Alba Iulia, în fosta capitală a Moldovei, orașul Iași, pe platoul din fața mausoleului de la Mărășești și în alte câteva locuri. El n-avea să fie uitat nici de către actualii săi consăteni din localitatea basarabeană Babele, în care a venit pe lume. Aici, cu doar câțiva ani în urmă, din inițiativa unui general al actualei armate a republicii frățești Moldova, pe zidul casei în care se născuse și copilărise viitorul mareșal, s-a așezat o placă memorială.

*Alexandru Averescu primind Bastonul de Mareșal din partea Regelui Carol al II-lea
(foto 1930)*

¹⁰⁷ „Altarele eroilor neamului”, București, 1994, p. 289-290.

*Coperte ale lucrării „Notițe zilnice din războiul 1916-1918”,
semnată de către generalul Alexandru Averescu*

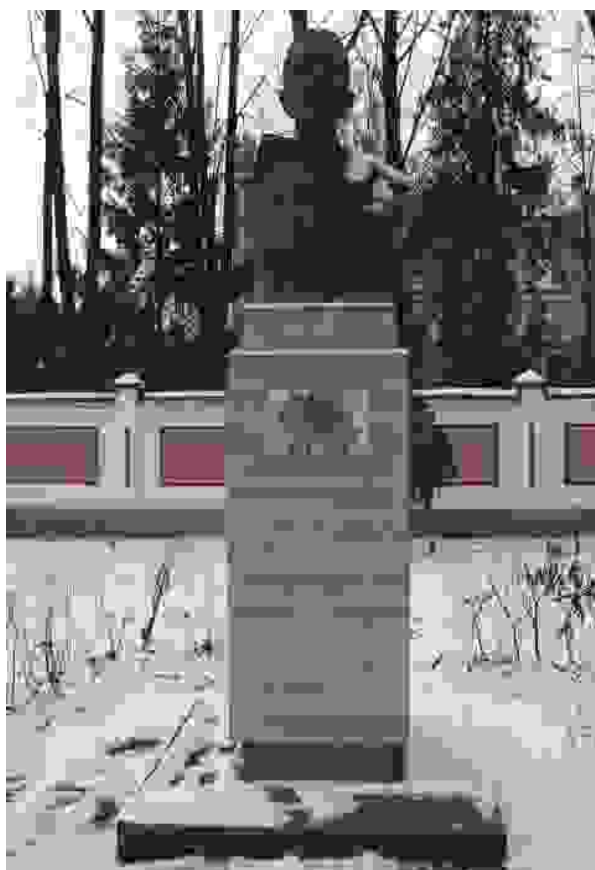
*Regele Carol al II-lea, împreună cu mareșalul Alexandru Averescu și Constantin
Prezan, înaintea unei festivități oficiale
(în prim plan, regele Carol al II-lea, în planul doi, dreapta, mareșalul Averescu)*

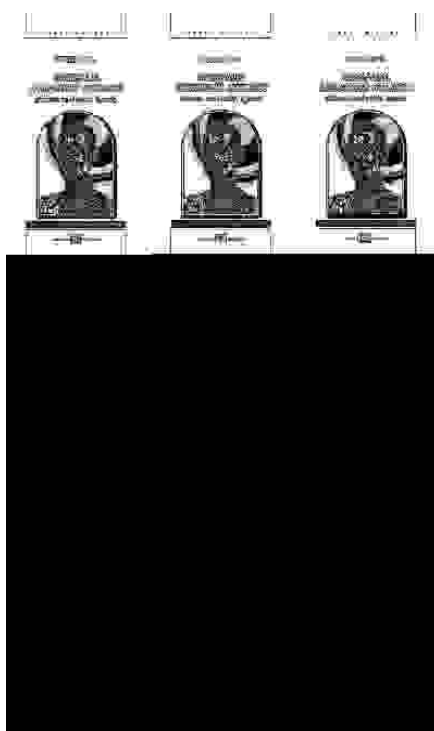
*Mausoleul de la Mărăști, unde și-a găsit loc de odihnă veșnică
mareșalul Alexandru Averescu*

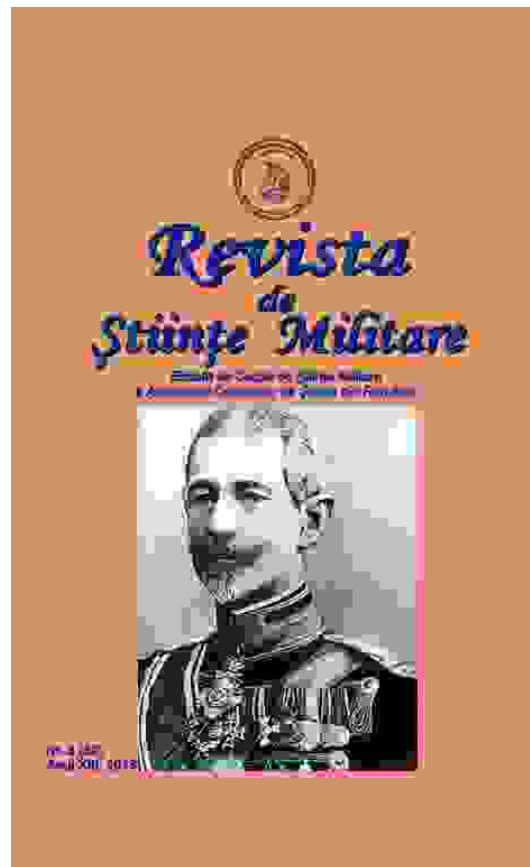
*Bustul monumental dedicat mareșalului Alexandru Averescu, aflat pe platoul
din fața mausoleului de la Mărăști*

Bustul monumental dedicat mareșalului Alexandru Averescu, aflat în orașul Iași, pe Dealul Copou

Coperta cărții intitulată „Mareșalul Alexandru Averescu, Militarul, omul politic, legenda, (Ediția a II-a)” publicată în România în anul 2005

*Coperta Revistei de Științe Militare, nr. 3/2013,
pe care apare chipul mareșalului Alexandru Averescu*

CEL DE-AL CINCILEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, CONSTANTIN PREZAN

Mareșalul Constantin Prezan se numără, ca și mareșalul Alexandru Averescu, între personalitățile militare de excepție ale poporului român din cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea și prima parte a veacului următor. A fost un strălucit comandant al oastei române, cu o pregătire de specialitate excelentă, cu un simț al realității câmpului de luptă cum rar se mai întâlnește până la el. Dacă în privința mareșalului Alexandru Averescu, marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea că acesta a fost un autentic **„Voievod de oaste”**, în ceea ce îl privește pe Constantin Prezan, același strălucitor slujitor al muzei Clio l-a caracterizat pe acesta, după încheierea războiului de reîntregire națională, cu următoarele cuvinte: **„Soldatul ce va deveni mareșal”**.

În toamna anului 1930, intuiția sau profetia lui Nicolae Iorga va deveni realitate. Constantin Prezan a devenit, în ordinea cronologică, cel de-al cincilea mareșal al României. Întărirea sa la rangul de mareșal a avut loc în luna octombrie 1930, la Sighișoara, în cadrul aceleiași ceremonial ostășesc de excepție în care au primit înalta demnitate, rang sau grad de mareșal regele Carol al II-lea și generalul Alexandru Averescu. Militarul de profesie Constantin Prezan a avut onoarea să primească, în mod oficial, însemnele specifice demnității de mareșal – **„Cartea de Mareșal”** și **„Bastonul de Mareșal”** –, ca și mareșalul Alexandru Averescu, din mâinile regelui Carol al II-lea.

Ne vom referi pe larg, în cele ce urmează, atât la acel ceremonial, dar cu precădere la calitățile, însușirile și înfăptuirile personale ale celui ce se va înscrie în cartea de istorie a României ca cel de-al cincilea mareșal al țării noastre. Ele vor rezulta cu deplină claritate, socotim noi, întocmind aici o schiță de portret al ilustrului personaj militar la care ne referim.

Cu privire la această meritoasă și strălucită personalitate există în prezent o bogată bibliografie românească și străină. În ceea ce ne privește, din ea noi am reținut doar acele informații, date și fapte care să ne permită să conturăm ca să ne exprimăm astfel, în sinteză, chipul sau portretul viitorului mareșal al României, cât și viața sa în înalta postură sau demnitate.

Cel de-al cincilea mareșal al României, Constantin Prezan, s-a născut în ziua de 27 ianuarie 1861 în satul Sterianul de Mijloc, comuna Butimanu, plasa Snagov, districtul Ilfov. El a fost crescut de către ai săi cu multă dragoste părintească și într-un curat simțământ patriotic. Și-a făcut școala primară în localitatea natală. Apoi, în anul 1874, așa cum se întâmpla în epocă în familiile celor care-și doreau ca fiii lor să ajungă oameni de bază, părinții săi – Constantin și Alexandrina Prezan, – l-au înscris la Școala fiilor de militari, care funcționa în orașul Iași. De fapt, de atunci, din anul 1874, începe cariera militară a viitorului mareșal. După absolvirea respectivei instituții militare de învățământ (1878), urmează cursurile Școlii de Ofițeri de infanterie și cavalerie din București, pe care le-a absolvit la 1 iulie 1880, când a primit gradul de sublocotenent. A fost repartizat la Regimentul 7 linie, iar după un timp destul de scurt, se pare că la cerința sa, a fost mutat la Regimentul 2 geniu din București. Îndrăgostindu-se apoi de **„arma geniului”**, așa cum se consemnează în amintirile unui camarad de-al său, Constantin Prezan a urmat cursurile Școlii speciale de artilerie și geniu, pe care le-a absolvit în vara anului 1883 cu rezultate foarte bune, clasându-se **„pe locul doi”**. Imediat după absolvire, șefii săi văzând în el, **„pentru viitor, un cadru militar de excepție”**, după cum va relata, în epocă, un alt camarad de-al lui, în urma unui concurs de selecție în cadrul căruia s-a **„clasat pe un loc eligibil”**, a fost trimis la studii militare în străinătate, la Școala de aplicații de artilerie și geniu de la Fontainebleau, din Franța. A studiat acolo timp de doi ani (1884-1886). Anterior el primise și gradul de locotenent. La absolvirea acestei școli, cu calificativul **„Prea bine”**, tânărul ofițer Constantin Prezan a obținut **„Brevetul de ofițer de stat major”**. Reîntors în țară, în 1886, a fost încadrat la Școala specială de artilerie și geniu, din București, în funcția de profesor – ajutor în specialitatea fortificații. Acolo s-a afirmat imediat atât prin pregătirea sa, dar în fapt prin muncă eficientă. Referindu-se la activitatea sa din acea perioadă,

comandantul școlii îi va caracteriza prestația în cuvinte elogioase, spunând, printre altele, într-o „**Notă de serviciu**”: **„La aprecierile mele anterioare, adaug că face foarte bine cursul de fortificații la această școală, înlocuindu-l chiar pe profesorul titular, care îi lasă mai toată sarcina cursului”**¹⁰⁸.

În anul 1887, Constantin Prezan primește gradul de căpitan. El făcea, astfel, un mare pas înainte în ierarhia militară.

În anul 1889, căpitanul Constantin Prezan este mutat în Regimentul 1 geniu. La un moment dat acolo a primit misiunea să construiască o lucrare de fortificații în marginea orașului București, cunoscută în istoria noastră militară sub denumirea de „**Cetatea București**”. După doi sau trei ani, îl vom găsi pe căpitanul Constantin Prezan în postura onorantă de șef de sector de lucrări la „**Cetatea București**”, pentru ca după alți câțiva ani, să obțină o funcție superioară în aceeași instituție militară cu un profil special, adică cea de comandant al „**Cetății București**”. Între timp el avea să fie înaintat la gradul de maior (aprilie 1892).

La data de 12 iulie 1894, maiorul Constantin Prezan, care era apreciat a fi „**un cadru militar cu alese însușiri**” și cu „**reale perspective de afirmare în cariera militară**”, așa cum se consemnează într-un document militar, este numit în „**Administrația Centrală a Ministerului de Război**”. Spre surprinderea noastră, acolo el n-a stat decât câteva luni. Nu știm de ce anume doar atât de puțin timp! Ca urmare, cu începere din prima zi a anului 1895, prin Înaltul Decret Regal, maiorul Constantin Prezan este numit șeful Serviciului geniu al Corpului 2 armată. În același an, el va primi gradul de locotenent-colonel. În noua sa funcție și în noul său grad, conform prevederilor legale în vigoare, el a fost cooptat ca „**membru al Comitetului Consultativ al Armatei**”, organism care avea un rol deosebit de important în viața departamentului militar al țării.

În toamna anului 1896, începând cu data de 16 noiembrie, când Constantin Prezan avea gradul de locotenent-colonel, el este numit în funcția de „**Adjutant Regal**”. Era o funcție specială și deosebit de importantă. Deținătorul ei urma să-l asiste pe Ferdinand I, prințul moștenitor, în îndeplinirea atribuțiilor sau a obligațiilor sale pe linie militară și anume să-l însoțească la vizitele pe care acesta le făcea la

¹⁰⁸ Idem.

comandamente și unități, la reviste de front, la adunări festive, la deplasări în străinătate etc.

În perioada în care a fost **„Adjutant Regal”**, pentru comportamentul și conștiinciozitatea cu care și-a îndeplinit atribuțiile pe care le-a avut, locotenentul-colonel Constantin Prezan a fost decorat cu mai multe ordine și medalii românești și străine. Iată câteva dintre acestea: **„Steaua României”**, clasa a V-a în grad de ofițer (1996); Ordinul rusesc **„Sfânta Ana”**, în grad de comandor (1896); Ordinul german **„Coroana Regală”**, clasa a II-a în grad de comandor (1897); Ordinul bulgar **„Alexandru”**, în grad de comandor (1897).

În anul 1901, la data de 10 mai, Alexandru Prezan este înaintat la gradul de colonel, iar numai după câteva luni (14 noiembrie) i se încredințează comanda Regimentului 25 infanterie **„Racova”**. Era o unitate militară de elită a armatei române. Din perioada în care s-a aflat la comanda aceluia regiment, am reținut câteva din cuvintele pe care proaspătul comandant le-a rostit în ziua în care unitatea a primit drapelul de luptă din partea regelui Carol I. Le-am reținut, printre altele, pentru că ele sunt încărcate de un fierbinte patriotism. **„Primind acest drapel – a spus atunci colonelul Prezan – am asigurat pe Majestatea Sa că Regimentul «Racova», de la soldat la comandant, sunt gata să moară în jurul său, pentru a apăra Țara și Tronul Majestății Sale. Am deplina convingere că am fost interpretul fidel al sentimentelor de care cu toți sunteți însuflețiți și că acest drapel nu va cădea în mâini vrăjmașe decât numai atunci când nici unul dintre noi nu va mai exista”**¹⁰⁹.

În anul 1904, la data de 15 aprilie, colonelului Constantin Prezan i se încredințează comanda Brigăzii 13 infanterie. Era o mare unitate care, potrivit unui izvor militar din epocă, trebuia să devină **„o fală a armatei române”**, pentru că din structura ei făceau parte atât Regimentul **„Racova”** nr. 25, care se acoperise de glorie în timpul războiului de independență, cât și Regimentul nr.13 infanterie, care purta numele lui **„Ștefan cel Mare”**. Și noul comandant al brigăzii a reușit ca în numai doi-trei ani de zile, să realizeze acel înalt deziderat! În consecință, într-o **„Notă de serviciu”** întocmită la sfârșitul anului 1906, colonelul Prezan era apreciat de către șeful său direct în felul următor: **„Inteligent, serios, are dragoste față de datoria militară...**

¹⁰⁹ „Op. cit. ”, p. 31.

Are foarte bun caracter. În manevrele regale a dovedit știință și apreciere. Va fi un bun general”¹¹⁰.

Anul 1907 a însemnat în biografia și în cariera militară a lui Constantin Prezan, dar și în cea a istoriei armatei române, **„o pată neagră”**, ca să ne exprimăm printr-o figură de stil. Unitățile de sub comanda sa (regimentele **„Cantemir nr. 12”**, **„Racova nr. 15”**, **„3 Călărași”** și **„Batalionul 4 vânători”**), care-și aveau garnizoanele în Moldova, au participat, în diferite forme, la reprimarea răscoalei țărănești din 1907. Nu s-au tras cu tunurile sau cu mitralierele în țărani răsculați care cereau să li se dea pământ și drepturi cetățenești, dar trupele au acționat cu fermitate pentru potolirea cât mai repede cu putință a revoltelor de la sate. Într-un izvor istoric din epocă, ce a rămas ascuns în negura timpului, se precizează faptul că, la un moment dat, fostul comandant al Brigăzii 13 infanterie, pe atunci colonelul Constantin Prezan, **„ar fi regretat că a participat la reprimarea răscoalelor țărănești din anul 1907”**. Nu trebuie însă să uităm sau să nu relevăm și faptul că și pentru modul în care unitățile de sub comanda sa s-au comportat în acel an 1907 plin de doliu, el, colonelul Alexandru Prezan avea să fie avansat, la data de 10 mai 1907, prin Înaltul Ordin de Zi nr. 2255/1907, la gradul de general de brigadă. Referindu-se la acea înaintare în grad, într-o lucrare de referință publicată doar cu câțiva ani în urmă, se apreciază, cu deplin temei: **„Era fără îndoială o avansare bine meritată pentru activitatea sa de peste un sfert de veac în rândurile oștirii, dar de bună seamă și o recunoaștere a faptului că evenimentele dramatice din lunile februarie-martie 1907, un adevărat război civil, după unii specialiști, el nu s-a pierdut cu firea, rămânând stăpân pe situație”¹¹¹.**

Pentru rezultatele deosebite pe care le obținuse **„în timpul serviciu său în armată”**, implicit în timpul în care s-a aflat la comanda Brigăzii 13 infanterie, dar fără nici o îndoială și a modului în care acționase la reprimarea răscoalei țărănești, generalul de brigadă Constantin Prezan a fost decorat cu ordinul **„Coroana României”** în grad de comandor și propus apoi, de către cei în drept, să acceadă la **„comanda unei divizii”**. În virtutea acelei propuneri, începând cu

¹¹⁰ Arhiva Ministerului de Război, fond Direcția Cadre și Învățăământ, dosar nr.13051/fila 103.

¹¹¹ Petre Otu, *op. cit.*, p.37.

data de 1 noiembrie 1910, i se încredințează comanda Diviziei 10 infanterie. Dar spre nedumerirea noastră, doar după câteva luni, adică în luna martie 1911, el este numit la comanda Diviziei 7 infanterie. În vara aceluiași an, concomitent cu preluarea acestei noi comenzi, generalul de brigadă Constantin Prezan a fost numit și șeful „**Comisiei de examen**” pentru obținerea gradului de maior de către căpitani din armata română.

Anul 1913 a însemnat pentru generalul Prezan un minunat prilej de a-și etala și pe timp de război calitățile și însușirile sale de strălucit comandant. Pe timpul campaniei ce s-a desfășurat dincolo de Dunăre, pe pământul Bulgariei, el s-a aflat la comanda Diviziei 7 infanterie. Problematika acelei campanii avea să fie tratată pe larg în numeroase studii și articole de specialitate. De aceea nu ne propunem să ne referim la ea. În ceea ce îl privește direct, generalul Prezan a luat măsuri ferme și bine gândite pentru organizarea deplasării trupelor de sub comanda sa; s-a îngrijit, ca un adevărat părinte, de bunul trai al subordonaților, de asigurarea sănătății efectivelor luptătoare, de reducerea pierderilor umane în urma apariției epidemiei de holeră ce începuse să bântuie și să afecteze armata română. Într-o însemnare memorialistică, rămasă de la un participant la campanie și anume de la viitorul general Constantin Pantazi, care ulterior va ajunge și ministru de război, rezultă că pe timpul acțiunilor militare din 1913 de dincolo de Dunăre, **„Divizia 7 infanterie, comandată de generalul de brigadă Constantin Prezan, s-a remarcat prin disciplină și executarea precisă și metodică a tuturor misiunilor primite”**¹¹².

În urma participării cu rezultate remarcabile la Cel de-al Doilea război balcanic, avansarea în grad a generalului de brigadă Constantin Prezan și numirea sa într-o funcție superioară devenise la ordinea zilei. În consecință, în anul 1914 el a primit comanda Corpului 3 armată și a fost înaintat la gradul de general de divizie. Dar din nou, spre surprinderea noastră, s-a aflat în fruntea acelei mari unități o perioadă de timp destul de scurtă și anume doar câteva luni. Pentru că, din considerente ce nouă ne sunt încă neclare, a primit comanda Corpului 4 armată. Se cuvine să reținem denumirea acestei structuri militare pentru că ea avea să fie marea unitate în fruntea căreia

¹¹² General de corp de armată Constantin Pantazi, „*Cu mareșalul până la moarte. Memorii*”, București, 1999, p.27.

generalul de divizie Prezan va intra în războiul greu și lung al reîntregirii noastre naționale și al apărării Marii noastre Uniri înfăptuită la 1 decembrie 1918.

Nu ne propunem să ne referim, în cele ce urmează, la pregătirile României pentru război, la desfășurarea sa propriu-zisă și la deznodământul său, în cadrul cărora generalul Prezan a jucat un rol principal. Problemele respective sunt tratate pe larg și destul de bine în lucrările de specialitate publicate fie la noi în țară, fie în străinătate. Multe dintre acestea sunt nominalizate de noi în bibliografie. Dorim să ne referim însă, în mod deosebit, la acțiunile de luptă propriu-zise desfășurate de structura militară în fruntea căreia s-a aflat generalul de divizie Constantin Prezan pe toată durata războiului. Astfel, în luna august 1916, odată cu decretarea mobilizării armatei, generalului Prezan i s-a încredințat comanda Armatei de Nord. Respectiva armată, împreună cu altele două structuri militare de același nivel (A.1 și A.2), s-au angajat începând din ziua de 14/27 august 1916, cu elan și cu hotărâre, în operația strategică pentru eliberarea Transilvaniei, operație în care cele trei armate au pătruns prin trecătorile de pe întregul front de-a lungul Carpaților Orientali și Meridionali de 270 km și a deschis trecătorile Bistrița, Bistricioara, Bicz, Ghimeș – Făget, Valea Uzului și Oituz. În ceea ce privește operația ofensivă a armatei de Nord, la comanda căreia se afla generalul Prezan, aceasta a avut trei etape. Prima dintre ele (15 -20 august/28 august – 2 septembrie 1916) a durat 6 zile, timp în care trupele au înaintat într-un ritm mediu de 3,3 km/zi și au pătruns în dispozitivul inamicului pe o adâncime de 20 km. În etapa a doua (21 – 28 august/3 – 10 septembrie), Armata de Nord a dus ofensiva într-un ritm de aproximativ 4,2 km/zi și pe o adâncime de circa 30 de km. Pe parcursul desfășurării acestor acțiuni de luptă, soldații și ofițerii săi s-au comportat eroic, reușind ca într-un timp destul de scurt să elibereze un teritoriu de 12.000 km pătrați. În cea de-a treia etapă, trupele ce se aflau sub comanda generalului Prezan au fost obligate să treacă la apărarea în trecătorilor Carpaților. În contextul creat, comandantul Armatei de Nord a luat în subordine și Divizia 15 infanterie, care a venit de pe frontul dobrogean pentru apărarea văilor Uzului și Cașinului. Până la sosirea în noua zonă a luptelor a acestei mari unități, frontul respectiv a fost apărat de Divizia 2 cavalerie. Militarii Diviziei 15 infanterie, comandată de generalul Eremia Grigorescu, a luptat zile în șir, **„la baionetă”**, cum se

consemnează într-un document istoric. În acele lupte eroice, câteva batalioane române au rămas, la un moment dat, cu numai 250 soldați. Între timp, inamicul a adus în zona în care se desfășurau aceste lupte noi forțe, între care și Divizia 8 infanterie bavareză. La rândul lor, în dispozitivul de luptă al românilor din **„Gruparea Oituz”** (Divizia 15 infanterie, plus Divizia 2 cavalerie) s-au constituit trei detașamente (**„Slănic”, „Oituz” și „Cașin”**). Acestea, luptând cu un eroism legendar, au oprit ofensiva inamicului și în ziua de 6/19 octombrie 1916 militarii din Divizia 15 infanterie au contraatacat cu baionetele la arme pe întregul front, reușind ca până la 13/26 octombrie să respingă inamicul. Atunci și în acea zonă de aspre încleștări, soldații români au înscris, cu litere de sânge în istoria noastră militară, deviza ce va deveni legendară: **„Pe aici nu se trece”**, iar divizia și-a câștigat renumele de **„Divizia de fier”**.

În etapa următoare a războiului, generalul Prezan a fost desemnat să acționeze în alte zone de luptă. În respectiva perioadă, printre altele, el a condus cu o măiestrie evidentă bătălia de pe Neajlov și Argeș, cunoscută în istorie și sub denumirea de **„Bătălia pentru București”**. În această privință sunt demne de a fi reținute cuvintele, care sunt pătrunse de un fierbinte fior național patriotic, cu care generalul s-a adresat subordonaților săi înainte de declanșarea luptelor de pe malurile Neajlovului și Argeșului. Iată care sunt acestea: **„Ostași, de soarta bătăliei care se va da, depinde soarta neamului. Așa fiind, trupele care atacă, ori înving, ori trebuie să moară. Lupta care începe, fiind singura de care depinde soarta neamului, nu admite retragerea, de la soldat la general, trebuie să moară atacând”**¹¹³. Referindu-se la această înfruntare militară, reputatul istoric Constantin Kirițescu nota următoarele în lucrarea sa dedicată războiului pentru întregirea României: **„Conducerea marii bătălii de pe Neajlov și Argeș, zisă Bătălia pentru București, a fost încredințată generalului Constantin Prezan, care câștigase o frumoasă reputație prin operațiile bine conduse în Transilvania și mai ales prin excelenta apărare a trecătorilor Moldovei”**¹¹⁴

La data de 5 noiembrie 1916, Constantin Prezan a fost numit în fruntea Marelui Cartier General al Armatei Române, funcție pe care a

¹¹³ Op. cit. pp. 30-31.

¹¹⁴ General Nicolae Ciobanu *„Mareșalul Prezan. Personalitatea și activitatea militară”*, în volumul *„Mareșalii României”*, București, 1999, p. 30.

deținut-o până în luna aprilie 1918. Aceasta nu era doar o funcție cu adevărat înaltă, ci și plină de greutate și de răspunderi. De modul în care ea avea să fie exercitată, ca și de rezultatele ei, atârna de fapt, într-un anumit fel, soarta întregii noastre țări. Dar spre satisfacția generalului Prezan și spre marea mândrie a oștenilor săi, el, șeful Marelui Cartier General, s-a comportat nu doar la înălțimea funcției, ci chiar peste așteptări și speranțe, adică „foarte bine”, după cum se consemnează într-o carte de istorie. Apreciind activitatea rodnică pe care a desfășurat-o generalul Prezan în acele momente de grele încercări prin care trecea România și poporul său, unul din subordonații săi, colonelul Dumitru Rădulescu va nota, printre altele, în lucrarea sa memorialistică: **„Numit în fruntea Marelui Cartier General, generalul Prezan avea greaua și plină de răspundere misiune a refacerii, reorganizării, dotării și instruirii armatei române, trecută prin descompunerea organică și morală a unor retrageri forțate... Cu cadre puține, măcinate de boli și lipsuri materiale, izbutește să răzbească, transmițând tuturor energia și dragostea de țară, noua armată, care în iulie și august 1917 înscrie cu litere de sânge în istoria războaielor românilor, Mărăști și Mărășești”**¹¹⁵.

În prima zi a lunii ianuarie 1917, prin Decret Regal, generalul de divizie Constantin Prezan avea să fie înălțat la gradul de general de corp de armată, care în acea epocă era cel mai înalt grad militar în oștire noastră. Mândru și demn de acel grad primit, ilustrul personaj la care ne referim s-a angajat cu trup și cu suflet, până la **„uitare de sine”**, în conducerea cu deplin succes a bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara fierbinte a anului 1917. Pe timpul desfășurării acestora, generalul de corp de armată Constantin Prezan n-a avut clipă de liniște până ce nu și-a văzut Țara și Neamul strâns uniți într-o Românie Mare, iar apoi **„n-a pus sabia la sold”** sau **„în teacă”**, așa cum se spune într-o zicală de-a noastră românească, ci a continuat să lupte cu elan și cu vitejie, în fruntea trupelor române, el fiind unul dintre protagoniștii marii mobilizări a armatei pentru apărarea Marii Uniri, operații care se vor încheia abia în anul 1919. Referindu-se la meritele pe care le-a avut generalul Prezan atât pe întreaga durată a războiului nostru drept și sfânt de reîntregire națională (1916-1918), implicit în operațiile din anul 1919, fostul său

¹¹⁵ *Op.cit.* p. 32.

colaborator din timpul aprigei campanii, Ion Antonescu, viitorul mareșal al României, avea să sublinieze, printre altele, într-una din cuvântările făcute de el mai târziu: **„Istoria va stabili cât de mult Țara datorează acțiunile sale personale... A repurtat izbânzile de la Mărăști, Mărășești și Oituz... A apărut Basarabia, iar la vest, a împlântat steagul nostru victorios la Budapesta”**¹¹⁶.

Pentru meritele sale incontestabile pe care le-a avut în timpul războiului de reîntregire națională și pentru făurirea României Mari, generalul Constantin Prezan avea să fie distins cu toate cele trei clase ale Ordinului Militar **„Mihai Viteazul”**, fapt care va atârna greu în decizia ce se va lua de către cei în drept privitoare la acordarea demnității sau a gradului de Mareșal al României. Astfel, prin Înaltul Decret nr.3027, din 14.X.1916, a primit Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a III-a **„Pentru repetate acte de vitejie și destoinicie în conducerea trupelor”**; apoi, prin Înaltul Decret nr. 759, din 21.VII.1917, el a primit Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a II-a **„Pentru modul cum a conceput și pentru destoinicia cu care a pregătit operațiile din luna iulie 1917”**, iar după aceea, prin Înaltul Decret nr.5, din 2.XI.1920, a fost decorat cu Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a I **„Pentru competența cu care a dat (chiar pe câmpul de luptă) – directive, în calitate de șef de Stat Major al Înaltului Comandament și care au avut ca rezultat înfrângerea desăvârșită a maghiarilor, precum și ocuparea Budapestei, în anul 1919”**¹¹⁷.

Anul 1920 a fost pentru generalul Constantin Prezan deosebit de agitat. Faptul s-a datorat, în principal, schimbărilor de ordin politic din țară, care va afecta și poziția sa în cadrul armatei. Ne vom referi, pe scurt, la acel an agitat pentru ilustrul general. Astfel, la data de 13 martie 1920 s-a format un nou guvern, în fruntea căruia va veni generalul Alexandru Averescu, fost când amic, când adversar al camaradului său de arme din timpul războiului. În aceeași lună, în presa vremii a apărut știrea potrivit căreia **„Averescu lichidează Cartierul (Marele Cartier General al Armatei n.n.), din dușmănie**

¹¹⁶ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, *„Europa anilor 1916-1918. Războiul pentru făurirea României Mari”*, București, 1998, p. 301.

¹¹⁷ Locotenent drd. Laurențiu Popescu, *„Mareșalii României, cavaleri ai ordinului militar „Mihai Viteazul. Abordare din punct de vedere phaleristic”*, în vol. *„Mareșalii României”*, București, 1999, p. 140.

față de Prezan”¹¹⁸. La scurt timp după apariția acelei știri, prin Decretul-lege nr.1162, din 18 martie 1920, se decide desființarea Marelui Cartier General și demobilizarea armatei. Cu geniala sa capacitate și intuiție de a anticipa evoluția evenimentelor pe plan militar și deci de a fi înlăturat de la conducerea acelei înalte structuri ostășești, generalul Constantin Prezan și-a înaintat demisia din funcția de șef al Marelui Cartier General. Ca urmare, pe data de 20 martie el a primit înștiințarea oficială potrivit căreia, din acea zi, **„chemarea sa în activitate de serviciu încetează”**¹¹⁹.

După ieșirea pentru a doua oară din cadrele active ale armatei române, de data asta dintr-o altă funcție militară, generalul a fost vizibil afectat. Dar pentru **„a drege busuiocul”**, așa cum se apune într-un vechi proverb românesc, din inițiativa probabilă a noului ministru de război, generalul Ion Rășcanu, s-a dorit să se organizeze **„sărbătorirea fostului șef al Marelui Cartier General într-un cadru festiv”**. Inițial generalul Prezan n-a fost de acord cu așa ceva. Dar, în cele din urmă, după mai multe stăruințe ale celor din conducerea armatei, a acceptat **„sărbătorirea”**. Ea avea să fie însă de o simplitate aproape ieșită din comun, datorită se zice și recomandărilor fostului său camarad din timpul războiului (generalul Alexandru Averescu), cel care devenise prim-ministru. În mod concret, în ziua fixată pentru acea sărbătoare, o mică delegație, alcătuită din câțiva militari, printre care se număra și un general din cadrul Ministerului de Război, câțiva ofițeri și soldați, deci un grup destul de mic de participanți, s-au înfățișat în fața ilustrului general demobilizat și i-au înmănat acestuia o mică statueta din bronz, intitulată **„La Victoire”**. Apoi l-au felicitat în chip ostășesc pe cel sărbătorit. Era, evident, o **„recompensă”** minoră și aproape formală pentru fostul mare comandant din timpul războiului de reîntregire națională și chiar din întreaga istorie modernă a armatei române! Nu știm dacă, în continuare, s-a ciocnit și un pahar de șampanie, așa cum se obișnuia, de regulă, în acea epocă. Fiind profund afectat în principal de părăsirea armatei **„cam pe ușa din dos”**, dar și de acel

¹¹⁸ Petre Otu, *„Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei”*, București, 2008, p. 327.

¹¹⁹ *Nota noastră*: la data de 1 aprilie 1918, generalul Constantin Prezan ieșise deja la pensie. Pe data de 28 octombrie a aceluiași an el fusese rechemat în serviciul activ din postura de general de corp de armată în rezervă, pentru a conduce, de fapt, operațiile militare de pe frontul din Transilvania și din Ungaria din anul 1919.

„ceremonial” neînsemnat, generalul Prezan avea să plece cu trenul, la puțin timp după **„sărbătorirea”** sa, la moșia lui de la Schinetea, județul Vaslui, fiind condus la gară doar de câțiva amici, între care se numărau și doi sau trei foști luptători din timpul campaniei. Acolo, la Schinetea, el a uitat o scurtă perioadă de timp de trecutul glorios al oștirii în care trăise o viață de om, acoperindu-și zilele, săptămânile, lunile și anii cu treburile moșiei pe care o avea, cu problemele de sănătate și cu scurte întâlniri cu localnicii care îl stimau, îl respectau și-l adorau. Se spune că atunci când îl vedea un sătean, acolo, la Schinetea, acesta se oprea în fața generalului, își scotea căciula sau șapca de pe cap, în semn de salut, se înclina cu respect și rostea aceste cuvinte: **„Să trăiți și să înfloriți ca un măr și ca un păr, domnule general!”**. La rândul său, fostul oștean Prezan le mulțumea acestora cu toată căldura sufletului său, mângâindu-i pe cap sau sărutându-i, așa cum făcea, de regulă, orice bun părinte, în fața copiilor lor.

Începând cu anul 1922, spre surprinderea generalului pensionar, din partea oficialităților regale, statale, militare și civile românești avea să se observe un plus de atenție față de el. În această privință, începutul s-a petrecut în toamna anului 1922, când la propunerea noului ministru de război, generalul Gheorghe Mărdărescu, prin Înaltul Decret Regal nr. 4367, din 19 octombrie, regele Ferdinand, care-i cunoștea valoarea și meritele ostășești, l-a numit pe generalul Constantin Prezan **„Cap^{*} al Regimentului 7 Racova nr. 25**, unitate pe care cândva o și comandase cu vrednicie. Motivația înscrisă în documentul la care ne-am referit este pe cât de frumoasă și de sintetică, pe atât de corectă. În ea se arată, printre altele, că acesta este numit **„Cap al Regimentului 7 Racova din dorința de a arăta generalului de corp de armată în rezervă Prezan Constantin gratitudinea noastră pentru energia și competența cu care a condus, în calitate de șef de Stat Major al Înaltului**

^{*} **Nota noastră:** Pe cititorul nespecialist în istorie militară îl informăm că prin moțiunile de **„cap de regiment”** se înțelegea, în epocă, așa-zisul **„proprietar”** al unității care îi purta numele. În virtutea acestui fapt, la denumirea inițială a unității în cauză, urma să se adauge și numele celui care era numit, pentru merite deosebite, prin Înalt Decret Regal, **„cap de regiment”**. Ca urmare, începând din toamna anului 1922, Regimentul 7 **„Racova”** nr. 25 s-a numit și **„General Prezan”**, iar după 1930, când pe ilustrul personaj la care ne referim a primit și rangul de mareșal, se va numi și **„Regimentul Ravova Mareșalul Prezan”**.

Comandament, operațiunile în timpul campaniilor 1916-1918 și 1919, pentru întregirea neamului”¹²⁰.

La numai un an de la numirea ce se făcuse prin acordarea titlului de **„Cap al Regimentului Racova**, ca o nouă recunoaștere a meritelor sale din timpul războiului de reîntregire națională, generalul Constantin Prezan a trăit și o altă mare bucurie: a fost primit în rândurile Membrilor de onoare ai Academiei Române, împreună cu fostul său camarad de arme, generalul Alexandru Averescu. Faptul s-a petrecut în ziua de 7 iunie 1923. În actul prin care s-a materializat acea primire în cel mai înalt forum academic român se spunea, printre altele, că motivarea propunerii ca cei doi iluștri comandanți de oști urmau să devină membri de onoare ai Academiei Române se justifica **„prin răspunderea grea ce au luat-o asupra-le (în timpul războiului – n.n.); prin priceperea lor, prin munca depusă, prin patriotismul lor, au contribuit într-o largă măsură la îmbogățirea idealului nostru național. Pentru această activitate, socotim că Academia Română să-i cinstească, primindu-i în sânul ei ca Membri de onoare. Am fi nedrepti dacă la faptele lor de arme n-am adăuga și marea contribuție a lor la dezbaterăa unei problematici majore legate de tema instruirii trupelor și ducerii războiului”¹²¹.**

Considerăm potrivit să mai amintim încă un fapt demn de a fi reținut. În rândurile membrilor Academiei Române a apărut, la un moment dat, și ideea că cei doi generali ai armatei române, care deveniseră ulterior și mareșali ai României, să devină chiar membri activi ai respectivei instituții academice, subliniindu-se, printre altele, faptul că lucrările de știință și teorie militară pe care ei le publicaseră se bucurau de apreciere cu totul deosebită în rândurile specialiștilor. Faptul în sine nu s-a mai materializat datorită împotrivirii regelui Carol al II-lea. Acesta, fiind plin de sine, nu a acceptat **„nici în ruptul capului”** ca cei doi foști militari să devină și membrii titulari ai Academiei Române.

După încă un an de la primirea generalului Constantin Prezan ca membru de onoare al Academiei Române, o altă mare bucurie avea să-i umple sufletul: printr-o lege oficială promulgată la data de 13 martie 1924, generalul de corp de armată în rezervă Constantin Prezan primea dreptul **„să poarte toată viața uniforma militară”** și să se

¹²⁰ Petre Otu, *„Mareșal Constantin Prezan. Vocația datoriei”*, București, 2008, pp. 338-339.

¹²¹ Petre Otu, *„Op.cit.”*, p. 339.

bucure de onoruri și avantajele materiale. Prin același act legislativ i se acordă generalului Prezan o locuință în capitala României (acea locuință, care era încă de pe atunci monument de arhitectură, se afla în fosta „**Casă Robescu**”, situată în București, pe strada „**Caragiale**”.

În sfârșit, cea mai mare bucurie din viața de rezervist a generalului Constantin Prezan a fost, fără nici o îndoială, ceea a acordării demnității sau a rangului de mareșal al României, eveniment care s-a petrecut, în luna octombrie 1930, așa cum am arătat deja în prima parte a acestui capitol al lucrării. Momentul respectiv reprezintă, de fapt, o recunoaștere oficială de către reprezentantul statalității românești, din acea perioadă, implicit a regelui Carol al II-lea, a meritelor militare ale generalului Prezan. Demnitatea sau rangul la care ne-am referit reprezenta, în epoca dată, și gradul militar, adică cel mai înalt grad în ierarhia ostășească. Din unele însemnări personale ale celui de-al cincilea mareșal al României am aflat, printre altele, că el a socotit primirea rangului de mareșal ca pe o autentică avansare în grad. De altfel, după investirea sa cu acel strălucit rang, el le spunea prietenilor și amicilor, cu mare bucurie și mândrie: „**Am fost avansat la gradul de mareșal!**”

Ne vom referi, pe scurt, în continuare, la ceremonialul în care generalul Constantin Prezan a primit „**demnitatea de mareșal**” și „**Bastonul de mareșal**”. Ceremonialul s-a desfășurat în ziua de 25 octombrie 1930, la Sighișoara, după încheierea manevrelor regale din acel an. La festivitate a participat Suveranul României, regele Carol al II-lea, care personal a citit în fața participanților la acea festivitate textul ce era înscris pe „**Cartea de mareșal a lui Constantin Prezan**”. Acesta are următorul conținut:

„**Oastea românească, pornită pe căile izbândeii de către Regele întregitor de neam Ferdinand I, a fost călăuzită pe câmpurile de bătălie în grele, hotărâtoare momente, de căpetenii, care prin bărbăția și virtuțile lor au dus la împlinire porunca nestrămutată a poporului românesc. Dintre acestea, cronicile vremii au scris într-o glorioasă și nepieritoare pomenire numele Domniei Tale, care simbolizează închinarea unei vieți pentru binele și propășirea oștirii, prin îndeplinirea până la capăt a datoriei. În campania anului 1913, trupele de sub comanda Domniei-tale au ajuns până la poalele Balcanilor, iar în marele război (Războiul de reîntregire națională – n.n.), Armata a 4-a, în**

capul căreia Te găseai în momentul intrării noastre în acțiune, a fost condusă cu bărbăție și hotărâre, până în inima Ardealului. Mai apoi, sub urgia nesfârșitelor străduințe de cotropire ale vrăjmașului, ai ridicat zăgaz neînvins pe vechiul hotar al Moldovei. Comandant al grupului de armată din Muntenia, grație minunatei forțe morale a Domniei-tale, s-a putut înscrie glorios în istoria noastră marea bătălie de pe Argeș și Neajlov, pildă de supraomenească încordare în preajma retragerii.

Ca șef de Stat Major general al Armatei și prim sfetnic al gloriosului meu Părinte (Ferdinand I – n.n.), prin priceperea și hotărârea Domniei-tale s-au putu stăpâni și învinge împrejurările tragice din iarna anului 1916 și primăvara anului 1917, iar din încercatele armate române a răsărit acea minunată oaste care a câștigat victoriile de la Mărăști (Mărășești și Oituz – n.n.) – încheind mai apoi epopeea neamului prin victoria de pe Tisa.

Pentru marile însușiri și fapte mărețe cu care ai împodobit izbânda noastră națională, te înalț la rangul de MAREȘAL, drept care îți înmânez acum, spre cinstirea oștirii și răsplată personală, însemnele acestei demnități.¹²² („Bastonul de mareșal” – n.n.).

După citirea textului înscris pe „Cartea de mareșal”, regele Carol al II-lea i-a înmânat distinsului personaj și „Bastonul de mareșal”. Iar apoi, în cadrul festivității, s-a intonat „Jurnalul Regal”. A urmat, cum era și firesc, un scurt toast rostit de către mareșalul Prezan. Acest fapt avea să fie consemnat, în mod expres, în presa vremii. Astfel, în ziarul „Universul” se relatează următoarele: „Domnul MAREȘAL PREZAN a rostit o scurtă cuvântare, asigurând că va purta până la sfârșitul vieții sale, cu mândrie, însemnele acestei nobile răsplăte, pe care M.S. regele i-o acordă. A cerut suveranului permisiunea de a răsfrânge asupra întregii armate onoarea ce i s-a făcut și care nu este altceva decât dovada că armata și-a îndeplinit datoria. A încheiat spunând: Să trăiești Sire!”¹²³

În timpul muncii noastre de documentare pentru întocmirea acestei cărți am putut vedea, într-o vitrină de la Muzeul Militar Național, spre marea noastră bucurie, o fotografie în care apar „Cartea” și „Bastonul de mareșal” ale lui Constantin Prezan, ca și

¹²² Citat din volumul „Mareșalii României”, București, 1999, pp. 12-13.

¹²³ Ziarul „Universul”, nr. 266, din 28 septembrie 1930.

însemnele de grad ale acestuia. Tot în urma activității noastre de documentare aveam să mai aflăm, dar de data aceasta în izvoarele scrise, că imediat după primirea însemnelor de mareșal de către Constantin Prezan, o primă preocupare de-a sa a fost aceea de a-și confecționa uniforma de mareșal, iar pe umerii tunicii și mantăii sale să fie așezate „**galoanele de mareșal**”. În acele izvoare se mai consemnează și faptul că el, mareșalul, se îmbrăca în acea ținută ostășească arătoasă și strălucitoare, cu o mare plăcere și mândrie, ori de câte ori se ivea prilejul: la ședințele Consiliului de Coroană la care participa; la ceremonialele oficiale la care era invitat de drept; la adunările sau la întrunirile festive; la sărbătorile noastre oficiale, cum erau Ziua Națională, Ziua Eroilor sau ziua diferitelor genuri de armă specifice armatei române; în zilele în care participa la Statul Major al Armatei la ședințele ce se organizau în „**Biroul mareșalilor**”. Referindu-se la plăcerea cu care Constantin Prezan se îmbracă în uniforma sa militară cu gradul de mareșal pe umeri, nu putem să nu amintim și faptul că el avea să participe îmbrăcat în acea uniformă atrăgătoare, distinsă și frumoasă, la ședințele Parlamentului României, unde el a fost „**senator de drept**”¹²⁴ în mai multe legislaturi.

Fiind inobilat cu demnitatea de mareșal, Constantin Prezan s-a întors, plin de mândrie, în localitatea Schintea, acolo văzându-și de treburile gospodărești, participând din când în când la activitățile protocolare la care era invitat și urmărind cu mare atenție evoluția evenimentelor din țară și din lume. Referindu-se la puținii ani pe care mareșalul i-a petrecut la moșia sa de la Schintea, din scrierile unor memorialiști ai vremii am aflat, bunăoară, că el avea să fie tare îngrijorat atunci când a aflat de începutul celui de-al Doilea Război Mondial. În vara anului 1940, de exemplu, el a trăit din plin drama prăbușirii hotarelor României, pentru a căror întregire și apărare contribuisese în mod activ. Acesta era, de fapt, oșteanul și Mareșalul Constantin Prezan. Un om drept și cinstit, un patriot înflăcărat, gata să condamne cu fermitate rapturile teritoriale ale României și ale altor țări. Ba, și mai mult, așa cum avea să consemneze într-o carte de

¹²⁴ *Nota noastră:* Potrivit prevederilor constituției din anul 1923, ca și a următoarelor legi fundamentale ale statului român, erau considerați senatori de drept generalii în rezervă și în retragere care au exercitat comanda unei armate, în timp de război, ca titulari, cel puțin trei luni de zile sau cei care au îndeplinit funcțiile de șef al Marelui Stat Major sau de inspector general de armă, în timp de pace, cel puțin un an.

memorialistică din acea epocă, la acele vremuri de cumpănă, el mareșalul Prezan ar fi fost dispus să se înroleze din nou, chiar și la vârsta părului cărunt, în oștirea română pentru a apăra hotarele, bogățiile și a gloriei înaintașilor etc. Referindu-se la el, un memorialist din vremea la care ne referim, aprecia în mod expres, faptul că **„Dacă Țara l-ar fi chemat atunci, în 1940, la arme, chiar la vârsta sa înaintată de 79 de ani, el s-ar fi înrolat din nou în armată în scopul nobil al păstrării unității teritoriale a României”**¹²⁵. Același memorialist mai aprecia și faptul că mareșalul Prezan, care se afla la moșia sa de la Schinetea, a trăit clipe și zile de mare bucurie atunci când în anul 1941 a aflat că trupele române, care aveau în fruntea lor un fost camarad de-al său, adică pe generalul Ion Antonescu, s-au avântat în lupte temerare pentru eliberarea fraților noștri de neam, de limbă și de teritoriu din Basarabia, din Bucovina și din ținutul Herțea de sub ocupația sovietică. El n-a mai apucat însă, din păcate, să trăiască și clipele eliberării fraților noștri din partea de nord-est a Transilvaniei de sub ocupația horthystă. Pentru că, în vara anului 1943, pe când armata română încă lupta pe frontul de est al celui de-al Doilea Război Mondial, pe mareșalul Prezan **„l-a lovit coasa morții”**, ca să folosim și aici o figură de stil! Drama dispariției sale s-a petrecut în ziua de 27 august 1943. I s-a organizat, cum era și firesc, funeralii naționale. La ele a participat, printre numeroase alte personalități de stat și militare, regele Mihai I, mareșalul Ion Antonescu, numeroși generali activi și în rezervă, reprezentanții Regimentului 25 infanterie care purta și numele mareșalului Constantin Prezan etc. Mass-media românească și străină a reflectat pe larg tristul eveniment. De exemplu, ilustrul ziarist din acea epocă, Pamfil Șeicaru, va consemna în ziarul „Curentul”: **„Cu mareșalul Constantin Prezan dispăre încă un martor și un participant al războiului unității naționale. Fără să ne dăm seama, sfârșesc supraviețuitorii unei epoci. Încercăm o tristețe evocând o lume care ne-a dat cel mai frumos capitol al istoriei poporului român. Va rămâne amintirea militarului sobru, de o discretă autoritate, de o eleganță morală, nici un moment dezmințită, amintirea Mareșalului Prezan”**¹²⁶. Un alt ziarist al vremii, A. Tomiță Răzeșu, va nota, printre altele, tot într-

¹²⁵ Tucă Florian, Ionescu Nicolae, Raicu Romulus, *„Epopoea anilor 1916-1918. Războiul pentru făurirea României Mari”*, București, 1998, p. 302.

¹²⁶ Ziarul „Curentul”, nr. 5580, din 30 august 1943.

un ziar central: „**Viața marelui oștean s-a desfășurat pe linia celui mai desăvârșit catehism al eticii, demnității și corectitudinii, înnobilând prestigiul Țării și Oștirii... Viața și activitatea sa marcau în cartea neamului un mare capitol de istorie, care va supraviețui veacurilor**”¹²⁷.

După dispariția sa, ca de altfel și în timpul ultimilor săi ani de viață, mareșalul Constantin Prezan a fost evocat și elogiat în fel și chip în România pentru care și el luptase cu vrednicie și cu bărbăție s-o întregască, s-o rotunjească și s-o facă Mare, strălucitoare și prosperă. Portretul și imaginea sa aveau să fie și sunt prezente, din fericire și în zilele noastre, în cărți de istorie și în manuale școlare, în vitrinele a numeroase muzee de istorie din țară, cu precădere în Muzeul Național de Istorie al României și în Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”. Totodată, în onoarea sa, unul din bulevardele capitalei României și numeroase străzi din orașele țării poartă numele generalului Prezan. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, în amintirea, în memoria și în onoarea sa, în mai multe localități ale țării noastre s-au ridicat statui cu chipul său strălucitor de mareșal al României. Pot fi văzute și admirate astfel de însemne memoriale la Alba Iulia, fosta capitală a Marii Uniri din decembrie 1918, pe platoul din fața mausoleului de la Mărășești, în fața Comandamentului Corpului 4 armată teritorial din Iași, ca și în alte câteva locuri¹²⁸.

Ceea ce ni se pare deosebit de interesant să mai arătăm în legătura cu felul și modul în care Constantin Prezan avea să fie elogiat și omagiat în țara noastră, îl reprezintă faptul că după evenimentele din decembrie 1989, personalitatea sa a revenit în atenția reprezentanților țării și a armatei noastre. Pe acest plan, considerându-se că o mare unitate românească și anume Corpul 4 armată teritorial care-și are reședința în garnizoana Cluj-Napoca este continuarea tradițiilor istorice ale Armatei de Nord ce a fost comandată în timpul războiului de reîntregire națională de către generalul Prezan, prin decretul Prezidențial nr. 645, din 15 iulie 2008, a primit numele de „**Mareșalul Constantin Prezan**” De asemenea, cu puțini ani în urmă, s-a acordat denumirea de „**Mareșal Constantin Prezan**” Batalionului

¹²⁷ Ziarul „*Curentul*”, nr.5580, din 30 august 1943.

¹²⁸ Dr. Florian Tucă, Mircea Cociu „*Momente ale anilor de luptă și jertfe*”, București, 1983.

110 Sprijin Logistic, unitate din compunerea Brigăzii 10 geniu „Dunărea de jos”, aflată în garnizoana Brăila.

Socotim potrivit să încheiem acest capitol al lucrării noastre cu un citat sau cu un moto ce aparține mareșalului Constantin Prezan și care se adresează urmașilor săi și ai urmașilor noștri: **„Recunoștința cea mai înaltă ce se poate păstra de cei rămași în viață și de cei ce vor urma ... nu poate fi decât: urmând exemplul lor de îndeplinire a datoriei către Patrie, să păstrăm neștirbit frumosul patrimoniu ce au lăsat ca moștenire”**¹²⁹.

Generalul Constantin Prezan primind bastonul de mareșal din partea regelui Carol al II-lea (foto 1930)

Detaliu de cifru de pe coperta cărții de mareșal care a aparținut lui Constantin Prezan

Regele Carol al II-lea împreună cu Alexandru Averescu și Constantin Prezan, după ceremonia înălțării lor la rangul de mareșal, Sighișoara (1930)

¹²⁹ Corneliu Cherecheș, „Județul Bacău, altar de jertfă și eroism”, ediția a II-a revăzută și adăugită, Bacău, 2009, p. 285.

*Bustul dedicat mareșalului Constantin Prezan
aflat pe Platoul mausoleului de la Mărășești*

*Bustul dedicat mareșalului Constantin Prezan,
ridicat în orașul Alba Iulia*

Bustul dedicat mareșalului Constantin Prezan,
aflat în orașul Iași

*Coperta cărții intitulată „Mareșalul Constantin Prezan.
Vocația datoriei”, publicată în România în anul 2008*

CEL DE-AL ȘASELEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, REGELE ALEXANDRU I AL IUGOSLAVIEI

În ordine strict cronologică, regele Alexandru al Iugoslaviei a fost cel de al șaselea mareșal care a primit, în mod excepțional, această înaltă, onorantă și strălucită demnitate oferită de România unui străin. El este, de altfel, singura personalitate din afara țării noastre care a primit această demnitate, rang sau grad militar.

Conform unor practici din epocă, în marile state civilizate ale lumii (Germania, Rusia, Anglia și altele), se obișnuia ca nu numai conaționalii acestora, cu merite politice și militare deosebite să primească acea strălucită demnitate, ci și străinii în cazuri excepționale. În această practică s-a înscris în anul 1933 și România. În consecință, prin Decretul Regal nr. 2764, din 11 noiembrie 1933, semnat de către Regele Carol al II-lea, a fost înălțat la demnitatea de mareșal Regele Alexandru I al Iugoslaviei

Acesta se născuse în ziua de 16 octombrie 1888 în localitatea Cetinje, din Muntenegru, el fiind al patrulea copil al regelui Petru Karadjordjevici și al principesei Zorka Petrovici a Muntenegrului. Referindu-se la locul de naștere al viitorului rege Alexandru I al Iugoslaviei, în „Însemnările zilnice ale lui Carol al II-lea”, suveranul român consemnează faptul că, într-o zi a anului 1937, prietenul său a vizitat Muntenegru și locul în care se născuse respectivul suveran. Deoarece o parte din acele însemnări au darul să direcționeze sau să contureze momente importante din biografia viitorului mareșal al României, vom cita, în cele ce urmează, scurte extrase din acea carte a lui Carol al II-lea: „**Cetinje este de fapt un mare sat în care numai pe piața centrală sunt case cu etaj. La marginea pieței este un deal stâncos, stâncos, cum e totul în Muntenegru, pe care este așezată Mitropolia, o veche biserică foarte frumoasă, în care sunt înmormântați câțiva dintre foștii stăpâni ai țării. Vizităm casa în care s-a născut Sandu (diminutivul**

lui Alexandru – n.n.), **azi transformată în Cercul Militar. Este o casă fără nici un caracter, cu odăi ai căror pereți sunt împodobiți cu hârtie de culori vii, așa cum se găsesc la noi, cu sutele, în micile orașe de provincie. Mai văd și Conacul și Palatul Regal al Suveranilor muntenegreni.**”¹³⁰

În anul 1903, tatăl lui Alexandru a devenit rege al Serbiei.

Cel venit pe lume în anul 1888 și-a trăit copilăria în Muntenegru, rămânând fără mamă la vârsta de doar un an. De atunci a rămas în grija tatălui său, acesta oferindu-i caldura sufletească și dragostea pe care ar fi trebuit să i-o ofere ambii părinți. De asemenea, Alexandru a primit din partea tatălui său o educație excelentă, însușindu-și, printre altele, o cultură aleasă, o bună disciplină, devenind cu timpul o personalitate de excepție a Iugoslaviei.

Fiul de rege urmează școala de cadeți în Rusia, iar apoi și Facultatea de Drept la Belgrad. În anul 1909, la data de 25 martie, devine prinț moștenitor al Serbiei. Fiind crescut și educat în spirit civic și ostășesc de înaltă ținută, în anul 1912 i se încredințează comanda Armatei 1 sârbești, în fruntea căreia avea să repurteze o importantă victorie în bătălia de la Kumanovo. După numai doi ani (24 iunie 1914), Alexandru I Karadjordjevič devine regent al Serbiei.

Din lucrările pe care le-am studiat rezultă că Alexandru I al Iugoslaviei a participat după aceea, în fruntea trupelor pe care le avea sub comandă, atât la Războiul Balcanic, pe frontul din Bulgaria, alături de armata română, cât și la Primul Război Mondial, pe pământul Dobrogei. Din păcate nu am putut afla amănunte în legătură cu acțiunile sale militare. Am descoperit, în schimb, un fapt plin de semnificații și anume că pe timpul luptelor desfășurate de trupele noastre pe pământul dintre Dunăre și Marea Neagră, a acționat și Regimentul 2/9 vânători de gardă al cărui „patron” era Alexandru I al Iugoslaviei. Respectiva unitate, alături de celelalte regimente și batalioane românești, s-a comportat vitejește pe timpul înțeleșărilor din toamna anului 1916 de la Bazargic și Amzacea, iar apoi, în 1917, în înfruntările de la Mărășești și din alte zone fierbinți ale frontului din Moldova. În legătură cu participarea efectivă a lui Alexandru I al Iugoslaviei la luptele din Primul Război Mondial am mai aflat, printre

¹³⁰ Carol al II-lea, *„Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice”*, vol. I, (1904-1936), București, 1995, p. 205.

altele, că în ultima perioadă a desfășurării acestor acțiuni militare, el, Alexandru, care era comandantul suprem al forțelor sârbești, la data de 31 octombrie 1918 a intrat triumfător în Belgrad.

Cel ce va deveni doar peste 15 ani mareșal al României avea deja la activ o carieră militară și statală strălucită!

În anul 1921, după moartea tatălui său, Alexandru I este proclamat rege al Regatului sârbo-croato-sloven. Evenimentul s-a petrecut în ziua de 16 august 1921. Cu doar o lună și ceva mai devreme (la data de 8 iunie 1921), Alexandru a trăit o mare bucurie, dar pe un alt plan: s-a căsătorit cu Principesa Maria de România, fiica regelui Ferdinand I și a reginei Maria. A fost o căsătorie nu doar frumoasă, ci și prolifică. Cei doi au avut împreună trei băieți: prințul Petru (1923 – 1970), viitor rege, prințul Tomislav (1928 – 2000) și prințul Andrei, născut în 1929¹³¹.

Din lucrările pe care le-am studiat rezultă că între regele Alexandru I al Iugoslaviei, soția sa și copiii lor, pe de o parte, și regina Maria a României, pe de altă parte, au existat relații foarte bune și apropiate, materializate, în principal, prin vizite reciproce, prin scrisori, prin cadouri etc. În legătură cu acest fapt, într-o lucrare dedicată Reginei Maria a României se arată, printre altele: **„Regina avea o mare admirație pentru ginerele său Alexandru I, cu care împărtășea un gust profund pentru politică. Comentariile evenimentelor aveau loc în Panteonul generalilor din primul război mondial împreună cu vărul său Albert I. Viața conjugală a lui Alexandru I al Iugoslaviei și al Mignonei (diminutivul Reginei Maria – n.n.) era exemplară, iar nașterea celor trei băieți superbi a trezit invidii în familiile regale europene. Maria se ducea des în Iugoslavia și este foarte probabil ca ginerele ei Alexandru să-i fi fost de mare ajutor când trebuia să aplaneze problemele avute cu fiul său Carol.”**¹³²

Regele Carol al II-lea a cunoscut și el, îndeaproape, numeroase aspecte din viața de familie a regelui Alexandru I al Iugoslaviei și al soției sale. În legătură cu acest fapt, într-o altă importantă carte de istorie, semnată de către Carol al II-lea, intitulată **„Însemnări zilnice”**, la o **„Notă”** din acea lucrare am descoperit următoarea însemnare, pe care o vom reproduce aproape în întregime: **„Mignon**

¹³¹ Carol al II-lea, „*Op. cit.*”, p. 457.

¹³² Guy Gauthier, „*Missy, Regina României*”, București, 2010, p. 326.

era diminutivul Principesei Marioara (Maria, fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria)... S-a căsătorit la 6 iunie 1922 cu regele Alexandru al Iugoslaviei, asasinat de teroriștii croați la Marsilia în 9 octombrie 1934, au avut trei copii: Petru (1923 – 1970), care a fost rege între 1934 – 1945, la început sub regența lui Paul Karagheorghevici; în urma invadării Iugoslaviei de către germani, s-a refugiat la Londra; Tomislav, alintat cu numele Tommy (născut în 1928) și Andrei (născut în 1929)”¹³³. Într-o altă „Notă” din aceeași lucrare sunt redată alte informații strâns legate de viața și activitatea regelui Alexandru I. Deoarece și acestea au darul să reîntregească biografia celui de al șaselea Mareșal al României, le vom cita, în continuare: „Sandro este diminutivul lui Alexandru I Karagheorghevic (1888, Cetinje – 1934, Marsilia), rege al Iugoslaviei; fiul lui Petru I al Serbiei, desemnat ca regent de către acesta; la 8 iunie s-a căsătorit cu principesa Marioara (Mignon); s-a distins în timpul războiului (Primul Război Mondial – n.n.) și în 1921 a devenit rege al sârbilor, croaților și slovenilor; s-a confruntat cu greutăți rezultate din reunirea celor trei populații; conflictul dintre sârbii centralizatori (unioniști) și croații federaliști, disputele dintre partidele politice, uciderea, în plină Cameră, a unui deputat croat l-a determinat (pe regele Alexandru I – n.n.) să suspende Constituția și să-și asume depline puteri. Din 1929, regatul a primit numele de Iugoslavia, dar țara a rămas tot divizată și regele s-a văzut nevoit să treacă la represiuni. A dat o nouă Constituție, în 1931, dar la 9 octombrie 1934 a fost asasinat, la Marsilia, în același timp cu ministrul de externe al Franței, Jean Louis Barthou. A fost asasinat de către Vlada Gheorghiev (alias Kalemén), membru al organizației Ustașa. Coroana regală a trecut fiului său, Petru al II-lea.”¹³⁴

În perioada în care s-a aflat în fruntea regatului Iugoslaviei (1929 – 1934), Alexandru I a militat și a acționat în mod eficient pentru crearea unui stat unitar al sârbilor, croaților și slovenilor și pentru depășirea tensiunilor de ordin etnic și religios ale acestora. Totodată, a militat și s-a străduit să îmbunătățească relațiile de colaborare și de prietenie cu țările vecine, implicit cu Bulgaria. Pe

¹³³ Op. cit., p. 457.

¹³⁴ Carol al II-lea, „Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice”, vol. I (1904 – 1939), București, p. 482.

acest plan, a angajat Iugoslavia în **„Mica înțelegere”**¹³⁵, alături de România și Cehoslovacia, și în **„Antanta Balcanică”**, alături de România, Grecia și Turcia (1933 – 1934)¹³⁶.

Referindu-se la activitățile și prestațiile făcute de către Alexandru I al Iugoslaviei în perioada despre care discutăm, dar și în cea următoare, reputatul ziarist francez Faure Biguet o apreciază ca fiind benefică relațiilor dintre statele balcanice, că el, Alexandru a fost un om echilibrat, însă uneori și cam ambițios și plin de sine. **„Din punct de vedere moral – îl aprecia acel gazetar – a fost un om inteligent. S-a mai spus uneori că e nemilos. Nu este adevărat. A fost un conducător și, în fața unei situații dificile, nu admitea ca ordinele să-i fie discutate”**¹³⁷. Dar, ca orice suveran și ca om cu înalte responsabilități pe linie de stat, regele Alexandru I al Iugoslaviei a săvârșit și unele greșeli, unele mai simple, altele mai grave, care, în cele din urmă, îi vor pune chiar și viața în pericol: a consfințit, prin Constituția din 1931, instaurarea dictaturii; a scos în afara legii aproape toate partidele și grupările etnice și religioase; n-a asigurat, pe un plan larg, drepturi și libertăți egale pentru toți cetățenii țării. Se poate spune, fără teama de a exagera, că de aici i se va trage, de altfel, și moartea cu totul neprevăzută de către el și de către ai săi. Drama sau evenimentul dispariției sale s-a petrecut în ziua de 8 octombrie 1934, când regele Alexandru I al Iugoslaviei a fost asasinat, la Marsilia, de către un „revoluționar” bulgar în timpul vizitei pe care suveranul iugoslav o efectua în Franța. În literatura istorică de specialitate se spune că asasinul **„a acționat în numele unei organizații macedonene”** și care, la rândul său, avea să fie ucis după înfăptuirea odioasei crime!

Drama morții regelui Alexandru I al Iugoslaviei s-a petrecut, din păcate, la mai puțin de un an de când el avea să fie înălțat la demnitatea sau la rangul de mareșal al României.

¹³⁵ Nota noastră: **„Mica înțelegere”** a fost o organizație alcătuită inițial prin alianțe bilaterale încheiate între Cehoslovacia și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor (14 august 1920) și între România și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor (7 iunie 1921). Cele trei state se angajaseră să acționeze în comun în vederea respectării tratatelor de la Trianon și Neuilly. La 16 februarie 1933, **„Mica înțelegere”** adoptă un nou pact de organizare. Acordurile de la München, prin care s-a hotărât dezmembrarea Cehoslovaciei, au marcat începutul destrămării „Micii înțelegeri”.

¹³⁶ Nota noastră: **„Antanta Balcanică”** a fost o organizație sau un bloc înființat în cea de-a doua treime a secolului trecut între trei țări balcanice (România, Grecia și Turcia). Această alianță n-a avut, nici de departe, scop agresiv. Ea va avea, din păcate, o existență destul de scurtă.

¹³⁷ *„Mareșali ai României”*, București, 2013, p. 275.

Primirea de către regele Alexandru al Iugoslaviei a „**Demnității de Mareșal**” al României și respectiv a „**Bastonului de Mareșal**” a avut loc în luna noiembrie 1933. Cadrul sau modul în care se derulau evenimentele în legătură cu acordarea acestei demnități este, după opiniile noastre, destul de puțin cunoscute. Se spune că ele aveau să fie trecute „**sub tăcere în epocă, dar și după aceea**”, din considerente „**de ordin politic**”. În unele izvoare istorice de primă mână se consemnează că acordarea demnității de mareșal suveranului Iugoslaviei s-ar fi născut în contextul unei vizite făcute de către acesta la sfârșitul lunii septembrie și începutul lunii octombrie 1933 în România, la Sinaia, cu prilejul festivităților ce s-au organizat atunci pentru a ne marca împlinirea a 50 de ani de la construirea Castelului Peleş. În acel context, în ziua de 1 octombrie regele Iugoslav, însoțit de către suveranul României și de prințul Nicolae, au efectuat și o vizită scurtă în Dobrogea, cu scopul de a depune o coroană de flori la monumentul eroilor sârbi, aflat în localitatea Mircea Vodă, însemn memorial ce fusese ridicat de către autoritățile române întru amintirea și slava militarilor sârbi căzuți la datorie în luptele ce s-au desfășurat pe pământul dintre Dunăre și Marea Neagră în toamna anului 1916. În cadrul acelui ceremonial, regele Alexandru a depus la baza monumentului o coroană de flori de laur ce fusese adusă, în mod special, din Iugoslavia. Fiind impresionat, se zice, de modul cald și emoționant cu care suveranul Iugoslaviei își cinstea și-și omagia eroii sârbi ce în anul 1916 își jertfiseră viața pe pământ românesc, dar și ținându-se seama și de faptul că însuși el, Alexandru al Iugoslaviei, condusesese cu măiestrie trupele sale și în timpul acțiunilor militare ce se desfășuraseră în Dobrogea, regelui Carol al II-lea i-a încolțit în minte, se pare „ad-hoc”, să-l înalțe pe înaltul oaspete la demnitatea de mareșal. De bună seamă că el, suveranul României gândise așa ceva și datorită faptului că înaltul personaj se înrudise cu familiile regelui din țara noastră, fapt pe care l-am amintit ceva mai înainte. În consecință, la propunerea regelui Carol și poate a altcuiva din anturajul său, s-a trecut de îndată la treabă: s-au întocmit actele de rigoare și însemnele pentru noul mareșal al României. Este vorba de „**Decretul regal**”, de „**Cartea de Mareșal**” și de „**Bastonul de Mareșal**”.

Documentul oficial prin care regele Alexandru al Iugoslaviei a primit demnitatea sau rangul de mareșal al României poartă numărul 2764 și este datat la 11 noiembrie 1933, fiind semnat de către regele Carol al II-lea. Iată cum este motivată, în mod oficial, acordarea acelei

înalte demnități: „Se decide Înălțarea la Rangul de Mareșal al Armatei Române a M.S. Regele Alexandru I al Iugoslaviei, care în campania din 1913 (în cel de-al doilea Război balcanic – n.n.) și în Războiul cel Mare (Primul Război Mondial – n.n.) a dovedit extraordinare însușiri ostășești, luptând pentru cauza comună. Prin aceasta, a ajutat România și a contribuit la cimentarea frăției de arme a celor două armate, sârbă și română, manifestată pe pământ românesc prin remarcabila acțiune a Diviziei Sârbe în Dobrogea (toamna anului 1916)”¹³⁸.

După cum am arătat ceva mai înainte, la primirea demnității de mareșal, regele Alexandru I al Iugoslaviei avea să primească, din mâna regelui Carol al II-lea, și „**Bastonul de Mareșal**”. Într-o lucrare istorică de referință publicată anul trecut și dedicată „Mareșalilor din România” se află reprodusă o imagine cu următoarea explicație: „**Bastonul de mareșal al României, oferit regelui Alexandru I al Iugoslaviei, în anul 1933**”. Apoi, pe o filă din aceeași lucrare se spune că „între anii 1933 și 1934, regele Alexandru I al Iugoslaviei îi dăruia cumnatului său regal un baston, care în evidența Muzeului Național de Istorie al României este denumit „**Baston de Mareșal**”. În continuare, se face o scurtă descriere a acelei piese, care se spune că este identică sau asemănătoare cu „**Bastonul de Mareșal**” al Suveranului Iugoslaviei. Cu privire la „**Bastonul de Mareșal**” al regelui Iugoslaviei, în cartea respectivă mai citim următoarele: „**De mici dimensiuni, acesta este lucrat din fildeș, cu formă cilindrică, ușor subțiat la partea inferioară; în partea de jos a piesei se află un ornament sub formă de liră, iar în partea superioară o coroană regală, ambele din aur; bastonul este decorat cu trei manșoane de aur adjurat, ornamentate cu motive vegetale și florare emailate în verde și roșu, manșoanele de la capete sunt mai scurte, iar cel din mijloc mai lung și decorat cu inițialele „A-I” (Alexandru I – n.n.)**”¹³⁹.

În legătură cu înălțarea suveranului iugoslav la demnitatea sau la rangul de mareșal al României, considerăm necesar să subliniem că regele Alexandru al Iugoslaviei îndeplinea doar parțial criteriile prevăzute în „**Legea relativă la crearea Demnității de Mareșal al României**”, între acestea înscriindu-se cea privitoare la „**conducerea**

¹³⁸ „Monitorul Oastei”, partea I, nr. 24, din 20 noiembrie 1933, p. 167.

¹³⁹ Colectiv, „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 49.

cu succes a unor operații ale armatei române". În acest sens, el a fost decorat pentru înalte fapte de arme cu toate cele trei clase ale ordinului militar „**Mihai Viteazul**". Cel de-al doilea aspect l-a reprezentat faptul că suveranul Iugoslaviei era, în virtutea acestei funcții deținute pe linie de stat, și „**comandant suprem al oștirii iugoslave**". Cel de-al treilea aspect pe care l-a avut în vedere Regele Carol al II-lea atunci când l-a înălțat pe regele iugoslav la rangul de mareșal a fost atât din rațiuni politico-militare, cât și datorită gradului de rudenie care se stabilise între acesta și familia regală din România.

Din puținele surse de documentare sau izvoare istorice românești și iugoslave pe care le-am putut studia, rezultă că Regele Alexandru I al Iugoslaviei era foarte mândru de rangul de mareșal pe care-l primise din partea României. Se mândrea cu acest rang sau grad militar. Îi plăcea ca la mai toate întrunirile oficiale interne și externe la care participa să se ducă îmbrăcat în uniforma de mareșal, cu pieptul tunicii plin de decorații, în mijlocul cărora străluceau, ca niște briliante, cele trei ordine militare românești „**Mihai Viteazul**" (clasele I, II și III). Referindu-ne la aceste aspecte ale vieții sale de mareșal al României, Principesa Maria (Marioara sau Mignon – care era diminutivul ei), cea care era fiica regelui Ferdinand I, spune, la un moment dat, în amintirile sale, că soțul ei venea întotdeauna în România, la neamurile sale din familia regală sau la întrunirile oficiale, îmbrăcat în uniforma sa frumoasă, la început de general, iar apoi de mareșal, cu chipiul pe cap, cu pieptul plin de decorații, încins cu centura strălucitoare, iar la salutul inițial și la cel de despărțire rostea aproape mereu: «**Onor din partea generalului**», atunci când avea gradul de general, și «**Onor din partea mareșalului**», după ce a primit acest rang.

Și pentru că aici veni și vorba de salut, să ne referim și la o „**picanterie**"! Nu de alta, dar se spune că atunci când în istorie vorbești sau scrii ceva interesant, important sau inedit, trebuie, din când în când, să-l facem pe cititor să mai și zâmbească. În această privință, din însemnările lui Carol al II-lea reiese, printre altele, că atunci când se întâlneau, cei doi mareșali se salutau reciproc, prietenește, într-un fel anume: cu două degete ridicate la cozorocul caschetei, nu cu palma întinsă, ca la noi. Din surse demne de a fi crezută, aveam să aflăm apoi că acel salut fusese practicat cu plăcere și de către regele Alexandru I al Iugoslaviei și de către regele României, Carol al II-lea.

După cum am arătat și ceva mai înainte, regele Alexandru I al Iugoslaviei a încetat din viață în ziua de 9 octombrie 1934, adică doar după un an în care primise strălucita demnitate din partea României. Va fi asasinat la Marsilia, în același timp cu ministrul de externe al Franței, Jean Louis Barthou. Criminal a fost cetățeanul bulgar Dimitrov Veticco Karin, care era membru al mișcării teroriste croate denumite „Ustasa”.¹⁴⁰

După dispariția sa tragică, regele Alexandru al Iugoslaviei și mareșal al României avea să fie prezentat și evocat în țara sa, în România și în lume în fel și chip: fie lăudat și elogiât pentru faptele sale cele bune, fie contestat și anatemat pe drept sau pe nedrept pentru faptele lui cele rele. Pentru noi, românii, **cu toate umbrele sale, el a rămas o figură reprezentativă, o autentică reprezentare a Muntenegrului și a fostei Iugoslavii, un strălucit comandant de oști care a luptat cu forțele de sub comanda sa și pe pământ românesc în timpul Primului Război Mondial.** Ca atare, în virtutea calităților și însușirilor sale, a prestațiilor lui pe frontul românesc în perioada la care ne-am referit, a modului strălucit cu care a cooperat cu trupele noastre pe frontul din Dobrogea, dar și a faptului că el se înrudise direct cu familia regelui din țara noastră, regele Alexandru I al Iugoslaviei avea să fie onorat pe de o parte, cu demnitatea sau rangul de mareșal al României, iar pe de altă parte, prețuit și stimat atât în spațiul românesc, cât și în cel iugoslav.

Regele Alexandru I (imaginea din stânga) și regele Carol al II-lea, la Sinaia în anul în care Suveranul Iugoslaviei a primit demnitatea de mareșal al României (1933)

¹⁴⁰ Regele Carol al II-lea, „În zodia Satanei. Reflexiuni asupra politicii internaționale”, București, 1994, p. 112.

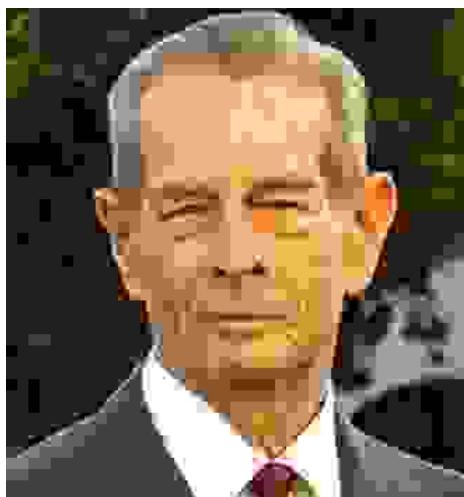

Baston de mareșal al României, oferit de către regele Carol al II-lea regelui Alexandru al Iugoslaviei în anul 1933

Baston similar cu cel de mareșal, dăruit, în mod simbolic, de către regele Alexandru al Iugoslaviei, regelui Carol al II-lea

REGELE MIHAI I, CEL DE-AL ȘAPTELEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI

Vom începe acest capitol al lucrării noastre dedicat regelui Mihai I – care este considerat, în ordinea cronologică a primirii demnității, rangului sau a gradului de Mareșal al României, cel de-al șaptelea – subliniind că el a fost, mai întâi, „**copil-rege**” (la vârsta de doar șase ani), a devenit apoi „**rege**” la o vârstă foarte tânără (la doar 19 ani). El avea să rămână, până în zilele noastre, „**cel mai în vârstă rege al României**”, urmând să împlinească în anul 2014, 93 de ani de viață pusă în slujba Țării, a oștirii și a Neamului Românesc. Mihai I avea să devină, totodată, cel mai tânăr mareșal al României, primind acel înalt, onorant și strălucitor titlu în primăvara anului 1941, pe când avea doar 20 de ani. Domnia Sa este astăzi, spre bucuria tuturor românilor de bine, singurul mareșal al României care a purtat pe umerii săi, dar și ai întregii oștiri române, povara grea a celui de-al Doilea Război Mondial, dus de România, cu un scop măreț și nobil, adică acela al eliberării românilor basarabeni și bucovineni și apoi a celor transilvăneni de sub jugul asupritorilor străini. În sfârșit, tot spre bucuria românilor de bine, Regele Mihai I este singurul Mareșal al României în viață!

Înainte de a ne referi la primirea de către el a demnității de mareșal, considerăm necesar să redăm o sumă de repere biografice ale vieții sale, insistând cu precădere asupra acelor care vor atârna greu atunci când va veni timpul să devină mareșal al României.

Mihai I s-a născut la Sinaia, în castelul regal de la Foișor, în ziua de 25 octombrie 1921, fiind fiul regelui Carol al II-lea. La venirea sa pe lume, regele Ferdinand I, ca bunic tânăr, a făcut următorul comunicat regal: „**Astăzi, Pronia Cerească a hotărât Dinastiei un**

nou vlăstar... Principesa moștenitoare a României (Elena – n.n.) a dat naștere unui principe, care a primit numele de Mihai”.

Dintr-un izvor istoric din epocă am aflat că la nașterea prințului Mihai, spre bucuria părinților, a bunicilor și a milioane de români de bine, în cinstea lui s-au tras câteva salve de artilerie, așa cum se obișnuia în acea vreme atunci când venea pe lume un prinț moștenitor.

Micuțul Mihai a fost botezat de către ai săi în religia creștină, crescut și educat apoi într-un spirit curat românesc. A învățat buchiile în curata noastră limbă românească în cadrul familiei regale, într-o clasă specială, alcătuită într-un număr redus de elevi. Atât în primii săi ani de școală, dar și după aceea, a avut ca dascăli personalități culturale renumite în epocă, între acestea numărându-se Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Gheorghe I. Brătianu, Ion Conea și mulți alții.

În anul 1930, fiul de os regesc își începe urcușul în viață, îmbrățișând, potrivit dorințelor lui și ale alor săi, cariera militară. Astfel, în toamna anului 1930, pe când împlinea vârsta de 9 ani, Mihai I a fost înscris ca elev la Liceul Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu. Aceasta era în epocă unul dintre cele mai bune instituții militare de învățământ din România. Peste doar câteva luni, adică la data de 20 iulie 1931, va fi înscris, tot ca elev, la Școala tehnică a Aeronauticii, care era la Mediaș. În noua sa instituție militară de învățământ el s-a simțit atras de mirajul automobilului și a avionului, miraj pe care nu-l va părăsi nici după vârsta părului cărunț. Dovadă în acest sens este și aceea că și în zilele noastre el încă este în măsură să conducă automobilul și să piloteze avionul.

Mihai I, care cu doar un an înainte (1930) devenise Mare Voievod de Alba Iulia, a primit primul său grad militar, adică pe cel de fruntaș. Apoi, în primăvara anului 1936, la data de 23 aprilie (după ce a urmat cursurile Școlii de sergenți în cadrul Batalionului de Gardă), el va fi avansat la gradul de sergent. Tot în acel an 1931, dar după câteva luni (16 octombrie), a fost înscris ca elev-plutonier în anul I al Școlii pregătitoare de ofițeri. În legătură cu acest fapt, într-un document istoric din epocă se consemnează: **„Măria Sa Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia, elev plutonier la Școala pregătitoare de ofițeri, secția infanterie, se înscrie, pe data de 1 iulie 1937, în anul II al Școlii de ofițeri de infanterie „Principele Carol”.**”¹⁴¹ El a

¹⁴¹ „Monitorul Oficial”, nr. 153, din 7 iulie 1937, p. 8414.

absolvit respectiva instituție militară de învățământ în anul 1937. Ca urmare, prin Înaltul Decret nr. 26615/1937, va primi gradul de sublocotenent, intrând, deci, în corpul ofițerilor armatei române, fiind numit, totodată, în funcția de comandant de pluton în Batalionul 1 vânători de munte „Carol al II-lea”. Ceremonialul propriu-zis al înălțării în grad și al primirii primei funcții în cariera sa militară, s-a desfășurat la Sinaia, în ziua de 27 octombrie. La el a participat, printre alții, Suveranul României, regele Carol al II-lea, ministrul Apărării Naționale, generalul Constantin Ilasievici, comandantul Batalionului 1 vânători de munte, dar și invitați de marcă de peste hotare, adică din Anglia, Belgia, Cehoslovacia, Franța, Grecia, Iugoslavia, Polonia, Rusia, Suedia și Turcia. Onoarea de a citi în fața participanților Decretul regal de înaintare în grad și de numire în prima sa funcție a lui Mihai I a revenit generalului Ilasievici. Iată conținutul acelui decret: **„Înălțăm în gradul de sublocotenent, pe data de 25 octombrie, pe Marele Voievod Mihai al Albei Iulia, elev plutonier al Școlii de ofițeri infanterie „Principele Carol”, repartizându-l Batalionului 1 vânători de munte „Regele Carol al II-lea”.”**¹⁴²

După citirea Decretului, a urmat depunerea jurământului de cel înaintat în grad și numit în funcție, care a avut următorul conținut: **„În numele lui Dumnezeu atotputernic, eu sublocotenent Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia, jur credință M.S. regelui Carol al II-lea, supunere legilor și îndatoririlor militare atât în timp de pace, cât și în timp de război. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”**¹⁴³ Ni se pare interesant să arătăm că în timpul depunerii jurământului de credință de către proaspătul ofițer, în semn de omagiu și de respect, așa cum se întâmplase și la nașterea lui Mihai I, s-au tras câteva salve de tun. În cadrul ceremonialului, a urmat discursul rostit de Suveranul României, Carol al II-lea, din care vom cita doar câteva pasaje, pe care noi le-am considerat interesante și pline de învățăminte:

„Astăzi, prin încorporarea ta în acest viteaz batalion al vânătorilor de munte, îndeplinești un act care este strâns legat de tradiția Casei Noastre Domnitoare. Strămoșii noștri au crezut, și bine au crezut, că legând din adolescență pe fiii lor cu oastea lor, încheagă prima și poate cea mai trainică legătură între ei și națiune. Oastea este în stat organismul care, deși însemnează o

¹⁴² Ziarul „Universul”, nr. 295, din 26 octombrie 1937.

¹⁴³ Idem.

elită, constituie totuși cea mai desăvârșită școală de egalitate. Nu de unde ai pornit înseamnă ceva, prin meritele tale și râvna ta ai ajuns. Cariera de ofițer este un apostolat, semnat de greutate și de sacrificii pe care nu le poți învinge decât prin înalte virtuți sufletești. A fi ostaș înseamnă a sluji și a sluji este suprema datorie a oricărui cetățean convins de datoria lui către Patrie și Stat. Tu, mai mult decât oricare altul dintre camarazii tăi, trebuie să înveți că a sluji este datoria ta cea de frunte și să nu uiți niciodată lozinca ce de veacuri este în familia Noastră: să fii primul slujitor al Țării. Arată-te demn de haina ce o porți și să fii pildă de credință prin jurământul pe care l-ai depus astăzi, în fața lui Dumnezeu, pe drapel, simbol al Patriei.”

În răspunsul său la cuvântarea regelui Carol al II-lea, Marele Voievod de Alba Iulia a spus doar următoarele cuvinte: „**Mă voi sili să îndeplinesc îndatoririle mele cu vrednicie, credință și desăvârșită ascultare!**”¹⁴⁴

În cadrul ceremonialului regal și ostășesc despre care am scris, s-a mai petrecut încă un eveniment deosebit pentru tânărul ofițer Mihai I: el a primit, din mâna generalului Ilasievici, „**Sabia de ofițer**”, așa cum se obișnuia în epocă la primirea acelui grad militar. Piesa respectivă, care potrivit aprecierilor unui ziarist din epocă „**strălucea de-ți luau ochii**”, era lucrată cu măiestrie de către meșterii talentați ce proveneau, se zice, din Toledo, având înscrise pe cele două fețe ale lamei următoarele inscripții: „**Sublocotenent în cadrul Batalionului 1 vânători de munte ... 25 octombrie 1937**”; „**Din partea armatei, pentru apărarea pământului strămoșesc**”.

Anii 1937-1939 aveau să reprezinte pentru Marele Voievod Mihai I încadrarea sa, ca ofițer, nu doar în cadrul trupelor de uscat, ci și în cele ale marinei și aviației. Astfel, în toamna anului 1937, el a fost încadrat, mai întâi, în rândul marinei militare, cu gradul de „aspirant” (echivalent cu cel de subloconent – n.n.), iar după numai doi ani și în cel al aeronauticii militare.

În anul 1940, prin Înaltul Decret nr. 2692, din 13 iunie, Marele Voievod de Alba Iulia avea să fie numit, în Batalionul de gardă al armatei române. Referindu-se la acel fapt, într-una din cărțile sale de referință, regele Carol al II-lea va consemna: „**în ziua de 19 august**

¹⁴⁴ Colectiv, „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 283.

1940, Mihăiță și-a început astăzi serviciul activ la Batalionul de gardă¹⁴⁵.

Poziția și situația Marelui Voievod Mihai s-a schimbat radical la începutul lunii septembrie 1940, în contextul abdicării regelui Carol al II-lea. Atunci, la data de 6 septembrie, Mihai I a fost instalat pe tronul României. Odată cu suirea sa pe tron, generalul Ion Antonescu – care devenise președinte al Consiliului de Miniștri și șef de stat –, l-a avansat pe Suveran la gradul de general de divizie. Faptul s-a petrecut în ziua de 14 septembrie 1940. Acea avansare era pe deplin meritată. Nu de alta, dar el era, potrivit prevederilor Constituției, și comandant suprem al oștirii. În legătură cu această avansare în grad, pentru noi, autorii cărții de față, s-a născut următoarea întrebare: „A avut, Mihai I, înainte de a fi înaintat general, și celelalte grade militare, adică pe cele de căpitan, de maior, de locotenent-colonel și de colonel?” Cu toate strădaniile noastre, n-am putut descifra această enigmă! Rămâne, evident, ca această problemă să fie încă studiată.

Fiind foarte bucuros de primirea onorantului grad de general, după cum avea să se relateze în presa vremii, Mihai I și-a confecționat de îndată o uniformă militară specifică generalilor armatei noastre. Ulterior, la activitățile cu specific militar la care el avea să participe, Suveranul apărea în uniformă militară, cu gradul de general pe umeri, fapt ce este lesne de observat în iconografia vremii.

După numai câteva luni, adică în februarie 1941, Suveranul României va fi avansat la gradul de general de armată, conform Decretului nr. 341, din 18 februarie 1941. La mai puțin de trei luni de la acea înaintare în grad, adică începând cu data de 10 mai 1941, Regele Mihai I va primi gradul suprem din armata română, din epoca dată, respectiv pe cel de **„Mareșal al României”**.

Ceremonialul oficial de înălțare a Suveranului României la demnitatea și la gradul de mareșal s-a petrecut în ziua de 10 mai 1941, la Palatul regal din București, zi care era socotită în epocă sărbătoare națională. S-a petrecut în prezența Șefului Statului, generalul Ion Antonescu, a membrilor familiei regale, a ministrului Apărării Naționale și a altor reprezentanți de frunte ai armatei.

¹⁴⁵ Carol al II-lea, „Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice”, vol. 2, București, 1996, p. 243.

Pentru că 10 mai era o mare sărbătoare națională, generalul Ion Antonescu hotărâse ca în acea zi istorică să se desfășoare și festivitatea de avansare la gradul de sublocotenent a unei noi promoții de ofițeri.

Ceremonialul despre care scriem a început cu citirea decretului semnat de Ion Antonescu privitor la acordarea demnității de mareșal a Suveranului. Iată care este conținutul acestui document:

„Conducătorul statului român și Președintele Consiliului de Miniștri, Asupra raportului domnului ministru Secretar de Stat al Apărării Naționale și al domnului Subsecretar de Stat al Armatei de Uscat, cu nr. 8759, din 2 mai 1941;

Având în vedere prevederile Legii nr. 2451 din 1930, relativ la crearea demnității de «Mareșal al României»;

În baza dispozițiilor decretelor-legi nr. 3052, din 5 septembrie, și nr.3072, din 7 septembrie 1940,

Am decretat și decretăm:

Art. 1. Investim pe Majestatea Sa Regele Mihai I cu demnitatea de «Mareșal al României» pe data de 10 mai 1941.

Art. 2. D-l Ministru Secretar de Stat al Apărării Naționale este însărcinat cu executarea acestui Decret dat în București la 9 mai 1941.

Conducătorul Statului Român și Președintele Consiliului de Miniștri,

General Ion Antonescu.

Ministrul Apărării Naționale, general de corp de armată adjutant,

Iosif Iacobici”¹⁴⁶.

După citirea Decretului, generalul Ion Antonescu i-a înmănat Suveranului și **„Bastonul de Mareșal”**.¹⁴⁷

¹⁴⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 109, din 10 mai 1941.

¹⁴⁷ **Nota noastră:** Regele Mihai I nu a primit un Baston de Mareșal anume confecționat pentru el, așa cum se petrecuseră lucrurile în anul 1930, când primiseră demnitățile de mareșali, regele Carol al II-lea și generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan. Cei în drept (și se pare că personal Ion Antonescu) au decis ca Regele Mihai I să primească Bastonul de Mareșal care aparținuse regelui Ferdinand I, care la acea dată se găsea la Muzeul Militar Național. În legătură cu acest fapt, între documentele istorice din epocă referitoare la această problemă se află și o Adresă a Casei Militare Regale prin care se cere Directorului instituției muzeale militare să-i trimită, într-un timp cât mai scurt cu putință, acea piesă. Iată ce se spune în acea adresă: „**Am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să se trimită, de urgență, la mareșalul Curții Regale „Bastonul de Mareșal al regelui Ferdinand I, pentru care se va elibera cuvenita chitanță”** (Arhivele Naționale Istorice centrale, fond Casa regală, dosar nr. 35/1941, p. 125).

După citirea aceluia decret și respectiv a înmânării „Bastonului de Mareșal”, Regelui Mihai I, șeful statului, generalul Ion Antonescu a ținut un discurs solemn, din cuprinsul căruia se desprind câteva idei principale și anume: referiri directe și clare privitoare la semnificația zilei de 10 mai, ca zi istorică și ca sărbătoare națională; faptul că înălțarea Suveranului României la rangul de mareșal reprezintă **„cea mai înaltă treaptă a mândriei ostășești”**; recomandări adresate ofițerilor avansați de a sluji cu credință în **„Armată care este... scut al Neamului”**; în sfârșit, dar nu în cele din urmă, toți ostașii Țării și toți românii erau îndemnați ca la **„Chemarea Patriei”** să fie gata de a intra în luptă dreaptă și sfântă.

Ținând seama de faptul că acel discurs este foarte interesant prin conținutul și mesajul său și că până acum el a fost destul de rar reprodus parțial sau total în lucrările cu profil istoric ce s-au publicat până acum, noi, autorii acestui volum ne-am decis să-l reproducem aici în întregimea sa.

„Români,

10 mai este ziua bucuriilor naționale;

10 Mai este sărbătoarea Dinastiei și a Statului;

10 Mai ne-a dat Domnia, Regatul și atâtea biruințe;

10 Mai ne dă astăzi, din pragul istoriei noastre glorioase, statul înțelept al nădejdei și siguranța de stâncă a drepturilor nepieritoare.

De la Sfânta Unire (din 1918-n.n.), este cel dintâi 10 mai stropit de umilire, de jertfă și de durere (afirmația se referea la ocupația Basarabiei, a Bucovinei și a ținutului Herța de către trupele sovietice – n.n.).

Nu deznădăjduiți, Români!

Când un Neam se simte întreg și sănătos, când își simte limpede și puternică conștiința rosturilor lui, când în toate piepturile noastre bate statornic inima de român, gata de luptă și de jertfă,

Când deasupra umbrelor despărțitoare strălucește o singură lumină – Patria;

Să ne privim față-n față pe noi înșine, prieteni și dușmani, pentru a rosti răspicat, ca o cutremurare a vieții: Neamul Românesc nu piere!

Să ne întoarcem din durere puterea, din exemplul strămoșilor unirea și credința în Dumnezeu și Justiție, drumul viitorului.

În noi, în onoarea fidelității față de prieteni și în disprețuirea dușmanilor – în aceasta stă puterea!

Maiestate,

Prin mine, neamul Românesc, Guvernul și Armata Țării vă ridică azi la cea mai înaltă treaptă a mândriei ostășești și românești. Este în această înălțare, Sire, toată credința noastră în Dinastie, este în această ridicare cea mai grea povară care v-o dă Neamul. Primiți simbolul drepturilor românești.

În mâna majestății voastre, curată și tânără, stă azi dreptul Neamului și datoria Majestății Voastre.

Vă doresc, Sire, să-l purtați cu vrednicie și glorie. Să vă hărăzească Domnul destin de împlinitor de drepturi și de mândrie românească.

Camarazi sublocotenenți,

Primiți azi pe umerii voștri gradul intrării în Corpul ofițeresc. Fiți mândri! Armata este azi scutul Neamului. Pe ea se reazimă ordinea și siguranța, onoarea și dreptatea. Sunteți cea dintâi promoție a Țării sfâșiate.

Vă numesc promoția „Mihai I”.

Ostași,

Pe voi, pe iubirea voastră de vatră, pe sfințenia disciplinei voastre, fii credincioși ai gloriei românești, pe voi, pe lupta și jertfa voastră se va zidi dreptul statului, dreptul copiilor voștri, mândria istoriei noastre și a acestui neam. Strămoșii noștri ne-au dat Țara și Onoarea. Nimic pe acest pământ nu ne va împiedica să ne cinstim trecutul și să ne merităm slava celor ce vor să vină.

Români de pretutindeni, din vârf de codrii și câmpuri de mătase, săteni vânjoși cu trupul din vifor aprig; cărturari cu gânduri de lumină, bătrâni cu frunți de încruntare triste și tineri, tineri dragi cu aripi mari în cuget, în această zi de glorie a înaintașilor (10 mai – n.n.), treziți-vă și uniți-vă în freamătul biruitor al Armatei voastre. Veniți cu toți la închinarea Neamului și a Dinastiei, în această zi de sărbătoare, veniți cu gândul țință la Dumnezeu veșniciei noastre; veniți cu sufletul închinat jertfei martirilor noștri, fraților de pretutindeni și prietenilor de credință, ca să strigăm:

Trăiască România!

Trăiască M.S. Regele!

Trăiască Regina Noastră!¹⁴⁸

Acordarea strălucitei demnități de mareșal regelui Mihai I a fost marcată de înmânarea „**Cărții de Mareșal**” și apoi a „**Bastonului de Mareșal**”.

Cu acest înalt rang și cu aceste strălucite însemne de mareșal avea să apară regele Mihai, alături de generalul și apoi mareșalul Ion Antonescu pe frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial. În prima parte a acelei campanii s-a urmărit și s-a realizat vremelnic eliberarea pământurilor românești ce fuseseră ocupate în chip samavolnic de către Rusia Sovietică. Pe front, în nobila sa calitate de Suveran al României și de mareșal, regele Mihai I s-a comportat la înălțime. Pe acest plan, el s-a aflat, aproape în permanență, acolo unde se întocmeau planurile de campanie și se luau hotărârile de luptă. Dese ori se găsea în primele linii de foc, însoțit de către generalul Ion Antonescu, îmbărbătându-i pe militari pentru vitejia, eroismul și spiritul de sacrificiu de care dădea dovadă în numele eliberării străvechilor noastre pământuri românești de sub ocupația sovietică. În dese rânduri, regele Mihai I participa la decorarea generalilor, ofițerilor, subofițerilor, gradaților și soldaților eroi chiar pe front, sub ecoul înfricoșător al bubuiturilor de tun, ori se oprea la spitalele de campanie din imediata apropiere frontului, încurajându-i pe răniți cu vorbe calde, potrivite din suflet, urându-le însănătoșire grabnică și înmânându-le diferite atenții: ciocolate, bomboane, pachete de țigări, biscuiți, iconițe și cruciulițe etc. Acesta era, în linii generale, regele, Mihai I, „**capul oștirii**”¹⁴⁹.

Referindu-ne la aceste aspecte specifice câmpului de luptă, se cuvine să relevăm faptul că regele Mihai își respecta de fapt, cu sfințenie, jurământul de credință pe care-l depusese: onorarea Patriei și armatei române. Ca un autentic comandant suprem al oștirii și ca strălucit mareșal al României, el își respecta cu sfințenie camarazii de arme, fie că aceștia erau simpli soldați, subofițeri, ofițeri, ori generali. Rezultă acest fapt din numeroase izvoare istorice. De exemplu, în ziua de 1 ianuarie 1942, cu prilejul noului an, el se adresează militarilor Țării printr-un înalt ordin de zi, aducându-le mulțumiri calde pentru modul în care ei s-au comportat pe timpul luptelor din vara anului 1941 pentru

¹⁴⁸ „*Mareșalii României*”, București, 1999, pp. 102-104.

¹⁴⁹ Cf. Decretului din 6 septembrie 1940.

eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Herța de sub ocupația Rusiei Sovietice. Iată conținutul integral al acestui ordin:

„Ostași!

Speranțele pe care întreaga suflare românească le-a pus în voi la începutul anului 1941, le-ați îndeplinit cu prisosință. Prin vrednicia voastră, ați asigurat Țării liniștea. Prin curajul și sângele vostru, ne-ați readus Bucovina și Basarabia, întregind hotarele spre răsărit și acum încă parte din voi luptați pentru a înfrânge zvârcolirile dușmane și stați de veghe pe teritoriile ocupate. Țara întreagă și cu mine vă suntem recunoscători pentru ceea ce ați înfăptuit, de aceea încep noul an cu gândul la voi, cu nădejdea în Dumnezeu și încredințat că virtuțile voastre de dragoste de Țară și Neam vor asigura un viitor mai strălucit scumpei noastre Patrii.

Vă urez din adâncul inimii mele, „La mulți ani și sănătate, Mihai”.¹⁵⁰

Pentru a fi cât mai corecți în ceea ce privește redarea unor momente din viața de pe frontul de Est a Regelui Mihai I, considerăm necesar să subliniem și faptul că după ce s-au încheiat luptele de eliberare a Basarabiei, a Bucovinei și a ținutului Herța de sub ocupația sovietică, regele Mihai I a început să aibă rezerve, iar apoi chiar să se împotrivescă sau să se opună continuării războiului dincolo de Nistru, în adâncimea teritoriului rusesc. În acest sens, deseori n-a mai dorit să însoțească sau să inspecteze trupele române ce luptau dincolo de Nistru. În legătură cu acest fapt, într-un interviu de substanță pe care l-a acordat în anul 2008 reputatului autor de lucrări pe teme de istorie, Mircea Ciobanu, la întrebarea acestora dacă el, regele Mihai, s-a mai deplasat, însoțit de mareșalul Antonescu, în dispozitivele de luptă de dincolo de Nistru, regele avea să spună, printre altele, următoarele: **„Da, am fost de bunăvoie, împreună cu Antonescu, la Cernăuți, Tighina etc. Am mers cu mașina, am luat contact cu soldații. Mai târziu, Antonescu a insistat să merg la Odessa și Tiraspol... În anul 1942 am acceptat să merg în Crimeea... Dar apoi m-am deplasat tot mai rar pe câmpul de luptă de dincolo de Nistru...”**¹⁵¹. Reținerea sau împotrivirea sa în această privință avea ca fundament convingerea că sosise momentul în care ar fi

¹⁵⁰ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, „2000 de ani de statalitate, de creștinism și cultură în spațiul românesc. Repere cronologice”, vol.2, București, 2000, p.109.

¹⁵¹ Mircea Ciobanu „Convorbiri cu Mihai I al României”, ediția a II-a, București, 2008, p. 155.

trebuit ca trupele române să înceteze războiul pe frontul de dincolo de Nistru și să fie aduse în Țară pentru a continua luptele pentru eliberarea părții de nord-vest a României ce se afla sub ocupația hortystă din anul 1940. Iar regele și mareșalul României avea perfectă dreptate! Pe această linie, în anii 1943-1944, în condițiile în care situația trupelor noastre care încă luptau de frontul de Est se înrăutățise și în care devenea tot mai previzibilă victoria finală a Puterilor Aliate (URSS, SUA, Anglia etc.), atât regele Mihai I, cât și liderii politici ai partidelor democratice din România, ca și o seamă de șefi militari, au început să întreprindă în țară acțiuni directe și eficiente prin care se viza ieșirea României din războiul pe care-l purta alături de Germania. În aceste condiții, fiind și ei convinși că sosise momentul ca armata română să înceteze de îndată lupta pe frontul de Est.

La începutul anului 1944, în condițiile în care situația trupelor române de pe front se agrava tot mai mult, prin victoriile repetate obținute de trupele sovietice, iar linia frontului se apropia tot mai mult de granițele de Est ale țării noastre, în presa românească, dar cu precădere în ziarul „**România liberă**” au început să se publice numeroase articole pe teme legate de: încetarea războiului dincolo de hotarele firești ale României; readucerea trupelor române în țară pentru a lupta împotriva ocupației hortyste; întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și trecerea armatei române de partea coaliției Națiunilor Unite etc. Pe această linie, într-un articol apărut în ziarul „**România liberă**” se menționa, printre altele: „**Nici-o clipă nu e de pierdut. E momentul acțiunii. Armata și comandanții lor poartă o mare răspundere, ei trebuie să-și îndeplinească imediat datoria patriotică**”. În continuare, adresându-se direct ofițerilor și generalilor patrioți, în articol li se cerea acestora ca unitățile de sub comanda lor „**să nu mai fie trimise la luptă alături de nemți împotriva Armatei roșii. Împotriviți-vă cu forța, dacă primiți aceste ordine... Împiedicați cu armele pustiirea țării... Uniți-vă cu toții în lupta pentru salvarea țării**”¹⁵².

La începutul anului 1944, când tăvălugul războiului se apropia tot mai amenințător de hotarele de Est ale României și mai ales în luna martie când trupele sovietice ocupaseră o parte din Basarabia, Bucovina și nordul Moldovei, un grup de profesori universitari din București și Sibiu se adresează și ei, printr-un memoriu, mareșalului

¹⁵² Ziarul „*România Liberă*”, nr. din ziua de 4 martie 1944.

Ion Antonescu, cerându-i acestuia să înceteze războiul de pe frontul de Est, armata română să vină imediat în țară, iar România să nu mai continue războiul alături de Germania hitleristă. **„În acele momente grave, când țara este pe punctul de a se transforma în teatru de război pustiitor”** – se sublinia în acel memoriu, ei, profesorii mediciniști **„sunt gata să facă totul pentru a salva România de la o catastrofă!”** În continuare, în acel memoriu se mai arăta că **„este necesar ca fiecare român de bine, la postul său”, „prin acțiuni concrete, să facă tot ceea ce este omeneste posibil în vederea ieșirii țării din situația gravă în care se află”**.

Spre gloria, spre onoarea și spre mândria sa, cel care, împreună cu forțele politice democratice din țară va face totul pentru salvarea Patriei din situația gravă în care se afla primăvara și vara anului 1944, iar apoi pentru alungarea trupelor inamice de pe teritoriul țării, a fost și regele României, Mihai I. Nu ne propunem să arătăm, în mod concret, ce a făcut el, în condițiile date, ce a întreprins sau cum s-a comportat. Toate aceste probleme aveau să fie tratate pe larg în literatura istorică de specialitate, în memorialistica de război, ca și în amintirile personale ale înaltului și strălucitului personaj despre care vorbim (a se vedea bibliografia de la sfârșitul acestui volum).

Considerăm însă necesar să consemnăm faptul că participarea armatei române sub comanda regelui Mihai I atât în postura de rege, cât și în cea de mareșal al României, pe frontul de Vest al celui de-al Doilea Război Mondial începe, în mod practic, la data de 23 August 1944. În acea zi, care a devenit **„o zi istorică”**, ziua de 23 august 1944, mareșalul Ion Antonescu a fost arestat, s-a constituit un nou guvern, iar armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste și s-a alăturat coaliției Națiunilor Unite. În acea zi, regele și mareșalul Mihai I s-a adresat țării, poporului și armatei printr-o Proclamație difuzată la radio, din care vom cita câteva extrase ce nouă ni se par că sunt semnificative:

„Români,

În ceasul cel mai greu al istoriei noastre am socotit, în deplină înțelegere cu poporul, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu Puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

Români,

Un nou guvern de uniune națională a fost însărcinat să ducă la îndeplinire voința hotărâtă a Țării de a încheia pacea cu Națiunile

Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite... Națiunile Unite ne-au garantat independența Țării și neamestecul în treburile noastre interne. Ele recunosc nedreptatea Dictatului de la Viena (din 30 august 1940-n.n.), prin care Transilvania ne-a fost răpită.

Români,

Poporul nostru înțelege să fie singurul stăpân pe soarta sa. Oricare s-ar împotrivi hotărârii noastre libere și care nu atinge drepturile nimănui, este un dușman al Neamului nostru. Ordon armatei și chem poporul să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificiu împotriva lui. Toți cetățenii să se strângă în jurul Tronului și al guvernului pentru salvarea Patriei... Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena, pentru a elibera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină”¹⁵³.

În virtutea actului istoric al „întoarcerii de arme” de la 23 august 1944 și în conformitate cu prevederile proclamației Regelui Mihai I către Țară și către poporul său, dar și al ordinului dat de către cel mai tânăr mareșal al României, cu începere chiar din ziua de 23 august 1944, ostașii întregii armate române s-au avântat în luptă, ca un singur om, cu elan, cu dăruire și cu spirit de sacrificiu exemplar mai întâi pentru eliberarea Patriei de sub ocupația străină, iar apoi și a altor țări și popoare. În mod concret, armata română, sub directă conducere a regelui și mareșalului României, Mihai I, în nobila sa postură și de comandant suprem al oștirii noastre, începând de la 23 august 1944 și până la 12 mai 1945, adică timp de peste 260 de zile, a străbătut, prin lupte grele, un spațiu geografic care a acoperit practic teritoriile a patru țări (România, Ungaria, Cehoslovacia și Austria).

Nu ne propunem să scriem, în continuare concret despre felul în care s-a comportat oștirea noastră pe frontul de Vest al celui de-al Doilea Război Mondial. Aceste aspecte sunt tratate pe larg în literatura istorică de specialitate. Dorim în schimb să relatăm doar

¹⁵³ Dr. Cristache Gheorghe, dr. Florian Tucă, „*Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți șefi de stat din spațiul românesc. Dicționar*”, ediția a II-a adăugită, București, 2006, pp. 302-303.

câteva cuvinte cu privire la activitatea desfășurată de către regele și mareșalul Mihai I. El a fost o prezență activă la elaborarea planurilor de campanie și la luarea hotărârilor de luptă. S-a întâlnit în spitalele de campanie cu militarii răniți, oferindu-le daruri simbolice și urându-le însănătoșiri grabnice. A participat la festivitățile ce s-au organizat în unele mari orașe ce fuseseră eliberate de către trupele noastre. În sfârșit, el a înmănat personal decorații celor ce se remarcaseră în chip eroic, pe front, prin fapte de arme cu totul deosebite.

Ca o recunoaștere directă a meritelor pe care le-a avut la înfăptuirea actului istoric de la 23 august 1944, iar după aceea pe frontul de Vest, suveranul și mareșalul României, Mihai I, a fost distins de către statul român, de către Uniunea Sovietică, de către Statele Unite ale Americii și de către alte state din lume cu cele mai înalte și mai strălucite decorații. Astfel, în vara anului 1941, la numai câteva luni de la eliberarea de către trupele române a Basarabiei, a Bucovinei și a Ținutului Herța, cu ocazia sărbătoririi zilei onomastice a regelui Mihai I (8 noiembrie Sfinții Mihail și Gavril), el a fost decorat simultan cu toate cele trei clase ale Ordinului Militar „**Mihai Viteazul**”. Apoi, la data de 6 iulie 1945, deci după încheierea celui de al doilea război mondial în Europa, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS l-a distins pe regele Mihai cu cea mai înaltă decorație de război sovietică din acel timp, respectiv cu Ordinul „**Victoria**” („**Pobeda**”). Textul din motivația decretului emis în acest scop era următorul: **„Pentru actul de curaj al cotiturii hotărâte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alinierea cu Națiunile Unite, în clipa când încă nu se prefigurase clar înfrângerea Germaniei”**. După numai un an, adică în ziua de 26 martie 1946, regele și mareșalul României va fi decorat de către Statele Unite ale Americii cu Ordinul „**Legiunea de merit**”, în grad de „**Chief Commander**” (comandor principal).¹⁵⁴

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în condițiile complexe și contradictorii, în care viața politică internă și externă a României începuse să fie vizibil implementată de Moscova și controlată de forțele de stânga, conduse de comuniști, monarhia și direct regele Mihai și-au pierdut treptat, treptat, rolul cel avuseseră până atunci. În cele din urmă, în ziua de 30 decembrie 1947, el a fost silit să abdice.

¹⁵⁴ „*Op.cit.*”, p. 304.

Imediat, împreună cu membrii familiei regale, va părăsi țara nu ca un transfug, ci în conformitate cu un „**ceremonial**” organizat ad-hoc. Se va stabili în Elveția, la Versoix, devenind cetățean elvețian, fără să-și fi pierdut cetățenia română, de care va fi mândru toată viața. În perioada care a urmat, fostul suveran, fără să-și fi pierdut rangul de mareșal al României, a vizitat în mai multe rânduri țara sa de baștină, pe care a servit-o cu deplin succes în special în vremuri grele și tulburi și în care a dorit, mereu și mereu, atât el cât și familia sa, să se restabilească definitiv. Acest fapt s-a împlinit cu câțiva ani în urmă, spre mândria și satisfacția sa și a milioaneilor de români de bine. De atunci, ca de altfel și de mai înainte, chipul, imaginile și faptele regelui și mareșalului României vor fi puse în România într-o lumină clară și curată, în forme și modalități multiple. Printre altele, i s-a acordat drepturile materiale firești de moștenire, inclusiv palatul în care locuiește, ca și cel de la Peleş și de la Săvârșin. Chipul său în uniformă de rege și de mareșal, va fi așezat la loc de mare cinste în cărțile de istorie și în vitrinele marilor noastre muzee cu profil istoric. Regele și mareșalul României avea să fie invitat la diferite festivități și ceremoniale de interes național organizate în România, implicit ca invitat de onoare în Parlamentul Țării. În sfârșit, în toamna anului 2012, cu prilejul împlinirii venerabilei vârste de 91 de ani, Regele Mihai I a primit înaltul și onorantul titlu de „**Doctor Honoris Causa**” al Universității din București. Cu același prilej, în București, în imediata apropiere a palatului în care locuiește Regele Mihai I și familia sa, s-a inaugurat o piață care poartă numele suveranului și mareșalului României. Elementul dominant al acesteia este reprezentat de un frumos bust de bronz al ilustrului personaj, realizat cu o înaltă măiestrie artistică. Cu același prilej aniversar, conducerea Ministerului Apărării Naționale i-a înmănat regelui și mareșalului României o medalie omagială.

Regele Mihai I, cel de-al șaptelea Mareșal al României, a fost, este, va fi și va rămâne în istoria țării noastre un șef de stat renumit, un oștean destoinic și brav, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, de la începutul intrării României în acea conflagrație și până la sfârșitul ei; un om iubitor de Țară și de Neam, născut și crescut pe pământul românesc bine cuvântat de Dumnezeu; un bun creștin etc. Puțini cititori din zilele noastre știu că Regele Mihai I este autorul unui număr impresionant de articole, studii și lucrări. Din materialele și lucrările studiate de noi în timpul muncii de documentare, ne-a

impresionat, printre multe altele, o suită de maxime, de cugetări și de vorbe de duh formulate și spuse de el. Vom reproduce, în cele ce urmează, ca un fel de încheiere a capitolului din carte dedicat domniei sale, doar câteva dintre acestea:

Despre dragostea de Țară și de Neam: „Iubesc din suflet România în care m-am născut și pe care am căutat s-o slujesc cât mi-a fost cu putință!”

Iubesc Neamul Românesc, care este mândru de originea sa bimilenară!

Iubesc spiritualitatea noastră, care este nobilă, înălțătoare și nemuritoare!

Iubesc pe toți cei care fac ceva bun, folositor și durabil pentru prosperitatea Țării noastre, pentru înflorirea și apărarea ei.

Iubesc pe cei din familia mea Regală de aici din România și pe cei de pretutindeni, care sunt înrudiți cu mine și cu cei ai mei!

Să ne dea Dumnezeu minte, sănătate și viață cât mai lungă pentru a putea să iubim tot ceea ce ne este mai drag și aproape de sufletele noastre de români și de buni creștini!”

Despre unitatea spațiului românesc: „Basarabia, Moldova, Muntenia, Transilvania, Oltenia, Banatul, Dobrogea sunt doar locuri de naștere ale românului. De îndată ce el începe să vorbească românește, el este român și aparține unei țări unice și indivizibile – România”.

Despre cunoașterea istoriei Patriei: „Românii trebuie să-și cunoască istoria Patriei și a Neamului lor, care a fost cel mai primejdios falsificată în special în ultimele secole. Trebuie să se înapoieze adevărul despre ei înșiși”.

Despre calitățile unui șef de stat: „Românii au nevoie ca în conducerea statului lor să fie oameni fără pete în biografia lor și exemple vii în ținuta lor morală și în comportament”.

Despre domnitorii noștri cei mari și cei sfinți:

„Pe Ștefan cel Mare oamenii l-au numit de la început „Cel Sfânt”. Nouă nu ne-a rămas decât să recunoaștem ce a hotărât un popor întreg. Asta arată oricui are mintea să înțeleagă cât de mult a folosit Europei faptul că acum cinci secole, între ea și turci sau slavii de răsărit, a existat pământul românesc. Ștefan cel Mare a murit în casa lui, în țara lui...

Cu Brâncoveanu a fost altceva. Sfințenia lui vine de la faptul că s-a împotrivit unei primejdii care ar fi putut să-i ucidă sufletul... Chiar dacă a fost om ca și noi, cu păcate, el n-a pățimit mai puțin decât sfinții. Într-o singură clipă el a păstrat neștirbit ceea ce alții o viață întreagă s-au chinuit să păstreze: credința în Christos”.

Despre oștirea română: „Oștirea română a fost, este și va fi brațul înarmat al poporului român! Oștirea română a fost, este și va trebui să fie, în continuare, o școală de educație moral-politică și cetățenească a tuturor fiilor Patriei, bărbați și femei, capabili de efort militar în caz de primejdie.

O caracteristică de bază a oștirii noastre din toate timpurile a fost aceea că ea a avut caracter de continuitate și de permanență. Ca atare, ea are o vechime multimilenară.

O altă caracteristică a fost și este aceea că ea, oștirea română, a fost mereu și mereu bravă și vitează.

În sfârșit, dar nu în cele din urmă, oștirea noastră a luptat, cu foarte puține excepții, în scopuri drepte și nobile: apărarea pământului străbun, a neatârării și libertății Patriei și a neamului.

Iată de ce trebuie să fim mândri cu toții de oștirea română, s-o prețuim, s-o slăvim și să o lăudăm, așa cum am făcut și eu, atât în calitatea mea de suveran, cât și în cea de „Cap al oștirii”.

Despre credința noastră străbună:

„Când ne lipsește credința, nu mai putem deosebi binele de rău. Bâjbâim și ne rătăcim”;

„Prin credință, chiar și datoria de Patrie ți-o îndeplinești mai tare”;

„Un om credincios este, prin forța lucrurilor, un element de stabilitate în viața socială a țării”;

„Dacă nu te lași condus de Dumnezeu, este socotit să fi condus de către tirani”;

„Cine își pierde credința... e ca și cum și-ar pierde busola. Se rătăcește!”

Despre respectul și recunoștința față de iluștrii noștri înaintași și eroii neamului românesc:

„Locul unde-i sunt înmormântați străbunii, înseamnă pentru un om un fel de rădăcină în plus... Eu cred că popoarele s-au născut în jurul mormintelor strămoșilor”;

„Dorința de reculegere la mormintele înaintașilor face parte din adâncurile ființei omenești. Sunt lucruri pe care simți nevoia să le faci pur și simplu”;

„Mormintele eroilor neamului sunt Altare ale recunoștinței și reculegerii”¹⁵⁵.

Regele Mihai I rămâne în galeria celor care au deținut demnitatea și gradul de mareșal al României o personalitate ilustră, marcantă și respectată, care a avut și are încredere în viitorul Neamului Românesc și care a luptat pentru înfăptuirea unei Români libere, puternice și fericite. Fiind în zilele noastre singurul mareșal român în viață, socotim să-i urăm, regelui și mareșalului Mihai I și familiei sale, **„Mulți ani fericiți și încărcăți de bucurii!”**.

Mihai I, Mare Voievod de Alba Iulia, în uniformă de elev al Liceului Militar Mănăstirea Dealu (în centru, cu colegii săi de la instrucția militară de învățământ)

¹⁵⁵ **Nota noastră:** majoritatea acestor citate reproduse de noi au fost extrase din volumele: M. Ciobanu, „Convorbiri cu regele Mihai I al României”, București, 1988 și Guy Gauthier, „Missy, regina României”, București, 2010.

*Marele Voievod de Alba Iulia, Mihai I (în centru),
împreună cu Regele Carol al II-lea (stânga) și principele Nicolae*

*Regele Mihai și mareșalul Ion Antonescu pe frontul de Est
al celui de-al doilea război mondial*

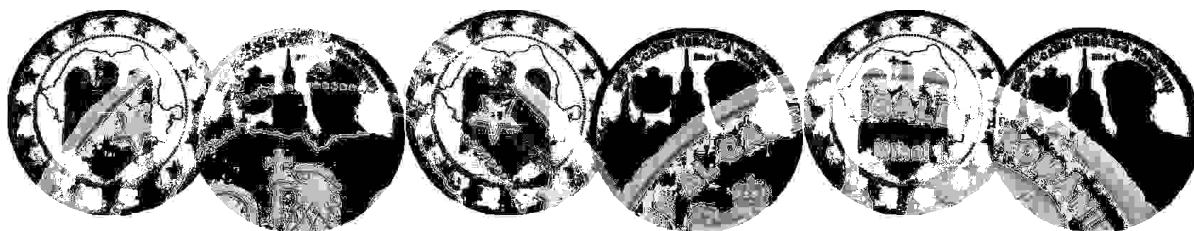
*Ordinul rusesc „Pobeda” (Victoria)
cu care a fost distins regele Mihai I*

*Ordinul american „Legiunea de Merit”,
cu care a fost distins, în anul 1946, regele Mihai I*

*Regele Mihai I, la un ceremonial militar organizat în țară înainte de 23 august 1944;
împreună cu mareșalul Ion Antonescu*

*Medalie jubiliară „**Regele Mihai I**”, bătută cu ocazia împlinirii a 85 de ani de la urcarea sa pe tronul României*

Coperta cărții intitulată „Convorbiri cu Mihai I al României”, al cărui autor este Mircea Ciobanu

Regele Mihai I, fotografie de dată recentă, cu semnătura autograf a fostului Suveran

CEL DE-AL OPTULEA MAREȘAL AL ROMÂNIEI, ION ANTONESCU

În ordinea cronologică a primirii înaltei demnități la care ne referim, Ion Antonescu a fost cel de-al optulea mareșal al României, dar și ultimul. El s-a numărat, de drept și de fapt, printre distinsele și strălucitele personalități românești care a fost înălțată la acel strălucit rang nu pe criterii politice sau de conjunctură, ci pentru calitățile și însușirile sale, pentru modul exemplar în care și-a servit Patria, Neamul și Oștirea din rândurile cărora făcea parte, așa cum fusese cazul și cu ceilalți doi mareșali de dinaintea sa, adică Alexandru Averescu și Constantin Prezan. Cei trei foști militari de carieră, ale căror nume le-am citat acum, primiseră demnitatea, rangul sau gradul de mareșal nu pentru că se născuseră într-o familie cu nume și cu renume în epocă, fie el de vlădică, de om de stat sau de cărturar, nu pentru că venise pe lume într-o zi anume binecuvântată de Dumnezeu și fuseseră botezați cu nume de sfinți, ci pentru fapte cu totul și cu totul deosebit săvârșite în slujba apărării și întregirii Țării. Referindu-se la personajul căruia îi este dedicat acest capitol al cărții noastre – Ion Antonescu – se cuvine să arătăm, încă de la început, faptul că înfăptuirile și meritele sale rezultă cu deplină claritate din conținutul Decretului nr. 2353, din 21 august 1941, semnat de regele Mihai I, prin care generalul Ion Antonescu a obținut demnitatea sau rangul de mareșal. Iată ce se spune în acest document istoric:

„Art. 1. Pentru serviciile aduse Patriei și Tronului pe câmpul de bătaie în conducerea războiului nostru pentru dezrobirea hotarelor de răsărit, generalul de armată Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român și Comandant de Căpetenie al Armatei, se înalță, pe ziua de 22 august 1941, la demnitatea de mareșal”¹⁵⁶.

Cel ce primise înaltul și onorantul rang adusesese Țării și Neamului românesc, în perioadele anterioare, alte strălucite succese militare. Este

¹⁵⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 200, din 24 august 1941, p. 4964.

vorba de cele dobândite în timpul celui de al doilea război balcanic (1913) și în războiul de reîntregire națională (1916-1918), ca și în luptele pentru apărarea Marii Unii (1919). La toate acestea ne vom referi pe larg în cele ce urmează, unde ne propunem să facem o schiță de portret privitor la el, așa cum am procedat, de altfel, și atunci când am vorbit despre ceilalți șapte mareșali ai României. Vom începe relatarea noastră cu referiri la data și la locul în care a venit pe lume Ion Antonescu, iar apoi ne vom referi la strălucita sa carieră militară.

Ion Antonescu s-a născut în ziua de 2 iunie 1882 la Pitești, într-o familie de buni români. Tatăl său era ofițer de carieră. Părinții lui, care erau și buni creștini, i-au dat numele de Ion și l-au botezat într-o biserică din orașul natal ce are hramul **„Sfântul Ion”**.

Ca fiu de militar, încă din primii săi ani de viață, Ion, Ionică sau Ionel, așa cum îl alintau părinții și neamurile lui, i-au dat, încă de la început, o educație aleasă. A urmat școala primară în orașul Pitești, iar apoi părinții săi l-au îndemnat să îmbrățișeze cariera militară, ca și cea a tatălui său. Și așa s-au petrecut faptele. Iar spre bucuria alor săi, va avea o carieră strălucită. Iată care au fost principalele trepte ale acestei cariere.

Începând cu anul 1902 va fi elev la Școala militară de infanterie și cavalerie din București, iar la data de 1 iulie 1904 a fost înaintat la gradul de sublocotenent, fiind repartizat la Regimentul 1 roșiori. După doar un an de zile, va urma Școala specială de cavalerie, pe care a absolvit-o ca **„Șef de promoție”**.

În prima decadă a lunii aprilie 1908, tânărul ofițer Ion Antonescu este mutat la Regimentul 10 roșiori, iar după numai o lună de zile primește gradul de locotenent. În același an, începând cu data de 14 iunie, este mutat în funcția de comandant de subunitate la herghelia armatei, ce se afla în garnizoana Cislău. În perioada 10 mai – 1 octombrie 1909, el îndeplinește funcția de comandant de subunitate în cadrul Regimentului 8 roșiori. După aceea, între anii 1909-1911 a urmat cursurile Școlii Superioare de Război din București, pe care le-a absolvit în mod strălucit, fiind brevetat ca **„ofițer de stat major”**. Într-o **„foaie calitativă”** ce i s-a întocmit în acea perioadă de unul dintre șefii lui direcți, se consemna următoarele: **„Locotenentul Antonescu Ion este un ofițer care, într-adevăr, se distinge în toate privințele, de aceea, mențin propunerea de înaintare în grad în mod excepțional”**¹⁵⁷.

¹⁵⁷ „Arhivele militare”, fond 3042, dosar nr. 686, f. 20.

În ultima decadă a anului 1912 și prima parte a anului următor, locotenentul Ion Antonescu este detașat la Marele Stat Major al Armatei Române, pentru un **„stagiul de încercare”**, așa cum se consemnează în Ordinul militar nr. 495/1913. În același an, 1913, la data de 1 aprilie, este înaintat la gradul de căpitan, după care, conform Ordinului de zi 80/1913, va fi mutat la Statul Major al Regimentului 1 călărași. Cu această unitate va participa la cel de-al Doilea Război Balcanic, iar pentru modul în care s-a comportat, făcându-și cu rezultate foarte bune **„botezul focului pe câmpul de luptă”**, comandantul marii unități în care acționase în timpul campaniei din anul 1913, generalul Alexandru Mustăță, va consemna, printre altele, în *„foaia certificativă”* pe care i-a întocmit-o: **„Nu am văzut un om mai harnic, mai priceput și mai ales foarte scrupulos ... A fost totdeauna sănătos, foarte voios și harnic de a merge înainte. Mult simț național și excelent patriot”**¹⁵⁸.

După încheierea campaniei militare a armatei române de dincolo de Dunăre, începând cu data de 1 octombrie 1913, căpitanul Ion Antonescu este detașat, **„pentru stagiul”**, în cadrul Regimentului 38 infanterie **„Neagoe Basarab”**, iar după un scurt timp, adică din data de 1 aprilie, va îndeplini funcția de comandant al unui escadron de elevi din cadrul Școlii militare de cavalerie, care-și avea sediul în garnizoana Târgoviște. Aici ofițerul Ion Antonescu, cel care purta încă pe umerii tunicii sale gradul de căpitan, s-a afirmat ca un **„strălucit cadru militar și cu mare viitor în oștirea română”**, după cum se aprecia tot într-o **„notă de serviciu”** pe care i-o întocmise șeful său direct.

Începând din anul 1915, numirile în noi funcții ale ofițerului Ion Antonescu vor **„curge”** destul de rapid. Astfel conform Înaltului Decret nr. 977/1915 este numit șef al Biroului Operații în cadrul Corpului 4 armată. A rămas în această funcție mai puțin de un an de zile, adică până la intrarea armatei române în războiul de reîntregire națională, când în luna august 1916 va fi numit șef al Biroului Operații al Armatei de Nord. După mai puțin de trei luni, adică de la data de 1 noiembrie 1916, **„timp în care a dovedit reale calități și însușiri pe câmpul de luptă”**, după cum se aprecia, pe bună dreptate, într-o altă *„foaie calitativă”* pe anul respectiv. Tot în acel an căpitanul Ion Antonescu primește gradul de maior prin Înaltul Decret nr. 3064

¹⁵⁸ *Op. cit.*

bis/1916. Îl vom întâlni apoi pe maiorul Ion Antonescu în funcția de șef al Biroului Operații al Armatei Române. În această nouă calitate, el se va afirma în mod excelent, fapt consemnat în felul următor în **„foaia sa calificativă”** din acel an 1916: **„Maiorul Ion Antonescu a fost un ofițer de stat-major excelent, foarte priceput în întocmirea planurilor de campanie, în luarea hotărârilor de lupte și în conducerea efectivă a trupelor din subordine”**.

Cu privire la comportarea maiorului Ion Antonescu în prima parte a războiului de reîntregire națională, adică în cea în care s-au desfășurat aprigele lupte de la trecătorile Carpaților, de pe Jiu și de pe Neajlov și Argeș, din Dobrogea și din multe alte locuri fierbinți ale încleștărilor, generalul de atunci, Constantin Prezan, va nota în foaia calificativă pe care avea să o întocmească lui Ion Antonescu: **„Nu am întâlnit în viața mea militară un ofițer care să îndeplinească toate condițiile unui militar desăvârșit, atât ca cunoștințe, cât și cu caracter și calități morale”**¹⁵⁹.

După desfășurarea campaniilor din vara și toamna anului 1916, care, din nefericire pentru România sau încheiat, în cele din urmă, nefavorabil și chiar dezastruos, dacă se are în vedere că o bună parte din teritoriul României, implicit capitala țării au intrat sub ocupația străină, a urmat greaua și îndelungata acțiune de reorganizare a armatei, a redotării și instruirii ei, a întocmirii viitoarelor planuri de operații etc., acțiuni în care Ion Antonescu avea să fie implicat nemijlocit. Apreciindu-se ampla și rodnică activitate desfășurată în cadrul Marelui Cartier de către Ion Antonescu în perioada decembrie 1916 – iunie 1917, viitorul mareșal al României, generalul Constantin Prezan, avea să spună următoarele la adresa încă tânărului ofițer de stat major: **„După data de mai sus (decembrie 1916 – n.n.) și până azi (iunie 1917 – n.n.), este capul Secției Operațiunilor din Marele Cartier General al Armatei, unde a legat numele său de întreaga activitate operativă a Armatei, devenind unul dintre principalele motoare ale activității M.C.G. A luat parte la refacerea Armatei prin elaborarea tuturor instrucțiunilor de reorganizare, de pregătire tactică, de organizare a tuturor școlilor de instrucție. A constituit principalele organe de control și execuție ale acestor**

¹⁵⁹ „Arhivele militare Române”, fond 3042, dosar nr. 686, f. 30.

pregătiri și ale înzestrării Armatei din toate punctele de vedere, prin numeroase misiuni pe frontul Armatei”¹⁶⁰.

Un rol cu totul deosebit l-a avut Ion Antonescu, în perioada la care ne referim, în privința întocmirii propriu-zise a planurilor de campanie din vara anului 1917. În această privință, tot viitorul mareșal al României, Constantin Prezan va spune următoarele la adresa strălucitului ofițer de stat major: „**În noianul activității foarte pricepute și foarte rodnice, se disting următoarele opere de cea mai mare importanță: 1. Planul de operație al ofensivei din iulie; 2. Planul ofensivei și întreaga activitate de conducere pe timpul bătăliilor de la Mărășești și Trotuș (Oituz – n.n.), dovedind o deosebită aptitudine de prevederi și oportunitate în aprecierea situațiilor și propunerea la timp a mijloacelor**”¹⁶¹.

În perioada care a urmat, când s-au desfășurat aprigele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, Ion Antonescu s-a aflat tot timpul pe front, în mijlocul trupelor luptătoare, unde s-a afirmat prin competență, vitejie și spirit de dăruire, așa cum rezultă, de altfel, tot dintr-o apreciere făcută la adresa sa de către generalul Prezan. În mod firesc, în virtutea calităților și însușirilor lui, a activității și comportării lui pe câmpul de bătălie, la data de 1 septembrie 1917, conform Înaltului Decret nr. 1525/1917, maiorul Ion Antonescu a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel.

După încheierea victorioasă a încleștărilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz și a primirii noului grad, Ion Antonescu va intra într-un anumit con de umbră pentru motive încă neînțelese pe dea întregul de către mulți dintre noi (acestea fiind determinate, se pare, din disputele intervenite între generalul Alexandru Averescu, ce fusese numit în fruntea guvernului României și fostul său camarad de oaste, generalul Constantin Prezan, cel care îl apreciașe la superlativ pe Ion Antonescu). Ca urmare, ofițerul Ion Antonescu va fi mutat, pentru o scurtă perioadă de timp, la comanda Regimentului 7 roșiori, pentru ca apoi să fie numit șef al Biroului Operații din Marele Cartier General al Armatei Române, funcție de înaltă răspundere. În noua sa postură, el va participa în mod nemijlocit, cu recunoscuta-i autoritate și competență, la întocmirea planurilor de campanie în care se viza

¹⁶⁰ *Idem*, f. 34.

¹⁶¹ *Idem*.

„Apărarea Marii Uniri ce fusese înfăptuită la 1 Decembrie 1918 și zdrobirea forțelor armate bolșevice ale lui Bela Kun din Ungaria”, după cum se apreciază în documentele militare românești din epocă și în cărțile publicate ulterior pe această temă. Astfel, în unele lucrări de referință, se consemnează bogata activitate desfășurată de locotenent-colonelul Ion Antonescu pe timpul înfruntărilor militare din anii 1918-1919. În tot acel timp, el a fost prezent în momentele cele mai grele ale trecerii Mureșului și a Tisei de către trupele române și în nordul Basarabiei, pentru coordonarea înlocuirii trupelor aliate. A elaborat ordine clare și ferme, care, executate, au asigurat succesul tuturor acțiunilor militare. Ceea ce s-a scris despre activitatea lui Ion Antonescu referitor la acea perioadă este pozitiv și laudativ. Ca o concluzie, se pot scrie câteva propoziții sintetice: Până la demobilizarea armatei, din 20 mai 1920, Ion Antonescu a coordonat, din aceeași funcție, acțiunile armatei într-un spațiu geografic mare (între Nistru și Dunăre), care cuprindea teritoriul României întregite și jumătate din cel al Ungariei, vizând, în special, apărarea pe Nistru și cucerirea prin contraofensivă a unei părți din Ungaria și apoi evacuarea succesivă a teritoriului Ungariei.

Ca o recunoaștere a meritelor sale ostășești din perioada dată, în ziua de 31 decembrie 1919, locotenent-colonelul Ion Antonescu a fost decorat cu Ordinul **„Mihai Viteazul”** clasa a III-a. Înaltul Decret nr. 5454/1919, emis în acest scop, semnat de către regele Ferdinand I, a motivat în felul următor primirea acestei înalte distincții: **„Pentru concursul efice dat pe câmpul de luptă Înaltului Comandament, în calitate de șef al Biroului Operații al Marelui Cartier General, în timpul ofensivei din 1919, care s-a terminat cu intrarea glorioasă a Armatelor Române în Budapesta”**¹⁶².

La sfârșitul primului război mondial, pentru meritele sale incontestabile, Ion Antonescu va fi deținătorul a numeroase alte decorații românești și străine. Este vorba de următoarele ordine și medalii: **„Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a; Ordinul „Stema României”, clasa a IV-a; Ordinul rus „Stanislav” clasele a III-a și a II-a cu spade; Ordinul „Coroana Italiei” în gradul de comandor, Ordinul englez „Victoria” în grad de comandor și altele.**

¹⁶² Colectiv, *„Mareșalii României”*, București, 1999, p. 144.

În anul 1920, la data de 1 aprilie, tot ca o recunoaștere a meritelor sale de excepție dovedite în timpul războiului de reîntregire națională și a apărării Marii noastre Uniri, locotenentul-colonel Ion Antonescu este avansat la gradul de colonel. În același an, după numai 6 luni (1 noiembrie 1920), el a fost numit la comanda Școlii speciale de cavalerie, care își avea garnizoana în orașul Oradea. Într-un document istoric din acea perioadă se spune, printre altele, că odată instalat în acea funcție, el a întreprins demersurile necesare pentru a muta acea școală militară de la margine de țară (Oradea), în centrul Transilvaniei, adică la Sibiu. În consecință, în luna octombrie 1920, respectiva instituție militară de învățământ și-a început cursurile în noua sa locație. Luând cuvântul la deschiderea noului an școlar, colonelul Ion Antonescu va sublinia, pe de o parte, motivul mutării sediului școlii, iar pe de altă parte, rolul și menirea trupelor române de cavalerie. În această privință, iată ce a spus el: **„Mândră de a fi situată în preajma unor locuri atât de scumpe neamului întreg (referire la bătălia de la Șelimber, din anul 1597, desfășurată de Mihai Viteazul – n.n.), mândră de trecutul și de-a pururi strălucitor al armeei în serviciul căreia este (cavaleria – n.n.). Școala își începe azi activitatea având înscrisă pe frontispiciul ei și adânc săpată în inima noastră deviza că: oricât de distrugătoare vor deveni armele de luptă, cavaleria își va avea, totuși, un rol precumpănitor pe câmpul de luptă dacă va fi bine organizată, abil și energic condusă, rațional și oportun întrebuințată”**¹⁶³.

Colonelul Ion Antonescu nu a rămas prea mult la comanda acelei școli, pentru că, în anul următor (1921), viața sa ostășească se va derula pe o nouă coordonată, care era și ea destul de importantă. Este vorba de diplomația militară. Iată care au fost funcțiile ce le va îndeplini el pe această linie: la 7 mai 1921 este trimis timp de peste un an de zile la Versailles, în Franța, la un curs de informații; începând din august 1922 este numit atașat militar în Franța și în Marea Britanie, funcție pe care o va îndeplini cu deplin succes timp de aproape patru ani, adică până în 1926. Într-un raport diplomatic întocmit cam la jumătatea perioadei în care colonelul Ion Antonescu a fost atașat militar în cele două state, se aprecia, printre altele, că

¹⁶³ General-maior Agapie Mircea, căpitan R.1 Rotaru Jipa, „*Ion Antonescu. Cariera militară. Scrisori inedite*”, București, 1993, p. 69.

activitatea sa s-a desfășurat în „**Bune condiții**”, că el „**a desfășurat o foarte bună muncă de culegere de surse de informații și de analizarea și sintetizarea acestora. S-a preocupat, în principal, de monitorizarea a tot ce era legat de activitatea militară a statelor vecine considerate potențial adversare ..., colaborând în mod fructuos cu omologul său polonez și cu cei din statele mici Întelegeri**”.¹⁶⁴ Dar, spre nedumerirea noastră, adică a autorilor cărții de față, între anii 1926-1938 în cariera militară a colonelului Ion Antonescu se vor produce mutații foarte rapide, pline de urcușuri și de coborâșuri în funcții. Iată care au fost acestea: octombrie – noiembrie 1926 este comandant la Centrul de instrucție al infanteriei și cavalerie, noiembrie 1926 – iulie 1927, îndeplinește funcția de comandant al Regimentului 9 roșiori „**Principesa Elena**”; iulie 1927 – aprilie 1930, va fi director al Școlii Superioare de Război, perioadă în care va îndeplini și următoarele cumuluri de funcții: cea de secretar general în Ministerul de Război și cea de comandant al Brigăzii 5 roșiori; cu începere din data de 10 iunie 1930, timp de numai două luni de zile, colonelul Ion Antonescu s-a aflat la comanda Brigăzii 8 cavalerie, iar apoi, tot pentru o perioadă destul de scurtă, va fi numit la comanda Brigăzii 6 cavalerie; la data de 10 mai 1931, prin înaltul decret regal nr. 1240/1931, colonelul Ion Antonescu a primit gradul de general de brigadă. Dar din nou, spre surprinderea noastră, au urmat alte urcușuri și coborâșuri în cariera sa militară. Iată care au fost acestea: în perioada 1 iulie 1931 – 15 iulie 1933, va fi, pentru a doua oară, director al Școlii Superioare de Război; 15 iulie 1933 – 11 decembrie 1937, va fi comandant al Diviziei 3 infanterie, care-și avea garnizoana în orașul natal al generalului Ion Antonescu, adică în orașul Pitești (în acea perioadă va îndeplini, în mod provizoriu, și funcția de șef al Marelui Stat Major); 1 noiembrie – 28 decembrie 1937, se va afla la comanda Corpului 4 teritorial. În ultimele zile în care își exercita comanda în cadrul acestei mari unități, respectiv în ziua de 28 decembrie 1937, generalul de brigadă Ion Antonescu este avansat, conform Înaltului decret nr. 4290/1937, la gradul de general de divizie. După aceea, în cariera sa militară se va produce un salt spectaculos: conform Înaltului decret nr. 4322/1937, este numit ministrul Apărării Naționale. Dar încă o dată, spre surprinderea noastră, datorită

¹⁶⁴ Colectiv, „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 317.

unor jocuri de interese politice, în viața generalului Ion Antonescu se va produce o nouă fluctuație: a părăsit înalta funcție de ministru al Departamentului Apărării Naționale și i s-a încredințat comanda Corpului 3 armată, pentru ca, în cele din urmă, să i se retragă și acea comandă, fiind pus la dispoziția Ministerului Apărării Naționale, după cum se consemnează într-un document din epocă. Fiind, cu siguranță, profund afectat de cele întâmplate acum în cariera sa de oștean și considerându-se nedreptățit de îndepărtarea sa de la conducerea ministerului Armatei, după cum rezultă și dintr-un document din acea vreme, la data de 12 iulie 1940, generalul Ion Antonescu și-a depus demisia din armată, așa cum mai făcuse, de altfel, și cu câțiva ani mai înainte, când nu i s-a acceptat demisia. De data aceasta i s-a aprobat plecarea sa din armată. Ca urmare, începând cu data de 6 iunie 1940, conform Înaltului Decret nr. 3051/1940, el avea să fie trecut în rezervă. Cum acest fapt n-ar fi fost pe deplin îndeostulător pentru personalitățile politice și militare care nu-l agreau, cei sus puși în ierarhia statală i-au stabilit și domiciliul forțat la mănăstirea Bistrița, din județul Vâlcea.

Dacă prima parte a anului 1940 va însemna pentru generalul Ion Antonescu un moment de cumpănă, în perioada care va urma lucrurile vor lua o cu totul altă întorsătură. El va urca de data aceasta pe treptele cele mai înalte ale demnității militare, guvernamentale și statale. Astfel, fiind considerat în perioada la care ne referim de către numeroși oameni politici și de stat ai vremii „ca fiind cel mai bun bărbat al Națiunii”, în ziua de 5 septembrie 1940, Antonescu este însărcinat cu formarea guvernului nou. Regele Carol al II-lea a abdicat la 6 septembrie 1940 și se va forma la 14 septembrie un nou guvern. Generalul Ion Antonescu a fost numit Președinte al Consiliului de Miniștri conform Decretului nr. 3051/1940, pentru ca apoi să fie investit, printr-un alt Decret, **„cu puteri depline în conducerea statului român”**. În acest nou decret, la articolul 1, se consemnează următoarele: **„Investim pe domnul general Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea Statului Român”**.

În aceeași lună a anului 1940, la data de 16 septembrie, în viața și în cariera militară a generalului Ion Antonescu se produc două evenimente care-l vor bucura nespus de mult. Astfel, prin Înaltul Decret nr. 3151/1940 și prin Ordinul de zi nr. 383/1940, pe de o parte, **„se anulează trecerea sa în rezervă”**, iar pe de altă parte, **„este**

înălțat la gradul de general de corp de armată”. După mai puțin de o jumătate de an, în februarie 1941, oșteanul de carieră Ion Antonescu va obține încă un grad militar, pe cel de general de armată, conform Înalțului Decret nr. 341/1941.

Vara anului 1941 aveau să însemne pentru generalul de armată Ion Antonescu o perioadă foarte grea, dar în mare parte și plină de satisfacții. În primul rând, pentru că statul și armata în fruntea cărora se afla au intrat în războiul drept și sfânt al readucerii la trupul Patriei a pământurilor românești ale Basarabiei, ale nordului Bucovinei și ale Ținutului Herța, ce fuseseră ocupate de Rusia Sovietică în urma pactului imperialist Ribbentrop-Molotov. Eliberarea acelor pământuri a reprezentat, în epoca dată, unul dintre cele mai înalte crezuri și înfăptuiri ale oștirii române și ale întregului nostru popor. Intuind că se apropia cu pași repezi momentul intrării efective în luptă a oștirii noastre pentru înfăptuirea aceluia înalt și nobil deziderat național, în ziua de 1 ianuarie 1941, generalul Ion Antonescu, comandantul de căpetenie al armatei, s-a adresat oștenilor țării printr-un ordin de zi pe armată, care reprezenta, de fapt, și **„Mesajul de Anul Nou 1941”** adresat oștirii române. El reprezenta, totodată, și o chemare înflăcărată adresată fiilor țării aflați sub arme de a fi gata cât mai repede cu putință ca la chemarea Patriei să se avânte în acea luptă dreaptă. Ținând seama de conținutul aceluia document istoric, de faptul că el este pătruns, de la un capăt la altul, de un fierbinte patriotism, dar și de faptul că acel ordin de zi este prea puțin cunoscut de către cititorii de rând din zilele noastre, dar și de către unii specialiști în istorie, îl vom reproduce aici în întregime așa:

„Ostași!

Cu fruntea încruntată și plecată, cu suflet îndurerat și credință nezdruncinată, am ajuns la capăt de an vechi și la început de cale nouă. Și azi, ca întotdeauna, în această zi de ispășire pământească și de înviere creștinească, azi mai mult ca altă dată, gândul meu și grija mea de frate și părinte, de părinte și de șef se îndreaptă, în primul rând, către tine drag ostaș, de toate gradele și de toate vârstele, fiindcă patruzeci de ani mintea mea s-a trudit pentru tine și sufletul meu de părinte pentru tine.

Am dorit și am visat, am luptat și am îndurat, am fost bârfit și am fost lovit fiindcă am vrut să pun în mâinile tale vânjoase cea mai bună armă; în sufletul tău cinstit, cea mai înflăcărată

credință; în inima ta curată, cel mai vânjos avânt; pe corpul tău trudit, cea mai simplă dar și cea mai nepătată haină; în credința ta nelimitată în destinele neamului, cele mai înflăcărate aripi; în privirea ta scrutătoare și caldă, cea mai vie dintre icoane – Patria.

Ostași!

Ca de atâtea alte ori în trecut, ne găsim în acest început de an la răspântie de vifor. Este anul în care, pentru noi și pentru alții, în sânge și pentru sânge, se pregătește o lume nouă. Astfel fiind, este în căderea mea să vă spun adevărul și să vă chem la datorie.

Ostași!

Nu uitați, de la mic la mare, că sunteți ieșiți dintr-o brazdă stăpânită și păstrată prin sânge și în sânge. Împlețiți-vă și înfrățiți-vă cu această brazdă. Stați înfiți în ea și pregătiți-vă să muriți pentru ea. Este mai mult ca oricând porunca ceasului de față. Este poruncă pentru mine și este poruncă pentru voi. De acum înainte, pe culmi nu vor mai trebui să ajungă decât vulturii. Sunt convins că voi, ca și mine, socotiți că trebuie să ne întoarcem, cât mai este timp, pe dâra de lumină, de glorie și jertfă pe care a umblat, fără să șovăie, neamul nostru de la Sarmizegetusa până la bătrânul și înțeleptul rege (Ferdinand I – n.n.). Crucea și Stindardul, Ogorul și Patria, Onoarea și Virtutea, Înfrățirea și Iubirea, Legea și Omenia să fie, ostași, țelul nostru de acum înainte, fiindcă el a fost veac de veac, este și va rămâne crezul adevăraților români.

Ofițeri, subofițeri și soldați!

Aveți în sufletele voastre flacăra sacră a veșniciei. Țineți în mâinile voastre destinele Patriei. Sunteți tinerețea și speranța ei. Înfrățiți-vă cu tineretul înflăcărat al Neamului. Împreună cu el, un puternic braț să facem; într-un singur cuget să gândim; într-o singură voință să ne pregătim; pentru un singur destin, acela al Patriei să muncim. Să pregătim astfel României locul pe care-l merită sub soare și dreptul pe care-l are”¹⁶⁵.

În ziua de 22 iunie 1941, după pregătirile militare de rigoare – care potrivit opiniilor unor analiști politici și militari români n-au fost îndeșulătoare și pe măsura așteptărilor tuturor românilor – la

¹⁶⁵ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, „2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiul românesc”, București, 2000, pp. 92-93.

chemarea Patriei și a propriilor lor conștiințe, ostașii români, în frunte cu generalul Ion Antonescu, comandantul suprem al armatei, s-au avântat în lupta dreaptă și nobilă pentru eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a Ținutului Herța de sub ocupația Rusiei Sovietice. Semnalul oficial de începere a luptelor propriu-zise l-a reprezentat o scurtă cuvântare pe care comandantul de căpetenie al armatei, generalul Ion Antonescu a rostit-o în noaptea de 21 spre 22 iunie, ora 2⁰⁰, în fața principalilor săi colaboratori care se aflau atunci în **„Trenul Patria”**, unde se organizase un punct de comandament mobil. Cu acel prilej, el a spus celor prezenți, printre altele: **„Domnilor, vă anunț că astăzi a sosit ceasul luptei pentru a șterge pata de dezonoare de pe fruntea Țării și de pe stindardele armatei. Peste puțin timp, în faptul acestei zile, armata va primi ordinul să treacă Prutul spre a împlini trupul țării, așa cum a fost lăsat de Basarabi”**¹⁶⁶. După numai două ceasuri, adică la ora 4 dimineța, generalul Ion Antonescu, care se afla în cabinetul său militar din **„Trenul Patria”**, a transmis mai întâi prin radio, iar apoi și pe cale scrisă, **„Ordinul de luptă”** propriu-zis. Pentru că cele cuprinse în acest document cu adevărat istoric sunt deosebit de clare, de precise și mobilizatoare pentru militarii români, dar și pentru că ele sunt prea puțin cunoscute de către publicul larg iubitor de istorie din zilele noastre, le vom cita, în cele ce urmează, aproape în totalitatea lor:

„Ostași!

V-am făgăduit încă din prima zi a noii domnii și a luptei mele naționale, să vă duc la biruință. Să șterg pata de dezonoare din Cartea Neamului și umbra de pe fruntea și epoleții voștri. A sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoșești și a bisericii, lupta pentru vetrele și altarele românești de totdeauna.

Ostași!

Vă ordon: treceți Prutul!

Zdrobiți vrăjmașul din răsărit și din miazănoapte. Reîmpliniți în trupul Țării gloria străbună a Basarabilor și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile voastre.

Ostași!

¹⁶⁶ *Op. cit.*, p. 94.

Plecați azi pe drumul biruințelor lui Ștefan cel Mare ca să aprindeți cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoșii noștri cu lupta lor.

Înainte!

Fiți mândri că veacurile ne-au lăsat aici strajă dreptății și zid de cetate creștină. Fiți vrednici de trecutul românesc [...]

Ostași!

Să luptați pentru gloria Neamului. Să muriți pentru vatra părinților și copiilor voștri. Să cinstiți prin vitejia voastră amintirea lui Mihai Vodă și a lui Ștefan cel Mare, a martirilor și eroilor căzuți în pământul veșniciei noastre cu gândul țintă la Dumnezeu. Să luptați pentru dezrobirea fraților noștri, a Basarabiei și a Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții și a căminelor batjocorite de păgânii cotropitori. Să luptați pentru a ne răzbuna umilirea și nedreptatea. V-o cere Neamul, Regele și Generalul vostru.

Ostași!

La luptă! Cu Dumnezeu înainte!

**Comandant de căpetenie al Armatei,
General ION ANTONESCU¹⁶⁷.**

În perioada cuprinsă între 22 iunie și 26 iulie 1941, adică timp de 33 de zile, sub conducerea comandantului de căpetenie al armatei române, s-au desfășurat bătăliile pentru eliberarea Basarabiei, a părții de nord a Bucovinei și a ținutului Herța, cu participarea efectivă a trupelor aflate în structura Armatei 3 și 4 române, ale Corpului de munte, cele ale Diviziei blindate, ca și a aviatorilor și a tanchiștilor români, a geniștilor, a transmisioniștilor și a altor categorii de trupe. Nu ne propunem să ne referim la aceste aspecte. Cei interesați au la dispoziție o bogată bibliografie indicată și de noi. Ținem, în schimb, să arătăm ce s-a spus atunci în coloanele a două ziare românești referitoare la bucuria pe care au avut-o în sufletele lor frații noștri eliberați ce se aflau în capitala Bucovinei, orașul Cernăuți, ca și cei din capitala Basarabiei, orașul Chișinău. Astfel, în ziarul „Universul”, din ziua de 5 iulie 1941, se consemna, printre altele: „Copiii soldaților care au intrat în capitala Bucovinei acum douăzeci și trei de ani, intră astăzi, la rândul lor, în Cernăuți, la frații de

¹⁶⁷ *Op. cit.*, pp. 95-96.

sânge și de suflet, cu pasul sprinten, cu ochii tineri, cu fruntea sus... Ne închinăm cu recunoștință adâncă și sinceră pietate tuturor acelor care prin sacrificiul lor ne-au dat acest ceas istoric. El ne impune grave îndatoriri pentru astăzi și pentru mâine, să împiedicăm pentru totdeauna înstrăinarea uneia din cele mai românești provincii prin trecutul ei, atâta vreme despărțită de trupul Țării, dragostea noastră cea mai bună, gospodăria cea mai aleasă, ordinea noastră cea mai cinstită, liniștea noastră cea mai trainică”¹⁶⁸. Iată ce se consemna în coloanele ziarului „Timpul”, din data de 17 iulie 1941: „Ziua de ieri (16 iulie 1941 – n.n.) a rămas înscrisă în istoria neamului nostru ca un luminos popas de o clipă, al sărbătoririi supreme. Hotarele ciuntite acum un an au fost reîntregite de ostașul neînfricat al României. După Bucovina, eliberată de jugul străin, acum două săptămâni, iată că, numai după câteva zile, cealaltă provincie robită – Basarabia – a revenit la matcă. Evenimentul a fost sărbătorit cu bucurie și entuziasm, populația participând la manifestările organizate cu frenetică adeziune. Pe lozincile scrise pe pancarte imense se putea citi: «Române, dreptatea învinge!»; «Nicio brazdă românească nu se uită!»; «Patria e aurul nostru!»¹⁶⁹”.

În zilele care au urmat după eliberarea teritoriilor românești de sub ocupația sovietică, generalul Ion Antonescu avea să trăiască două momente de înaltă satisfacție sufletească. Primul dintre acestea se referă la decorarea sa, în ziua de 21 august 1941, cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a II-a, prin Decretul regal nr. 2240/1941. În respectivul document se consemnează și motivul decorării, în următoarea formulare: „Pentru modul strălucit în care a condus armatele române și germane la dobândirea pământului strămoșesc al Basarabiei și Bucovinei de Nord și pentru bravura personală arătată în repetate rânduri, dând la fața locului îndrumări comandanților și unităților din primele linii, îmbărbătându-i prin prezența și exemplul său”¹⁷⁰. Cel de-al doilea moment care, în aceeași zi, avea să se petreacă, se referă la decorarea generalului Ion Antonescu cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa I-a. Și iată pentru ce considerente: „Pentru merite cu totul deosebite în

¹⁶⁸ Ziarul „Universul”, nr. din 5 iulie 1941.

¹⁶⁹ Ziarul „Timpul”, nr. din 17 iulie 1941.

¹⁷⁰ Ziarul „Universul”, nr. din 9 august 1941.

comanda armatelor române și germane în cadrul luptelor dintre Nistru și Bug, pentru continuarea războiului sfânt, care au condus la zdrobirea trupelor bolșevice și eliberarea de tirania sovietică a populației transnistrene, cât și pentru spiritul de jertfă manifestat în situațiile cele mai grele, când prin prezența sa în primele linii și dispozițiile date pe câmpul de luptă, a dus la victorie unitățile cel mai greu încercate”¹⁷¹.

O altă mare bucurie pe care avea să o trăiască Ion Antonescu se referă la primirea demnității de Mareșal al României. Se spune că ideea acordării acestei distincții aparține chiar Suveranului României, regele Mihai I, care-l cunoștea îndeaproape pe cel ce se afla în fruntea statului și a oștirii, cu care colaborase foarte bine pentru bunul mers al luptelor eliberative din Basarabia, Bucovina și din Ținutul Herța. Din lucrările istorice cercetate de noi rezultă, de exemplu, faptele că în ziua în care regele Mihai a semnat Decretul Regal pentru acordarea generalului Antonescu a ordinului **„Mihai Viteazul”** clasa a I-a, „Mihai Antonescu, în calitate de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, i-a înaintat regelui Mihai I un raport în care se spunea, în mod expres: **„O tradiție care dă neamurilor mândrie și armatelor glorie, face ca Marii Comandanți de Oaste să primească, pe câmpul de bătaie, demnitatea cea mai înaltă pe care o poate da cariera armelor, rangul de Mareșal. Generalul Antonescu este expresia luminoasă a carierei militare românești, pe care a apărat-o și a ridicat-o prin fapta lui. El și-a înscris în istorie, pe lângă meritele de ziditor de Neam, și titlul de comandant de Căpetenie al oștirii dezdrobitoare pe care le-a condus la biruință, stând de la 22 iunie și până azi pretutindeni în mijlocul bravilor noștri oșteni, în luptă. De aceea, ca o mărturisire a binemeritării de la Patrie, am socotit că trebuie să supunem Majestății Voastre, pentru Înaltă semnătură, alăturatul Proiect de Decret Regal, prin care se acordă generalului Antonescu, pentru serviciile aduse Patriei și tronului, pe câmpul de bătaie în conducerea războiului nostru dezdrobitor, la răsărit, demnitatea de Mareșal al României”¹⁷².**

¹⁷¹ „Monitorul Oficial”, nr. 200, din 24 august 1941, p. 4969.

¹⁷² Colectiv, „Mareșali ai României”, București, 2013, p. 239.

La rândul său, luând în considerație, fără nici-o rezervă, proiectul de raport la care ne-am referit, în aceeași zi în care a primit raportul respectiv, Regele Mihai I a semnat Decretul Regal, nr. 2352/1941, în care se consemna următoarele: **„Pentru servicii aduse Patriei și Tronului pe câmpul de bătaie în conducerea războiului nostru pentru desrobirea hotarelor de răsărit, generalul de armată Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român și Comandantul de Căpetenie al Armatei, se înalță, pe ziua de 22 august 1941, la demnitatea de Mareșal al României”**¹⁷³.

După numai o zi sau două de la semnarea acestui Decret, adică pe data de 23 sau 24 august 1941, cu ocazia unei vizite făcute de către regele Mihai pe frontul din Transnistria, Suveranul României i-a înmănat noului mareșal distincțiile acordate. Înmânarea acelor însemne s-a făcut, se zice, **„fără un ceremonial amplu și fastuos”**. În schimb, presa românească și străină, în special cea germană și italiană, au făcut referiri ample în legătură cu acel eveniment. La rândul său, noul mareșal al României a primit numeroase felicitări atât pe calea undelor, cât și scrise, din România și din alte țări din Europa și din lume.

Cu prilejul acordării generalului Ion Antonescu a rangului sau a gradului de mareșal, în România, în cinstea și în onoarea lui s-a bătut și o medalie jubiliară din argint și din bronz. Piesa are pe avers figura personajului, în profil spre stânga, și legenda **„Ion Antonescu, mareșal al României”**. Pe aversul medaliei, în centru, este redată o spadă cu vârful în sus, înconjurată de frunze de stejar, ca simboluri ale vitejiei și spiritului de jertfă al oștenilor români în apărarea pământului străbun. Pe aceeași fațetă a piesei, circular, este înscrisă următoarea dedicație la adresa mareșalului Ion Antonescu: **„Întregitorule, ai binemeritat de la Patrie!”**

Din cartea de amintiri a generalului Emilian Ionescu, fost aghiotant regal, care se aflase în nenumărate rânduri în preajma celor două personalități – a regelui Mihai I și al lui Ion Antonescu – aveam să aflăm o informație foarte interesantă în legătură cu una dintre preocupările noului Mareșal al României după ce primise înalta și onoranta demnitate. Iată care a fost acea informație: la cel mult o zi de la primirea demnității de mareșal, Ion Antonescu i-a adresat aghiotantului său două întrebări: prima dintre ele se referea la veștile

¹⁷³ „Monitorul Oficial”, nr. 200, din 24 august 1941, p. 4964.

pe care el le primise de pe front. Se vedea treaba că pe șeful statului și pe comandantul oștirii îl preocupă zi de zi și chiar clipă de clipă mersul războiului și că el nu concepea să nu cunoască în cele mai mici amănunte ce se întâmpla pe câmpul de luptă în lipsa sa de pe front! La prima întrebare, se scrie în cartea de amintiri la care ne-am referit, aghiotantul i-a răspuns așa: **„Avem vești bune de pe front, domnule mareșal! Putem să fim liniștiți și noi și dumneavoastră!”**

„- Mă bucur și eu nespus de mult!”, i-a replicat ad-hoc mareșalul. Și apoi a continuat: **„Tatăl meu, care era ofițer, îmi spunea adesea că atunci când ești în armată și primești vești bune de la ai tăi, te bucuri ca un copil. Pentru că veștile bune te luminează, te întăresc, te fac să fii mai radios, îți dau parcă noi puteri și imbolduri în muncă!”**. Mareșalul a rostit apoi următorul proverb românesc: **„Vorbele bune să se adune, vorbele rele să se spele!”**.

Cea de-a doua întrebare pe care mareșalul i-a adresat-o aghiotantului său a fost următoarea: **„V-ați interesat și v-ați îngrijit să mi se pregătească de îndată uniforma cu epoleții de mareșal?”**

- **„Da!”**, i s-a răspuns cu promptitudine aghiotantul său! **„Totul este gata! Epoleții strălucesc ca o luminoasă stea de pe cer! Uniforma vă așteaptă!”** Se mai scrie în cartea din care am citat cele de mai sus că atunci când i-a comunicat acest fapt, aghiotantul i-ar mai fi spus proaspătului mareșal: **„Vă rog să-mi permiteți să vă spun doar atâta: să purtați cu plăcere, mulți ani, cu bucurie și cu fericire, această uniformă! O binemeritați!”**. La cele auzite, mareșalul i-a răspuns așa aghiotantului său:

- **„Îți doresc să ajungi și tu mareșal. Să nu uiți ce ne-a spus Napoleon: «În ranița fiecărei oștean stă și bastonul de mareșal!»”**

La puțin timp după primirea de către Ion Antonescu a demnității sau a gradului de mareșal al României, în viața sa vor apărea momente de grea cumpănă și de îngrijorare. Astfel, pe front, începând din toamna anului 1942 și în special după aceea, treburile nu vor mai merge bine, ca mai înainte! U.R.S.S. se întărise, fie pe spese proprii, fie cu ajutorul primit din partea Aliatilor. În condițiile date, în special în rândurile unor politicieni din țară, dar și a unor generali cu funcții înalte în armată, poziția lor de a-l susține pe mareșalul Ion Antonescu în conducerea și în continuarea războiului de pe frontul de Est, **„aveau să slăbească încet, încet”**, după cum se consemnează în unele izvoare istorice. În legătură

cu această situație, în volumul la care ne-am referit ceva mai înainte se spun următoarele: „**Pierderile umane afectau zeci de mii de familii, care-și plângeau morții sau erau năpăstuiți de grija față de cei mutilați în război. Efortul pentru menținerea economiei și armatei erau epuizate. Peste toate acestea se simțea starea de insecuritate provocată de înaintarea sovietică de pe frontul de est și bombardamentele americane asupra obiectivelor economice, militare și a unor orașe din România începând cu vara anului 1943 și intensificate în primăvara și vara anului 1944**”¹⁷⁴.

Ce s-a întâmplat, la modul concret, pe front, între anii 1942-1944, se relatează în mod amănunțit în majoritatea cărților de istorie publicate până acum în România. Este vorba de desfășurarea a nouă sau zece operații strategice ofensive ale trupelor sovietice, ultima dintre ele fiind: „**Operația Chișinău**”, când România a ajuns în pragul prăpastiei. Ce se va întâmpla după aceea, de asemenea, se cunoaște, în linii principale. Pe scurt, într-un context de împrejurări complexe și contradictorii și în condițiile ivirii pericolului evident ca România să devină un teatru de război pustiitor, în după-amiaza zilei de 23 august 1944, mareșalul Antonescu a fost arestat din ordinul dat de regele Mihai I, în acord cu liderii unor partide istorice, inclusiv cu comuniștii. Vina ce i se va aduce mareșalului fie direct, fie voalat, era aceea de a fi continuat războiul dincolo de Nistru, în adâncul teritoriului sovietic, în colaborare militară cu Germania hitleristă. S-a pus atunci întrebarea, în diferite contexte de împrejurări, de ce a continuat el războiul după eliberarea pământurilor românești de sub ocupația sovietică. Răspunsul direct sau indirect al lui Antonescu și al altor oameni politici și militari din epocă apropiați lui ar fi fost, în esență, acela că, în calitatea sa de oștean și de comandant de căpetenie, el „nu și-ar fi călcat cuvântul în ceea ce privea angajamentele pe care le luase în fața conducătorului Germaniei hitleriste de a continua împreună cu el războiul până la capăt!”

După arestarea mareșalului Ion Antonescu, despre care până în prezent s-a scris destul de mult, el a fost ținut câteva ore într-un seif din incinta palatului regal, apoi într-o casă conspirativă din București, iar după aceea a fost predat Armatei Roșii și deținut în Uniunea Sovietică până în luna aprilie 1946. Va fi adus după aceea în Țară, judecat de către Tribunalul Poporului, pentru crime de război, condamnat la moarte prin

¹⁷⁴ Colectiv de autori „*Mareșali ai României*”, București, 2013, p. 347.

împușcare și executat la data de 1 iunie 1946, în locul denumit „**Valea piersicilor**” din incinta închisorii Jilava. După împușcare, rămășițele sale pământești ar fi fost incinerate, iar cenușa rămasă va fi împrăștiată în toate direcțiile, fiind luată de vânt, ca să nu mai rămână nici un fel de urmă din ceea ce a fost omul de stat, oșteanul și mareșalul Ion Antonescu.

În ziua în care Tribunalul Poporului a comunicat sentința pe care o luase și dându-i-se ultimul cuvânt celui ce fusese condamnat la moarte, acesta a rostit, printre altele, unele fraze prin care își exprima, în primul rând, mândria de a se trage dintr-o nație cu dublă ascendență, adică romană și dacă; în al doilea rând, lasă să se înțeleagă că el a participat la un război drept și sfânt; în al treilea rând, recunoștea că a făcut și greșeli și că lasă Țării sale tot ce a făcut bun în guvernarea sa și în fruntea oștirii, iar ceea ce a fost rău va lua cu el în mormânt; în sfârșit, cu mândria și cu demnitatea ce-l caracterizau, le-a spus celor din **Tribunalul Poporului** că el va răspunde pentru tot ceea ce a greșit. Vom cita, în cele ce urmează, ample extrase din cele spuse de el atunci, cuvinte care pot fi socotite a fi fost adevăratul său „**Testament politic**”:

„...În Testamentul meu politic, dacă voi mai avea timp să-l scriu, voi spune: scump popor român, sunt mândru că am făcut parte dintr-o nație cu dublă ascendență, romană și dacă, a cărei istorie a fost luminată de strălucitoarea figură a lui Traian și de jertfa lui Decebal. Am lupta în două războaie pentru gloria ta! Sunt fericit să cobor cu câteva clipe mai devreme lângă morții tăi. Toți au luptat pentru dreptatea ta! Foștii mei colaboratori au încercat să se desolidarizeze de mine. Eu nu mă desolidarizez de greșelile lor. Las țării tot ce am avut mai bun în guvernarea mea. Tot ce a fost rău, iau asupra mea, în afară de crimă! ...

Cer să fiu condamnat la moarte și refuz dinainte orice grațiere. În felul acesta voi muri pe pământul Patriei ...”¹⁷⁵

În realitate, prin ceea ce el a făcut bun și folositor Țării și neamului românesc, cu toate greșelile sale omenești, mareșalul Ion Antonescu a fost un bun român și un militar de excepție. El i-a iubit și i-a admirat pe militarii eroi și bravi care s-au aflat sub comanda sa. Urmând exemplul înșuflețitor al înaintașilor săi direcți pe linie de stat și de conducere a

¹⁷⁵ Dr. Florian Tucă, prof. Nicolae Ionescu, prof. Romulus Raicu, „2000 de ani de statalitate, creștinism și cultură în spațiu românesc. Repere cronologice”, București, 2000, pp. 197-198.

armatei (regele Carol I și regele Ferdinand I), mareșalul Ion Antonescu, la fel ca și regii la care ne-am referit, a inițiat instituirea unei distincții cu care să fie distinși luptătorii cei bravi care s-au aflat sub arme și s-au remarcat pe câmpul de onoare. Astfel, în vremea în care a condus armata noastră pe frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial, mareșalul Ion Antonescu a fost inițiatorul baterii unei medalii cu care să fie distinși luptătorii săi, el personal botezând acea distincție, în mod simbolic, **„Cruciada împotriva comunismului”**. Se spune că în momentele în care el putea participa la înmânarea acelei distincții militarilor săi bravi și eroi, se bucura ca și când el ar fi primit acea distincție. Ba și mai mult, îi mângâia pe frunte pe cei decorați, ca un părinte, urându-le **„să poarte cu mândrie și demnitate acea distincție mulți ani, în bucurie, în sănătate, în pace și în liniște!”**

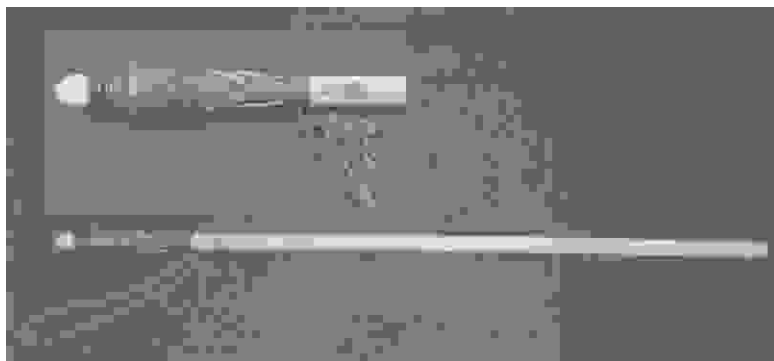
După evenimentele din Decembrie 1989, despre mareșalul Antonescu, despre viața sa, despre cariera lui militară, dar, cu precădere, despre participarea lui, în fruntea statului român și a oștirii sale pe frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial, s-a scris mult, în cele mai multe cazuri destul de bine, respectându-se, în linii generale, adevărul istoric. Dar uneori s-a scris și tendențios, neadevărat, în funcție de o anumită conjunctură sau orientare politică. Rămâne evident, ca în continuare, istoria să-l pună pe Ion Antonescu în lumina adevărului istoric și al dreptății. În special după evenimentele din Decembrie 1989, o scurtă perioadă de timp, în România s-a încercat ca faptele, împlinirile, greșelile și neîmplinirile mareșalului Ion Antonescu să fie prezentate în lumina adevărului istoric, sau, ca să ne exprimăm printr-o figură de stil, el să fie oarecum **„reabilitat”** în ochii opiniei publice românești. În acest sens, s-au publicat cărți și studii dedicate mareșalului. De asemenea, în memoria sa, în mai multe orașe din România s-au înălțat câteva busturi. Acestea s-au aflat în orașul Slobozia, județul Ialomița, în Piatra Neamț, județul Neamț, în Sărmașul de Câmpie, județul Mureș, în orașul Iași, pe Dealul Copou, dar și în municipiul București, în zona Bariera Vergului. În contextul polemicilor rezultate în urma încercărilor de reabilitare, unele din aceste însemne memoriale vor dispărea. Astfel, bustul Mareșalului, ce s-a aflat în curtea unei biserici din Bariera Vergului, din București, a fost ridicat de pe soclul inițial și așezat în interiorul locașului de cult ce fusese ctitorit de familia lui Ion Antonescu. Pe peretele interior al acestui lăcaș de cult se află reprodușă o pictură murală în care sunt înfățișați ctitorii bisericii, adică mareșalul Ion Antonescu și soția sa, Maria. În acel tablou

votiv, Ion Antonescu este redat în ținuta de mareșal al României, ținând în mâna stângă, spre piept, macheta lăcașului de cult, iar în cealaltă, **„Bastonul de mareșal”**. Soția sa este înfățișată într-un costum țărănesc, specific plaiurilor argeșene, ținând în mâna dreaptă, ridicată spre piept, o sfântă cruce. Deasupra imaginii celor două personaje se află înscrisă, cu litere mari, următoarea inscripție explicativă: **„Ctitori fondatori: Mareșal Ion Antonescu, Maria Antonescu”**¹⁷⁶.

Generalul de armată Ion Antonescu pe frontul din Basarabia, (imagine în anul 1941).

¹⁷⁶ Dr. Cristache Gheorghe, dr. Florian Tucă, „Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți șefi de stat din spațiul românesc. Dicționar”, București, 2006, p. 308.

Bastonul de mareșal, de serviciu, care a aparținut lui Ion Antonescu

Mareșalul Ion Antonescu pe frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial, felicitând pe militarii dintr-o subunitate de vânători de munte pentru comportarea lor eroică pe timpul unei lupte

Regele și mareșalul Mihai I (în prim plan), împreună cu mareșalul Ion Antonescu, la o paradă militară desfășurată în anul 1943

*Mareșalul Ion Antonescu, depunând o coroană de flori
la mormântul „Eroului Necunoscut”, aflat în București, în parcul „Carol”*

*Medalie bătută în România,
din inițiativa unui grup
de numismați, după mai mulți ani
de la dispariția Mareșalului,
în amintirea și în memoria sa.*

*Pe avers apare chipul
lui Ion Antonescu, în uniformă
de mareșal, iar pe revers imaginea
bisericii cu hramul
„Împărați Constantin
și Elena”, ctitoria lui și a soției
sale, aflate în București*

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE: UNELE MĂRTURISIRI ȘI CÂTEVA CONCLUZII

Atunci când s-a constituit colectivul de autori ai acestei cărți și și-au unit gândurile, eforturile de documentare și condeiele, prima lor preocupare a fost să stabilească titlul volumului. N-a fost o treabă deloc ușoară, ci deosebit de dificilă. Ea a cerut discuții îndelungate deoarece punctele de vedere inițiale ale autorilor erau oarecum diferite. Unul dintre ei aprecia că s-ar putea numi simplu: „**Mareșali ai României**”. Dar autorii nu s-au oprit la el, pe considerentul că un astfel de titlu mai apăruse în cărțile publicate anterior în România. Un altul a sugerat ca titlul să fie: „**Cei șapte mareșali ai României, plus unul**”. El făcuse această propunere ținându-se seama de faptul că, în mod concret și exact, în România primiseră demnitatea sau rangul de mareșal doar șapte ilustre personalități (regele Ferdinand I, Carol al II-lea și Mihai I, regele Alexandru I al Iugoslaviei și cei trei foști militari de profesie: generalii Alexandru Averescu, Constantin Prezan și Ion Antonescu). Potrivit altor opinii, cel ce era socotit a fi „**plus unul**” era regele Carol I, care primise rangul de feldmareșal și de mareșal, așa cum s-a arătat, din partea Germaniei și respectiv Rusiei. Până la urmă, după amplele discuții, s-a renunțat și la această propunere. Avea să prindă viață o ultimă sugestie de titlu și anume cea propusă de către coordonatorul lucrării. Care era aceasta? Volumul să se numească, pe cât de simplu, pe atât de direct, „**Cei opt mareșali ai României**”. În cele din urmă s-a acceptat de către toți autorii titlul respectiv. La urma urmei, lucrul cel mai important este că toți cei opt mareșali au slujit România. În această privință, s-a ținut seama că un astfel de titlu nu mai apăruse în literatura istorică românească sau străină, că era deci nou și că prin el se reflectă o realitate istorică de necontestat!

Ample discuții în cadrul colectivului de autori au fost, apoi, cele privitoare la structura cărții, la stabilirea capitolelor sale de bază. Treaba n-a fost nici ea prea ușoară. S-au impus propuneri și sugestii concrete, formulări de titluri de capitole etc. S-a optat, până la urmă, ca în prima parte a lucrării, în două capitole distincte, să se vorbească,

pe de o parte, despre etimologia și evoluția noțiunilor de mareșal și, pe de altă parte, de însemnele purtătorilor demnității de mareșal în România, iar apoi s-a stabilit ca, pentru fiecare mareșal în parte, să se întocmească un capitol de sine stătător, iar rânduirea acestora în carte să fie făcută în ordinea datei în care cei în cauză au primit înalta demnitate!

Pentru autori, s-a ridicat, apoi, în mod firesc, întrebarea: **„Cine să întocmească un capitol sau altul?”**. S-a ajuns ușor la o asumare a sarcinilor și responsabilităților, în funcție de nivelul cogniției și al preocupărilor fiecăruia în domeniu. Rămânea, evident, ca îngrijitorul de ediție sau coordonatorul lucrării să asigure o anumită unitate de concepție a volumului, evitarea unor repetări evidente și, de asemenea, o unitate de stil. Până la urmă, în scopul asigurării unității de concepte și de stil a cărții, s-a renunțat la ideea ca fiecare autor să-și semneze capitolul realizat. S-a mai stabilit de către colectivul de autori, în cele din urmă, ca fiecare capitol al cărții să fie prevăzut cu trimiteri de subsol la sursele de documentare, dar și cu o ilustrație foto adecvată, edită și inedită. Ceea ce s-a și făcut până la urmă.

Ne vom referi, în continuare, la unele concluzii privitoare la demnitatea de mareșal, iar apoi, pe scurt, la cei opt mareșali ai României!

În istoria universală, demnitatea, rangul și gradul de mareșal au o vechime de câteva milenii. Ele s-au acordat celor în drept, de la caz la caz, în condiții specifice, în statele ce s-au aflat atât în antichitate, cât și după aceea, în poziția de mari puteri mondiale și europene. Unul dintre purtătorii în antichitate a rangului sau a gradului de mareșal a fost, de exemplu, chinezul Sun Lao Zi, teoretician și practician militar, autorul strălucitei lucrări intitulate *„Arta războiului”*. Lui i-au precedat sau iau urmat mulți alții fie din China, din Egipt, Grecia, India etc. Ideea și practica acordării înaltelor ranguri, distincții sau grade de mareșal în Europa vor fi preluate, cu precădere mult mai târziu în special de către marele state de pe acest continent, în principal în Italia, Franța, Germania, Rusia și altele.

Acordarea pentru prima oară a demnității de mareșal în istoria României s-a petrecut în prima parte a veacului trecut. Dar cuvântul sau noțiunea de **„mareșal”** a apărut în limba română cu mai multe secole în urmă. Înțelesurile lor aveau să fie preluate, rând pe rând, din

limbile franceză, germană, engleză și rusă. Acele înțelesuri ale cuvântului de mareșal au fost, la început, **„de șef al grajdurilor regale”**, iar apoi acesta s-a extins, s-a lărgit, născându-se denumirile privitoare la demnitatea **„de mareșal în armată, a rangului de mareșal”**, iar cele din urmă, a gradului militar de sine stătător de mareșal.

În România, prima personalitate care a primit demnitatea de mareșal a fost regele Carol I (1866-1914), distincție atribuită acestuia în anul 1909 de către împăratul Germaniei Wilhelm al II-lea și în anul 1912 de către țarul Rusiei, Nicolae al II-lea, acesta din urmă oferindu-i Suveranului României și un însemn special, adică: **„Bastonul de Mareșal”**.

Următorul mareșal al României, care de drept și de fapt este primul mareșal care a primit această înaltă și onorantă demnitate din partea statului român, este Ferdinand I. El a fost onorat cu această demnitate în gloriosul an 1918, zis și anul Marii noastre Uniri, în înalta și nobila sa calitate de rege al României și de Comandant Suprem al Armatei Române în războiul de reîntregire națională, război în care el a avut merite cu totul deosebite.

În anul 1930, Parlamentul României a adoptat **„Legea nr. 199 relativă la crearea demnității de «mareșal al României»”** (ne-am referit pe larg la acest izvor istoric în capitolele introductive ale lucrării). În același an, au primit demnitățile sau rangurile de mareșali ai României și însemnele acestui rang (**„Cartea de mareșal”** și **„Bastonul de mareșal”**), regele Carol al II-lea, în calitatea sa de Comandant Suprem al Armatei Române, precum și generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan, ambii foști comandanți de excepție ai trupelor române în timpul Primului Război Mondial.

În anul 1933 a primit înalta și onoranta demnitate de mareșal al României, în conformitate cu prevederile legii citate mai sus, regele Alexandru I al Iugoslaviei, pentru meritele deosebite pe care el le-a avut în războiul din 1913 și în Războiul Cel Mare din anii 1916-1918, când a participat cu bărbăție, în strânsă cooperare cu trupele române, la acțiuni militare pentru cauze și scopuri comune și drept.

Ultimii doi mareșali ai României au fost regele Mihai I și generalul Ion Antonescu. Primul a primit demnitatea, rangul sau gradul de mareșal în luna mai 1941, în calitatea sa de Rege și de

Comandant Suprem al Armatei Române, iar cel de-al doilea, în luna august 1941, în postura sa triplă: de conducător al Statului Român, de Comandant Suprem al Oștirii Române și de participant activ pe frontul de Est al celui de-al Doilea Război Mondial, război drept de eliberare a Basarabiei, a Bucovinei și a Ținutului Herței de sub ocupația Rusiei sovietice. Ar fi fost înțelept din partea lui Antonescu să procedeze la fel ca mareșalul Finlandei Carl Gustaf Emil Mannerheim, care s-a opus ca trupele sale să treacă granița în URSS. Cu alte cuvinte Antonescu nu ar fi trebuit să treacă Nistrul.

Demnitatea, rangul sau gradul de mareșal al României aveau să fie atestate după adoptarea Legii din anul 1930, în principal, de două însemne distincte: primul a reprezentat-o „**Cartea de Mareșal**”, iar cel de-al doilea „**Bastonul de Mareșal**”. Totodată, pentru cei onorați sau înnobilați cu demnitatea de mareșal se va stabili, în mod oficial, și o uniformă specială, prevăzută, printre altele, cu galoanele distincte de mareșal.

În cadrul oștirii române, trei ilustre personalități militare de profesie au fost distinse cu demnitatea de mareșal. Este vorba de generalii Alexandru Averescu, Constantin Prezan și Ion Antonescu. Cu toate eforturile de documentare și de gândire ale autorilor cărții de față, ei n-au putut înțelege de ce, după ce generalul Ion Antonescu a primit demnitatea sau gradul de mareșal, ulterior alți foști bravi comandanți militari care au avut merite nu doar deosebite, ci cu totul remarcabile pe fronturile de Est și de Vest al celui de-al Doilea Război Mondial, n-au primit și ei acest onorant rang sau titlu? Rămâne, evident, o enigmă ce s-ar cuveni, zicem noi, să fie analizată sau tratată de către istoriografia românească și cu precădere de cea militară.

De asemenea, pe lângă generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan, în Războiul de Reîntregire Națională s-a evidențiat și generalul Eremia Grigorescu, care, pentru meritele sale excepționale și comportarea eroică în calitate de comandant de armată, a fost numit ministru de război al României. Se cuvine ca și Eremia Grigorescu să fie avansat post-mortem la rangul (gradul) de Mareșal al României de către Parlamentul României și Președintele României, în spiritul dreptății și echității. Ar fi un act de reparație morală.

Singurul mareșal al României aflat în prezent în viață este regele Mihai I. El se bucură, în mod firesc în zilele noastre, de stima și de respectul tuturor românilor de bine. Când în cărțile noastre de istorie sau în vitrinele unor mari muzee ale țării îi vedem fotografia sa în ținută regească și ostășească, cu galoanele de mareșal pe umeri, îl admirăm, ne mândrim cu el și îi urăm, în sinea noastră, să trăiască în pace și în fericire încă mulți ani!

* *

*

Citiți, dragi români, cartea noastră intitulată **„Cei opt mareșali ai României”**, iar de veți avea observații sau critici la adresa ei, vă recomandăm să le comunicați fie editurii, fie autorilor, care să țină seama de ele pentru întocmirea unei ediții viitoare, revăzute și eventual adăugite.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

„Amintiri despre jubileul de 40 de ani de domnie a M.S. Regelui Carol I (1866-1906)”, București, 1906.

Andone Corneliu, Giurcă Ion, Moșneagu Marian, Popa Vasile, Tucă Florian, **„Mareșali ai României”**, coordonator Frunzeti Teodor, București, 2013.

Apostu N., Miller D. (coordonator), **„Mareșalii României”**, București, 1999.

„Arhivele Militare Române”, fondurile: Direcția Cadre și Învățământ, Memorii, Bătrâni Generali, Marele Cartier General și Marele Stat Major – serviciul istoric.

„Armata română în al Doilea Război Mondial. Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei”, vol. I, București, 1996.

Budișteanu G. N., **„Mărturii contemporane. Regele Ferdinand I. Amintiri de la cei ce l-au apropiat”**, București, 1933.

Bodea Gheorghe, **„Viața lui Carol al II-lea, Destinul unui pribeag”**, Cluj-Napoca, 2000.

Buzatu Gheorghe, **„România cu și fără Antonescu”**, ediția a II-a, Iași, 1996.

Buzea N, general de divizie (r), **„Regele Mihai și Mareșalul Ion Antonescu față în față”**, București, 1999.

Ciobanu Mircea, **„Carol al II-lea, regele României. Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice”**, vol. I, București, 1995.

„Cartea de mareșal a lui Constantin Prezan” în volumul **„Mareșalii României”**, București, 1999.

Ciobanu Mircea, **„Convorbiri cu regele Mihai I al României”**, ediția a 3-a, București, 2008.

„Cuvântări de Ferdinand I, regele României. 1889-1922”, București, 1922.

- Constantiniu Florin, **„O istorie sinceră a poporului român”**, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 2002.
- Gheorghe Cristache, Tucă Florian, **„Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți șefi de stat din spațiul românesc – dicționar”**, București, 2006.
- „Dicționar explicativ al limbii române”**, București, 1975.
- Djuvara Neagu, **„O scurtă istorie ilustrată a românilor”**, București, 1913.
- Dobrinescu Valentin Florin, Dumitrescu Horva, **„Ion Antonescu și Războiul de Reîntregire a Neamului”**, Focșani, 1997.
- Drăgan C.I., **„Antonescu, Mareșalul României și Războiul de Reîntregire”**, București, 1991.
- Gheorghiu Constantin Virgil, **„Ard malurile Nistrului. Reportaje de Război cu o prefață de Tudor Arghezi”**, București, 1941.
- Frunzeti Teodor, Tucă Florian, Siteanu Eugen, Ciuche Adrian, **„Mareșali, generali și colonei, membri ai Academiei Române”**, în Revista de Științe Militare, nr. 1/2013, București, 2013.
- Iorga Nicolae, **„Cu ostașii noștri în Bulgaria. Acțiunea militară a României. 1913”**, Valenii de Munte, 1913.
- Iorga Nicolae, **„Oameni care au fost”**, vol. I-II, București, 1936.
- Kirițescu Constantin, **„Un erou legendar. Personalitatea sufletească a regelui Ferdinand I al României”**, Craiova, 1929.
- Kirițescu Constantin, **„Istoria războiului pentru reîntregirea României”**, București, 1989.
- Konig Cornelia, **„Considerații asupra Bastonului de Mareșal al României”**, în „Buletinul Muzeului Militar Național”, serie nouă, vol 4/2004.
- Lacovici Al. Moldoveanu, **„Scrisori din război. Din anul vitejiei românești”**, București, 1942.
- „Legea pentru înființarea Ordinului Militar de Război „Mihai Viteazul”**, în „Monitorul Oficial”, nr. 223, din 25 decembrie 1916.
- „Legea relativă la crearea demnității de Mareșal al României”**, în „Monitorul Oficial”, nr. 144, din iunie 1930.

- Lindenberg Paul, **„Regele Carol I al României”**, București, 2010.
- Mareșalul Alexandru Averescu, **„Notițe zilnice de război”**, vol. I și II, București, 1922.
- Marinescu Titu, **„România și Războaiele Balcanice și Cadrilaterul. 1912-1913”**, București, 1999.
- „Mic dicționar enciclopedic”**, București, 2008.
- Miltiade Constantin, **„Prima carte de Mareșal”**, în „Buletinul Muzeului Militar Național”, nr. 1/1937.
- Moghior N., Dănilă I., Moise I., **„Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului”**, București, 1994.
- Otu Petre, **„Conducătorii statului, comandanți supremi ai armatei”**, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3/1999.
- Otu Petre, **„Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda”**, București, 2005.
- Otu Petre, **„Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei”**, București, 2008.
- „Procesul Mareșalului Antonescu. Documente”**, Vol. I și II, București, 1995.
- Rusu N. Dorina, **„Membrii Academiei Române. Dicționar”**, București, 1999.
- Stan Constantin, **„Regele Ferdinand I Întregitorul”**, București, 2003.
- Scurtu Ioan, **„Istoria Românilor în timpul celor 4 regi (1866-1947)”**, București, 2001.
- Șerbănescu Ștefan Nicolae, Bedivan Nicolae, **„România. Decorații. 1859-1991”**, București, 1992.
- „Testamentul regelui Ferdinand I, Făuritorul României Mari”**, București, 1927.
- Tucă Florian, Ionescu Nicolae, Raicu Romulus, **„Epopoea anilor 1916-1918. Războiul pentru făurirea României Mari”**, București, 1988.
- Țurlea Petre, **„Regele Mihai și Mareșalul Antonescu”**, București, 2011.

- Zaharia i. Husărescu, **„Mișcarea subversivă în Basarabia”**, Chișinău, Tipografia de Stat, 1925.
- Zarnea Al., **„Generalul Alexandru Averescu în război. Anii 1913, 1916-1917”**, București, 1921.
- Zarnea Al., **„Generalul Alexandru Averescu în timp de pace”**, București, 1922.
- Zotta Viorica, **„Constantin Prezan, mareșal al României”** (volum editat de către Muzeul județean Ștefan cel Mare din Vaslui), fără an de apariție.
- Vlădescu Mihai, **„Generalul Averescu, semănător de fronturi”**, București, 1923.
- Watts Larry L., **„Ferește-mă, Doamne, de prieteni..... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România”**, Editura RAO, București, 2012.
- Wolbe Eugen, **„Ferdinand I, Întemeietorul României Mari”**, București, 2004.
- .

EDITURA ACADEMIEI OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA

Tehnoredactor: Catherine PĂVĂLOIU

Bun de tipar: 11.2014

Lucrarea conține 210 de pagini.

Tipografia Editurii Academiei Oamenilor de Știință din România

Splaiul Independenței, nr. 54, sector 5, București

e-mail: editura.aosr@gmail.com

Tel.: (021) 314.74.91

C. /2014